

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SEÇKİN KURAMLARI BAĞLAMINDA
TÜRKİYE'DE YARGI SEÇKİNLERİ**

DOKTORA TEZİ

Yakup KÖSEOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Alev ERKİLET

NİSAN – 2015

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SEÇKİN KURAMLARI BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE
YARGI SEÇKİNLERİ

DOKTORA TEZİ

Yakup KÖSEOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

"Bu tez 25/04/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir."

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç.Dr. Alın Erkiçlet	BAŞARILI	d. S. Erkiçlet
Prof.Dr. Davut Dursun	Başarılı	D. Dursun
Prof. Dr. Sami Soner	Başarılı	S. S. Soner
Prof. Dr. Bilal Fıratlıoğlu	Başarılı	B. F. Fıratlıoğlu
Yrd. Doç. Dr. Murat Erdem	BAŞARILI	M. Erdem

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yakup KÖSEOĞLU

25.04.2015

ÖNSÖZ

Bu çalışma bir tutkunun ve inadın ürünüdür aslında. Bundan yedi yıl önce bir telefon konuşmasıyla başlayan ve oldukça meşakkatli bir serüvenin sonunda ortaya çıkmıştır. Bu tutku, uzun serüvende, bir çok kez vazgeçilmesi hususunda düşüncelerin ortaya çıktığı ama inatla bırakılmayan bir tutkuydu. O telefon konuşmasında ortaya çıkan bu konu, dönemin çatışmalarını anla(mlandı)rmak için bir anahtar olarak kabul edilmişti. Siyasal sosyalleşmemin olgunluk evresinde, dönüşen aktörlerin arasında yaşanan kavga ve mücadeleler bana geçmişe yönelik okumalarımdaki tecrübeleri hatırlatmakla birlikte farklı olan bir şeylerin olduğunu seziyordum. Farklı olan aslında dönüşümün kendisiydi. Mücadele de dönüşen seçkinlere karşı eskinin kalıntılarının verdiği tepkiydi. Evet sistemde yeni seçkinler vardı, her şeyleriyle eski seçkinlerden farklı olan, ama eskinin kalıntıları da kolay pes edecek gibi değillerdi. İşte bu çalışma da bu mücadeleyi anlamak için ortaya konulan bir çabanın ürünüydü.

Bu çaba tek başına altından kalkabileceğim bir şey değildi. İşte bu süreçte hep yanımda olan, kıymetini buradaki kelimelerin ifade etmekte naçar kaldığı, hocam Mahmut KARAMAN'a şükran yetersiz kalacaktır. Serüvenimin son evresine varlığıyla bereket ve cesaret katan danışmanım Alev ERKİLET'e de teşekkürlerimi ifade etmek isterim. Yine kişiliği ve duruşuyla hep örnek almaya çalıştığım hocam Davut DURSUN'a da en içten teşekkürlerimi ifade etmek isterim. Katkıları ve sabrı nedeniyle Sami ŞENER'e de şükranlarımı sunarım. Diğer taraftan eğitim hayatım boyunca hep yanımda olan, nezaketleri ve kadirşinaslıklarıyla akademik hayatım açısından önemli birer rol modeli olan hocalarım Musa EKEN, Hamza AL ve Köksal ŞAHİN'e de minnet ve şükranlarımı sunarım. Bu çalıma boyunca beni dinleme zahmetinde bulunan ve çalışmanın her aşamasında desteklerini hissettiğim kıymetli mesai arkadaşlarım Erdiç CESUR, Aydın AKTAY ve Osman NACAĞ'ı da zikretmemek büyük haksızlık olacaktır.

Son olarak; bu serüvenin her aşamasında yanımda olan, beni cesaretlendirip her türlü desteği sağlamanın yanında en az benim kadar meşakkatlere göğüs geren kıymetli eşim Nagehan ve kızlarım Zeynep Zeliha ve Zülal Sena'ya özrümü ve teşekkürlerimi belirtmem gerekecektir.

Yakup KÖSEOĞLU

25.04.2015

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: SEÇKİNLER: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	11
1.1. Seçkin Kavramı	11
1.2. Seçkin Türleri	14
1.2.1. İktidar Dışı Seçkinler	15
1.2.2. İktidar Seçkinleri	16
1.2.2.1. Siyasal Seçkinler	20
1.2.2.2. Militarist Seçkinler	23
1.2.2.3. Ekonomik Seçkinler	24
1.2.2.4. Medya Seçkinleri	25
1.2.2.5. Aydınlar	26
1.2.2.7. Bir İktidar Seçkini Olarak Devlet Seçkinleri	29
1.3. Seçkin Kuramcıları ve Kuramları	32
1.3.1. Gaetano Mosca	33
1.3.1.1. Gaetano Mosca'nın Seçkin Tanımı	33
1.3.1.2. Gaetano Mosca'ya Göre Seçkin Türleri	33
1.3.1.3. Gaetano Mosca'nın Seçkin Kuramı	34
1.3.1.4. Gaetano Mosca'da Seçkin Deveranı	35
1.3.2. Vilfredo Pareto	36
1.3.2.1. Vilfredo Pareto'nun Seçkin Tanımı	36
1.3.2.2. Vilfredo Pareto'ya Göre Seçkin Türleri	38
1.3.2.3. Vilfredo Pareto'nun Seçkin Kuramı	39
1.3.2.4. Vilfredo Pareto'da Seçkin Deveranı	41
1.3.3. Robert Michels	47
1.3.3.1. Robert Michels'de Seçkin Kuramı	47
1.3.4. Thomas Bottomore	48
1.3.4.1. Thomas Bottomore'un Seçkin Tanımı	49
1.3.4.2. Thomas Bottomore'a Göre Seçkin Türleri	49
1.3.4.3. Thomas Bottomore'un Seçkin Kuramı	49
1.3.4.4. Thomas Bottomore'da Seçkin Deveranı	50
1.3.5. Wright Mills	53
1.3.5.1. Wright Mills'in Seçkin Tanımı	53
1.3.5.2. Wright Mills'e Göre Seçkin Türleri	54
1.3.5.3. Wright Mills'in Seçkin Kuramı	57
1.3.5.4. Wright Mills'de Seçkin Deveranı	59
1.3.6. Raymond Aron	60
1.3.6.1. Raymond Aron'un Seçkin Tanımı	60

1.3.6.2. Raymond Aron'a Göre Seçkin Türleri.....	61
1.3.6.3. Raymond Aron'un Seçkin Kuramı	64
1.3.6.4. Raymond Aron'da Seçkin Deveranı	66
1.3.7. Alexis de Tocqueville'de Seçkin Kuramı	68
1.4. Seçkin Kavramı Üzerine Genel Değerlendirme.....	69
1.5. Seçkin Türleri İçin Farklı Bir Tasnif ve Kavramlaştırma	70
1.5.1. Türel Seçkinler	71
1.5.2. Statü Seçkinleri	73
1.6. Seçkinler Arası İlişkiler.....	77
1.7. Seçkin Dönüşüm Süreci ve Seçkinler Arası Mücadele.....	77
1.7.1. Eski Seçkinlerin Düşüş Süreci	78
1.7.2. Yeni Seçkinlerin Yükseliş Süreci	82

BÖLÜM 2: KUVVETLER AYRILIĞI VE TÜRKİYE'DE YARGI SEÇKİNLERİ 85

2.1. Kuvvetler Ayrılığı Kavramı ve Kökenleri	85
2.1.1. Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Kuramsal Temelleri.....	86
2.1.2. Kuvvetler Ayrılığı Kuramcıları.....	87
2.1.2.1. John Locke	88
2.1.2.2. Montesquieu	89
2.1.2.3. Kuvvetler Ayrılığı ve Seçkin Kuramı	90
2.2. Türk Yargı Sistemi.....	91
2.2.1. Temel Kavramlar	92
2.2.1.1. Yargı.....	93
2.2.1.2. Yargı Teşkilatı.....	93
2.2.1.3. Mahkeme.....	94
2.2.1.4. Savunma.....	94
2.2.1.5. Hakim.....	95
2.2.1.6. Savcı.....	98
2.2.2. Temel İlkeler	99
2.2.2.1. Kanuni (Tabi, Olağan) Hakim İlkesi.....	99
2.2.2.2. Hakimlerin Bağımsızlığı İlkesi	100
2.2.2.3. Hakimlik Teminatı	102
2.2.3. Türk Yargı Sisteminin Tarihçesi.....	103
2.2.3.1. Cumhuriyet Öncesi Türk Yargı Sistemi.....	103
2.2.3.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Yargı Sistemi.....	105
2.3. Türk Yargı Sisteminin Örgütsel Yapısı.....	108
2.3.1. Anayasa Mahkemesi	109
2.3.2. Yargıtay	111
2.3.3. Danıştay	112
2.3.4. Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu	114

BÖLÜM 3: TÜRK YARGI SEÇKİNLERİNİN SOSYO-EKONOMİK PROFİLİ VE İKTİDAR SEÇKİNLERİ İÇİNDEKİ YERİ	118
3.1. Araştırmanın Yöntem ve Kapsamı.....	118
3.2. Araştırma Bulguları.....	121
3.2.1. Türk Yargı Seçkinlerinin Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Kökenleri ve Mevcut Durumları	121
3.2.1.1. Sosyo-Demografik Bulgular	121
3.2.1.2. Sosyo-Ekonomik Bulgular	123
3.2.2. Yargı Seçkinlerinin Türk Yargı Sistemi ve Yargı Seçkinlerine İlişkin Görüşleri.....	124
3.2.2.1. Yargı Seçkinlerinin Toplumla İlişkileri	125
3.2.2.2. Yargı Seçkini Olmanın Kriterleri.....	127
3.2.2.3. Yargı Sisteminin İdeolojik Aidiyete Etkileri	129
3.2.2.4. Yargı Seçkinlerinin İdeolojik Tutumları ve Siyasal Sistem İçerisindeki Yerleri.....	130
3.2.2.5. Türkiye'de Yargı Seçkinlerinin Demokrasi İçerisindeki Rolü.....	132
3.2.2.6. Türkiye'de Yargı Seçkinlerinin Siyasete Karşı Tutumu	134
3.2.3. Türk Yargı Seçkinlerinin Siyasal Sisteme ve Siyasal Seçkinlere İlişkin Görüşleri.....	134
3.2.3.1. Yargı Seçkinlerinin Siyasal Seçkinlerle Olan İlişkileri	134
3.2.3.2. Siyasal Seçkinlerin Yargı Seçkinlerine Karşı Tutumu	136
3.2.3.3. Siyasetin Yargıya Yargının Siyasete Müdahaleleri	137
3.2.4. Yargı Seçkinlerinin Kuvvetler Ayrılığı Algısı.....	143
3.2.4.1. Türkiye'de İktidar Seçkinleri Arasındaki İlişkilerin Durumu	143
3.2.4.2. Yargı Seçkinleri İle Siyasal Seçkinlerin Birbirlerini Etkileme Mekanizmaları.....	145
3.2.4.3. Türkiye'de İktidar Seçkinleri Arasında Baskın Seçkin Grubunun Hangisi Olduğuna Dair Görüşler	145
3.2.4.4. Kuvvetler Ayrılığı Açısından Türk Siyasal Sisteminin Değerlendirmesi	147
3.3. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi.....	149
3.3.1. Türkiye'de Yargı Seçkinlerinin Toplumsal Kökenleri: Gariban Çocuğu Yargıçlar.....	149
3.3.2. Türkiye'de Yargı Seçkinleri ve Yargı Sistemi: Adliye Fanusunda Bir Yaşam.....	150
3.3.3. Yargı Seçkinlerinin Gözünde Siyasal Sistem ve Siyasal Seçkinler: Bakanının Hakimi	154
3.3.4. Türkiye'de Kuvvetler Ayrılığı: Teoriyi Altüst Eden Gerçekler	157

SONUÇ	159
KAYNAKÇA.....	167
EKLER	188
ÖZGEÇMİŞ	190

KISALTMALAR

AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
HSYK	: Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
AYM	: Anayasa Mahkemesi
AB	: Avrupa Birliği

Tezin Başlığı: Seçkin Kuramları Bağlamında Türkiye'de Yargı Seçkinleri	
Tezin Yazarı: Yakup KÖSEOĞLU	Danışman: Doç. Dr. Alev ERKİLET
Kabul Tarihi: 25.04.2015	Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) + 187 (tez) + 3(Ek)
Anabilimdalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	
<p>Siyasal sistem içerisindeki ilişkilerin analizine yönelik literatürde farklı kuramlar bulunmaktadır. Bunlardan biri de kurucusu Pareto ve Mosca olan seçkin kuramıdır. Kurama göre; siyasal sistemdeki kararları alan ya da bu kararların alınmasında doğrudan etkisi olan kişiler iktidar seçkini olarak tanımlanmaktadır. İktidar seçkinleri işgal ettikleri statülere göre; siyasal seçkinler, ekonomik seçkinler, devlet seçkinleri, militarist seçkinler, aydınlar, ve medya seçkinleri olarak tasnif edilmektedirler. Bu çalışmada, gelişmekte olan demokrasiler için geçerli olabileceği düşünülen yeni bir tasnif kullanılmıştır. Bu tasnife göre; siyasal sistem içerisinde seçimle iş başına gelen siyasiler türel seçkinler olarak tanımlanmıştır. Bunların dışındaki iktidar seçkinleri ise statü seçkinleri olarak tanımlanmıştır. Bir devlet seçkini olarak kabul edilen yargı seçkinleri de birer statü seçkini olarak kabul edilmiştir.</p> <p>Bu tasniften hareketle çalışmada, Türkiye'deki türel seçkinler ile bir statü seçkini olan yargı seçkinleri arasındaki ilişkiler ve yargı seçkinlerinin genel profili analiz edilmeye çalışılmıştır. Nitel yöntemin kullanıldığı çalışmada farklı görüşlerden ve farklı yargı mercilerinden olmalarına özen gösterilen on altı yargı seçkini ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler sonunda Türkiye'de yargı seçkinlerinin toplumun orta ve alt tabakalarından gelmekle beraber, toplumdaki kopuk bir profile sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bu sonuç başta ortaya konulan hipotez ile de uyumluluk göstermiştir. Bu kopukluğun bir çok nedeni olmakla birlikte, en belirgin olanları; yargı mensuplarının toplumdaki izole yaşam biçimleri ve hukuk eğitimine hakim olan pozitivist gelenek olarak tebellür etmiştir.</p> <p>Yine çalışmada yargı seçkinlerinin kendilerini siyasal sistem içerisinde aktif birer aktör olarak gördükleri ve bunu meşru kabul ettikleri gözlenmiştir. Bu sonuca bağlı olarak, cumhuriyet tarihi boyunca yargıyı siyasete, siyasetin de yargıya müdahale ettiği gerçeği ortaya konulmuştur. Özellikle siyasetin Adalet bakanlığı ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu marifetiyle yargıya yoğun bir şekilde müdahale ettiği dile getirilmiştir. Bu müdahalelerin de yargıda liyakatin yerine kayırmacılığın hakim olmasına neden olduğu dile getirilmiştir.</p> <p>Diğer taraftan, Türkiye'de kuvvetler ayrılığının tam olarak geçerli olmadığı genel olarak kabul edilen bir gerçek olarak ön plana çıkmıştır. Görüşülen kişiler günümüz şartlarında kuvvetler ayrılığında bahsedilemeyeceğini dile getirmişlerdir. Diğer taraftan özgürlüklerin en önemli güvencesi olan kuvvetler ayrılığının önemine vurgu yaparak, bunun bir an önce tesis edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Fakat bu noktada kuvvetler ayrılığının siyasetin yargıya müdahalesini ortadan kaldırmak için arzulamakta, yargının siyasete müdahalesini ise gerekli görmektedirler.</p>	
Anahtar Kelimeler: Seçkin, Türel Seçkin, Statü Seçkini, Yargı Seçkini, Kuvvetler Ayrılığı.	

Title of the Thesis: Judicial Elites in Turkey in Context of Elite Theories	
Author: Yakup KÖSEOĞLU	Supervisor: Associate Prof. Alev ERKİLET
Date: 25.04.2015	Nu. of pages: vii (pre text) + 187 (main bod.)+3 (Ad.)
Department: Political Science and Public Administration	
<p>There are various theories in the literature that analyze the relationships in a political system. The elite theory of Pareto and Mosca is one of such theories. According to this theory the people who make decisions in a political system or have a direct impact on decision-making processes are defined as power elites. Power elites are categorized as political elites, economic elites, state elites, militarist elites, media elites and intelligentsia with regards to their statuses in the society. Our study introduces a new classification to be used in developing democracies. This classification defines elected politicians as legitimate elites while the remaining power elites are defined as status quo elites. The judicial elite are regarded as status quo elites as well.</p> <p>Regarding this classification, this study aims to analyze the relationship between legitimate elite and judicial elite in Turkey and the profile of the judicial elite. The study uses qualitative method for the relevant analysis; sixteen judicial elites from different judicial authorities with different views are interviewed. According to our findings, although the judicial elite in Turkey mainly come from lower and middle classes of the society, they are disconnected from society. This result is compatible with the hypothesis of the study. The gap between judicial elite and society chiefly result from the isolated life styles of the judicial members and the positivist tradition that dominates the legal education.</p> <p>Another finding of this study is that judicial elite consider themselves active members of the political system and receive this as a legitimate idea. Consequently, jurisdiction intervened with politics and vice versa throughout the history of the Republic. Interviewees state that politics step in jurisdiction with the hand of Ministry of Justice and High Council of Judges and Prosecutors (HSYK), and such an intervention results in the dominance of nepotism in jurisdiction rather than competency.</p> <p>Another conclusion that is drawn from the interviews is the idea of the system of checks and balances is not properly applied in Turkey has been a prominent fact among the judicial elite. The interviewees reported that checks and balances are out of question under current circumstances. On the other hand, they emphasized the importance of checks and balances as the guardian of freedoms and they stressed it should immediately be strengthened. However, they desire the strengthening of checks and balances in order to eliminate the intervention of the politics but they regard interfering with politics necessary.</p>	
Keywords: Elite, Legal Elites, Statu Elites, Judicial Elites, Separation of Powers	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Tüm toplumlarda, ister çok gelişmiş ve karmaşık siyasal yapılar olsun, isterse de basit siyasal sistemler olsun, iki çeşit sosyo-politik sınıf bulunmaktadır. Bunlardan ilki diğerlerine nazaran daha az bireyden oluşan ve diğer tüm bireylerin hareketlerini etkileme kapasitesine sahip olan yönetici sınıf, diğeri ise yönetici sınıfa nazaran daha kalabalık olan ve genellikle kendilerini yönetici sınıfın fertlerine nazaran bazı alanlarda daha güçsüz gören yönetilen sınıftır. Bu iki farklı sosyo politik sınıfın varlığı sosyal bilimler alanında çalışma yapan birçok bilim insanı tarafından kabul edilmekle beraber, terminolojide bu sınıfları tanımlamak için farklı ifadeler kullanılmaktadır.¹ Siyasal sisteme ilişkin çözümleme çabaları da bu ifadeler çerçevesinde isimlendirilmektedirler. Bu kavramlaştırmalar içerisinde seçkin kuramı, her grubun içinde sosyal tabakalaşmanın olduğunu ve iktidarın bu tabakalardan birinde toplanabileceği tezi ile grup ve sınıf kuramlarının eksikliklerini tamamlayıcı bir nitelik arz etmektedir (Hüseyin, 1991: 109).

Çalışmada; Türk siyasal sistemindeki iktidar ilişkileri seçkin kuramı çerçevesinde çözümlenmeye ve bu iktidar ilişkileri içerisinde önemli bir yeri bulunan siyasal seçkinler ile yargı seçkinleri arasındaki ilişkiler, kuvvetler ayrılığı prensibi de merkez alınmak suretiyle analiz edilmeye çalışılmıştır. Özellikle Türkiye'nin yakın tarihine ilişkin bu tarz bir çözümlemenin gerek yaşanan siyasal farklılaşmanın anlaşılmasında ve gerekse gerçekleştiği varsayılan seçkin dönüşümünün iktidar ilişkilerini nasıl etkilediği ve bu dönüşümün geleceğe ilişkin etkileri hususunda öngörülerde bulunulması hedeflenmektedir.

Literatürde seçkinlere ve seçkinler arasındaki ilişki biçimlerine yönelik bir çok farklı tanım ve kuram bulunmaktadır. İktidar seçkinleri olarak ifade edilen, devlet mekanizmasını bizzat elinde bulunduran ya da elinde bulunduranları etkileme kapasitesine sahip olan kitlelerin birbirleriyle olan ilişkileri siyasal sistemin analizinde büyük önem taşımaktadır. Siyasal sistemi işleten bu kitlelerin birbirleriyle olan ilişkileri

¹ Bugüne kadar yapılan araştırmalar çerçevesinde bu sınıfsal farklılık kimi siyaset bilimciler tarafından merkez-çevre, kimileri tarafından sınıfsal farklılaşma kavramı çerçevesinde yöneten-yönetilen ve yine bazı düşünürler tarafından da seçkinler/seçkinler ve diğerleri olarak tanımlanmıştır.

ve birbirlerine karşı geliştirdikleri tutumlar hem sistem açısından hem de bireyler açısından önemli etkileri olan bir olgudur. Birbirinden çok farklı özellik ve statüleri sahip olan iktidar seçkinleri arasındaki oydaşım sisteme istikrar kazandırırken, diğer taraftan da bireylerin özgürlükleri ve sosyal hareketlilik açısından önemli riskleri beraberinde getirir. Buna karşılık iktidar seçkinleri arasındaki çatışma ise ciddi bir istikrarsızlığa gebececektir. Bu çalışmada Türkiye'deki siyasal seçkinler ile yargı seçkinleri arasındaki ilişki ortaya konulmaya ve siyasal sistemin bu anlamda içinde bulunduğu durum, tarihsel bir bakış açısıyla tasvir edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Toplumların nitelikleri, gitmekte oldukları yön, gelecekteki durumları genel olarak yönetici grubun oluşumu, yapısı ve çelişkileri ile eşgüdümlüdür (Turhan, 1991: 37). Yani bir toplumda yönetici grup, bir diğer deyişle iktidar seçkinleri hakkında yapılacak doğru bir teşhis, o toplumun hal'ine ilişkin yapacağımız tespitlerin ve dahi geleceğine ilişkin yapılacak öngörülerin tutarlı ve isabetli olmasını sağlayacaktır.

Bu çalışma da Türk siyasal sistemindeki iki önemli iktidar seçkini grubu olan siyasal seçkinler ile yargı seçkinleri arasındaki ilişkinin ortaya konulması ve yargı seçkinlerinin profilinin tasvir edilmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca özellikle yakın tarihe ilişkin bu tarz bir çalışmanın yapılmamış olması da bu çalışmanın akademik anlamda önemini arttırmaktadır.

Diğer taraftan çalışma kapsamında yapılacak tahliller, siyasal sistemin kuvvetler ayrılığı bağlamında hali hazırdaki durumunun anlaşılması açısından da önem taşımaktadır. Özellikle devleti oluşturan üç erkin içinde bağımsızlığına en çok vurgu yapılan yargı erkinin siyasal iktidar karşısındaki durumu ve siyasete karşı duruşu üzerine derinlemesine bir analiz yapılmaya çalışılmıştır.

Bu çerçevede kamuoyunda yargı ile siyasetin birbirlerine müdahalesi olarak algılanan hukuki dava ve siyasal kararların yargı seçkinleri nazarındaki durumu da tespit edilmeye çalışılarak erkler arasındaki mücadele ortaya konulmaya çalışılacaktır. Dolayısıyla müdahale olarak algılanan olayların içeriden birilerinin bakış açısıyla ortaya koyulacak olması da çalışmaya büyük bir önem katmaktadır.

Çalışmanın haiz olduğu bir diğer önem ise, Tocqueville'in (1994; Coser, 2010; Crespiigny ve Miniogue, 1994) yargı seçkinlerine yönelik ortaya koyduğu kuramın Türkiye açısından test edilecek olmasıdır. Tocqueville'e göre tüm iktidar seçkinleri arasında topluma en yakın olan seçkin grubu yargı seçkinleridir. Dolayısıyla toplumu en yakinen tanıyan ve takip eden seçkin grubunun da bunlar olması gerekmektedir. İşte bu çalışma, Türkiye'de yargı seçkinlerinin bu kurama ne derece uyduğunu, topluma ne kadar yakın olduklarını, toplumu ne kadar tanıdıklarını ortaya koyma anlamında büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca çalışma, son dönemlerde Türk demokrasisi açısından önemli bir tartışma konusu olan yargının bağımsızlığı/yargı vesayeti konusunda da yargı seçkinlerinin olaya bakışını ortaya koyması anlamında önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında yargı seçkinlerinin kuvvetler ayrılığı hususuna bakışları sorgulanırken aynı zamanda siyasal sistemle olan etkileşimleri de tasvir edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın önemi noktasında ele alınması gereken bir diğer husus ise yargının demokratik meşruluğu ile alakalıdır. Günümüzde tüm dünya demokrasilerinde üzerinde durulan konuların başında yargının demokratik meşruluğu gelmekte ve bu konuda meşruluğu sağlayıcı mekanizmalar üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu mekanizmalardan en önemlilerinden biri ise şeffaflıktır. Yargı erkinin aydınlatılması olarak da kabul edilecek şeffaflaşmanın en önemli ayağını, yargının öznesi konumundaki savcı ve hakimlerin sosyolojik profillerinin ortaya konulması oluşturmaktadır. Bu amaca yönelik olarak ortaya "*yargı sosyolojisi*"² diye yeni bir kavram bile çıkmıştır. Her ne kadar yerli literatürde bu tip çalışmalara pek rastlanmasa da batı literatüründe oldukça fazla bu tür araştırma bulunmaktadır (TESEV, 2009: 40).

² Yargının demokratik meşruiyetinin sağlanmasına yönelik bir disiplin olarak ortaya çıkan ve hukuk normlarının sosyolojik arka planını inceleme konusu yapan hukuk sosyolojisinden farklı bir alanı olan yargı sosyolojisi için bkz. Gribnau, J. L. M. (2002) "Legitimacy of the Judiciary", cilt 6.4 Electronic Journal Of Comparative Law, <http://www.ejcl.org/64/art64-3.html>; Kahn, Paul W. (1999) "Judicial Review and Democratic Legitimacy", <http://www.ciaj-icaj.ca/english/publications/1999/kahn-99.pdf> (erişim tarihi 10 Ocak 2014); Freeman, Michael (2005), "Current Legal Issues", Law and Sociology dizisi 8. Cilt, Oxford University Press, New York; Freeman, Samuel (1991), "Constitutional Democracy and the Legitimacy of Judicial Review", Law and Philosophy, cilt 9, Springer, Hollanda; Lever, Annabelle (2009) "Democracy and Judicial Review: Are They Really Incompatible?" <http://mora.rente.nhh.no/projects/EqualityExchange/Portals/0/articles/Lever2009.pdf> (17 Aralık 2014); Voermans, Wim (2007), "Judicial Transparency Furthering Public Accountability For New Judiciaries", Utrecht Law Review, cilt 3, sayı 1, Haziran, Utrecht: Igitur; Leuchtenburg, William (1969) "Franklin D. Roosevelt's Supreme Court 'Packing' Plan", Essays on the New Deal içinde, (Ed.) Hollingsworth, Harold M./Holmes, William F., University of Texas Press, Austin, Arlington.

Bu çalışma literatürdeki bahsi geçen eksikliğin giderilmesine yönelik bir çaba olması ve kendinden sonra yapılacak araştırmalar için ön ayak olması nedeniyle önem taşımaktadır.

Yukarıda zikredilen açıklamalardan hareketle; bu çalışmada cevabı aranacak temel soru “Türkiye’de yargı seçkinlerinin Tocqueville’in kuramı çerçevesinde toplumla olan yakınlık derecesinin ne olduğudur”. Yine bu soru ile bağlantılı olarak “Türkiye’de yargı seçkinlerinin kuvvetler ayrılığı bağlamında siyasal sisteme karşı bakışlarının nasıl olduğu” da cevabı aranan temel sorunsallardandır. Bu ana sorular yanında Türkiye’de yargı sisteminin işleyişindeki aksaklıkların ve yargı ile siyasetin birbirlerini etkileme mekanizmalarının neler olduğu da cevaplandırılmaya çalışılacak diğer sorulardır. Yine çalışma kapsamında cevabı aranacak bir diğer soru ise, Türk siyasal hayatında yargının siyasete, siyasetin de yargıya müdahalesi olarak değerlendirilen bir takım karar ve uygulamalara karşı yargı seçkinlerinin bakışının nasıl olduğudur.

Bahsi geçen soruya cevap aranırken göz önünde bulundurulacak iki temel varsayım bulunmaktadır. Bu varsayımlardan ilki; Türkiye’de özellikle 2000’li yılların başında başlayan ve halen devam eden köklü bir seçkin dönüşümünün yaşanmakta olduğudur. Bir diğer varsayımımız ise Türkiye’de siyaset ile yargı arasında çok zaman kuvvetler ayrılığını aşan bir temasın olduğudur.

Araştırmada ortaya konulan temel hipotez ise; “Türkiye’de yargı seçkinleri tüm diğer seçkin grupları kadar toplumun genelinden uzak bir dünya görüşü ve yaşam tarzına sahiptir.” Özellikle köklü bürokrasi geleneğinin hakim olduğu, imparatorluk geleneği üzerine inşa edilmiş toplumlarda bürokrasinin, toplumu dönüştürme gibi aşkın bir görevi kendisinde içkin görmesi aynı zamanda onların toplumdan kopmasına neden olmaktadır. Bu çerçevede bir yönüyle bürokratik bir refleks ortaya koyan yargı seçkinleri de böyle bir vazife bilincinden hareketle kendilerini toplumun dışında/üstünde bir yere konumlandırmaktadır.

İmparatorluk geleneğinin bir tezahürü olarak yargı mensupları kendilerini hakların koruyucusu ve gerçekleştiricisi olmaktan çok, devletin muhafızı olarak addetmektedirler. Bu benlik algısı ise onları klasik bir bürokrat duruşuyla halka karşı daha mesafeli olmaya itmektedir. Bu algının bir diğer etkisi ise, kuvvetler ayrılığı

algısının genellikle müdahalelere karşı koruyucu ama müdahale etmeye cevaz verici bir şekilde algılanmasına neden olmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'de iktidar seçkinleri arasındaki ilişkiyi siyasal seçkinler ve yargı seçkinleri arasındaki ilişki özelinde anlamaya çalışmaktır. Böylelikle 2000'li yıllarda yaşanan seçkin dolaşımını ve bu süreçte iktidar seçkinleri arasında vuku bulan çatışmaların daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir. Böylelikle batılı düşünceden doğan ve batılı toplum şartlarına göre, nomotetik bakış³ açısıyla oluşturulmuş, bir çokları tarafından batı dışı toplumların açıklanmasında yetersiz kalacağı hususunda yoğun eleştirilere maruz kalan seçkin kuramını kullanarak Türk siyasal hayatı için bir açıklama tarzı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Fakat tüm bu eleştiriler göz önünde bulundurularak çalışmada ideografik⁴ bir bakış açısıyla olaylar yorumlanmaya çalışılacaktır. Bir diğer deyişle pozitivist evrensel gerçeklik/geçerlilik ve bilgi anlayışından ziyade, yerel olanı anlamaya ve durum hakkında bilgi sahibi olmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda özellikle yargı seçkinleri ve yargı sistemi analiz edilerek siyasal seçkinler ile yargı seçkinleri arasındaki ilişkiler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türkiye'de yargı sisteminin oluşumu ve işleyişi ortaya konulduktan sonra, bu sistemde seçkin olarak kabul edilen kişilerin profilleri çıkarılmaya çalışılmıştır. Ardından bu kişilerin yargı sistemine, siyasal sisteme, kendileri dışındaki iktidar seçkinlerine ve son olarak da siyasal seçkinlere bakış açıları ortaya konulmak suretiyle, son dönemin en çok tartışma yaratan seçkin kitlelerinden olan yargı seçkinlerinin sisteme yönelik algı ve bakış açıları tasvir edilmiştir.

Tüm bu veriler ışığında ise, ideografik bir bakış açısıyla Türkiye'de yargı seçkinlerine ilişkin bir profil oluşturulmuştur. Aynı zamanda yargı seçkinlerinin siyasal sistem içerisindeki yerleri ve onu algılama biçimleri anlaşılmasına çalışılmıştır.

³ Büyük örneklemelerden türetilen ve gündelik yaşamın sınırlamalarının dışındaki olasılıklarla temellendirilmiş bilgiyi, evrensel yasaları ve tümdengelimsel açıklamaları kabul eden yaklaşımdır (Punch, 2011;19).

⁴ Nomotetik bakışın yerel ve olay temelli anlamlara duyarsız kaldığını belirterek, dikkatleri daha çok belli olayların kendine özgü yönlerine yönelten ve bilginin yerel ve bir yere kain olduğunu savunan yaklaşımdır (Punch, 2011;19).

Çalışmanın Kapsamı

Çalışmanın kapsamı genel olarak, yakın siyasal tarih ve yakın dönem yargı seçkinleri ile sınırlıdır. Söz konusu yakın tarih içerisinde özellikle 1990 sonrasında hükümeti elinde bulunduran siyasal partiler ve bu dönemlere ait dava, yargıya ilişkin uygulamalar ve yargı sistemine ilişkin veriler çalışmanın kapsamını teşkil etmektedir. Fakat çalışma boyunca gerek duyuldukça Cumhuriyet tarihindeki daha eski dönemlere ait yargı sistemleriyle ilgili veriler de kullanılacak ve araştırma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlarla Cumhuriyet tarihi boyunca boylamsal bir seyahat de gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Yargı sisteminin anlatılacağı ikinci bölümde bazen Cumhuriyet öncesine, Osmanlı İmparatorluğu dönemlerine de uzanılmak suretiyle sistem tanımlanmaya çalışılmıştır. Zira kurumların tarihsel sürekliliğinin bir gereği olarak Türkiye'deki yargı sisteminin anlaşılması için, sistemin miras alındığı imparatorluk geleneğine bakılması gerekmektedir.

Çalışmada yargı seçkini olarak yüksek yargıda görev yapan kişiler ve kamuoyunda daha fazla ön plana çıkan ve temsil kabiliyetine sahip avukatlar tercih edilmiştir. Yüksek yargı organları içerisinde de siyasal sistemle daha fazla temas halinde olan Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay üyeleri tercih edilmiştir.

Çalışmanın Planı

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Teorik olan ilk bölümde seçkin kuramı ele alınmıştır. Seçkinler üzerine yapılan çalışmalar, seçkin dönüşümü hususunda ortaya konulan kuramlar kuramcılar merkeze alınmak suretiyle işlenmiştir. Bu bölümde mevcut kuramların yanında, bu çalışmaya özgü olarak, gelişmekte olan demokrasiler için tasarlanan yeni bir seçkin tasnifi de oluşturulmaya çalışılmıştır. Yine bu bölümde seçkinlerin tespitinde kullanılan yöntemler açıklanarak, görüşülen kişi olarak seçilecek yargı seçkinlerinin nasıl belirlendiğinin alt yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise, kuvvetler ayrılığı ve Türkiye'deki yargı sistemi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede öncelikli olarak çok fazla detaya girmeden kuvvetler ayrılığı kavramı açıklanmış, tarihsel serüveni ortaya konulmuştur. Ardından yargıya ilişkin

temel kavram ve aktörler tanımlanmıştır. Son olarak ise Türkiye'deki yargı sistemi tüm kademeleri ile açıklanmıştır.

Türk yargı sistemi açıklanırken, çalışmanın merkezine yargı seçkinleri ve yargı ile siyasetin ilişkisi alındığından siyaseten etkisi olmadığı düşünülen bazı aşamalar yüzeysel olarak geçilmiştir. Özellikle ilk derece ve orta derece mahkemelerinde sadece tanımla yetinilmiştir. Yüksek yargı organları, özellikle de yargı ile siyasetin temel temas noktaları olan; Yargıtay, Danıştay, Anayasa Mahkemesi ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üzerinde daha detaylı durularak ayrıntılı olarak işlenmiştir.

Son bölümde ise önceki bölümlerde ele alınan teorik bilgiler çerçevesinde gerçekleştirilen mülakat bulguları ortaya konulmuştur. Dört ana tema çerçevesinde belirlenen mülakat soruları, her tema bir alt başlığı teşkil edecek şekilde sıralanmıştır. Tematik olarak yapılan bu tasnif çerçevesinde her tema altındaki sorulara verilen cevaplar, görüşülen kişilerin ifadelerine de atıfta bulunmak suretiyle raporlanmıştır. Daha sonra bu bulgulardan elde edilen sonuçlar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Yöntem ve Tekniği

Bu çalışmada literatür tarama ve nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yargı seçkinlerinin düşünce biçimlerini, sisteme ilişkin fikirlerini, diğer seçkinlerle olan ilişkilerini ortaya koyabilmek ancak sahada veri toplanmasıyla mümkün olabilecektir. Bu alanda daha önce yapılmış bir bilimsel araştırma olmamasından dolayı daha yaygın ama yüzeysel veri sağlayacak nicel araştırma teknikleri yerine, daha derinlemesine bilgilere ulaşmayı mümkün kılacak ve alanın bir fotoğrafının çekilmesine imkan verecek nitel araştırma tekniği kullanılması uygun bulunmuştur. Haliyle de yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmak suretiyle verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Nicel yöntemin aksine nitel yöntemde görüşülen kişiler birer veri kaynağı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla nitel yöntem bir veri toplama sürecinden ziyade veri yaratma sürecidir (Mason, 2002: 52; Balcı, 2011: 67). Bu çalışmada gerçekleştirilecek mülakatlar da sonraki araştırmalara kaynaklık edecek bir işlevi göreceği umulmaktadır. Bu araştırmada yargı seçkinleriyle ilgili genellenebilir, genel geçer ilkeler oluşturulmasından ziyade, tekil biçimleri anlamaya çalışarak, olaylar ile durumlar

arasında ilişki arayıcı, eğilim belirleyici (Gökçe, 2012: 53-54) bir amaç öngörülmüştür. Alanda daha önce ortaya konulmuş bazı açıklama ve genellemelerin test edilmesi suretiyle Türk yargı sistemine uygulanabilirliği anlaşılmasına çalışılmıştır.

Bu çalışmada, nitel araştırma ilkeleri çerçevesinde tasarlanmış soru kağıtlarını yargı seçkinlerine uygulamak ve görüşmenin akışının el verdiği ölçüde notlar almak suretiyle veriler oluşturulmuştur. Bu amaç doğrultusunda, yarı yapılandırılmış, açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formları hazırlanmıştır. Bu formlar dört ana tema etrafında toplanmış on beş sorudan oluşmaktadır. Temaların her biri ayrı bir analiz konusu olduğundan farklı başlıkları tercih edilmiştir.

Çalışmada; yargı seçkinlerinin yaptıkları meslek ve ideolojik aidiyetleri birer bağımsız değişken olarak kabul edilmiştir. Yapılan karşılaştırmalı analizlerde, görüşülen kişilere yöneltilen sorular bu kapsamda değerlendirilmiştir. Özellikle görüşülen kişilerin siyasal sisteme ve yargı sistemine karşı tutum ve düşünceleri bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Bu tanımlamalardan hareketle; siyasal sistem ve siyasal seçkinler alanındaki değişimin yargı seçkinleri ve yargı sistemi üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan özellikle Türk siyasal hayatının yakın geçmişinde yaşanan değişimlerin ve olayların yargı sistemi ve yargı seçkinleri ile olan ilişkisinin analizi yapılarak, sürecin anlamlandırılmasına çalışılmıştır.

Tüm bu yöntem ve teknikler ışığında, bu çalışmadan elde edilen bilgiler Türk siyasal hayatının yakın geçmişine yönelik seçkinler arasındaki ilişkilerin analizleri için geçerli olacaktır. Diğer taraftan bu geçerlilik seçkinler içerisinde yalnızca yargı seçkini olarak tanımlanacak kişiler için söz konusudur. İktidar seçkinlerinin bütünü için mevzu bahis edilecek bir geçerlilik için bütün seçkin gruplarını kapsayacak bir çalışma gerekir ki bu da çalışmanın kapsamını çok fazla aşacaktır.

Güvenilirlik hususuna gelinecek olursa; nitel araştırmalarda güvenilirlik temelde dört yöntem ile sağlanabilmektedir. Bunlar; *inanılabilirlik*, *aktarılabirlik*, *dayanıklılık* ve *teyit edilebilirlik*dir. İnanılabilirlik ve teyit edilebilirlik, araştırma bulgularının ve raporlarının bilgi toplanan kişilerin bakış açısıyla doğru ve güvenilir olması anlamına gelmektedir (Şencan, 2005: 501). Bu anlamda çalışmada güvenilirliğin sağlanabilmesi için raporlar

görüŖülen kiŖilere gönderilerek teyit etmeleri istenilmiŖ ve onaya müteakip araŖtırmadaki yerini almıŖtır.

Güvenilirlik hususunda aktarılabilirlik ise araŖtırma bulgularının raporlanması aŖamasında mümkün olduğu ölçüde görüŖülen kiŖi beyanlarının metne dönüŖtürülerek, bu beyanlara atıfta bulunularak raporlamanın yapılmasıdır (Ŗenca, 2005: 502). Bu kapsamda çalıŖmanın raporlama kısmında mümkün olduğu kadar fazla görüŖülen kiŖi ifadesine atıfta bulunularak güvenilirlik sağlanmaya çalıŖılmıŖtır.

Yine nitel araŖtırmalarda güvenilirlik açasından ön plana çıkan bir diğer ölçüt olan dayanıklılık ise sunulan bilgi ve bulguların aradan geçen zaman içinde geçerliliğini korumasıdır. Verilerin istikrarlılığı ve tutarlılığı çalıŖmanın dayanıklılığını göstermektedir (Ŗencan, 2005: 501-502). Bu anlamda çalıŖmanın dayanıklılığı ilerleyen zamanlarda bu alanda yapılacak çalıŖmalarla teyit edilebilecektir.

ÇalıŖmada KarŖılaŖılan Zorluklar ve ÇalıŖmanın Sınırlılıkları

ÇalıŖmada karŖılaŖılan en büyük zorluk; seçkin kuramının yabancı menŖeili bir kuram olmasının yanı sıra yerli literatürde konuya ilginin azlığı nedeniyle kaynak sıkıntısı olmuŖtur. Aynı Ŗekilde kuramın kurucularının metinlerinin erken dönemde İngilizceye çevrilmiŖ olması da günümüzde bu çevirilerin ulaŖılabilirliđini zorlaŖtırmaktadır.

Diğer taraftan karŖılaŖılan önemli sorunlardan birisi de; özellikle yerli literatürde iktidar seçkinleri arasında yargı seçkinlerini seçkin kuramı bağlamında inceleyen bir eserin bulunmamasıdır. Bundan dolayıdır ki çalıŖmanın taslağı ilk kez oluŖturulmuŖtur.

Önemli bir zorlukla da mülakat aŖamasında karŖılaŖılmıŖtır. Gerek muhatapların resmi statüleri ve gerekse de konjonktürün etkisiyle mülakatlarda ses kaydı almak mümkün olmamıŖtır. Dahası bazı görüŖülen kiŖilerin taleplerinden dolayı kurum adları bile açıkça ifade edilemediğinden hem görüŖmelerin metne aktarılmasında hem de bazı çapraz analizlerin yapılmasında oldukça büyük zorluklar ile karŖılaŖılmıŖtır.

Son olarak da yargı gibi hassas bir sistem içerisinde yer alan kiŖilerin ideolojik duruşlarını tespit etmek çok zor olduğundan, görüŖülen kiŖilerin seçiminde farklı görüŖlerin temsil edilmesi hususu oldukça güç ve yorucu olmuŖtur.

Çalışmanın sınırlılıkları hususuna gelecek olursak; çalışma her şeyden önce taramasını yaptığımız literatürle sınırlı olacaktır. Diğer taraftan çalışma derinlemesine analizini yapacağımız yakın dönem yargı seçkinleri ile sınırlıdır.

Ayrıca söz konusu çalışma Türkiye'deki yargı seçkinleri ile siyasal seçkinler arasındaki ilişkiyi yargı seçkinlerinin bakış açısıyla analiz etme amacıyla olduğundan Türkiye'deki yargı seçkinlerinin görüşlerini yansıtmaktadır.

Hipotezler

Çalışmaya ilişkin en temel hipotez; Türkiye'deki yargı seçkinlerinin, Tocqueville'in iddia ettiğinin aksine topluma en yakın seçkin grubu olmaktan ziyade neredeyse toplumdaki en kopuk seçkinler arasında yer aldığıdır. Yargı seçkinleri her ne kadar mesleğe giriş aşamasında topluma hakim olan değer yargıları ile bezeli olsalar da gerek meslekteki yükselişlerine paralel olarak artan gelirlerinin bir sonucu olarak yaşam biçimlerinin değişmesi ve gerekse meslek teamülleri ve şartları gereği zamanla toplumdaki kopuk, toplumu okumakta güçlük çeken bir seçkin modeline dönüşmektedir.

Çalışmada ileri sürülen ikinci temel hipotez ise; her ne kadar teoride kuvvetler ayrılığının en önemli ayağı yargı olsa da yargı seçkinleri devletçi reflekslerle bu ilkeyi kolaylıkla ihlal edip, adaleti gerçekleştirme işlevlerini devleti koruma refleksine tahvil etmektedirler. Aynı şekilde siyasal seçkinler de yargıyı devletin rutin bir işlevi gibi görüp oldukça yoğun bir şekilde yargıya müdahale edebilmektedirler. Dolayısıyla Türkiye'de kuvvetler ayrılığından bahsetmek şu an itibarıyla pek mümkün görülmemektedir diyebileceğimiz gibi kuvvetler ayrılığının yargısal ve siyasal seçkinler tarafından tam olarak içselleştirilemediği düşünülmektedir.

BÖLÜM 1: SEÇKİNLER: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Siyasal sistem analizleri yapılırken, iktidarı elinde bulunduran grupların tanımlanmasında farklı kavramlaştırmalar kullanılmaktadır. *Seçkin* kelimesi bu kavramlaştırmalardan birisidir. Gerek tercüme eserlerde ve gerekse yerli literatürde seçkin sözcüğünün yerine farklı ifadelerin kullanıldığı da görülmektedir. Seçkin ifadesiyle paralel olarak elit, aydın, avas gibi ifadelerle karşılaşılmaktadır. Her ne kadar kelimenin kökeni seçilmişin karşılığı olan electadan geliyor ve bu Türkçe’de elit ifadesiyle karşılık buluyorsa da bu ifadenin farklı disiplinlerde farklı anlamları karşılamak için kullanılmasından dolayı zorlama bir kavramlaştırma olarak görülmektedir. Bu çalışmada; gerek teorinin seçkin teorisi olarak biliniyor olması, gerekse Türkçeye daha uygun olması ve ifadenin Türkçede yerleşmiş ve yaygın bir kullanımı haiz olması nedeniyle “seçkin” ifadesi tercih edilmiştir.

1.1. Seçkin Kavramı

Sosyal bilimler alanındaki bir çok kavramda olduğu gibi seçkin kavramı hususunda da üzerinde hemfikir olunan bir tanım bulunmamaktadır. Gerek kavrama yüklenen anlamlar nedeniyle gerekse yönetme işlevini yerine getiren aktörlerin sınırlandırılması, yani kimlerin doğrudan yönetimi elinde tuttuğunun belirlenmesi hususundaki tartışmalar nedeniyle elimizde net bir seçkin tanımı olduğunu söylemek güçleşmektedir.

Tüm bu gerçekler ışığında kavrama bakacak olursak; seçkin kelimesi; kökeni Latince “eligre” veya “electa” ifadelerine dayanan bir kelimedir. Literatürde ilk kullanımına 17. yüzyılda rastlanan kelime o dönemde daha çok askeri ve dini/moral üst sınıfları ifade etmek amacıyla kullanılmaktaydı. Kavram, söz konusu dönemde daha çok olumsuz anlam yüklenen bir kullanıma sahipti (Arslan, 2007b: 2). 18. yüzyıla gelindiğinde ise, Fransa’da aristokrat ve ruhban sınıfına karşı toplumun içinden yükselen, yetenekli şahısları övmek ve onlara karşı toplumca duyulan özlemi belirtmek için kullanılan daha olumlu anlam yüklenen bir ifade olarak ön plana çıkmaya başlamıştır (Arslan, 2010: 6).

Kelimenin sosyal bilimler alanında ilk kullanımı ise 19. yüzyıla tekabül etmektedir (Bottomore, 1993: 1). Bu dönemde daha çok ortaçağ bakiyesi geleneksel yöneticileri övmek amacıyla kullanılan, genellikle monarşik yapılara atfen literatüre giren bir

kelime haline gelmiştir. İşte tam da bu anlamda kullanılması seçkin kuramlarına antidemokratik ve olumsuz bir misyon yükler hale gelmiştir (Arslan, 2007a: 2; Arslan, 2010: 7). Seçkin ifadesinin ve kuramlarının otoriter yapıların meşrulaştırılması için ortaya atıldığı iddiasının altında bu dönemlerde kelimeye yüklenen bu misyon yatmaktadır. 20. yüzyılın ortalarına kadar seçkin kuramı ve savunucuları otoriter yönetimlerin meşrulaştırıcıları olarak kabul edilmişlerdir. Bundan dolayıdır ki, seçkin kuramı üzerinde çok fazla çalışılmamış ve tartışılmamış bir kuram haline gelmiştir.

Seçkin ifadesinin ve kuramlarının bilimsel literatürde adından bahsettirmesi 1900'lü yılların ilk çeyreğinde, Pareto ve Mosca ile olmuştur (Bottomore,1993; Arslan, 2010: 7). Saint Simon'dan etkilenen Mosca tarafından literatüre kazandırılan ifade, asıl ününe Pareto ile ulaşmıştır. Her iki düşünür tarafından da seçkin ifadesi, dönemin diktatoryal yapılarının yönetimi altında, toplumsal hiyerarşinin en tepe noktasını işgal edenleri tanımlamak için kullanılmış, ardılları tarafından da bu grupları tanımlamak maksadıyla kullanılmaktadır (Arslan, 2007b: 3). Özellikle demokrasiyle bağdaştırılabilir bir kuram olması ve siyasal sistemi açıklamada oldukça işlevsel bir sosyolojik perspektif sağlamasından ötürü 20. yüzyılın son çeyreğinde siyaset bilimi literatüründe kendinden bahsedilir bir hal almıştır⁵.

Kavram, dilimize ise 20. yüzyılın başlarında Fransızca'dan geçmiştir. Latince'de eligra "seçme", electa ise "seçilmiş" anlamında karşılık gelmektedir. Dolayısıyla kelime de Türkçe'de modern dönemdeki kullanımıyla bir seçkinliği, diğerlerinden hiyerarşik farklılığı ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Seçkin kelimesinin yerli literatürdeki

⁵ Bu dönemde özellikle doğu Avrupa'daki demokrasileri anlamak ve açıklayabilmek için yapılan çalışmalarda kendisine geniş bir alan bulan seçkin kuramı için bkz.; Ivan Szelenyi and Szonja Szelenyi (1995), "Circulation or Reproduction of Elites during the Postcommunist Transformation of Eastern Europe", *Theory and Society* içinde, Vol. 24. No. 5. 615-638., Gil Eyal, Eleanor Townsley and Ivan Szelenyi (1997), "The Theory of Post-Communist Managerialism" *New Left Review* içinde, No. 222. 60-92., Gil Eyal (2000), "Anti-politics and the Spirit of Capitalism: Dissidents, Monetarists, and the Czech Transition to Capitalism" *Theory and Society* içinde, Vol. 29. No. 1. February, 50-92., Jacek Raciborski (2007), "Forming Government Elites in a New Democracy: The Case of Poland" *Communist and Post-Communist Studies* içinde, Vol. 40. No. 1. March, 17-40., Jan Pakulski and Malcolm Waters (1996), "The Reshaping and Dissolution of Social Class in Advanced Society" *Theory and Society* içinde, Vol. 25. No. 5. October, 667-691., Erik Olin Wright (1996), "The Continuing Relevance of Class Analysis – Comments", *Theory and Society* içinde, Vol. 25. No. 5. October, 693-716., John Higley ve Jan Pakulski (2007), "Elite and Leadership Change in Liberal Democracies" *Comparative Sociology* içinde, Vol. 6. Nos. 1-2. 6-26., Heinrich Best (2007), "New Challenges, New Elites? Changes in the Recruitment and Career Patterns of European Representative Elites" *Comparative Sociology*, Vol. 6. Nos. 1-2. 85-113., Eva Etzioni-Halévy (1997), *Classes and Elites in Democracy and Democratization*. Garland, New York.

kullanımı çok olumsuz olmamakla birlikte, bazen toplumdan kopukluğu ya da kendini beğenmişliği vurgulamak işlevini de görmektedir. Bunun dışında özellikle spor alanında belirli seviyenin üzerindeki profesyonelleri vurgulamak için de kullanıldığına tanıklık edilmektedir. Siyaset bilimi alanında ise kelime tam olarak yöneticileri ve sisteme etkisi diğerlerine nazaran daha fazla olanlara karşılık gelmektedir.

En genel ifadeyle seçkinler; sosyal faaliyet alanlarında önemli roller oynayan, temel sosyal değerleri temsil eden, taşıyan ya da yaratan, işlevsel uzmanlık gerektiren işlerde yüksek performans sergileyebilen (Ergil, 1986: 119), toplumsal kaynakları elinde bulunduran, toplumsal kararları doğrudan alan, alınmasını dolaylı yollarla etkileyebilen (Pareto, 2005), bunun yanında sadece kararları almakla kalmayıp toplumun geri kalanının da bu süreçte oynayacağı rolü belirleyen (Mills, 1974), kitleler üzerinde rasyonel, hukuki ya da karizmatik bir otorite/etkiye sahip olan kişi ya da kişileri karşılamak için kullanılmaktadır.

Bir yönüyle bireyler arası eşitsizlik yani sınıfsal farklar üzerine kurulu olan kuramın temellerini, hemen her tür toplum tipinde gözlenen, sayıca az, yöneten grupların varlığı oluşturmaktadır (Pareto, 2005: 35; Arslan, 2010: 9; Runciman, 1986: 52, Vergin, 2003: 111). Bilinen toplum tiplerinin hemen tamamında, kararların alınması bazen toplumu oluşturan fertlerin tamamı tarafından gerçekleştirilse de, alınan bu kararların uygulanması, kararların sonucunda ortaya çıkan menfaatlerin paylaşılması hususunda bir eşitsizlik tezahür etmektedir. Bu eşitsizliğin temelleri farklı nedenlere dayansa da, var olan bir gerçek var ki; toplumsal yapılarda, sayıca az olan bir kitle diğerlerine nazaran sürekli daha ayrıcalıklı olmuştur (Rousseau, 1998). Bu durumu besleyen olgu ise kristalleşmiş roller ve bireyler arasında toplumsal yaşamın bir sonucu olarak ortaya çıkan rol ilişkileridir. Dahrendorf'a göre (akt. Erkilet, 2007:158) bu iki koşul sonucunda ortaya çıkan tabakalaşma, bir diğer ifadeyle eşitsizlik toplumsal yapının işleyişi için en azından asgari oranda var olması gereken bir eşitsizliktir. Bu kristalleşmiş rollerin yanı sıra, sayıca az olan kitlenin diğerlerine nazaran daha organize ve örgütlü bir yapı sergilemeleri de azınlığın çoğunluğu etkileme, onlar üzerinde otorite kurabilme yetisini ortaya çıkaran sosyolojik bir gerçektir (Runciman, 1986: 52; Linz, 2012). Mosca'ya

göre (Akt. Vergin, 2003: 117); yönetici sınıfın⁶ kitlelere nazaran azınlık durumunda olması seçkinlerin daha organize olmalarına bu da onlardan daha güçlü olmalarını sağlamaktadır. Hatta yönetici sınıf üyeleri sayıca ne kadar az olursa gücü o derece fazla, kitlelerin ona direnmesi de o derece az ve güç olacaktır.

Kuramın temellerini oluşturan eşitsizlik sayılısı, her ne kadar romantikler tarafından eleştirilse de, eşit halde doğan bireyler günlük yaşam sürecinde bazı etmenler nedeniyle eşitsiz bir konuma gelmektedirler.⁷ Rousseau'ya göre (1998: 168); bu etmenlerden ilki kanunun ve mülkiyet hakkının kurulması, ikinci aşaması yüksek görev makamlarının ortaya çıkması ve sonuncu aşaması ise tüm bunların sonucunda meşru erkin, keyfi erk haline gelmesidir. Bu etmenler sonucunda eşitsiz hale gelen bireylerden bazıları diğerlerine nazaran daha birikimli ve donanımlı bir hale gelmektedir (Rousseau, 1998: 70-80). Sosyal yaşamda eşitsizliği doğuran en önemli etmen ise bireyin bir diğer bireye olan ihtiyacıdır. Başka bir deyişle, bir insanın kendi ihtiyacından fazla yaşam araç ve gereğine sahip olması insanlar arasında eşitsizliği ortaya çıkarmaktadır (Rousseau, 1998: 146). Yaşamsal anlamda diğerlerine nazaran daha değerli olarak addedilebilecek metayı deruhte eden kişi doğal olarak diğerlerine nazaran daha üstün bir konuma gelmektedir. Duverger'in de dediği gibi (2002: 122) insanlar her ne şart altında olursa olsun hukuksal olarak eşit olsalar ya da kabul edilseler de birinin diğerini etkile(yebil)mesi anlamında eşit değillerdir. Aslında iktidar ilişkilerini doğuran da bu eşit ol(a)mama durumudur.

1.2. Seçkin Türleri

Seçkin kuramcıları seçkin kavramını tanımlarken “en iyi/en başarılı” olmayı temel ölçüt olarak kabul etmektedir. Bu sayılıdan hareket edildiği zaman toplumsal ilişkilerin

⁶ Burada kullanılan yönetici sınıf; örgütlü azınlık ile örgütsüz çoğunluk fikirlerini formüle ederken, çalışmanın ilerleyen kısımlarında karşılaşıcağımız egemen sınıf ise egemen olanlar ile örgütlenebilen, bağımlı olan sınıfları ayırt etmek amacıyla kullanılmaktadır. Egemen sınıf daha çok otoriter yönetimleri anımsatırken yönetici sınıf demokratik mücadelenin verilebildiği, görece sosyal mobilite kanallarının açık olduğu yapıları işaret etmektedir. Diğer taraftan egemen sınıf bir ideal tipi ifade etmektedir. Zira hiçbir toplumda mutlak anlamda örgütlü ve eşgüdümlü bir azınlık yönetiminden bahsedilemeyeceği gibi örgütsüz dağınık bir kitleden bahsetmek de mümkün değildir (Bottomore, 1993: 25-27; Bottomore, 1977: 86; Laroque, 1969).

⁷ Rousseau her ne kadar insanlar arasındaki eşitsizliği günlük yaşamın koşullarına bağlasa da bu eşitsizlik özünde, bu koşulların ötesinde; uzun süreli birlikte yaşam, doğuştan gelen bireysel farklılıklar ve çevresel faktörler tarafından beslenen çok yönlü bir toplumsal vakadır (Dikeçligil, 2006: 31-53).

her alanında karşımıza farklı seçkin türleri çıkacaktır. Dahası aynı alan içerisinde dahi, gerek yaptığı iş ve gerekse o alanda işgal ettiği yer açısından farklı seçkin gruplarıyla karşılaşılacaktır. Seçkin kuramcıları incelendiğinde, siyasal sisteme bakış açılarına göre her birinin farklı seçkin türlerinden bahsettiği ve kuramlarını farklı kategorizasyonlar üzerine inşa ettikleri görülecektir. İleride kuramcılar konusu işlenirken bu farklı kategorizasyonlara değinileceği içini, burada genel bir seçkin tasnifinde bulunulacaktır.

Seçkin türleri hususundaki genel anlaşmazlıklara rağmen seçkinlerin iktidar seçkinleri ve iktidar dışı seçkinler olarak iki farklı başlık altında incelenmesi genel yaklaşımdır. Bu çalışmada da bu dikotomi temel referans olarak kabul edilecektir.

1.2.1. İktidar Dışı Seçkinler

Seçkin kavramını ortaya atan kuramcılar kuramı başarı indisleri üzerine inşa etmektedirler. Dolayısıyla bu indislere göre tüm faaliyet alanlarında belirli bir seçkin sınıf oluşmaktadır. Fakat bilinen bir gerçek vardır ki, toplumsal yaşamın farklı alanlarında ortaya çıkan seçkinlerin tamamının siyasal sistemi yönlendirmesi mümkün olmayacaktır. İşte başarı indislerine göre kendi alanında seçkin olarak kabul edilmekle beraber, siyasal sistemde aktif olarak işlev görmeyen, siyasal sistemde ve karar alma mekanizmalarında yer almayan seçkinler iktidar dışı seçkinler olarak tanımlanmaktadır (Coser, 2010: 347). İleride de değinileceği üzere, başarı indisleri hemen her faaliyet alanındaki en iyileri seçkin olarak kabul etmektedir. Mesela Pareto hayat kadınları arasında bile işini daha iyi yapan, daha çok kazananların seçkin olarak kabul edileceğini belirtmektedir. İktidar dışı seçkinler de bu anlamda yaptığı iş itibarıyla siyasal sistemi ilgilendirmeyenleri karşılamaktadır.

Her ne kadar seçkin kuramı hususunda araştırma yapan kimilerince (Bottomore, 1993) toplumsal yaşamın tüm alanlarındaki seçkinler aynı zamanda iktidar seçkini olarak kabul edilse de bu çalışmada siyasal sistemin yönlendirilmesi ve karar alma mekanizmalarında doğrudan görev almayan ve işlevi olmayan bu gruplar tartışmanın dışında tutulacaktır. Kaldı ki, Pareto'nun başarı indisine göre siyasetle alakasız bir çok seçkin grubu ortaya çıkmaktadır. Bunların tamamının birer iktidar seçkini olarak kabul edilmesi de olanaklı ve anlamlı olmayacaktır.

1.2.2. İktidar Seçkinleri

Gerek yerine getirdikleri işlev açısından ve gerekse sosyal statüleri açısından seçkin gruplarından yalnızca bazıları iktidar seçkini olarak nitelendirilebilmektedir. En geniş ifadeyle; siyasal iktidarı doğrudan elinde bulunduranlar ya da işgal ettikleri statü itibariyle siyasal sistemi ve siyasal kararları doğrudan veya dolaylı yollarla etkileme kapasitesine sahip olanları iktidar seçkini olarak tanımlayabiliriz. Diğer taraftan iktidar seçkinleri kendi aralarında işlevsellik ve statü açısından bir takım farklı biçimlerde tezahür etmektedirler. Kuramcılar arasında farklılık arz etmekle birlikte burada genel kabul gören iktidar seçkini türlerinden bahsedilecektir.

İktidar seçkinleri denildiğinde; yönetime ve idareye yönelik en eski dönemlerden itibaren kurumsallaşan bu zihniyetin sonucu olarak, iç içe geçmiş klikler aracılığıyla, en azından ulusal çerçevede önemli sonuçlara neden olacak kararları alan (Mills, 1974: 28) ya da alınan kararları doğrudan etkileyen (Arslan, 2010: 77, Duverger, 2002: 136), geçmişte her ne kadar aile aidiyetleriyle bu mevkilere gelmişlerse de sanayi sonrası toplumlarda bunların yanında beceri, zeka ve yetenekleriyle kitleler arasından sıyrılan (Arslan, 2010: 109-110), ekonomist, bilim adamı, siyasetçi, iş adamı, bürokrat gibi çok farklı kişilerden oluşan geniş bir grup akla gelmektedir. Bunların yanı sıra, modern zamana kadar askeri, siyasi ve ekonomik seçkinlerden oluşan iktidar seçkinleri, kitle toplumu kavramının genişlemesi, kitle iletişim araçlarının kapsamının ve etkisinin artması ve bireylerin iletişim araçları arasında özellikle kitle iletişim araç ve yöntemlerini önceliklemleriyle birlikte söz konusu kitle iletişim araçlarının sahipleri ve yöneticileri de iktidar seçkinleri arasında kendilerine yer bulmuşlardır (Mills, 1973: 442). Aslında bu noktada kitle iletişim araçlarının sahipleri aynı zamanda bir ekonomik seçkin de olabiliyorlar. Fakat eğer bu kişilerin siyasal sistem üzerindeki etkileri ağırlıklı olarak kitle iletişim aracı üzerinden ise bunlar birer medya seçkinidirler.

Siyasete ve devlet yönetimine ilişkin en eski metinlerde dahi yönetici bir azınlıktan bahsedilmekte ve ideal bir devletin ancak en yetenekli ve en zekiler tarafından yönetilen bir sistem olacağı kabul edilmektedir. İdeal yaşamın ancak toplumun en yetenekli ve en zekileri tarafından yönetilen bir devlet içinde sürdürülebileceği öne sürülmektedir (Rousseau, 1998: 70). Kökleri eski Yunan'da Platon'a kadar uzanan seçkin düşüncesi, yönetme işinin, halk için neyin iyi neyin kötü olduğunu bilen ve doğrudan siyasetle

ilgilenmesi ahlaki bir zorunluluk olan filozof tarafından yerine getirilmesi gerektiğini savunan “*filozof kral*” metaforuna dayanmaktadır. Bu öğretiyeye göre yönetim işi, filozofluğun erdem ve bilgisine sahip olmayan halka bırakılamayacak kadar önemlidir (Aktay, 2005: 94-95). Aynı zamanda seçkin kuramlarının temelini teşkil eden bu düşünce, eski Yunan sitelerinde ve ortaçağ boyunca tanrı tarafından yönetim yet(k)isinin diğer insanlardan daha zeki ve daha üstün olanlara verildiği inancıyla (Mosca, 2004: 43-69) beslenirken, sanayi çağına gelindiğinde bu farklılaşmanın temelini mal sahipliği almıştır. Günümüzde ise seçkinliğin belirleyiciliğini mal sahipliğinin yanı sıra bürokratik kariyer ve eğitim oluşturmaktadır. Yine bunların yanı sıra ileride de değinileceği üzere eğitimden ve malvarlığından bağımsız olarak inşa edilen toplumsal statü gibi etmenler de seçkinliğin belirleyicisi olarak işlev görmektedir. Modern öncesi dönemde seçkin olmanın belirleyicisi aile bağları, modern dönemde zenginlik iken artık iyi eğitim almış, yönetsel yetenekleri haiz bireyler bu katmanları doldurmaktadır (Giddens, 1999: 214). Giddens eğitimi modern toplumlar için her ne kadar önemli görse de onun temel kuramında, eğitim sadece sosyalist toplumlar için seçkin dönüşümünü hızlandırıcı bir işlev görmektedir. O’na göre (2001: 309-310); kapitalist toplumlarda mülkiyetin nesiller arasındaki intikali serbest ve mümkün olduğu için, seçkinliğin nesiller arası intikali, yani sürekliliği de görece mümkündür. Bu ise bir nevi kapalı bir seçkin sınıfını doğurmaktadır. Oysa sosyalist devlette ortak mülkiyet olduğundan, mülkiyetin nesiller arası intikali mümkün olmayacaktır. Bunun doğal sonucu olarak da seçkin hareketlerinin temel belirleyicisi mülkiyet dışındaki öğeler olacaktır ki bunun en önemli yolu eğitimidir.

İktidar seçkinleri tanımlanırken, siyaset kurumunun tecessümü olan devlet mekanizmasını elinde bulunduran, kararları alan ya da alınan kararları doğrudan veya dolaylı yollarla etkileyen bir sınıf olduğuna değinilmiştir. Alınan kararlar iktidarı elinde bulunduranların tek başına aldığı kararlar değildir. Karar alma sürecinde birçok grup araya girerek kendi yararlarına olacak bir karar ortaya çıkarmaya çalışırlar⁸ (Duverger, 2002: 136). Bu durum da gösteriyor ki seçkinler, sadece iktidarı elinde bulunduranlar değildir. Bunların dışında gerek doğrudan gerekse dolaylı yollarla iktidarı etkileyebilen

⁸ Günümüzde araya giren bu gruplar sadece iktidar seçkinleri değil, bunların dışında sivil toplum kuruluşları da aktif birer aktör olarak siyaset sürecine dahil olmaktadır. Bu noktada sivil toplum kuruluşu liderlerinin de kitleler üzerindeki etkilerinden hareketle, birer iktidar seçkini olarak kabul edilmesi olasıdır (Lipset, 2008: 16).

birçok siyasal iktidar dışı seçkin bulunmaktadır. Tanımlama bu minval üzere kurulduğunda karşımıza oldukça geniş bir seçkin grubu çıkmış oluyor. Zaten konuya ilişkin çalışma yapan ve seçkin kuramlarını ortaya koyan kuramcılar da bakış açıları ve yaklaşımları fark etmeksizin, birden çok seçkin çeşidinin olduğunu ortaya koymaktadırlar. Aralarındaki tek fark, kimileri bu sayıyı üç ya da dört ile sınırlandırırken başkaları daha geniş tutmaktadır.

İktidar seçkinleri, ellerindeki olanak ve yaşam bilgileri sayesinde toplumun geri kalanından sıyrılmış, farklılaşmış güçteki insanlardan oluşan ve toplumun geleceğini belirleyecek kararları alan gruplar olduğu genel kabul görmektedir. Toplumun en üst kademesinde konumlanan bu seçkin grup günlük hayatta farklı rolleri üstlenmekte, farklı faaliyet alanlarında görev almaktadır (Mills, 1974: 8). Bunlardan siyasal sistemin en tepesinde yer alan kişi, her ne kadar iktidar seçkinlerinin en yeteneklisi gibi görünse de, bir çok başka faktör ve kaynaktan etkilenebilmekte, siyasal sistemi tek başına yürütememektedir. Bu etkilendiği kişilerin tamamı iktidar seçkinlerini oluşturmaktadır. Fakat, unutulmamalıdır ki bunlar her zaman faaliyet alanlarının en yetenekli kişileri olmayabilir. Buldukları yere tesadüf eseri gelebilecekleri gibi, toplum yanlış tercihler sonucunda da bunlara seçkinlik payesini kazandırmış olabilir (Schumpeter, 1977/2: 221). Diğer taraftan Pareto'nun seçkinlerin tespitinde kullanmış olduğu indisler önemli oranda sübjektiflik taşımaktadır. Her şeyden önce “en iyi” olma hususuna yönelik genel geçer bir kriterin olmaması önemli bir sorundur. Yine benzer şekilde, moral anlamda da “en iyi”, “en başarılı” olguları önemli değişiklikler arz etmektedir. Bundan dolayıdır ki seçkinlerin tespitinde indislerin kullanımı önemli sorunları beraberinde getirmektedir. Hatta seçkin kuramlarının başlangıçta almış olduğu tepkinin altında yatan sebep de önemli oranda bu indislerdir.

İktidar seçkini kavramı, siyasal sistemi elinde bulunduran, kararları alan ya da alınan kararları etkileyen bireyler olarak geniş kapsamlı bir tanımla açıklanmaya çalışıldığında; bu grubun içerisine, toplumsal yapının özelliklerine ve toplumda hakim olan kültürün örüntülerine göre yukarıda sayılan grupların dışında bir çok farklı aktör de dahil olabilmektedir. Hele ki, bilgi çağı olarak ifade edilen günümüz şartlarında, siyasal sistemde alınan kararlar üzerinde ne kadar çok sayıda aktörün etkisi olduğu ve bu grubun ne kadar geniş bir alanı kapsadığı malumdur (Emiroğlu, 2006). Tüm bu

nedenlerden dolayı kanaatimizce, seçkin kuramcıları da kimlerin bu gruba dahil edileceği ve kimlerin seçkin sayılacağı hususunda ortak bir fikre sahip değildirlir. Bir takım kuramcılar seçkinleri dar anlamıyla ele alarak sadece idare mekanizmasında aktif rol alanları iktidar seçkini olarak görürken (Mills, Pareto, Mosca, Michels) diğer birtakım kuramcılar ise iktidar seçkinleri geniş çerçevede yorumlayarak, siyasal sistemi etkileyen herkesi⁹, idarenin içinde olsun ya da olmasın, iktidar seçkini olarak tanımlarlar (Schumpeter, Aron, Giddens, Gramsci). Bu çalışmada geniş bakış açısı benimsenmekle birlikte, çalışmanın konusu gereği yargı seçkinleri olarak ifade edilebilecek yüksek yargı mensupları öncelenecektir.

İktidar seçkini türleri incelenirken ayrımın temeline siyasal sistemde işgal edilen yer konulmaktadır. Bu kapsamda Giddens iktidar seçkinlerini incelerken iki tür yapıdan bahsetmektedir. Bunlardan birincisi “*kurumsal güç vasıtasıyla*” ortaya çıkan seçkinleri kapsar ki burada fiili olarak kurumsal iktidarı kullanan, devletin kurumsal yapısında yer alan seçkinler kast edilmektedir. Seçkinlerin ikinci grubunu ise “*kontrol vasıtasını kullanan*” yani siyasal gücü elinde bulundurmakla beraber karar almayı fiilen etkileyen seçkinler işaret edilmektedir (Giddens, 1999: 154). Siyasal seçkin kuramcıları farklı kriterleri göz önünde bulundurarak kendi kuramsal çerçevelerinde iktidar seçkinlerini farklı çeşitlere ayırmaktadırlar. Mesela Mosca iktidar seçkinlerini kendi içinde ikiye ayırmaktadır. Üst katman ve aracı katman olarak ifade edilen bu sınıflandırmada, her ne kadar iktidar üst katmanın elindeyse de aslında aracı katman olmadan iktidarın baki kılınması mümkün değildir (Türküne, 2012: 397). Çünkü üst katmanın zindeliğini sağlayan, alt katmandan kendi arasına kattığı yeni seçkinlerdir. Bunun yanında, aracı katman dediğimiz seçkinler aslında iktidar seçkinleriyle kitleler arasındaki iletişimi sağlayan seçkin grubudur. Bu dikotominin ortaya çıkardığı en temel tartışma noktası, iktidar seçkinlerinden hangisinin daha önemli olduğu ya da bir başka ifadeyle siyasal sistemi kimin kontrol ettiği. Mills’in başını çektiği kimi seçkin kuramcıları aslında siyasal sistemin iktisadi seçkinlerce kontrol edildiğini, iktidarı görünüşte elinde bulunduran siyasal seçkinlerin iktisadi seçkinlerin menfaatlerine hizmet ettiğini savunmaktadır. Daha çok Marxist bir argümana dayanan bu görüşün

⁹ Burada siyasal sistemi etkileyen herkesten kasıt; siyasal sistemdeki karar alma mekanizmalarını bizzat elinde bulunduran seçilmiş ve atanmış idarecilerin dışında, alınan kararları etkileme kapasitesine sahip sivil toplum kuruluşlarının başkanları, ülke ekonomisinde söz sahibi olan iktisadi seçkinler, kannat önderi sıfatına sahip aydınlar ve sair seçkinlerdir.

aksine Moore gibi kimi kuramcılar ise, asıl gücün siyasal seçkinlerin elinde olduğunu savunmaktadır.

Her ne kadar iktidar seçkini kavramı oldukça geniş bir seçkin grubunu ifade ediyorsa da bunların içerisinde biri ya da bir kaç siyasal sistemin işletilmesinde diğerlerine nazaran daha ağırlıklı rol oynamaktadır. Etzioni tarafından (Akt. Arslan, 2007a: 28) anahtar seçkinler olarak ifade edilen bu seçkin grubu, diğer seçkinlere nazaran daha güçlü olan ve onları etkileme gücüne sahip olan seçkinlerdir. Toplumda hakim olan değerler silsilesi ve başarıya temel teşkil eden atıflar bu seçkin gruplarının önceliğini belirlemektedir. Toplum tarafından daha fazla iltifata mazhar olan statüleri işgal edenler diğerlerine nazaran önemli bir seçkin konumuna yükseleceklerdir. Dolayısıyla hangi seçkinlerin anahtar seçkin olduğu kültürden kültüre ve hatta aynı kültür örüntüsü içerisinde farklı zaman dilimlerinde farklılık göstermektedir.

Tüm bu veriler ışığında, bu çalışmada iktidar seçkinleri; siyasal seçkinler, militarist seçkinler, ekonomik seçkinler, medya seçkinleri, aydınlar ve devlet seçkinleri olarak altı farklı grupta incelenecektir. Özellikle devlet yönetiminde yer almakla beraber, siyasal seçkinlerden göreve geliş şekilleri ve burada bulunma sürelerine göre farklılık gösteren bürokrasi sınıfı devlet seçkinleri olarak kavramlaştırılıp, bunların içinde de yargı seçkinleri üzerinde durulacaktır.

1.2.2.1. Siyasal Seçkinler

İktidar seçkinleri arasında teorik olarak en çok göz önünde bulunan siyasal seçkinler, siyasal sistemi fiili olarak elinde bulunduranları ifade etmektedir. Teorik olarak siyasal kararları alan, yönetme eylemini yerine getiren siyasal seçkinler aynı zamanda tespiti en kolay seçkin grubunu da teşkil etmektedir. Yönetim sistemlerine göre değişmekle beraber, karar alma mekanizmalarının tepe noktalarını işgal eden, devlet başkanı, hükümet başkanı, kabine ve parlamento üyeleri vs. kişiler ve gruplar siyasal seçkinler olarak kabul edilmektedir. Demokratik sistemlerde sayıca daha geniş bir kitleyi ifade eden siyasal seçkinler, otoriter sistemlerde her ne kadar daha sınırlı bir grupmuş gibi görünse de lider ve çevresindekileri kapsayacak şekilde genişletilebilir.

Siyasi idareciler arasında kimlerin seçkin kategorisine dahil olacağı hususunda farklı görüşlerin olması, kimlerin siyasal seçkin olduğunun tespiti için bir takım analizlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Seçkinlerin tespitinde kullanılan bu analizleri üç başlık halinde sıralamak mümkündür: ünsel, kararsal ve durumsal analiz (Arslan, 2010: 67). Bunlardan *ünsel analize* göre; halk tarafından yönetici olarak kim kabul görüyor ve tanınıyorsa bu kişiler siyasal seçkindir. Bu durumda karşımıza çıkan en temel sorun, halk tarafından yönetici olarak görüldüğü halde aslında muktedir olmayan idarecilerin durumlarıdır. Siyasal sistem içerisinde *ünsel* olarak önemli mevkileri işgal ettiği bilinen birçok idareci aslında muktedir değil sadece tabi konumundadır. Özellikle darbe sonrası siyasal sistemlerde, her ne kadar siyasal sistemin başında demokratik yollarla gelmiş yöneticiler olsa da, aslında bu idareciler vesayet altında olan ve muktedir olmayan kişilerdir (Heper ve Sayarı, 2008). Yine benzer şekilde siyasal sistemin toplumsal talepleri karşılayamadığı kriz dönemlerinde yerleşik seçkinlerce başvurulan yöntemlerden biri olan devşirme yönteminde de sistemin başındaki idareciler değişmiş gibi görünse bile aslında yerleşik seçkinler arka planda karar alma işlevlerini sürdürmektedirler.

Seçkinlerin tespitinde kullanılan bir diğer yöntem olan *durumsal analize* göre ise, sadece üst düzey yönetim mekanizmalarını işgal eden idareciler seçkin olarak kabul edilmektedir. Bu yöntemde, siyasal sistem tiplerine göre bir takım konumlar belirlenerek bu konumları işgal eden idareciler siyasal seçkin olarak ele alınmaktadır. Ünsel analizde olduğu gibi bu yöntemde de birtakım sorunlu yönler bulunmaktadır. Özellikle bürokrasi mekanizmasının belirli mevkilerini işgal eden herkesi seçkin olarak görmek oldukça sakıncalı bir ön kabul niteliğindedir. Çünkü, bu mevkilerde yer alan herkes az önce de değinildiği üzere muktedir olmayabilir. Diğer taraftan Pareto'nun kuramına atfen, bu mevkileri dolduran herkes başarılı olmayabileceği gibi, buldukları yerlere de liyakat nedeniyle değil de kayırma ve iltimas ile gelmiş olabilirler. Dolayısıyla bu mevkileri işgal eden herkesi seçkin olarak görmek doğru bir sayıltı olmaz (Arslan, 2010; 67).

Kararsal analiz olarak ifade edilen son seçkin tespit modelinde ise; siyasal sistem içerisinde, nihai olarak kararları alan kişiler seçkin olarak kabul edilmektedir. Bu yöntemin ise iki temel sorunu bulunmaktadır. Öncelikle, modern siyasal sistemlerde

kararların somut olarak nerede, kim tarafından alındığının tespiti o kadar kolay değildir. İkinci olarak ise, kararı kimin aldığı kadar hangi şartlar ve kimlerin etkisi dahilinde aldığı da önemlidir. Çok zaman kararı siyasal sistemin tepe noktasında yer alan yöneticiler alıyor olsa da bu kararın alınmasını sağlayan çok farklı kişiler olabilir. Örneğin Mills'in savunusuna göre, ABD siyasal sisteminde siyasal kararların tamamında ekonomik seçkinlerin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Ekonomik seçkinler kararların alınma sürecinde kendi menfaatlerini gerçekleştirmek adına iktidarı çeşitli mekanizmalar ile yoğun bir baskı altında tutmaktadırlar.

Görüldüğü üzere siyasal idareci konumundaki siyasal seçkinlerin tespiti oldukça sorunlu bir alanı teşkil etmektedir. Dolayısıyla yukarıda da değinmiş olduğumuz Pareto'nun indislerinden hareketle bir siyasal seçkin tespiti yapılması oldukça zor görülmektedir. Şu bir gerçek ki; kimlerin siyasal seçkin olarak kabul edileceği kültürden kültüre ve siyasal sistem tiplerine göre farklılık arz edecektir.

Diğer taraftan siyasal seçkin denilince akla sadece iktidarı elinde bulunduranlar gelmemelidir. Siyasal iktidara sahip olmamakla beraber siyasal kimliği olan iktidar dışı kişiler de siyasal seçkin olarak kabul edilmektedir. Parti liderleri bunun en önemli örneklerinden birisidir. Michells'e göre; kitle partilerinin yönetiminin profesyonellik ve yüksek uzmanlık istemesi nedeniyle, artık bir meslek haline gelmesi parti liderlerinin uzun süre görevde kalmalarına neden olmaktadır. Uzun süre aynı görevde kalan parti liderleri ise gerek iktidarı bizzat kullanması ve gerekse muhalefette kaldığı dönemlerde, alınan kararları etkilemesi nedeniyle birer siyasal seçkin durumuna gelmişlerdir (Arslan, 2010: 96). Yine bunların yanında bazı toplumlarda iktidardan uzaklaşmış bir takım eski yöneticiler de siyasal sistemi etkileme kapasitesi açısından siyasal seçkin olarak kabul görmektedir. Örneğin Türkiye'de siyasetten uzaklaşmış gibi görünen bazı eski aktörler hala birer siyasal seçkin refleksi ve etkisiyle hareket edebilmektedirler. Günümüz açısından örnek verecek olursak; 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel her ne kadar şu anda siyasal sistemin dışında yer alsa da hala belirli kitleler için aktif bir siyasal seçkin işlevini ifa etmektedir. Nihayetinde 12. Cumhurbaşkanı seçim sürecinde bazı siyasal aktörlerin onun görüş ve icazetini almak için göstermiş oldukları çaba bu anlamda kayda değerdir.

Daha önce de değinildiği üzere, her ne kadar siyasal sistem siyasal idareciler tarafından kontrol ediliyor gibi görülse de aslında karar alma ve yönetim sürecinde bir çok farklı aktör rol oynamaktadır. En otoriter yönetimlerde dahi idareciler kararlarını alırken bir çok farklı özneyi dikkate almak zorundadırlar. Bu hem otoritenin meşruiyeti için hem de sistemin karmaşıklığının bir gereğidir. Bu çerçevede iktidar seçkinleri içerisinde siyasal seçkinler dışında bir çok farklı seçkin grubu gözlenmektedir.

1.2.2.2. Militarist Seçkinler

Mosca'ya göre siyasal erk her zaman yönetim mekanizmasının en tepesinde toplanmayabilir. Siyasal sistemin tepesini işgal eden sözde yöneticilerin arkasında görünmeyen bir iktidar kullanıcısı bulunabilir (Arslan, 2010: 77). İşte bu görünmeyen iktidar kullanıcılarından ilki militarist seçkinlerdir (Mills, 1974: 11; Bottomore, 1993; Aron, 1973; Aron, 1976; Arslan, 2010; Arslan, 2009). Militarist seçkinler, siyasal sistemdeki askerleri ya da asker kökenli kişileri¹⁰ tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Militarist seçkinler diğer seçkin tiplerinden farklı olarak toplumsal kökenlerin ve yetiştirilme koşullarının belirleyici olmadığı bir kitledir. Çünkü askerlik çok küçük yaşlarda başlayan bir eğitim ve kariyer esasına göre yükselen bir meslektir. Bu meslekte, üst düzey komutan olarak uzun süre yer alan kişiler, seçkin sınıfına yükselir (Mills, 1974: 265). Kuruluş sürecinde bir savaş tecrübesi yaşayan devletlerde ise üst düzey komutanlar, meslekteki kariyerlerine bakılmaksızın, kurucu seçkinler olarak iktidar seçkinleri arasında yer alırlar.

Militarist seçkinler, demokrasinin kurumsallaş(a)madığı ülkelerde siyasal iktidarın ortağı, çoğu zaman da bizzat sahibi konumundadır (Huntington, 2004: 114). Bu tarz toplumlarda sivil siyasal seçkinlerin, sistemin içine düştüğü kriz durumlarından çıkış için bir yöntem geliştirememeleri ya da sivil seçkinlerin askeri seçkinlerle menfaat çatışmasına düşmeleri durumunda, demokrasi kültürünün eksikliği ve toplumun sivil seçkinlere destek konusunda göstermiş olduğu isteksizlik ya da güçsüzlük, askeri seçkinlerin sistemin en dinamik faktörü olmalarını beraberinde getirmektedir. Diğer

¹⁰ Burada asker kökenli kişilerden kasıt, mesleki kariyer olarak askeri hizmetlerde bulunmamış olmakla beraber, askerlere hakim olan ideolojik ve değerler bağlamında hareket eden, askeri yapının sahip olduğu siyasal reflekslerle hareket eden kişilerdir. Bu kapsamda özellikle Türk siyasal hayatında oldukça önemli bir yer işgal eden asker emeklisi ya da ordudan müstafi siyasetçilerin ortaya koydukları seçkin refleksleri kayda değer örnekler oluşturmaktadır.

tarafından militarist seçkinlerin varlığı sadece kurumsallaşmamış demokrasi modelleri için geçerli olan bir durum değildir. Amerika gibi modern demokrasinin en önemli temsilcisi olduğu iddiasındaki ülkelerde dahi militarist seçkinler siyasal sistemin aktif birer parçasıdır (Mills, 1974; Tocqueville, 1994).

Bu kapsamda militarist seçkinler hususunda öne çıkan en önemli özellik, seçkin dolaşımı sürecindeki davranışlarıdır. Siyasal sistemde militarist seçkinlerin kurucu unsur olduğu durumlarda, iktidar seçkinlerinin en muhafazakarı da militaristler olmaktadır. Askerlik mesleğinin onlara yüklemiş olduğu koruyuculuk misyonunu genele teşmil ederek, yerleşik seçkinlere karşı girişilen karşıt seçkin hareketlerini potansiyel tehdit olarak görerek bir takım yöntemlerle bu karşıt seçkin hareketlerini bertaraf etme yönünde güçlü bir refleks ortaya koymaktadırlar. Özellikle demokrasinin kurumsallaşma sorunu yaşadığı ülkelerde gözlenen askeri darbelerin önemli bir kısmının altında bu tarz bir koruyucu/muhafazakar refleks yatmaktadır. Türkiye açısından, 27 Mayıs, 12 Eylül darbeleri (Ahmad, 1996; Dursun, 1999: 62-64, İnsel ve Bayramoğlu, 2004) 2007 cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde ordunun göstermiş olduğu tepki de seçkin dolaşımına karşı statükonun korunmasına yönelik bir davranış olarak okunmalıdır.

1.2.2.3. Ekonomik Seçkinler

Ekonomik seçkinleri; bir ülke ekonomisinde söz sahibi, o ülke üretim araçları ve milli geliri üzerinde önemli oranda pay sahibi ve etkili olan kişiler olarak tanımlamak mümkündür. Ekonomik seçkinler, her ne kadar bir çok düşünür tarafından iktidar seçkinleri arasındaki en güçlü aktör olarak tanımlansa da, hukuk devleti ve demokrasi açısından sistemin asıl sahibi olmasa da iktidar seçkinlerinden birisi olarak kabul etmek gerekmektedir.

Marksist bakış açısıyla ele alacak olursak; artı değerden en fazla payı alan, üretim mekanizmalarının sahibi konumunda olan ekonomik seçkinler, Giddens'in tanımıyla (1999: 154) *kontrol vasıtasını* kullanan, siyasal gücü elinde bulundurmamakla beraber karar almayı fiilen etkileyen ve karar alma konumunda olanların onların desteğine ihtiyaç duyduğu bir seçkin grubudur. Liberal demokrasilerde devletin ekonomik hayatın aktif bir aktörü olma işlevini terk etmesiyle beraber ortaya çıkan ekonomik seçkinler,

ellerinde bulundukları iktisadi güç ile siyasal iktidarın bir ortağı sıfatını kazanmışlardır¹¹. Aslında ekonomik seçkinler siyasetin içinde olmamakla beraber, yöneticilerin onların desteğine duydukları ihtiyaçtan güç alarak siyasal sistemi ve alınan kararları büyük oranda etkileyebilmektedirler. Özellikle modern dönemlerde iktidarın başarısının ekonomik istikrar ile ölçüldüğü göz önünde bulundurulursa, ekonomik seçkinlerin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Aslında iktidar seçkinlerinin sermayeye olan tahakkümü hususunda Bourdieu'nun sermaye tasnifi (Öğütle ve Çeğin, 2010: 120-121) oldukça açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Ekonomik seçkinliğin belirleyicisi olarak ileri sürdüğümüz sermaye dört farklı tipte karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki üretim araçlarına ya da üretim sonucu ortaya çıkan artı değere sahipliği ifade eden iktisadi sermayedir. İkincisi sahip olanların diğerlerinden üstün görüldüğü, sembolik ve kültürel değerleri kapsayan ve eğitim yoluyla edinilebilen kültürel sermayedir. Sosyal sermaye olarak adlandırılan üçüncü tip zenginlik ise, özünde kanaat önderliği ya da kitleleri harekete geçirebilme gücünü temsil etmektedir. Son sermaye tipi ise sembolik sermaye olarak adlandırılmakta ve diğer üç sermaye tipine sahip olmayı ve bunlardan hareketle meşruiyeti temsil etmektedir. İşte bu sermayelerin her biri ayrı ayrı sahibine seçkinlik vasfını kazandırmakla beraber, iktisadi sermaye diğer tümünü elde bulundurmayı sağlayan bir araç olarak ön plana çıkmaktadır.

1.2.2.4. Medya Seçkinleri

Ekonomik seçkinlerin yanında, özellikle teknolojik gelişmeler ve modernleşmenin etkisiyle ortaya çıkan bir diğer seçkin grubu ise medya seçkinleridir. Gelişen iletişim teknolojileri ve medyanın toplum ve toplumsal hareketler üzerindeki etkisinin artmasıyla birlikte medya seçkinleri de siyasal seçkinlerin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Klasik seçkin kuramlarında dahi medya seçkinleri siyasal seçkinlerin bir parçası olarak kabul edilmekte ve kitleleri yönlendirme anlamında önemli roller yüklenmektedir (Arslan, 2007a: 74). Modernleşme ile birlikte değişen sosyo-politik

¹¹ Ekonomik seçkinler liberal demokrasilerden önce de varlıklarını göstermekle beraber, aristokrasi ve monarşinin hakim olduğu bu dönemlerde, siyasal seçkinlerden bağımsız ya da ayrı bir ekonomik seçkin tasavvuru oldukça zordur. Bahsi geçen dönemlerde, ekonomik seçkinlerin belirleyicisi olan maddiyata hakim olma imkanı ve hakkı yalnız siyasal seçkinlerin ve onların rızasını alabilmiş azınlıkların elindeydi.

şartlar, artık soy-sop, aristokratik geçmiş, aile kökenleri gibi kavramları seçkinlik için tek başına belirleyici olmaktan çıkarmış, bunların yerine seçkinliğin kriteri olarak ün, şöhret, görünürlük gibi görsel medyanın insanlara sağladığı imkanları koyarak medya seçkinlerinin siyasal sistemdeki işlevlerini arttırmıştır (Mills, 1974: 101). Diğer taraftan haber ve bilgi edinme kaynaklarının medya seçkinlerinin elinde toplanıyor olması, onlara hem kitleleri hem de siyasal otoriteleri yönlendirme gücünü ve yeteneğini vermektedir. Hatta Mills'e göre; haber ve bilgi edinme kaynakları, iktidar ve güç olanaklarının zamanla daha az sayıda insanın elinde toplanmasına neden olmaktadır. Bunlar diğerlerinin elinde olmayan iktisadi olanaklara sahip olan, iktisaden diğerlerine ekmek sağlayan ve geçmiş seçkinlere nazaran tek bir sosyal ağ içine hapsedilmekten ziyade çok sayıda sosyal örüntü içinde rol sahibi olan seçkinlerdir (Mills, 1974:7). Bundan dolayıdır ki, iktidarlar öncelikli olarak medyayı arkalarına almaya, başaramamaları durumunda ise kendi medya gruplarını oluşturmaya çalışırlar. Böylelikle hem bir propaganda aracı, hem görünürlük aracı hem de meşruiyet aracı elde etmiş olurlar.

Fakat günümüzde internet teknolojilerinde yaşanan gelişmelere paralel olarak yaygınlaşan sosyal medya kullanımı, geleneksel medya araçlarının sahiplerinin seçkin grupları arasındaki önemini görece ciddi anlamda azaltmaktadır. Bugün artık klasik medya araçlarının yapamadığını, sosyal medya aracılığıyla sıradan bir birey kolaylıkla yapabilmektedir. Sosyal medya üzerinden sıradan bir kullanıcı tarafından ortaya konulan bir mesaj ya da propaganda kısa sürede oldukça büyük kitlelere ulaşabilmekte, mesajların ömrü ve ulaşabildiği kitleler çok daha fazla artış gösterebilmektedir (Köseoğlu ve Al 2013: 112). Tüm bu hızlı değişime rağmen şu da unutulmamalıdır ki; teknolojilerin insana biçtiği aktif rol göz önünde bulundurulduğunda, bireyi daha pasif bir konumda tutan ve günlük hayatın çok önemli bir dilimini tahakkümü altında bulduran klasik medyanın etkisi daha uzun süre devam edeceğinden, medya seçkinlerinin de siyasal sistem içerisindeki rolü devam edecek gibi gözükmektedir.

1.2.2.5. Aydınlar

Yine seçkin kuramlarında önemli bir yer işgal eden bir diğer seçkin grubu ise aydınlar ya da entelektüeller olarak tanımlanan kitlelerdir. Kendilerinin bir seçkin grubu olarak

görülmesinin temelinde, bilgiye sahiplikleri olan bu grubun iktidar üzerindeki etkileri ve birer kanaat önderi olarak kitleler üzerindeki etkileri yatmaktadır. Tüm bu özelliklerinden dolayı, siyasal kararların alınmasında ne derece önemli bir etkiye sahip oldukları daha anlaşılır olacaktır. Aslında seçkin felsefesinin temelinde de bu bilgi birikimi yatmaktadır. “*Bilge Kral*”a yönetme yetkisini veren, “*Rahibin*” otoritesini meşru kılan, bunların diğerlerine nazaran bilgiye olan tahakkümleridir. Tüm bu otorite tiplerinde hakim olan temel inanış seçkinlerin kitleden farklı olarak üstün bir kavrayış ve bilgi seviyesine sahip olduğudur (Russell, 1994: 44). Her dönemde bir seçkin grubu olarak varlığını gösteren bu grup, belirli tarih kesitlerinde diğer seçkinlerin gölgesinde kalmıştır. Bu gerçeğin altında yatan en önemli sebep, toplumda başarının ölçütü olarak görülen kriterlerin değişim göstermesidir.

Dominant/anahtar seçkinlerin ekonomik seçkinler olduğu sanayi toplumunun aksine, sanayi sonrası toplumda bilgi paranın yerini almaya başladığı için artık bilim adamları ya da aydınlar yavaş yavaş anahtar seçkin durumuna yükselmeye başlamışlardır (Arslan, 2007a: 75; Giddens, 1999). Comte’a göre; modern dönemde askeri yeteneğin ve aristokrasinin yerini bilim aldığı için “*bilimsel aristokratlar*” modern dönemin iktidar seçkinleridir (Arslan, 2010: 91). Özellikle, bilginin sanayi sonrası toplumda kazandığı önem, bilim adamlarını iktidar seçkinleri içerisinde önemli bir yere taşımış, bunun yanı sıra seçkin olmanın belirleyicisi olarak yeni bir kriteri daha ortaya çıkarmıştır. Bilgi ya da eğitim seviyesi olarak karşımıza çıkan bu yeni kriter, seçkin dönüşüm kuramları için de yeni bir açılım getirmiştir. Sanayi sonrası toplumlarda herkese açık olan eğitim, seçkin dönüşümü açısından önemli bir rol edinmiştir.

Diğer taraftan günümüz dünyasında gelişen teknolojik imkanlar nedeniyle bilginin herkes tarafından öğrenilebilir olması, kimilerince aydınların birer iktidar seçkini olmalarının önüne geçmektedir. Russell (1994: 44-45);

... bilginlere gösterilmesi gereken davranış hiçbir zaman gerçek bilginlere gösterilmemiş, sözüm ona büyülü güçlere sahip olanlara gösterilmiştir. Bilim insanlara doğanın gerçek yüzünü az çok tanıtmakla büyüye inancı ortadan kaldırmıştır. Böylece durum şu sonuca varmıştır bugün: Fen adamları, zamanımızı daha önceki çağlardan ayıran niteliklerin temel nedenleri oldukları ve keşifleri, icatları yoluyla olayların gidişini son derece etkiledikleri halde, birey olarak, hikmetlerinden ötürü, Hindistan’daki çıplak bir fakirin ya da Malezya’daki bir büyücünün sahip olabileceği kadar büyük ün sahibi değillerdir. Kendilerine

duyulan saygının yine kendi çalışmalarından ötürü azaldığını gören allameler,
fildişi kulelerine kapanırlar.

diyerek, aslında gelişen teknoloji ve modernleşmenin premodern dönemin birer seçkini olan kanaat önderi gibi modern aydınlara tekabül eden grupların bu rollerini ellerinden aldığını öne sürmektedirler. Fakat şu da bilinen bir gerçektir ki her ne şekilde tesis edilmiş olursa olsun her türlü iktidarın ihtiyaç duyduğu meşruiyetin sağlanmasında hala aydınlara/entelektüellerin işlevi devam etmektedir (Duverger, 2002: 125-127). İşte bu işlev bu kitlelerin dolaylı da olsa iktidar üzerinde bir etkilerinin olmasını ve birer iktidar seçkini olarak kabul edilmelerini sağlamaktadır.

Klasik seçkin kuramcılarının iktidar seçkini çeşitleri olarak sıraladığı bu seçkin gruplarının dışında bu çalışma kapsamında ortaya konulan ve Tönnies'in toplumsal kategorizasyonunda doğu toplumlarını temsil eden cemaatçi toplum tiplerinde gözlenen bir diğer seçkin grubu daha vardır ki, bunlar din seçkinleridir. Her ne kadar seçkin kuramcılarının ekseriyeti tarafından, din seçkinleri modern öncesi, politik üstünlüğün aristokratik ilkeler ya da doğuştan kazanılmış hak ilkeleriyle meşrulaştırıldığı döneme ait kalıntılar (Giddens, 1999: 235) olarak kabul görse de, Türkiye gibi ülkelerde halen etkisi ve etkinliği gözlenen seçkinlerdir (Çağcıoğlu, 2011; Dursun, 1992: 138; Jaschke, 1972). Din seçkinlerinin varlığını koruduğu siyasal sistemler daha çok dinin toplumsal yapı üzerindeki etkisinin hissedildiği, sekülerize olamamış, toplum tipleridir. Mosca'ya göre dinin önemli rol oynadığı toplumlarda ruhban sınıf dolaylı olarak iktidar sürecini etkilemektedir. Hatta bu din seçkinleri bazen doğrudan iktidarın sahibi konumunda da olabilmektedir. Din kurallarında değişimin çok yavaş olması bu tür toplumlarda seçkin dönüşümünün de oldukça yavaş olmasına neden olmaktadır (Arslan, 2010: 85). Din seçkinlerinin doğrudan iktidarı elinde bulundurmadığı durumlarda ise; yerleşik seçkinler din seçkinleri yanlarında tutarak, bir nevi meşruiyet sağlama yolunu da seçebilmektedirler.

Konuya Türkiye açısından bakacak olursak; tarikatlar ve cemaatler olarak kurumsallaşan dini oluşumlar, oluşuma liderlik eden şahsın kendinden menkul otoritesi etrafında, sağlam bir itaat ilişkisi çerçevesinde örgütlenmektedirler. Örgütün temelini oluşturan itaat unsuru ise lidere siyasal seçkinler üzerinde önemli bir güç sağlamaktadır (Güleçyüz, 2011: 22). Özellikle demokratik sistemlerde, arkasına bu denli büyük bir

itaatkar kitleyi alan cemaat ya da tarikat liderinin siyasal iktidarlar üzerindeki etkisi tartışılmaz olacaktır. Bu güç ise tarikatın veya cemaatin liderini bir iktidar seçkini olarak siyasal sistemin bir parçası haline sokmaktadır. Osmanlı'dan beri Türk siyasal hayatında cemaat ve tarikatların siyasal sistem üzerinde doğrudan ya da dolaylı önemli etkileri olmaktadır (Dursun, 1992: 175-207; İnalçık, 1999: 48). Bu çerçevede Türkiye'de Cumhuriyet tarihi boyunca muhafazakar seçkinlerin yükselişinde din seçkinlerinin oldukça önemli bir işlevi olmuştur. Bu işlev hem meşruiyet sağlama hem de toplumsal destek olarak tezahür etmiştir (Ataay, 2008; Dursun, 1989; Kılıç, 2005). Fakat bazı dönemlerde ise, din seçkinleri yerleşik seçkinler ile girdikleri ilişkilerle onların muhafazakar kitleler nazarında meşruiyetini sağladıkları ve kitleler ile aralarında köprü işlevini yerine getirdikleri görülmüştür.

1.2.2.7. Bir İktidar Seçkini Olarak Devlet Seçkinleri

Yukarıda zikredildiği üzere seçkin çeşitleri arasında iktidarı doğrudan kullanan en önemli seçkin çeşidi siyasal seçkinlerdir. Fakat nasıl ki seçkinler kendi aralarında iktidara olan etkileri ve faaliyet alanları anlamında çeşitlilik gösteriyorsa, siyasal seçkinler de kuramsal olarak iktidara gelme anlamında iki ana gruba ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi, demokratik sistemler için, seçim yoluyla iktidarı elde eden siyasi idareciler, ki bunların değişimi demokratik sistemlerde oldukça kolaydır. İkinci grubu ise seçimle değil, seçilmişlerin ataması ya da bürokrasi mekanizması içerisindeki görev süresine bağlı olarak belirli kademeleri elde etmiş olan bürokratlar bir diğer deyişle devlet seçkinleridir.

Devlet seçkini kavramı başlangıçta siyasal sistemde yer alan bürokratlar da dahil olmak üzere bütün aktörleri tanımlamak için kullanılan bir kavramdı. Literatüre Schumpeter'in kazandırdığı kavram sıklıkla yönetici seçkinler olarak da kullanılmaktaydı (Arslan, 2007a: 40). Fakat zamanla devlet seçkini kavramı, devlet yöneticiliğinde kariyer esasına göre yer alan bürokratları ifade etmek için kullanılır hale gelmiştir. Devlet seçkinleri; imparatorluklar döneminde siyasal sistem içerisinde oldukça aktif bir rol ifa ederlerken, ulus devletlerin kuruluşu ve liberal demokrasilerin yaygınlaşmasıyla birlikte görece etkinlikleri azalmıştır. Bu bürokratik seçkinler geniş karar verme yetkileriyle hala sistemi etkileyebilecek güçtedir (Dahl, 2001: 118). Hatta kimi zaman bürokrasinin

tahakkümü olarak ifade edilen durumlar ortaya çıkmakta, kendilerini sistemin asıl sahibi olarak gören bürokratlar, bu refleksleriyle seçilmiş idarecileri görev yapamaz ya da karar alamaz hale getirebilmektedirler.

Bir seçkin grubu olarak bürokrasiyi ele aldığımızda karşımıza bürokratik seçkinlik kavramı çıkmaktadır. Her ne kadar bu iki kavram birbiriyle çelişir gibi görünse de, birlikte kullanıldıklarında bu çelişki ortadan kalkmaktadır. Zira özellikle 20. Yüzyılla birlikte ortaya çıkan modern ulus devletlerin idari ve hukuki yapısı bürokrasi için seçkinlik vazgeçilmez bir duruma taşınmıştır. Eskiye nazaran oldukça komplike bir hal alan devletin gündelik faaliyetleri, bu faaliyetleri koordine edecek önemli donanımları haiz üst düzey bürokratları birer iktidar seçkini olarak ortaya çıkarmıştır. Plowden'ın da dediği gibi (Akt. Dargie ve Locke, 1999: 94) artık kamu bürokrasis muhafazakarlık, ihtiyatlılık, şüphecilik, seçkinlik ve kendini beğenme gibi bir takım değerlerle bezeli bir hal almıştır. Bu kapsamda artık bürokrasi ile seçkinlik, birlikte telaffuz edilebilir bir hal almıştır. Hele söz konusu kurumsallaşamamış demokrasiler olunca bürokrasinin bir iktidar seçkini olarak siyasal seçkinlerin bile önüne geçtiği sıklıkla gözlemlenebilir bir olgu haline gelmiştir (Önder, 2013: 80).

Bürokratik seçkinlerin siyasal sistem içerisindeki rolü ve ağırlığı, toplumsal yapı, siyasal tarih, siyasal kültür ve ekonomik gelişmişlik düzeyi gibi birçok faktör tarafından belirlenmektedir. Köklü demokratik geleneğe sahip batılı modern sistemlerde bürokratik seçkinler siyasal sistem üzerindeki etki ve kontrol yetkilerini diğer iktidar seçkinlerle paylaşmak durumundayken, siyasal bağımsızlığını yeni kazanmış sömürge bakiyesi ülkeler ve azgelişmiş ülkelerde çağdaşlaşmak ve ekonomik gelişmeyi, dolayısıyla devletin ayakta durabilmesini sağlamak hususunda önemli bir rolü üstlenen bürokratlar siyasal sistemde siyasal seçkinleri bile geride bırakacak bir etkiye sahiptirler (Kışlalı, 2002: 337-338). Yine benzer şekilde Türkiye gibi imparatorluk bakiyesi devletler de imparatorluktan miras alınan bürokrasi ve devlet geleneği, devlet seçkinlerinin siyasal sistem içerisinde önemli bir fonksiyon görmelerine ve dolayısıyla iktidar seçkinleri arasında önemli bir yer edinmelerine neden olmaktadır.

Devlet seçkini olarak hakkında ayrı bir paragraf açılması gereken bir diğer seçkin grubu ise yargı seçkini olarak ifade edebileceğimiz hukukçulardır. Başlarken belirtmekte fayda var ki; tüm hukukçular bir yargı seçkini değildir. Yargı sistemi içerisinde üst mercilere

gelebilmiş ve verdikleri kararlar ile siyasal sistemde köklü etki yaratan hukukçular birer yargı seçkinidir.

Hukukçular, statü olarak toplumun üst tabakasını işgal eden ve ifa ettikleri görev açısından birer devlet seçkinidirler. Fakat hukukçular diğer tüm iktidar seçkinlerine nazaran politik dalgalanmalardan en az etkilenen seçkinlerdir. Bundan dolayıdır ki değişimi pek istemez, aksine mevcut toplumsal düzene tutucu/konservatif bir unsur katarlar (Tocquivelle, 1994: 108). Kanaatimizce, sosyolojik bir perspektiften bakıldığında, Hukukçuların bu konservatif duruşları özellikle seçkin dönüşüm dönemlerinde yerleşik seçkinlerce çok fazla kullanılan bir özelliktir. Yerleşik seçkinler bu tutucu seçkin paydaşlarıyla birlikte, karşıt seçkinin yükselişini hukuki dayanaklara atıfta bulunmak suretiyle engelleme girişimlerinden geri kalmazlar. Bu minvalde Türkiye’de yakın geçmişte yaşanan karşıt seçkin hareketlerinin, hukukçular marifetiyle engellenme yöntemleri¹² dikkate değerdir.

Hukukçuları diğer seçkinlerden ayıran bir diğer önemli özellik ise onların kökenleridir. Hukukçular köken ve çıkar olarak halka, alışkanlıklar, yaşam tarzı ve işgal ettikleri statü olarak ise seçkin sınıfa aittirler. Hukukçu olabilmek için herhangi bir özel aidiyet ya da geçmişe sahip olmaya gerek bulunmamaktadır. Sistemde hukukçu olmak için öngörülmuş eğitimi alan herkes geçmişine bakılmaksızın¹³ bu seçkin grubuna dahil olabilmektedir. Bu özellikleriyle onlar, kitleler ile seçkinler arasında bir köprü vazifesi de görmektedirler. Fakat çoğunlukla sosyolojik açıdan bakıldığında, seçkinlerin yanında yer alırlar. Bu durum için seçkinler de açık bir çaba sarf ederler. Zira hukukçular, hukuk devletinin kendilerine tanımış olduğu güç ve meşruiyete dayanarak, kamu düzeni için gerektiğinde seçilmiş dahi olsa, yerleşik seçkinleri alaşağı edip, kendilerini onların iradelerinin önüne koyarak onları saf dışı bırakabilirler. Bundandır ki seçkinler ile hukukçular arasında ciddi bir oydaşım vardır (Tocquivelle, 1994: 108). Bu oydaşım ile yerleşik seçkinler, kendilerini karşıt seçkin hareketlerine karşı güvende hisseder, yaptıkları bir çok şeyin de hukuki meşruiyet kazanmasını sağlamış olurlar.

¹² Parti kapatma davaları ve sonucunda verilen cezalar, siyasetten men etme gibi yaptırımlar Türk yerleşik seçkinlerinin Anayasa Mahkemesi maharetiyle 1980 sonrası süreçte yaşanan muhafazakar karşıt seçkin hareketini engelleme çabalarıdır.

¹³ Modern öncesi çağlarda olduğu gibi, aristokratik aile bağları ya da bunun dışında bir takım ekonomik gerekliliklere gerek duyulmaksızın yargı sistemine girilebilmektedir.

Hukukçular, kendi varlıkları da demokratik hukuk devletine bağlı olduğundan, genellikle demokratik hükümetleri devirmeyi düşünmezler. Fakat demokrasi dışı yollarla, ki bunları genellikle demokrasiyi savunma adına yaptıklarını ileri sürerler, hükümetleri gerçek doğrultusundan ve hedeflerinden çevirmek suretiyle meşruluğunu yitirmesine neden olabilirler. Böylelikle hukukçular yerleşik seçkinlere karşı alternatif bir seçkin grubu oluşturma temayülünde bulunurlar. Yerleşik seçkinlere karşı, eğer aradaki oydaşım da bitmişse, karşıt seçkinlerin hareketini desteklemiş olurlar (Tocquivelle, 1994: 108).

Yukarıda zikredilen seçkin çeşitleri her ne kadar kuramsal anlamda farklı başlıklar halinde zikrediliyor olsa da; siyasal sistemdeki siyasi, ekonomik, militarist, medya ve din seçkinleri arasında ciddi bir karşılıklı menfaat ve çıkar ilişkisi üzerinde inşa edilmiş oydaşım bulunmaktadır. Siyasal sistemi elinde bulunduran siyasi idareciler ve diğer seçkin grupları birbirleriyle giriştikleri ilişkilerde sürekli bir fayda-maliyet analizi yaparak kendi menfaatlerini maksimize etmeye çalışırlar. Bahsi geçen seçkin grupları arasında her hangi bir uyuşmazlık ya da anlaşmazlık çıkması ve çözüme ulaştırılamaması durumunda sistem önemli krizlere girerek, yeni bir siyasi seçkin grubu oluşturur. Bunun yanında eğer güçlü bir siyasi idareci kitlesi mevcut ise, bu idareciler kendileriyle çatışan diğer seçkinlerin yerine yeni seçkin gruplarının oluşması için çaba da gösterebilir. Bu durumda değişen idareciler değil diğer seçkinler olur.

1.3. Seçkin Kuramcıları ve Kuramları

Seçkin kuramları denilince akla gelen temel husus kuramcıları arasındaki yaklaşım farklarıdır. Her şeyden önce seçkin kuramcıları olarak burada zikredeceğimiz düşünürlerden bir kısmı tüm düşün hayatlarını ve ünlerini seçkin kuramlarına borçluyken, bir kısmı ise doğrudan seçkin kuramını işlememekle beraber konu hakkında oldukça geniş bir söyleme sahiptirler. Seçkin kuramcıları arasında göze çarpan ikinci fark ise seçkinlerin tasnifi noktasında ortaya çıkmaktadır. Bu farklılık tek faktörlü yaklaşımlar ve çok faktörlü yaklaşımlar olarak iki ana eksenle ele alınabilir. Kimi düşünürler iktidar seçkinlerini yalnız bir grubu odak alarak açıklama temayülündeyken bazıları ise iktidarı birden fazla seçkin grup tarafından kullanılan bir mekanizma olarak açıklamaktadırlar. Tek faktörlü yaklaşımı savunanlar, iktidar mekanizmasının yalnız bir

seçkin grubu tarafından yönlendirildiği, bu grup dışındaki bütün seçkin gruplarının ve pek tabii ki seçkinler dışındaki kitlelerin iktidarı elinde bulunduran bu gruba tabii olduğunu savunmaktadır. Çok faktörlü yaklaşımlar ise her ne kadar iktidar mekanizması bir tek seçkin grup elindeymiş gibi gözükse de aslında birden çok seçkin grubu iktidarı kullanmakta ve iktidarı elinde bulunduran, vitrindeki seçkin grup dışında bir çok farklı grubun iktidarı etkilediği, kimi zaman doğrudan yönlendirdiğini savunmaktadır. Bu çalışmada seçkin kuramcıları, kuramı düşün hayatlarının merkezine alanlardan başlanarak ele alınacaktır.

1.3.1. Gaetano Mosca

Seçkin kuramını siyaset bilimi alanına kazandıran Mosca, kapsamlı bir kuram oluşturmamış olmakla beraber seçkin yönetiminin zorunluluğuna yaptığı vurguyla kendinden bahsettirmiştir.

1.3.1.1. Gaetano Mosca'nın Seçkin Tanımı

Mosca'ya göre (1939; 50), siyasi seçkinler olarak kabul edilen bu azınlık toplumların gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun, en az gelişmiş yazı-öncesi toplumlardan tutun da en modern demokratik toplumlara kadar, her türlü toplum tipinde kendinin dışında kalan çoğunluğu etkisi altına almış ve yönetmiştir. Azınlığa görece bu yetkiyi veren özellik ise; azınlığın örgütlü olması ve toplumun geri kalanınca saygı duyulan ve etkili bir takım özelliklere sahip olmasıdır.

Buradan hareketle Mosca'ya göre seçkinler; azınlık olmalarının sonucunda organize bir yapı sergileyen ve bu organizelikten aldıkları güçle kitleleri etki, denetim ve kontrol altına alabilen, yönetme işlevini yerine getiren kişi ya da kişilerdir.

1.3.1.2. Gaetano Mosca'ya Göre Seçkin Türleri

Yönetim tarzı olarak dünyanın her yerinde geçerli olan sistemin oligarşi olduğunu savunan Mosca, seçkin kuramında kategorik olarak bir seçkin türleri tasnifine gitmemektedir. Onun yazılarından edinilen izlenime göre, seçkin türlerini sıralarken en tepeye devlet yönetimini bizzat elinde bulunduranları koymaktadır. Mosca devlet

yönetimini elinde bulunduranları ise geniş kapsamlı olarak ele alıp, bürokratlar ve siyasetçileri bu alanda sıralamaktadır.

İkinci bir seçkin grubu olarak ise, sınıf kuramından hareketle artı değeri tahakkümü altına almış olan iktisadi seçkinlerden bahsetmektedir. Onların ekonomik kaynakları ellerinde bulundurmalarından ötürü siyaset yapılmasına ve belirlenmesine doğrudan etkileri olduğunu savunmaktadır (Mosca, 2004: 65). Yaşadığı dönem İtalya şartları düşünüldüğünde, Mosca'nın seçkinleri neden bu kadar dar kapsamlı tasnif ettiği daha iyi anlaşılacaktır. Özellikle Avrupa'da sanayileşme sonrası süreç, özellikle 20. yüzyılın başlarında, toplumlarda sadece sermayedarların ve devlet adamlarının etkilerinin gözlemlendiği dönemlerdi. Bundan dolayıdır ki, Mosca diğer toplumsal güçlere pek fazla değinme ihtiyacı duymamıştır.

1.3.1.3. Gaetano Mosca'nın Seçkin Kuramı

Temelinde otoriter bir anlam taşıyan seçkin teorisinin bu kötü ünü Mosca'nın ona yüklemiş olduğu anlamdan kaynaklanmaktadır. Monarşi, aristokrasi ve demokrasi şeklindeki klasik siyasi sistem ayrımını kökünden reddeden Mosca, tarih boyunca tek bir yönetim tipinin var olduğunu savunur. Ona göre bu yönetim de seçkinlerin hakim olduğu oligarşidir (Şenel, 1996: 86). Mosca'nın öğretisi oligarşi dışındaki yönetim tiplerini de birer sapma ve bozulma olarak kabul ediyor. Ona göre yöneticilerin özellikle demokrasi gibi kitleler tarafından belirlendiği sistemler vasıfsızların iş başına geldiği, dolayısıyla da yıkılmaya mahkum sistemlerdir (Mosca, 1968:273). Mosca'nın seçkinlerle oligarşik yönetimler arasında kurmuş olduğu bu paralellik ve kaçınılmazlık, hem seçkin teorilerinin hem de bizzat seçkinlerin otoriter yönetimlerin birer unsuru olduğu temel kabulünü beslemektedir.

O'na göre; seçkinlerin yönetici olduğu oligarşik yönetim, yönetilenler açısından en ideal tiptir. Zira seçkin olarak kabul ettiği kişiler toplumsal yapı içerisindeki en başarılı kişileri temsil etmektedir. Buldukları pozisyonda en başarılı olan kişilerin yönetimi de diğer tüm yönetim tiplerinden başarılı bir yönetim olacaktır (Mosca, 1968: 288-289). Mosca bu kabulleriyle demokrasiyi de sorunlu bir yönetim olarak kabul etmektedir. Zira insanlar her zaman en başarılıyı seçemeyebilirler. Bu yönüyle Musollini yönetimini

meşrulaştırma çabasında olduğu yönünde çok fazla eleştiri alan Mosca seçkin kuramını çok detaylandırmadan bu haliyle noktalamaktadır.

1.3.1.4. Gaetano Mosca'da Seçkin Deveranı

Mosca seçkin dönüşümünü, toplumda yeni çıkarların ve yeni ideallerin ortaya çıkışıyla açıklama eğilimindedir. O'na göre; toplumda yeni bir rant alanı, yeni bir bilgi alanı ya da yeni bir dinin ortaya çıkışı, bu alanlarda daha önce hakim olan seçkinlerin güç kaybetmesini de beraberinde getirecektir. Dolayısıyla eski seçkinlerin yerini, bu yeni alanlarda hakim olan yeni seçkinler almak suretiyle seçkin dönüşümü yaşanacaktır (Bottomore, 1993: 41). Toplumda ortaya çıkan yeni rant alanları beraberinde yeni sınıfların ortaya çıkmasını da getirebilmektedir. Ortaya çıkan bu yeni sınıflar beraberinde yeni seçkin gruplarının da oluşumunu getirmektedir. Bottomore'a göre (1993: 50); yeni seçkin önderleri, yeni sınıfların oluşumu ve gelişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Yeni seçkinlerin oluşumu ve iktidarı elde etmeleri de nüfusu oluşturan geniş kitlelerin durumundaki değişimin bir sonucudur (Çetinkaya, 2008). Sosyo-ekonomik yapıdaki paylaşım ilişkilerinin değişimi ile ortaya çıkan yeni sınıf, eğer bünyesinde toplumun önemli bir kısmını toplayabilirse, bu yeni sınıf kendi seçkinlerini ortaya çıkarıp siyasal iktidardan da bir pay elde etme refleksi ortaya koyacaktır. Bu kapsamda Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelişinin arka planında, 1980 sonrası süreçte ekonomide yaşanan makas değişimi sonrası ortaya çıktığı kabul edilen yeni, muhafazakar orta sınıfın olduğu görülmektedir. Ekonomik sistemdeki değişimin ortaya çıkardığı yeni sınıf beraberinde kendi seçkinini oluşturmuş (Savran, 2013:82; Öztürk, 2013: 197-198; Yankaya, 2014: 69; Boratav, 2005; İşçi, 1998) ve 20 yıllık bir mücadele sonucunda iktidarın elde edilmesinde ön plana çıkan etmenlerden biri olmuştur.

Mosca'ya göre seçkin dönüşümü/deveranı yerleşik seçkinleri oluşturan kitlelerin topyekûn alaşağı edilmesi olarak da düşünülmemelidir. Zira yerleşik seçkinler hızlı bir şekilde yozlaşıp zayıflarken, bunların içinde, bu yozlaşmanın farkında olan, aynı zamanda toplumdaki değişim talebini iyi okuyanlar da bulunmaktadır. Yozlaşma hususunda yerleşik seçkinlerden farklılaşan bu kitle karşıt seçkinlerin saflarına geçebilmektedirler. Bu durumdan dolayıdır ki; yeni seçkinlerin içinde muhakkak eski

seçkinlerden miras kalan, erdemli, zeki ve dürüst kişiler yer alacaktır (Pareto, 2005: 78; Mosca, 2005: 253). Siyaset arenasında “*mühtediler*” olarak adlandırılan bu kişiler, aslında zindeliğini ve öngörüsünü kaybetmemiş seçkinlerdir. Yeni seçkin gruba girmeyi başaran bu kitle, eski seçkinin moral ve entelektüel değerlerini benimsememiş olmasına rağmen onların içinde olanlar olabileceği gibi moral ve entelektüel açıdan aidiyet bilinci olmayan bireylerde olabilirler. Ya da yukarıda zikredildiği üzere toplumdaki değer değişimini iyi okuyup, buna ayak uydurma başarısını gösterenlerdir.

1.3.2. Vilfredo Pareto

Seçkin kuramının kurucusu her ne kadar Mosca olsa da kuramı kapsamlı bir şekilde ele alıp inceleyen ve asıl ününe kavuşturan Pareto’dur.

1.3.2.1. Vilfredo Pareto’nun Seçkin Tanımı

Seçkin kavramına yüklenen en iyi olan, en iyinin yönetimini meşrulaştırmak misyonu köklerini Pareto’da bulmaktadır. Pareto’da seçkin; toplumsal yapı içindeki üst tabakayı işgal eden, diğer fertlere nazaran zenginlik, güç, iktidar, saygınlık gibi değer atfedilen hususlarda daha üst derecede olanları tanımlamak için kullanılmaktadır (Arslan, 2007b; 3). Aron’a göre (1993;71); her toplumda fertlerin kabiliyetleri birbirinden farklılık arz ettiğinden (Rousseau, 1998), toplumsal bir tabakalaşma tecessüm etmektedir. Bu tabakalaşma içerisinde üst tabakaları dolduracak, diğerlerine nispetle daha üstün yetenekleri ya da sosyo-ekonomik donanımları haiz ve bu niteliklerinden dolayı yüksek mercileri işgal eden bir azınlık kitlesi mevcuttur. Terminolojik olarak seçkin grubunu oluşturan en güçlü, en enerjik ve kötülük kadar iyilik hususunda da en yetenekli olan (Pareto, 2005:35) bu kitlelerdir.

Pareto seçkin kavramını tanımlarken iki farklı kavramlaştırmayı tercih etmektedir. Birinci tanımlamasında bireyleri kendi çalışma alanlarındaki performanslarına göre sıralamıştır: “Kendi faaliyet dallarında en yüksek endekslere sahip olan insanlardan bir sınıf oluşturalım ve bu sınıfa seçkinler (seçkin) adını verelim...” diyerek seçkin kelimesini tüm toplumsal sınıflardaki en iyi olanları tanımlamak için kullanılmaktadır. Bottomore’a göre (1976: 11) bu Pareto’nun seçkinleri tanımlamak için kullandığı bir

giriş tanımlamasıdır. Pareto tüm kuramının temelini oluşturan yönetici seçkin kavramına temel teşkil etmesi amacıyla böyle bir tanımlamayı tercih etmektedir.

Bu sınıfı (seçkinler) hükümette dolaylı ya da dolaysız olarak önemli rol oynayan bireylerin oluşturduğu yönetici seçkinler ve geri kalanların oluşturduğu yönetici-olmayan seçkinler şeklinde iki kategoriye ayırmak konumuzun incelenmesi için yararlı olacaktır. Öylelikle bir toplumda iki katman bulunmaktadır: İlki, hükümet üzerindeki olası etkileri bizi burada ilgilendirmeyen bir alt katman, yani seçkin olmayanlar; ikincisi ise yönetici seçkinler ve yönetici olmayan seçkinler olarak ikiye ayrılan bir üst katman, yani seçkinler” (Bottomore, 1976: 8).

Bottomore’un bu tasnifi bize Pareto’nun indislerini anlatma açısından önemlidir. Buna benzer bir ayrımı Kapani’de de görmek mümkündür. Kapani (2006: 128) seçkinleri; siyasal iktidarı doğrudan kullanan “iç seçkinler” ve siyasal iktidarı dolaylı yollardan etkileyen “dış seçkinler” olarak ikiye ayırmaktadır.

Pareto’nun seçkinleri tanımlarken kullandığı bu çok boyutlu kuram temelinde S. Simon’un iktidarın biri entelektüel ve ahlaki diğeri de maddi iktidarı elinde bulunduran iki sınıf tarafından kullanıldığı tezine¹⁴ dayanmaktadır (Coser, 2010: 359). Buradan hareketle Pareto, seçkinlerin tek bir kalıpta ele alınamayacağını, dahası siyaset mekanizmasının sadece siyasi seçkinlerce kullanılan tek yönlü mekanik bir yapı olmadığını ortaya koymaktadır.

Bu çok boyutlu kuramsal temel kendinden sonra seçkinler üzerine çalışan Mills (1974) gibi düşünürlerin de kullandığı çok boyutlu seçkin kuramlarına kaynaklık etmiştir. Diğer taraftan, seçkin araştırmacıları için aşılması ve analiz edilmesi oldukça zor bir alan ortaya koymuştur. Zira Pareto’nun bu kuramsal yaklaşımı, siyaset mekanizmasını etkileyebilen herkesi kendi faaliyet endeksine göre seçkin grubuna sokarak yapılacak araştırmaların sınırlandırılmasını zor bir hale sokmaktadır. İşte tam da bu noktada seçkinlerin belirleyicisi olarak farklı kavramlar devreye sokulmuş ve sınırlandırmayı olanaklı ve daha kolay hale getirmeye çalışmışlardır. Bu kavramların en önemlileri etki

¹⁴ Her ne kadar seçkin kuramı Saint Simon’a dayanıyor olsa da aslında O endüstriyel toplumlarda seçkinlerin varlığını kabul etmemektedir. O’na göre geleneksel toplumlarda yönetici azınlık var olmakla birlikte, bunlar endüstriyel toplumlarda ortadan kalkacaktır. Zira, endüstriyel toplumlarda seçkinleri ortaya çıkaran insanın insana tahakkümü itkisinin yerini insanın doğaya tahakkümü alacaktır. Dolayısıyla toplumsal mücadele siyasal iktidarı ele geçirmekten saparak doğaya hakim olmaya yönelecektir (Akt. Giddens, 1999: 26).

ve nüfuz gücü kavramlarıdır. Bu görüşün sahiplerine göre; bireyin seçkin kategorisinde değerlendirilebilmesi için kendi faaliyet endeksinde başarılı olmasının yanında toplumun geri kalanın etkileme ve nüfuz gücüne de sahip olması gerekmektedir. Bu husus ilerleyen kısımlarda daha detaylı olarak ele alınacaktır.

1.3.2.2. Vilfredo Pareto'ya Göre Seçkin Türleri

Seçkin kuramının kurucularından en önemlilerinden biri olan Pareto, yukarıda da zikredildiği üzere kavramlaştırmasının temeline başarı indislerini oturtmaktadır. Bu kapsamda toplumsal yaşamın tüm alanlarında bireyleri bir notlandırmaya tabi tutarak kategorize etmektedir. Bu kategorizasyonda en üst sıraları işgal edenleri de seçkinler olarak tanımlamaktadır (Bottomore, 1976:11). Bu tanımlamasında, iştiğal alanında başarı indislerine göre en tepede yer alan herkesi bir seçkin olarak görmekle beraber, bunlardan yalnız yönetimi elinde bulunduran ya da onu etkileyebilenleri ise iktidar seçkinleri olarak kabul etmektedir.

İndisler ve yönetim ekseninde bakıldığında, Pareto'nun ilk seçkin grubunu siyasal seçkinler oluşturacaktır. Pareto kuramının merkezine yerleştirdiği siyasal seçkinleri, siyasal sistem içerisinde en güçlü ve alınan kararları en fazla etkileyebilenler olarak kabul etmektedir. Fakat o siyasal seçkinleri klasik tanımlamaların aksine, devlet mekanizmasında görev alan ve indisler gereği başarılı olarak kabul edilen herkesi kapsayacak şekilde geniş kapsamlı bir biçimde tanımlamaktadır. Dolayısıyla diğer ayrımların aksine, bürokratları da siyasal seçkinlerin içerisinde görmektedir (Bottomore, 1976: 23-27).

Pareto'nun önemseddiği bir diğer seçkin grup ise ekonomik seçkinlerdir. O, ekonomik seçkinleri gerek siyasal sistem ve gerekse toplumsal yapı üzerindeki nüfuzlarından ötürü birer seçkin olarak kabul etmektedir. Ekonomik aktörelere hangilerinin seçkin olarak kabul edileceği hususunda ise yine klasik indislerden hareketle, bu alanda en başarılı olan yani en çok ekonomik girdiyi elde edebilenleri kastetmektedir (Aron, 1975, 257). Pareto bu noktada başarının nasıl elde edildiği hususuna bakmamaktadır. O'nun indisleri moral alanın çok uzağında, salt pragmatizm üzerine kurulu bir olgudur.

1.3.2.3. Vilfredo Pareto'nun Seçkin Kuramı

İnsanlar arasındaki eşitsizlik sayılısından hareketle ortaya çıkmış olan seçkin kuramı sadece roller ya da iktisadi gerekçelerle temellendirilen bir kuram değildir. Aynı zamanda birtakım psikolojik iddialarla da desteklenmektedir. Bu psikolojik dayanaklar Pareto tarafından “*tortular ve türevler*” olarak ortaya konulmuştur. (Aron, 1986: 416-433; Freyer, 1977: 305; Coser, 2010: 343; Bottomore ve Nisbet, 1990: 176). Pareto insan davranışlarını mantıklı olanlar ve olmayanlar şeklinde ikili bir tasnife tabi tutar. Bu tasnifte de insanın her hâlükârda mantıklı olmasa da davranışlarını rasyonalize etme çabasında olduğunu savunur (Runciman, 1986: 52; Freyer, 1977: 152-155). Bu noktada da *tortular ve türevler* devreye girer. *Türevler*; sadece akıl yürütme, tartışma ve ideolojik haklılaştırma söz konusu olduğunda devredeyken, *tortular* ise mantık dışı davranışların, rasyonel olmayan kararların mantıklıymış gibi içselleştirilmesi sürecinde işlev görmektedirler (Coser, 2010: 342).

Pareto, kendi kuramında büyük bir yer edinmiş olan *tortuları* altı ana başlık altında işlemektedir. Bunlar; *uzlaşma içgüdüsi, kümelerin sürekliliği, duyguların dışa dönük davranışlarla açıklanması, topluma uygunluk, birey ve uyrukların kaynaşabilirliği ve cinsel kalıntılardır*. Toplumların yönetimini belirleyen, siyasal tercihleri ve davranışları biçimlendiren ve Pareto'nun üzerinde durduğu ilk iki *tortudur* (Aron, 1973: 96). Bunun yanında, Pareto seçkinleri hileye başvuran *tilkiler* ve zora başvuran *aslanlar* olarak ikiye ayırır. *Tilki* tiplerinde *uzlaşma içgüdüsi* hakimken, *aslan* tiplerinde *kümelerin sürekliliği* *tortusu* hakimdir (Aron, 1973: 119).

Russell ise bu dikotomiye (1994:14) “*iktidar aşkı*” olarak ifade etmektedir. Russell'a göre; “ ... iktidarın herkese açık olduğu sistemlerde, iktidarı sağlayan makamlara, sıradan insanlardan olağanüstü iktidar aşkıyla ayrılan kimselerin oturacağı sonucu ortaya çıkar. İktidar aşkı, insanoğlunun en güçlü güdülerinden biri olmasına karşın hiç te eşit dağıtılmamıştır...” diyerek aslında seçkin kuramlarında olduğu gibi yönetme işlevinin yalnız sınırlı sayıda insan tarafından kullanılabileceğini dile getirmektedir.

Hatta diyor Russell, eşit dağıtılanlar içinde dahi maddi anlamda diğerlerine nazaran daha rahat olan bireylerde, iktidar aşkı daha baskın bir histir. Çünkü ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında bakarsak, fizyolojik ihtiyaçlarını tam anlamıyla gerçekleştiren

bireyler, psikolojik tatmini başka alanlarda ararlar ki muktedir olma oldukça önemli bir tatmin aracıdır. Yine iktisadi açıdan rahat olan bireyler iktidar için diğerlerine nazaran daha fazla vakit ayırabilecek durumdadırlar.

Diğer taraftan bir de yönetilen kitleyi temsil eden, iktidara aşık olanlar vardır. İktidara aşık olanlar, sürekli olarak yönetilme ve birilerinden talimat alma zorunluluğu hissedenlerdir. İktidar aşkı taşıyanlar sorumluluk alma hususunda oldukça istekliken, iktidara aşık olanlar sorumluluk almaktan kaçınmaktadırlar. Dolayısıyla bir iktidara bağlı olmadan da yaşayamazlar. Bu iki tipten dıŖında bir de iktidar aşkı taşıdığı halde iktidarı elde edemeyenler vardır ki, bunlar iktidara aşık olamayacaklarından kaçmayı tercih ederler (Russell, 1994:30). Burada bahsedilen iktidara aşık olanlar aslında “*tilki*” karakterli olanları işaret etmektedir. İktidara aşık olan bu “*tilki*” karakterli grup iktidarı elde etmek için yerleşik seçkinlere yönelik karşıt hareketleri başlatarak, seçkin deveranını başlatmaktadırlar.

Mosca ile ortaya atılan seçkin kuramında geliştirdiği modelleme ile onu geçerek seçkin kuramlarının sahibi misyonunu üstlenen Pareto; kısa aralıklar dışında tarih boyunca insanları yöneten seçkinleri (Pareto, 2005:35) icra ettikleri mesleki ya da diğer faaliyetler hususundaki başarılarından hareketle tanımlamaktadır. Seçkin kavramını siyaset bilimi ve sosyolojiye bir kuram olarak sokan Pareto’ya göre seçkin, kendi çalışma alanlarında en üst konumda, zirvede bulunan insanların oluşturduğu toplumsal sınıftır (Aslan, 2005). O seçkinleri tespit ederken mesleklerinde ortaya koydukları başarıyı esas alır ve toplumsal yapıdaki her bireyi yapmış olduğu işi esas alarak 1’den 10’a kadar bir puanlandırmaya tabi tutar.¹⁵ Bu puanlandırmada en yüksek puanı alanları seçkinler olarak kabul eder. Ve bu kategorizasyon yapılırken mesleki anlamda hiçbir ayırım gözetmez. Kendi ifadesiyle “hayat kadını” dahi bu sıralamaya girer. Bu işlem sonrasında ise dereceye girenler yapmış oldukları işe göre farklı seçkin grupları olarak

¹⁵ “İnsan faaliyetlerinin her dalında bireylere, her birinin yeteneğini gösteren, okullarda okutulan derslerin sınavlarında verilen notlar gibi birer numara verildiğini düşünelim, der Pareto; mesleğinde en başarılı olana 10, tek bir müşteri bile tutmayı başaramayana 1 numara verdiğimizizi kabul edelim; 0’ı ise gerçekten budala olan bir kişiye ayıralım. Milyonlar kazanmayı başaran birine bunu ister iyi, ister kötü yoldan kazanmış olsun 10 numara; birkaç bin frank kazanabilene 6 numara, ancak açlıktan ölmeyecek kadar para kazanabilene 1 numara ve düşkünler evinde barınan birine ise 0 numara vereceğiz, bu durumda... İnsan faaliyetlerinin hepsinde aynı değerlendirmeyi yaptığımızı düşünelim... Kendi faaliyet dallarında en yüksek numaralara sahip olanları bir araya getirelim ve bir sınıf oluşturalım onlardan; işte bu sınıfa verilecek ad seçkinlerdir” (Akt. Duverger, 2002: 161)

tanımlanır (Bottomore, 1993). Diğer taraftan Pareto'nun kuramında seçkin sözcüğüne yüklenen herhangi bir ahlaki ya da moral anlam bulunmamaktadır. O seçkin olarak kendi etkinlik alanındaki başarı endeksine göre en yüksek payeye sahip olanları kabul ederek, kuramı moral dışı bir yere oturtmaya çalışır (Coser, 2010: 347). Fakat Pareto'nun atladığı nokta seçkin olmanın belirleyicisi olarak sadece başarı dikkate alınır, bu durumda meşruiyet hususu sorunlu hale gelmektedir. Zira yöneticilerin başarısı onların meşruiyetleri ile belirlenebilmektedir.

Pareto'nun seçkin kuramının temelinde benzeşmezlik kavramı yatmaktadır. Bu kavram, bütün toplum tiplerinde yönetilen kitle ile az sayıdaki yönetici arasındaki farkı, hatta zıtlıkları ortaya koyan ve önceleyen bir kavramdır. Aslında "*Machievellici*" denilen geleneğin tümü için geçerli olan ve bu geleneğe özgü olan bu kavram seçkinlerin temel dayanağını da teşkil etmektedir (Aron, 1989: 319). Zira benzeşmezlik sürdürülebildiği müddetçe seçkinler varlıklarını devam ettirebilirler.

1.3.2.4. Vilfredo Pareto'da Seçkin Deveranı

Yerleşik seçkinlerden, ideoloji ve değerler anlamında farklılaşan karşıt bir seçkin grubunun, yerleşik seçkinleri alaşağı etmesi olarak tanımlanabilecek olan seçkin dönüşümü için en temel şart iktidarı elinde bulunduran seçkin grubuna karşı, farklı bir söylemi ve değer dünyası olan yeni seçkin gruplarının oluşmasıdır. Aslında bu karşıt grubu oluşturan da yerleşik seçkinlerin ta kendisidir. Pareto'ya göre (Akt. Aron, 1973: 100); insanlar kendileri gibi düşünmeyenler üzerinde, "*bir örneklik gereksinimi*" diye adlandırılan bir dürtü nedeniyle, baskıcı ve dönüştürücü bir etki kurmaya çalışırlar. Özellikle sistemdeki egemen güç bu dürtüye en fazla sahip olan kitledir. Bu gereksinim, seçkinlerin kendisi gibi düşünen yeni seçkinler oluşturmasını sağlamaktadır. Seçkin devşirimi yoluyla yerleşik seçkinlerin devamını sağlayan "*bir örneklik gereksinimi*", bir taraftan da baskı altındaki insanların karşıt görüşlü bir kutupta toplanarak, yeni seçkin eksenlerinin oluşmasına hizmet etmektedir. Totaliter rejimlerde dahi muhalefet bu tek tip baskısından kurtulmak için yeraltında dahi olsa örgütlenerek alternatif bir karşıt seçkin hareketi yaratma eğilimindedir.

Kuramının temelini "*doğal ve psikolojik*" üstünlük ile inşa edilmiş iktidar anlayışına oturtan Pareto (Kışlalı, 2002: 330-331), seçkin grubuna katılımın bireysel niteliklere

bağlı olduğunu savunmaktadır. Zira ilke olarak seçkinlik soydan geçimli bir olgu değildir. Çocukların ebeveynlerinin yetenek ve donanımlarıyla doğmasının bir garantisi bulunmamaktadır. Bundan dolayıdır ki yerleşik seçkinlerin yerine, mütemadiyen, aşağı sınıflar olarak tabir edilebilecek halkın arasından yeni bireyler katılmak suretiyle seçkin deveranı sağlanmaktadır (Duverger, 2002: 162). Fakat bu noktada *seçkin değişimi* ile *seçkin devşirimi* kavramları karıştırılmamalıdır. Zira alt tabakalardan gelerek seçkin sınıfa dahil olanlar eğer geldikleri sosyo-kültürel grubun değerlerini kendileriyle birlikte yeni dahil oldukları sınıfa taşıyamıyorlarsa, bu durum bir seçkin dönüşümünden ziyade seçkin devşirimi olur. Ne zaman ki alttan gelen bu yeni kitleler kendi değer ve kültürel örüntüleriyle yeni sınıfa dahil olur ve bu sınıfın değerlerinde bir değişikliğe neden olurlarsa işte seçkin dönüşümü/deveranı tam da bu noktada başlar. Bu yönüyle Pareto'ya göre seçkin dönüşümü oldukça faydalı bir olgudur. Zira her şeyden önce bu dönüşüm, toplum içerisinde neden olduğu dikey hareketlilik ile toplumsal dengeyi sağlar. Diğer taraftan en yeteneklilerin sürekli üst sınıflara yürüyüşü aynı zamanda toplumsal değişim ve gelişime katkı sağlar (Vergin, 2003: 114; Kaya, 2013).

Dinamik bir olgu olan toplumsal yapının her alanında olduğu gibi, seçkinler arasında da bir süreklilik halinde dönüşüm söz konusudur. Bu dönüşümün nedeni olarak Pareto insanlar arasındaki statü farklılaşması sonrasında alt sınıf üyelerinin üst sınıf üyelerini kıskanmasını ve onlar gibi olma çabalarını göstermektedir (Arslan, 2010: 60). Bu kıskançlık ve çabalar zamanla otoriteyi elinde bulunduran seçkin grupların meşruiyetini yitirmesini ve karşılarındaki mücadeleciler grubu karşı güç kaybetmesini getirmektedir. Bu durum aslında Enriquez'in (2004) iktidarı açıklarken ortaya koyduğu piskanaliz kuramıyla örtüşmektedir. O'na göre bireyler otoriteye boyun eğmekle beraber, otoritenin güç kullanma erkini ve sonucunda ortaya çıkan hükmetme olgusunu elde etmek için, tıpkı totemi yerle bir etme güdüsüne sahip ilkel bireyin vermiş olduğu savaş gibi, iktidara yönelik bir savaş başlatır. Bu savaş sonucunda asıl amaç iktidar elde etmek değil, iktidarın hegemonyasındaki kişiliğe sahip olmaktır.

Pareto seçkin dolaşımında yükselen seçkinlerin, alt katmandan üst katmana geçerken beraberinde değer ve inançlarını da götürdüğünü, fakat üst katmanda yalnız kaldığından ve bu değerler üst katmanlarda pek kabul görmediği için bu geçmişinden miras kalan değerleri kimlik oluşturmada belirleyici kılamadığından onlardan vazgeçtiklerini

söylemektedir. Tam da bu noktada, Tocqueville'nin bahsettiği yargı seçkinlerinin topluma en yakın seçkin grubu olduğu noktasına gelecek olursak; yargı seçkinleri her ne kadar topluma en yakın grup olsa da bu noktaya geldiklerinde beraberlerinde getirdikleri değerlerin itibar görmemesi nedeniyle, bu değerlerden kolaylıkla vazgeçebilmektedirler. Fakat alt katmanlardan kitlesel olarak seçkin tabakasına geçişler yaşanırca bu durumda taşınan değerler seçkinlere hakim olan değerleri de değiştirmek suretiyle seçkin dönüşümünü sağlar (Arslan, 2010: 71). Diğer taraftan unutmamak gerekiyor ki hiçbir seçkin grubu ya da sınıfı da sonsuza kadar iktidarı elinde tutamamıştır. Aron, “*Tarih aristokratlar mezarlığıdır*”, Mills, “*Tarihi tarihten ders almak için okumak gerektiği sözü özellikle iktidar seçkinleri için geçerli gibi görünmektedir*” (1974: 381) derken tam da bunu kastediyorlardı.

Seçkinlerin kendi varlıklarını sürdürebilmeleri bir yönüyle kendi ellerindedir. Pareto'ya göre bir seçkin sınıfın varlığını sürdürebilmesi için; planlama yetisine, yeterli zekaya, görev duygusuna ve iç dayanışmaya ihtiyacı vardır (Akt. Aron, 1973: 123). Tüm bu özellikleri bünyesinde toplayabilen seçkin sınıf, iktidarını pekiştirerek geleceğini garanti altına almaktadır. Zaten bu özelliklerin her biri seçkin olabilmenin ön gerekleri olarak kabul edilmektedir. Ne var ki; başlangıçta bu özellikleri bünyesinde birleştiren seçkin grup yavaş yavaş bu meziyetlerini yitirmeye başlar. Bu süreçte, başlangıçta kendisinde var olan özellikleri taşıyan karşıt seçkinin de yükselişine seyirci kalarak seçkin dönüşümüne neden olmuş olurlar.

Kuramın babası olarak bilinen Pareto seçkin dönüşümünü üç nedene bağlamaktadır (Akt. Aron, 1989: 324):

1. Pek çok seçkin, askeri seçkin olduğundan dolayı, savaş meydanlarında yok olmakta ve yerine yenileri gelmektedir. Aslında bu görüş daha çok aristokrasi dönemine ait bir gerekçedir.
2. Seçkinler genellikle bir kaç kuşak sonra zindeliklerini ve güçlerini yitirerek zor kullanmaktan kaçınmaya başlarlar. Bu süreçte hümanistleşen seçkinler kendilerine karşı gerçekleşen karşıt seçkin hareketlerine karşı gereken tepkileri veremezler. Oysa bu süreçte karşıt seçkinler tüm zindelikleriyle güce başvurmaktan hiçbir

şekilde çekinmezler. Bir seçkin grubu insani duygulara önem verdiği, onları dikkate aldığı ölçüde kendi sonunu hazırlamaktadır (Pareto, 2005: 9).

3. Bazen bireylerin yetenekleri ve donanımlarıyla, buldukları konumlar örtüşmeyebilir. Bu durumda bu çelişki içinde olanlar eğer kitle içerisindeyse seçkinlerce devşirilir. Fakat seçkinler içerisindeyse bu durumda dönüşüm başlamış olur.

Seçkin kuramları konusunda öncüllük ve ardıllık kavgasına taraf olan Pareto'yu bu kavgadan çekip çıkaran en önemli nokta O'nun seçkinlerin dönüşümü/deveranı kuramıdır. Pareto'ya göre (2005: 9); toplum kendi içerisinde sınıflar arasında çok hızlı ve yoğun bir sosyal değişim yaşamaktadır. Bu değişim üst sınıflarda alt sınıflara nazaran daha hızlı gerçekleşmektedir. Toplumun üst katmanlarını oluşturan sınıflar arasında yaşanan ve Pareto'nun ifadesiyle seçkinlerde hakim olan “*kalıntıların*” değişmesi olarak ortaya atılan bu kuram aslında seçkinlerin niteliklerinin değişimidir (Runciman, 1986: 53). Machiavelli'den devşirilmiş gibi duran tilki-aslan tiplmesi üzerine kurulu olan deveran kuramı; yönetici seçkinler arasındaki savaşın, kurnazlık (Tilkiler) ile kaba güç (Aslanlar) arasında geçen bir mücadeleden başka bir şey olmadığını savunan Pareto (Bottomore, 1976: 51-53), seçkinlerin kendilerine nüfuz sağlayan önemli ve üstün niteliklerini olduklarını savunmaktadır. Bu nitelikler korunduğu sürece istikrar söz konusudur, ne zaman ki bu nitelikler kaybedilir ya da itibar görmez hale gelirse işte o noktada dönüşüm başlar.¹⁶ Pareto (2005: 35) doğa yasası gereği seçkinlerin sürekli iktidarda kalmalarının mümkün olamayacağını, kendilerini diğer insanlardan farklı kılan özelliklerini sonsuza kadar taşıyamayacaklarını, zaman içerisinde onları seçkin kılan özelliklerini yitirmelerinin bir tezahürü olarak yerlerini alttan gelen, daha zinde ve daha donanımlı yeni gruplara bırakmak durumunda olduklarını savunur. Bu nedendir ki O'na göre “*insanlık tarihi seçkinlerin dolaşımı tarihidir*”. Bu durumun tek sebebi doğa yasaları değildir. İktidarın yozlaştırıcı etkisi de seçkin dönüşümünde oldukça önemli bir fonksiyon görmektedir.

¹⁶ Pareto'nun “*seçkinlerin deveranı*” kuramı büyük oranda İbn-i Haldun'un yükseliş ve çöküş teorisiyle benzeşmektedir. Nasıl ki İbn-i Haldun'a göre “*bedeviyetten*” “*hadariyet*”e geçen toplumlar zamanla bedevilere has dinamizm ve savaşçılıklarını yitirerek yerlerini alttan gelen yeni ve zinde bedevilere bırakırlarsa (Aydın, 2002: 45; Duverger, 2002: 164; Kışlalı, 2002: 330; Ünsaldı, 2012: 141; Arslan, 2002), seçkinler de iktidara geldikten belirli bir süre sonra, onları iktidara taşıyan özelliklerinden bir kısmını kaybetmeye başlar, hümanistleşir ve toplumsal meşruiyetlerini yitirerek yerlerini alt tabakalardan gelen yeni seçkin gruplara bırakırlar.

Bir seçkin grubu, hangi ilke ve söylemlerle iktidara gelirse gelsin, gücün/iktidarın yozlaştırıcı etkisi nedeniyle belirli bir süre sonra (bu birkaç yıl olabileceği gibi uzun yıllara hatta nesillere sari bir süreç de olabilir) iktidarı elde ederkenki çizgisinden sapmış olur. Bu durum seçkin grubunun destek aldığı sosyo-ekonomik sınıfı kaybetmesine ve yerine alternatiflerin aranmaya başlamasına neden olur (Dahl, 2001: 78).

Seçkin dönüşümü olgusunu belirleyen önemli unsurlardan birisi de iktidar seçkinlerinin karakteristik özellikleridir. Pareto'ya göre (Akt. Freyer, 1977: 174) iktidar seçkinleri psikolojik özelliklerine göre ikiye ayrılmaktadırlar. Birinci grup; devrimci, değişime açık “*spekülatör*” karakterde olanlar ki bunlar seçkin devşirimi yoluyla sürekli kendilerini yenileyerek istenmeyen, ani değişikliklerin önüne geçmiş olurlar. İkinci grup ise; muhafazakar, değişime ayak direyen “*rantiyeci*” karakterde olanlardır. Bunlar değişime direndikleri için sürekli alt tabakalardan gelen değişim taleplerini baskılayarak kapalı bir seçkin sınıfı oluşturma yoluna giderler. Alt tabakalardan gelen talepler bastırılmayacak noktaya ulaşıncaya, yerleşik seçkinlerin toptan alaşağı edilmesi söz konusu olur ki bu durum seçkin sınıfın karakteristik özelliğinin değişmesiyle yani seçkin dönüşümüyle sonuçlanır. Bir devrim olarak kabul edilebilecek bu ikinci durum da yine Pareto tarafından seçkinlerin karakteristik özellikleriyle açıklanmaktadır. Pareto bireylerin siyasal davranışlarını etkileyen kalıntıları ¹⁷“*uyuşma içgüdüsü*” ve “*kümelerin sürekliliği*” olarak tanımlamaktadır. Bunlardan birincisi değişimi, yeniliği ve entelektüel yapıları önemserken ikincisi ise durgunluğu, tutuculuğu, bileşim ve dengeyi ifade etmektedir (Aron, 1973: 97). Eğer iktidarı elinde bulunduranlarda “*kümelerin sürekliliği*” kalıntıları ağırlıkta ise, alttan gelen talepler ve değişim talepleri karşılanamayacağından devrime ortam hazırlanır. Gerçekleşen devrim ise inançlar ve değerleri değil, yöneticileri, bunların düşüncelerini ve kamu gücü örgütlenmesini değiştirerek yeni kalıntıları haiz ve yeni tipte bir seçkin yapısını sahneye çıkarır (Aron, 1989: 302).

¹⁷ Pareto insan hayatına yön veren, onun hayata karşı tutum ve duruşunu belirleyen şeyin kalıntıları olduğunu savunmaktadır. 6 başlık halinde incelediği kalıntılar; uzlaşma içgüdüsü, kümelerin sürekliliği, duyguların dışa dönük davranışlarla açıklanma çabası, topluma uygunluk, birey ve uyrukların kaynaşabilirliği ve cinsel kalıntılardır. Toplumun yönetim yapısını ve yöneticisini belirleyen, siyasal tercihleri ve davranışları biçimlendiren ve Pareto'nun üzerinde en fazla durduğu ilk iki kalıntıdır (Aron, 1973: 96).

Seçkinlerin iktidar yapılarını ve onların sistem karşısındaki tutumlarını belirleyen kişilik özellikleri buldukları duruma göre de zamanla değişiklik gösterebilir. Spekülatör/yenilikçi/uyuşma içgüdüğü ağırlıkta olan seçkinler genellikle hali hazırdaki siyasal sistemin değiştirilmesi ve farklı bir yapının oluşturulmasını savunur ve bunun için çaba sarf ederler. Genellikle bu durum karşıt seçkinlerin sergiledikleri bir davranış örüntüsüdür. Buna karşın rantiyeci/konsolidatör/kümelerin sürekliliği tortuları ağırlıkta olan seçkinler, genellikle mevcut sistemin ve rol dağılımının devamından yana tavır sergilerler. Bu tip karakterler ise genellikle yerleşik seçkinlerde gözlenen bir durumdur (Pareto, 2005: 12).

Seçkin dönüşüm kuramını ilk olarak ortaya atan Pareto, dönüşümü sosyal hareketler bağlamında ele almaktadır. O dönüşümü sosyal bir zaruret sonucunda kabul etmektedir. Aron'un aktardığı şekliyle (1989: 324) Pareto şöyle der; “...sürekli dönüşümlü bu sosyal hareketler toplumun alt tabakalarından çıkan, üst tabakalarına yükselen, orda gelişen, sonra gerileyen, çöken, ortadan kalkan, yeni seçkinler olgusu tarihin ilkelerinden biridir. Ve büyük toplumsal hareketleri anlamak için dikkate alınması gerekir”. İşte bu anlamda toplumsal tabakalar arasında alışlagelmiş ilişki sistemi sürdürülürken, bir kırılma noktasında, alt tabakalardan bazıları daha yukarı tabakalara çıkarak burada yerleşik olanların yerini almaktadırlar. Diğer bir ifadeyle sisteme hakim olan seçkinler yerlerini alttan gelenlere bırakmaktadırlar. Bu durum aynı zamanda seçkin olgusunun tarihsel sürekliliğini de ortaya koymaktadır.

Pareto'ya göre (Akt. Aron, 1973: 122-123) uzun süre yerleşik seçkin rolünü üstlenen kişiler zaman içerisinde çok fazla “entelektüel” olur ve zor kullanmaktan çekinirler. Oysa toplumda her zaman zor kullanmaktan çekinmeyen “arşlan” kalıntısında bireyler yer almaktadırlar. İşte bu uzun süreli geçmişe sahip seçkinler, kendileri dışındaki “arşlanları” özümseyebilir ve bunların hareket alanlarını genişletebilirlerse ki bu durum pek fazla görülmez, iktidarlarını sürdürebilirler. Aksi takdirde bu yeni “arşlanlar” yerleşik seçkinleri alaşağı ederler. Tabii sadece arşlanların yer değiştirmesi değil, bazen de yeni tilki grupları iktidardakilerden daha kurnaz ve etkili oldukları için, kolaylıkla iktidarı alaşağı edip yerine geçebilmektedirler.

Bu noktada Pareto'nun kuramının sorunlu kısmı, iktidarın zor kullanamaması nedeniyle değiştiği tezidir. Zira çok zaman iktidarın değişmesinin sebebi zor kullanamaması değil

aksine, çok fazla zora başvurmasıdır. İktidar zoru ne kadar kurumsal bir araç olarak kullanırsa, bu oranda kendisi için bir alternatif karşıt seçkin grubu besler. Bir noktadan sonra bu baskıdan bıkan halkın desteğini arkasına alan karşıt seçkinler, yerleşik seçkinleri alaşağı ederek seçkin dönüşümünü sağlamış olurlar.

1.3.3. Robert Michels

Kendisi bir bürokrasi kuramcısı olan Michels, bürokratik yapıların zorunlu olarak seçkin yönetimini doğurduğuna yaptığı vurguyla seçkin kuramları için önemli bir alt yapı oluşturmuştur.

1.3.3.1. Robert Michels’de Seçkin Kuramı

Kendisi kimilerince bir seçkin kuramcısı olarak kabul görülen Michels, özellikle siyasi partilerin organizasyon yapıları ve yönetim geleneklerine yönelik yapmış olduğu çalışma ve “*Oligarşinin Tunç Yasası*” olarak ortaya koyduğu kuram ile adından bahsettirmektedir. Bir seçkin kuramcısı olarak kabul edilmekle beraber Michels’de diğer seçkin kuramcılarında olduğu gibi tüm boyutlarıyla işlene bir seçkin kavramına rastlanılmamaktadır. O daha çok seçkinlerden ve bunun zorunluluğundan bahsetmektedir.

Özellikle Oligarşinin Tunç Yasası; karmaşık örgüt tiplerinde yönetici bir seçkin grubun varlığından ve bu varlığın zaruretinden bahsetmesi anlamında seçkin kuramcıları için önemli bir başvuru kaynağı niteliğindedir. O’na göre bir toplumun sınırlı sayıda insan tarafından yönetilmesi bürokrasinin ya da büyük çaplı örgütlerin iç işleyişlerinin doğal sonucudur. Modernitenin en büyük kısır döngülerinden biri olan bu durum devletlerin varlığını sürdürmeleri için zorunludur (Akt. Lipset, 2008: 14). Bu anlamda Michels’in seçkin kuramına yaptığı en önemli katkı yönetici azınlığın neden kitleleri etkileyebildiğinin açıklanması noktasındadır.

Michels’e göre modern büyük ölçekli kurumlar, kaçınılmaz bir şekilde oligarşik bir özellik sergilemeye başlar. Bu oligarşik özellik ise zorunlu olarak sınırlı sayıdaki bir yöneten tabakanın oluşumuna neden olur. İşte bu kitle yönetici seçkinler olarak karşımıza çıkmaktadır (Mouzelis, 2003: 28).

Seçkinlerin organize olabilme özelliğini Michells 3C kuralı olarak ifade eder. “*Grup bilinci, grup dinamikleri ve birliktelik*” (Arslan, 2007a: 32). Burada dikkat çeken nokta; seçkinlerin organize olabilme yetilerinin altında *grup* olgusunun yatmasıdır. Seçkinlerin kendilerini bir grup olarak görmeleri ve bunun sonucu olarak menfaatler açısından ortak olduklarını bilmeleri beraberinde organize olabilme yetisini getirmektedir (Runciman, 1986: 51). Çünkü seçkinler biliyorlar ki; kolektif hareket etmeleri durumunda hem hedefe daha kolay ulaşacaklardır. Hem de menfaatlerini gerçekleştirme hızı ve oranı artacaktır. Bu menfaat birlikteliği aynı zamanda seçkinlerin birbirlerini korumasını da beraberinde getirmektedir. Varlıklarını ve menfaatlerini bir diğerinin varlığına borçlu olan seçkinler, herhangi birisine yönelen tehdidi grubun tamamına yönelmiş gibi görüp, organize hareket etmektedirler.

Örgütlerin tepe noktasında yer alan bu sınırlı sayıda liderin orada bulunmalarını sağlayan bir takım özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler onların kitleler üzerinde etkileme kapasitesine sahip olmalarını da sağlamaktadır. İleri derecede bilgi, üyelerle iletişimi sağlayacak formel araçlar üzerinde denetim ve politika sanatındaki hüner ve vasıflar olarak sıralanan bu avantajlar seçkinliğin de belirleyicisi durumundadır (Lipset, 2008: 15). Bu nitelikler aynı zamanda Mosca ve Pareto’nun indislerine nazaran daha objektif birer kriter durumundadır.

Seçkin dolaşımı hususunda ise Michels pek iyimser değildir. O’na göre (2001: 132-138); bürokratik örgütlerin tepe noktasında yer alan yöneticiler bu mevkileri kolay terk etmezler. Emeklilik ya da benzer nedenlerle terk etmek durumunda kaldıklarında ise yerlerine, kendileri gibi düşünen ve kendi yetiştikleri birilerinin gelmesi için ellerinden geleni yaparlar. Böylelikle örgüt üzerindeki kontrollerinin devamını sağlamış olurlar.

1.3.4. Thomas Bottomore

Marxist bir düşünür olan Bottomore seçkin kuramını da doğal olarak Marxsizm üzerine inşa etmektedir. Bunun doğal sonucu olarak da kuramın temeline sınıf kavramını koymaktadır. Fakat O, egemen sınıf yerine Mills’e atfen “*İktidar Seçkinleri*” ifadesini kullanmayı tercih etmekte ve çalışmasının önemli bir kısmında egemen sınıf kavramının kusurlarını ortaya koymaya çalışmaktadır (Bottomore, 1996).

1.3.4.1. Thomas Bottomore'un Seçkin Tanımı

Bottomore (1973: 26) iktidar seçkinlerini; iktidarı doğrudan elinde bulunduran ya da sahip olduğu iktisadi ve sosyal potansiyellerden dolayı iktidarı elinde bulunduran üzerinde bir iktidar kullanabilenler olarak tanımlamaktadır. Bu geniş kapsamlı tanımı yapmakla beraber Bottomore genellikle iktidar seçkinlerini iktisadi artık üzerine inşa etmektedir. O'na göre (1973: 73), toplumdaki üretim mekanizmalarını elinde bulunduranlar geriye kalan tüm bireylere nazaran daha büyük bir güç odağını temsil etmektedirler. Bundan dolayı da kimsenin olmadığı kadar, iktidar üzerinde büyük bir etkiye sahiptirler. İşte bu etkiye sahip olanlar asıl iktidar seçkinleridir.

1.3.4.2. Thomas Bottomore'a Göre Seçkin Türleri

Bottomore seçkinleri tasnif ederken tarihsel süreçteki rollerine atfen bir ayrıma gitmektedir. Yapılan araştırmalar sanayileşme sürecini, dolayısıyla modernleşme sürecini gerçekleştiren beş temel aktörden bahsetmektedir. Bunlar; hanedan seçkinleri, sömürge yöneticileri, ulusal önderler, devrimci aydınlar ve orta sınıf mensuplarıdır (Bottomore, 1973: 74). Bu aktörlerden ilk üçü doğrudan yönetim mekanizmasını kullanan iktidar seçkinleri olarak kabul edilirken, aydınlar aracı bir rol üstlenerek, seçkinler ile kitle arasındaki ilişkide önemli bir görevi ifa eden aktörlerdir.

1.3.4.3. Thomas Bottomore'un Seçkin Kuramı

Seçkin kuramcıları arasında Bottomore'a farklı bir yer kazandıran olgu, onun seçkin kuramları ile demokrasi arasındaki ilişkiyi sistematize eden ilk düşünür olmasıdır. Her yönetim şeklinde yöneten bir seçkin azınlığın var olduğu kabul edilmekle beraber, demokrasinin diğerlerinden farkı; seçkinlerin özgürce oluşabilmesi, seçkinler arasında iktidarı elde edebilmek için kurallara bağlı bir rekabetin olması ve seçkin olabilmek için gerekli sosyal mobilizasyon kanallarının görece açık olmasıdır (Bottomore, 1973: 87; Lipson, 1984). Bir seçkin yönetimi olarak demokrasinin diğer tüm yönetim tarzlarına göre en önemli avantajı özellikle rekabet ve açık sosyal mobilizasyon kanallarıdır. Zira

ilki seçkinlerin meşruiyet zorunluluğunu doğururken ikincisi ise hızlı ve gerekli bir seçkin dönüşüm mekanizmasını ortaya çıkarmaktadır.

Kendinden sonrakiler için ufuk açıcı bir rol üstlenen Bottomore, seçkin kuram ve kuramcılarına yüklenen otoriterlik algısını da bir yönüyle ortadan kaldırmaya çalışmış ve bunda büyük oranda da başarılı olmuştur. O'na göre yönetme faaliyetleri nitelik itibariyle de bu işe vakit ayırabilenlerin yapabileceği kadar karmaşık ve zaman alıcı bir faaliyettir. Dolayısıyla da seçkinlerin varlığı gerekli ve zaruridir (Marshall ve Bottomore, 2000).

1.3.4.4. Thomas Bottomore'da Seçkin Deveranı

Siyasal iktidarların en temel amacı ve fonksiyonu toplumsal taleplerin karşılanması olmalıdır. Toplumsal taleplerin karşılanamadığı noktada krizler baş göstermeye başlayacaktır. Bottomore; kitlelerin yaşam standartlarını yükseltmeyen, onların gelirlerini arttıramayan seçkinlerin geleceği pek parlak olmadığını söyler (1993: 78). Türkiye'nin 1990'lı yıllarda yaşadığı süreç göz önünde bulundurulduğunda yaşanan seçkin dönüşümü nedenlerinden birisi de bu çerçevede iktidarın işlevini yerine getirememesi olarak kabul edilebilir (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2009: 146-149; Köker, 2008).

Seçkin dönüşümüne ilişkin yapılan çalışmalarda ön plana çıkan konulardan birisi de seçkin dönüşümünün zamanlamasıdır. Bu anlamda seçkin dönüşümü temelinde kriz dönemleri ya da krizi takip eden dönemlerde gerçekleşen bir olgudur. Siyasal sistemde çeşitli nedenlerden doğan krizin yerleşik seçkinlerce çözülemez hale gelmesi, kitlelerde yeni beklentilerin oluşmasını da beraberinde getirmektedir. Çünkü kriz, seçkinlerin iktidarda kalmalarını sağlayan temel argüman olan meşruiyetin sorgulanmasını da beraberinde getirmektedir. İşte bu süreçte meşruiyeti sorgulanan yerleşik seçkinlere karşı, krize yönelik çözüm iddiası olan bir karşı seçkinin var olması seçkin dönüşümünü doğurmaktadır. Şu da unutulmamalıdır ki; sistemdeki kriz yeni seçkinlerin ortaya çıkmasını kolaylaştırmakla beraber tek başına seçkin dönüşümünün nedeni olamaz. Seçkin dönüşümü için krizin yanında aşağıda değinilecek bir takım yardımcı etmenlerin varlığına da ihtiyaç duyulmaktadır. Normalde ekonomik, siyasal veya diğer değişiklikler önce farklı toplumsal kümelerin saygınlık ve iktidarında değişikliklere

neden olur, ardından bu değişim yerleşik seçkinleri baskılayarak seçkin değişimi ile sonuçlanır. Bu ideal seçkin değişimi oldukça uzun zaman almanın yanında, bu süreç yerleşik seçkinlerce sıklıkla kesintiye uğratılır. Oysa karmaşık ve zorlu/köklü toplumsal değişim olursa orada halk yeni lider ve seçkin talebinde bulunur. Kriz dönemi olarak adlandırılabilir bu süreçteki taleplerin yerleşik seçkinlerce baskılanması da pek mümkün ve kolay değildir (Bottomore, 1993: 72). Bu çerçevede Türkiye'de 1980 sonrası ekonomide gözlenen yapısal değişiklik beraberinde gelir dağılım dengelerini de değiştirmiştir. Böylelikle yeni dağılımdan eskiye nazaran daha fazla pay almaya başlayan kesimler, zamanla kendilerini daha güçlü hissederek, geçmişte yaşadıkları güçsüzlük temelli yabancılaşmadan sıyrılıp, siyasal sistemden daha fazla beklentileri olan bir kitleye dönüşmüştür. Tam da bu noktada siyasal sisteme hakim yerleşik seçkinlerin, güçlenen bu yeni kitlelerin taleplerine cevap verememeleri kaynaklı kriz ortamı, karşıt seçkin hareketine ivme kazandırmıştır. Daha önceki dönemlerde her ne kadar benzer karşıt seçkin hareketleri olmuş olsa da, artık bu yeni seçkin grup eskiye nazaran daha güçlü ve daha fazla desteği arkasına alabilmiştir (Pamuk, 2014; Savran, 2013; Öztürk, 2013; Yankaya, 2014).

Seçkinlerin deveranına neden olan etmenler arasında Bottomore'un üzerinde en fazla durduğu konu eğitimidir. Modern dönemin üretim araçlarına sahipliğin belirlediği siyasal seçkin yapısına karşın, çağdaş dönem daha çok eğitim ve teknokratik yetenekler tarafından belirlenen bir yönetsel seçkin olgusunu ön plana çıkarmaktadır. Bu ise seçkin dönüşüm sürecinin hem daha kolay hem de daha hızlı bir hal almasını sağlamıştır. Her ne kadar eğitimin yaygınlaşmış olması yönetsel seçkini sınırlı sayıda eğitim kurumundan mezun olabilme kriterine hapsedmiş olsa da bu bile¹⁸ aşağı sınıflardan gelenlerin seçkin rolünü üstlenmesine engel değildir (Giddens, 1999: 210-214). Eğitimin genelleşmesi ve sosyal devletin bir unsuru olarak ücretsiz olması beraberinde

¹⁸ Özellikle Mills (1975) eğitimin seçkin dönüşümündeki etkisini önemli ölçüde reddetmektedir. Ona göre her ne kadar geçmişte sadece sınırlı sayıdaki insanın ulaşabileceği eğitim imkanı, günümüz sosyal devletin sunduğu imkanlar ile geniş kitlelerin hizmetine sunulmuş olsa da, artık eğitim kurumları da kendi içerisinde hiyerarşik bir sıralamaya konu olmuştur. Bugün artık yönetici olabilmek için tek başına eğitim almak yeterli olmamakta, ancak belirli eğitim kurumlarını bitirenler yönetici statüsüne ulaşabilmektedir. Bu belirli eğitim kurumlarına giriş ise hala seçkinlerin tekelindedir. Alt tabakalardan gelen yetenekli kişiler için bu eğitim kurumları açık olsa da, bu kişilerde eğitim süreci sonunda yerleşik seçkinlere hakim olan değerlerle bezenmiş bir şekilde mezun olmaktadır. Yine benzer şekilde Giddens da (1999: 340) eğitimi seçkin dönüşümü için bir faktör olarak görse de mülkiyet hakkının bu eğitime ulaşmada hala önemli bir işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

hızlı bir seçkin dönüşümünü de beraberinde getirmiştir¹⁹. Alt tabakaların yetenekli ve zeki fertleri bu eğitim sürecinden geçerek rahatlıkla seçkin gruplar arasına girebilmekte ve bu giriş nicel olarak arttıkça da beraberinde seçkinlerin değerlerinin ve dolayısıyla seçkinlerin dönüşümüne neden olmaktadır. Diğer taraftan şu da unutulmamalıdır ki, batı toplumlarının büyük bir çoğunluğunda yöneticilerin çıktığı sınıflara tanınan eğitim imkanlarıyla yönetilen gruba sağlanan eğitim imkanları arasında büyük farklar vardır. Kitlelere verilen eğitim genellikle seçkinlerin durumlarını meşrulaştırma işlevini görmekte (Bottomore, 1993: 96-97), kitlelere sistemdeki sosyal hareketlilik kanalları açılmış hissini vererek bir nevi iktidar seçkinlerini de meşrulaştırmaktadır. Fakat yine de unutulmamalıdır ki; eğitim bir farklılaşma aracı olduğu kadar aynı zamanda sosyal hareketliliği homojenleştirici, kitlelere yayıcı bir etken durumundadır. Öyle ki; alt tabakadan yetişen yetenekli şahıslar dahi gerek çağdaş iktisadi seçkinlerin ve gerekse yönetsel seçkinlerin arasına bu mekanizma aracılığıyla girebilmektedirler (Giddens, 1999: 216). Her ne kadar modern ulus devlet bünyesindeki eğitim kurumu farklı saiklerle eleştiriliyorsa da modern öncesi dönemdeki toplumsal hareketlilik kanal ve imkanları düşünüldüğünde, eğitimin ne kadar büyük bir öneme sahip olduğu görülecektir.

Eğitim, seçkin dönüşümü açısından önemli bir kanal olmakla birlikte, kuramın önemli tartışma alanlarından birini de teşkil etmektedir. Eğitimin aslında bir seçkin dönüşüm kanalı olmaktan çok sistemi meşrulaştırma aracı olduğunu, aynı zamanda tek başına seçkin gruba giriş için yeteri kadar etkin bir mekanizma olmadığını savunanlar da yok değildir. Bunların başında gelen Mosca'ya göre; eğitim seçkinliğin önemli bir belirleyicisi olmakla beraber bireyler ancak almış oldukları eğitimi ailelerinin özel ilişkileriyle birleştirerek yüksek mercilere gelebilirler (Arslan, 2010: 87). Eğitim, seçkin olmak için önemli bir faktör olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Bir noktadan sonra eğitim, yanında aristokratik bağlar ve iktisadi güç olmadan, seçkinlik için tek başına bir anlam ifade etmiyor. Bunun yanı sıra; temel amacı kalıtsallaşmış farklılıkları

¹⁹ Bu konuya ilişkin olarak İngiltere örneği incelendiğinde görülecektir ki “*halkın okullaştırılması*” eğitimin bir sınıf atlama aracı haline gelmesini sağlamıştır. Eğitime ulaşılabilirlik halk tabakalarına indirildikçe sınıflar arasındaki uçurum da azalmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra eğitim alma oranı arttıkça hakim sınıf ile halkın kaynaşması da sağlanmıştır (Giddens, 1999: 212). Fakat zikredilen İngiliz tecrübesinin aksine Amerika'da her ne kadar eğitim genelleştirilmiş ve ulaşılabilir olsa da Amerikan siyasal sisteminde hala seçkin olmanın yolu yalnız sayılı eğitim kurumlarından geçmekte ve bu kurumlar da büyük oranda seçkinlerin tekelindedir. Mills'in eğitimin seçkin dönüşümündeki rolüne ilişkin tüm karşı çıkışlarının altında da aslında bu Amerikan tecrübesi yatmaktadır.

ortadan kaldırmak ve fırsat eşitliği yaratmak olan eğitim, farklı kademelerinde gerçekleştirilen eleme işlemi ve serbest piyasa mantığıyla ortaya çıkan devlet dışı okulları maharetiyle farklılıkları ortadan kaldırmaktan ziyade, küçüklüğünden itibaren insanları yapacağı işlere namzet olarak yetiştirmek suretiyle, toplumsal farklılaşmayı derinleştiren ve meşrulaştıran bir işlev görür olmuştur (Marshall ve Bottomore, 2000: 65-66). Eğitim kurumu her ne kadar ilk bakışta fırsat eşitliğini sağlıyor gibi görünse de aslında kendi içerisinde ciddi bir tabakalaşmayı getirmektedir. Bugün bir çok ülkede yalnız bazı okullar seçkin yetiştirir durumdadır. Bu okullara girmeyi başaran aşağı sınıf üyeleri de yerleşik seçkinler tarafından devşirilmek suretiyle sınıfsal aidiyetini yitirmektedir.

Sonuç olarak her ne kadar doğrudan bir seçkin kuramcısı olmasa da Bottomore, seçkin kuramları ile demokrasi arasında kurduğu bağ ve özellikle seçkin kuramına ilişkin sistematize fikirleri ile hem seçkin kuramlarının yeniden ilgi çekmeye başlamasında ve hem de daha iyi anlaşılmasında önemli bir görevi ifa etmiştir.

1.3.5. Wright Mills

Araştırmalarını ABD pratiğine yoğunlaştıran ve Amerikan siyasal sistemini inceleyen Mills, seçkin kuramını da yine Amerika pratiğinden hareketle oluşturmuştur. Bu kapsamda kimilerince iktisadi seçkinlere verdiği önem yüzünden eleştirilen Mills, seçkinleri tanımlarken Bottomore'un tanımına çok yakın bir tanım inşa etmektedir. O seçkinleri (1974:17), toplumun başat kurumlarında ve önemli mevkilerinde yer alanlar olarak tanımlamaktadır. Toplumun önem atfedilen alanlarını işgal eden bu kişiler, gerek siyasal sistemin doğrudan kontrolünde ve gerekse politikaların belirlenmesinde diğer tüm aktörlerden daha fazla etkin ve belirleyicidirler. İşte bu kişilerin toplamı da iktidar seçkinlerini oluşturmaktadırlar.

1.3.5.1. Wright Mills'in Seçkin Tanımı

Araştırmalarını ABD pratiğine yoğunlaştıran ve Amerikan siyasal sistemini inceleyen Mills, seçkin kuramını da yine Amerika pratiğinden hareketle oluşturmuştur. Bu kapsamda kimilerince iktisadi seçkinlere verdiği önem yüzünden eleştirilen Mills, seçkinleri tanımlarken Bottomore'un tanımına çok yakın bir tanım inşa etmektedir. O

seçkinleri (1974:17), toplumun başat kurumlarında ve önemli mevkilerinde yer alanlar olarak tanımlamaktadır. Toplumun önem atfedilen alanlarını işgal eden bu kişiler, gerek siyasal sistemin doğrudan kontrolünde ve gerekse politikaların belirlenmesinde diğer tüm aktörlerden daha fazla etkin ve belirleyicidirler. İşte bu kişilerin toplamı da iktidar seçkinlerini oluşturmaktadırlar.

Her fırsatta Amerikan toplumunun özellikle Avrupa toplumlarına nazaran çok farklı bir tarihsel tecrübe ve birikime, bunun doğal sonucu olarak da farklı bir yapıya sahip olduğunu dile getiren Mills, kuramında da Avrupa merkezli kuramlardan daha farklı bir görünüm çizmektedir. Bu seçkin deveranından seçkin çeşitlerine kadar her alanda kendini göstermektedir.

1.3.5.2. Wright Mills'e Göre Seçkin Türleri

Mills kuramında iktidar seçkinlerini, benzer özellikleri haiz farklı aktörler olarak formüle etmektedir. O, birden çok seçkin grubun varlığını kabul etmekle beraber aslında amaç yönünden ortak olduklarını vurgulamaktadır. Amerikan siyasal sistemindeki seçkin tipleri üzerinde yaptığı gözlemler sonucunda Mills'in ortaya koyduğu ilk seçkin türü siyasal seçkinlerdir. Mills'e göre siyasal sistem içerisinde bilfiil bulunan, siyasal kararları alan ya da alınmış kararları uygulayan bireyler birer siyasal seçkindir. Tabii buradaki bireylerin siyasal sistemdeki başat konumlarda olması gerekmektedir.

Mills'in seçkin kuramında ikinci sırayı işgal eden seçkin grubu ise militarist seçkinlerdir. Her ne kadar askerler siyasal sistemin içerisinde birer bürokrat konumunu işgal etseler de Mills'e göre adları ayrıca zikredilmesi gereken bir seçkin grubunu teşkil etmektedirler. Mills askerleri üstlendikleri tarihi misyon ve siyasal sistem içerisindeki rollerinden dolayı ayrı bir seçkin gurubu olarak tanımlamayı tercih etmektedir. O'na göre (1974: 237-246), sistemler ne kadar demokratik ve askerler ne kadar bürokrat olsa da her zaman için askerlerin siyaset üzerinde bir etkileri söz konusudur.

Bir iktidar seçkini olarak militarist seçkinlerin sistem içerisindeki rolü toplumlar arasında değişkenlik arz etmektedir. Ülkelerin içinde bulunduğu özel şartlar (tarihsel, coğrafi vb.), o ülkedeki militarist seçkinlerin etkinliğini veya sistemdeki yerini belirlemektedir. Örneğin coğrafi olarak ana karalardan uzak Amerika'da iç savaş

dönemi dışında askerlerin bir seçkin olarak rolü ve etkinliği diğer seçkin gruplarına nazaran oldukça arka plandadır. Buna karşın birçok Avrupa ve Asya ülkesinde askerler etkili birer siyasal seçkin olarak sistemin temel belirleyicileri konumundadır (Mills, 1974: 244-255). Yine aynı şekilde siyasal sistem için uzun süreli bir barış dönemi söz konusu ise siyasal sistemde sivil seçkinlerin baskın rolleri gözlenirken, savaş dönemleri ve takip eden dönemlerde askeri seçkinlerin egemenliği gözlenmektedir. Mesela I. Dünya savaşı ve sonrasında neredeyse tüm Avrupa ülkelerinde siyasal sistemlerin hakim seçkini askerlerken, savaş dışında kalmayı başarabilen Amerika'da sistemin hakimi sivil seçkinlerdir. Fakat şu da unutulmamalıdır ki, Amerika'da dahi militarist seçkinlerin siyasal sistem üzerinde yadsınamayacak bir etkisi bulunmaktadır. (Mills, 1974: 383-385). Türk siyasal sisteminde kuruluş döneminden itibaren militarist seçkinlerin en etkili seçkinler olarak karşımıza çıkması bu kapsamda değerlendirilebilir (Kongar, 1979). Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti açısından militarist seçkinlerin bir kurucu seçkin konumunda olması ile açıklanabileceği gibi, özellikle stratejik olarak önemli bir kavşak konumunda olmasının da bir sonucudur. Yine bu kapsamda sürekli bir tehdit ve savaş durumu yaratılması ve bu durumun onlar tarafından söylemsel olarak kullanılması da sistemde militarist seçkinlerin etkisini arttıran önemli bir faktördür.

Militarist seçkinlerin dışında önemli bir iktidar seçkini olarak sıralanabilecek, modern dönemin belki de en etkin iktidar seçkini grubu olan ekonomik seçkinler ise; ekonomik olarak belirli bir seviyenin üzerinde, toplumun üst tabakalarını oluşturan zenginlerden müteşekkil sınıftır. Aslında ekonomik seçkinler, seçkin kuramlarının en tartışmalı alanlarından birini oluşturmaktadır. Zira ekonomik seçkinler fiilen iktidarın içinde yer almayan bir grubu ifade etmektedir. Fakat şu bir gerçek ki ekonomik seçkinler her ne kadar fiilen iktidarın içinde yer almasalar da, siyasal sistemin aldığı her kararı dolaylı ya da doğrudan etkilemektedirler. Ekonomik seçkinler; mevcut iktidar seçkinlerinin hiçbir zaman göz ardı edemeyeceği, aynı zamanda iktidarlarını sürdürmek için dolaylı ya da doğrudan desteklerine ihtiyaç duydukları bir grubu oluşturmaktadırlar. Mills'e göre (1974: 11-12); ekonomik seçkinler sadece kendi kurumlarının geleceğini değil, devletin geleceğini de belirlemek gibi bir işlev görmektedirler. Hatta ekonomik seçkinler Amerikan toplumunun biçimlenmesinde; aile, okul ve din kurumundan bile daha önemli ve etkili bir işlev görmektedirler. Daha da ileri giden Mills, ekonomik seçkinleri o kadar önemsiyor ki; O'na göre (1974: 119) devlet mekanizmasının üst mevkilerini işgal

edenler her zaman seçkin olarak kabul edilmemelidirler. Çok zaman zenginler, kitle iletişim araçlarını ele geçirerek, siyasal sistemi doğrudan etkilemekte, görünürlüklerini arttırarak üst makamları işgal edenlerden daha fazla ün sahibi olabilmekte ve kitlelere, gerçek yönetici kendileriymiş gibi bir izlenim vermektedirler. Doğruluk payı olmakla birlikte Mills'in ekonomik seçkinler için bu vurgulu konumlandırması siyasal sistem içerisindeki diğer seçkin grupları biraz küçümsemek olarak kabul edilebilir. Zira ekonomik seçkinler bir güç odağı olmakla birlikte diğer seçkin gruplardan çok da bağımsız değillerdir.

Ekonomik seçkinler sadece üretim mekanizmalarını elinde bulunduranlar ya da sermayeye yön verenler olarak da sınırlandırılmamalıdır. Özellikle sanayi çağı sonrasında ekonomik sistem içerisinde sermayedarların karşısında önemli bir güç merkezi olarak ortaya çıkan işçi sınıfı da temsilcileri aracılığıyla siyasal sistem içerisinde önemli bir işlev görmektedir. İşçi liderleri olarak ifade edilebilecek işçi sınıfının bu temsilcileri, temsil ettikleri kitleler ve ellerindeki dolaylı güç nedeniyle bir iktidar seçkini olarak değerlendirilebilir. Söz konusu temsilciler gerek doğrudan iktidarı elde bulundurmaları (işçi partileri vs.) ve gerekse iktidarı ellerinde bulunduran siyasal seçkinler ve büyük şirket sahipleri üzerindeki etkileri nedeniyle iktidarı ve alınan kararları etkileme gücüne sahiptirler (Mills, 1974: 367-368).

Diğer taraftan bireyler için ekonomik gücün siyasal anlamda şöyle bir katkısı daha vardır. Zenginlik ve servet sahibi olmak sadece bir iktidar seçkini olmanın aracı değil, aynı zamanda siyasal seçkin olmak için de kısmen de olsa bir gerekliliktir. Zengin ve servet sahibi olanlar, başkalarına oranla ki bu başkaları zengin ve servet sahibi olmayanlardır, daha kolay iktidar sahibi olabilmektedirler. Servet sahibi olmadan iktidar sahibi olmak oldukça ciddi ve çetin bir mücadeleyi gerektirmektedir (Mills, 1974: 17). Sadece iktidar sahibi olmak değil aynı zamanda siyasetle uğraşmak bile belirli bir ekonomik imkanı gerektirmektedir. Bu anlamda servet ekonomik seçkin olmanın temel koşulu olmanın yanında siyasal seçkinlerin de deruhte etmesi gereken bir özelliktir. Fakat her şeye rağmen zenginler iktidar mekanizmasını şahsen kullanmak istemezler. Bunun yerine yönetim mekanizmasını kullanacak kişilerin, oraya gelişlerini destekleyip kolaylaştırarak, dolaylı yollarla alınan kararları etkileyerek, iktidarı kullanmış ve kendi menfaatlerini gerçekleştirmiş olurlar (Arslan, 2010: 83-84). Ekonomik seçkinlerin

iktidarı doğrudan kullanmaktan kaçınmasının altında, kendilerini ideolojik olarak bir yere konumlandırmama dürtüsü de yatıyor olabilir. Zira ekonomik seçkin ideolojik olarak birilerini ötekileştirdiği anda kayba uğrama korkusu taşımaktadır.

Görüldüğü üzere, seçkinleri üç ana grup halinde kategorize eden Mills, bunların arasında özellikle ekonomik seçkinlere çok ayrı bir rol ve yer vermektedir. Hatta ekonomik seçkinleri o kadar önemser ki, O'nun "*General Motor'un menfaatine olan Amerika'nın menfaatinedir*" sözü diğer seçkinleri çok önemsizleştirdiği gerekçesiyle büyük eleştirilere de muhatap olmuştur. Her şeye rağmen Mills, kuramını bu üç seçkin grup üzerine inşa ederek Amerikan siyasal sistemini oldukça başarılı bir şekilde analiz edebilmiştir.

1.3.5.3. Wright Mills'in Seçkin Kuramı

Mills seçkinleri üç ana başlık halinde sıralayarak başladığı kuramında öncelikli olarak seçkinler arasındaki ilişkiyi tanımlamaya çalışmıştır. O'na göre; sosyal yapı içerisinde iktidarı mutlak surette tek başına elinde bulunduran bir seçkin grubundan bahsetmek mümkün değildir. Yukarıda da değinildiği üzere toplumda siyasal seçkinler dışında iktidar ortağı olan birçok seçkin türü bulunmaktadır. Çağdaş toplumlarda, bu seçkinlerin tamamı değişen oranlarda olsa da birbirleriyle karşılıklı bağımlılık içerisindeyler. Bu bağımlılık dereceleri açısından seçkinler dayanışmacı ve tek tip seçkinler olarak ikili bir tasnife tabi tutulabilmektedir. Seçkinler arasında sosyal temaslar ve bu temasların nitelikleri, evlilik veya akrabalık bağları gibi sosyal dayanışma araçlarının oranı, yüksek ise bu tip seçkinlere tek tip seçkinler denilmektedir.

Tek tip seçkinler arasındaki örtük ya da görünür çatışma oranı oldukça düşük ve bu tip seçkinler yeni üye akışına kapalıdırlar. Her ne kadar görülme sıklığı düşük olsa da bu tip seçkinlerin olduğu ortamlarda otoriter rejimler çıkmaktadır (Giddens 1999: 152). Bu tip seçkinler az çok bütünlüğü olan bir toplumsal ve psikolojik birim meydana getirmekte ve belirli bir toplumsal sınıftan olmanın bilincini taşımaktadırlar. Onların işleri, inançları ve değerleri örtüşmektedir. Bunun yanında birbirleriyle çok sıkı ilişkiler içerisindeyler (Mills, 1974: 18; Coşkun, 2007).

Süreklilik arz eden siyasal sistemlerde iktidar seçkinlerinin taşıdığı birtakım ortak özellikler de yok değildir. Her şeyden önce iktidar seçkinleri benzer kökenli ve benzer eğitim sürecinden geçmiş kimseler olduğundan dolayı aralarında ciddi bir psikolojik ve sosyal dayanışma mevcuttur. Bu dayanışmanın bir sonucu olarak da iktidar seçkinleri arasında ciddi bir iş ve menfaat birliği bulunmaktadır. Bu birliktelik beraberinde kurumsal bir hiyerarşiyi de inşa etmektedir. Hatta denilebilir ki, bu menfaat birliği devam ettiği sürece sistem de istikrarlı bir şekilde varlığını sürdürür (Mills, 1974: 29-30). Bu oydaşma ortadan kalktığında belirli bir süre için birliktelik devam etse dahi bir noktadan sonra yollar ayrılmaya başlar.

Diğer taraftan Rousseau (1998: 171); zenginlik, soyluluk, mevki, kişisel güç ve değeri seçkinliğin ölçütleri olarak sıralarken zenginliği hepsinden önemli olarak görmektedir. Zira ona göre zenginlik hem diğer ölçütleri öncelemekte hem de kuşaktan kuşağa aktarılması en kolay özellik olması hasebiyle seçkinliğin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Mills'in Amerikan siyasal seçkinlerini incelediği çalışmasında da (1974) ekonomik seçkinler, gerek siyasal kararların alınmasında ve gerekse siyasetle uğraşan profesyonellerin temininde diğer seçkin gruplarına nazaran avantajlı ve daha etkin bir grubu teşkil etmektedir.

Yukarıda sıralanan farklı iktidar seçkini tiplerini her ne kadar farklı dinamik ve saiklerle buldukları yerleri işgal ediyor olsalar da aslında orada bulunma gerekçeleri ortaktır. İktidar seçkini olarak kabul edilen tüm seçkinlerin ortak gayesi sistemi kontrol etmek ve kitleleri yönlendirmektir. Bu ortak hedeften dolayıdır ki üst düzey seçkinler olarak kabul edilen, askeri, ekonomik ve siyasi seçkinler birlikte karar almak ve hareket etmek durumundadırlar. Zira birinin kararı diğer kurumları muhakkak surette etkilemektedir. Özellikle iletişim ve teknoloji geliştikçe bu birlikte karar alma zorunluluğu da artmaktadır (Mills, 1974: 15). Siyasal sistemin birer aktörü ve üyesi olmaları anlamında askeri ve siyasi seçkinlerin irtibatı görece daha sorunsuz olmasına karşın, ekonomik seçkinlerle siyasi seçkinler için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Bu iki seçkin grup arasında yaşanan irtibatsızlık çok zaman sistemi krize sürükleyecek kadar ciddi sonuçlar da doğurabilmektedir. Bu noktada bu seçkinlerin birbirlerini dolaylı etkileme kanal ve mekanizmaları devreye girecektir. Ekonomik seçkinler kendi ellerindeki imkanlar dahilinde siyasal iktidarı zor durumda bırakmaya çalışırken, siyasal

seçkinler ise karar alma mekanizmasını kullanarak ekonomik seçkinlerin direncini kırmaya çalışırlar.

Toplumsal yapı içerisindeki seçkinler arasındaki ilişki derecesi ne olursa olsun bir gerçek var ki; o da seçkinlerin birbirlerine ihtiyacı olduğudur. Toplum içinde yer alan seçkin grupları gerek çıkar özdeşliğinden ve gerekse geleceğe ilişkin beklentilerinin özdeşliğinden dolayı büyük bir uyum ve eşgüdüm içerisindedirler. Ekonomik ve askeri seçkinler kendileri için uygun ve güvenli ortamları oluşturması için siyasal seçkinleri desteklerken, siyasal seçkinler de kendi varlığını sürdürmek ve meşruiyetini sağlamak amacıyla bu iki seçkin grupla oydışım içerisine girer. Eğer seçkinlerin söz konusu ortak paydaları ortadan kalkarsa yeni seçkin gruplar için uygun ortam hazırlanmış olur (Mills, 1974: 304-308).

Mills bu durumu "*merkezileşmiş iktidar*" kavramıyla açıklamaktadır (1974: 398-399). O'na göre iktidarın üst kısmında yer alanlar, benzer sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel geçmişe sahip, benzer eğitim aşamalarından (çok zaman aynı eğitim kurumlarında) geçmiş benzer hayat tarzına ve benzer kariyere sahip kişilerden oluşmaktadır (Mills, 1963: 29). Bu benzeşmeler seçkinlerin kendi içerisinde yüksek oydışımlı ve organize bir sınıf olması sonucunu doğurmaktadır. Bu oydışmanın neden olduğu merkezileşmeye karşılık alt tabakadaki bireyler ise parçalanmış, atomize ve güçsüzdür. İşte bu durum seçkinlerin kendileri dışında kalanları rahatlıkla kontrol ve koordine etmelerine neden olmaktadır (Mills, 1974: 33-42).

1.3.5.4. Wright Mills'de Seçkin Deveranı

Belki de Mills'in kuramının en önemli eksikliği onun seçkin deveranı hususunda pek fazla bir şey söylememiş olmasıdır. Seçkin kuramını ortaya koyduğu eserinde (1974) seçkin deveranına ilişkin sistematik bir şablon ortaya koymaktan çok, dağınık bir şekilde yaptığı analizler ile dönüşümü kabul etmektedir. O'nun dönüşüme ilişkin çok fazla bir şey söylememesinin altında yatan en önemli sebep, Amerikan iktidar seçkinleri hususunda çizdiği profildir. O Amerika'da aristokratik bir geçmişin olmaması ve Amerikan iktidar seçkinlerinin "*sadece servet değil iktidar ve prestij alanında da başından beri bir tekel kurabilmelerinden*" ötürü değişimin çok hızlı olmayacağını vurgulamaktadır (Mills, 1974: 19).

Aslında seçkin dönüşümü bir yönüyle de seçkinlerin tespitinde ve onları anlamada kullanılan ölçütlerin de değişimidir. Zira bu ölçütler değişmediği sürece seçkin olmak isteyen herkes aynı değerlere sahip olmak için çaba sarf edecek ve bu değerlerle donandığı noktada seçkin grubuna dahil olacaktır. Ancak bu ölçütler değiştiği anda artık seçkin dönüşümü de başlamış olacaktır (Mills, 1974: 391). Toplumda önem atfedilen, başarının ölçütü olarak kabul edilen, saygı duyulan paye ya da statülerin farklılaşması bir yönüyle seçkin grubunun da eksen kaymasına uğramasına neden olmaktadır. Önceki tevecüh kriterlerine sahip olan yerleşik seçkinler, toplumun önemseydiği yeni başarı ölçütlerine sahip olamadığından yerini bu yeni değerler ile donatılmış seçkinlere bırakmak zorunda kalır.

1.3.6. Raymond Aron

Aron, bir seçkin kuramcısı olmamakla birlikte, özellikle sınıf kuramı ve siyasal sistemler üzerine yazdığı eserlerinde oldukça sık bir şekilde seçkin kuramlarına değinmiştir.

1.3.6.1. Raymond Aron'un Seçkin Tanımı

Aron'a göre (1976:40-41), seçkin kavramı teorik olarak halkta ya da belirli bir sınıfta olan egemenliğin veya bu egemenliği kullanma yet(k)isinin, her ne şekilde olursa olsun²⁰ pratikte belirli bir azınlığın eline geçmesini ifade etmektedir. Teorik olarak halka ait olan iktidar, siyasal sisteme hakim olan rejim itibariyle belirli bir şekilde küçük bir azınlığın eline geçmektedir. Bu azınlık ise ileride sıralanacak durumlar hasıl oluncaya kadar iktidarı elinde tutup daha sonra bir başka azınlığa devredecektir. İktidarın bu azınlığın eline geçmesi de aslında bir zarurettir. Zira yönetim sistemi karmaşıklaştıkça iktidar da daralma eğilimi göstermektedir.

Fonksiyonalist seçkin kuramlarına göre her toplum kendi sosyal tabakalaşmasını oluşturmak zorundadır. Bu sosyal tabakalaşma içerisinde bireyler, sosyal olarak üçlü bir mükafat hiyerarşisi içerisinde konumlanmaktadır. Bu mükafat hiyerarşisi; “*geçim ve*

²⁰ Burada kullanılan “her ne şekilde olursa olsun” ifadesi, seçkin kuramını ve kuramcılarının otoriteryanizmi meşrulaştırdıkları eleştirisinden hareketle bilinçli olarak tercih edilmiştir. Zira siyasal sistemi elinde bulunduranlar her ne şekilde değişirse değişsin bu şahıslar toplumun geri kalanından farklı bir azınlık olarak mevcudiyetlerini sürdürecektir.

konfor”, “*keyif ve eğlence*” ve insana saygıyı arttıran, benliğinin psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan “*şan-şöhret-saygınlık vs.*”dir (Aron 1992: 12). Bu hiyerarşik yapılanma içerisinde her tabaka, bir önceki tabakadaki tatmin düzeyine erişmiş ve o düzeyi aşmıştır. Bu tabakalaşmada yönetme işi ise tüm tabakaların tatminini yaşamış olan en üst tabaka mensuplarına ait bir iştir. Bir yönüyle Maslow’un “*ihtiyaçlar hiyerarşisi*”ni anımsatan bu yaklaşıma göre, iktidar seçkinleri iktisadi doygunluğa ulaşmış kimselerden oluşmaktadır.

Diğer taraftan; ampirik sosyolojiyi benimsemiş olan düşünürlere göre; her toplumda üst makamları işgal eden, en itibarlı işlerde çalışan, en yüksek geliri elde eden ve bunun doğal sonucu olarak da toplumun geri kalanından gerek kültürel ve gerekse değerler açısından farklılaşan ve soyutlanan bir azınlık bulunmaktadır. Bu azınlığı oluşturan grupların bir kısmı devlet denen mekanizmayı doğrudan idare ederken bir kısmı da idare edenleri, dolayısıyla da alınan kararları etkileyerek siyasal sisteme aktif birer öge olarak katılırlar (Aron, 1992;172; Aron, 1997). Gramsci’nin ifadesiyle, toplumdaki egemen grupların, diğerleri üzerindeki hegemonyası²¹, onları kumanda etme yetisi, toplum içerisinde diğerlerine nazaran yönetme hususunda daha yetkin bir grup olmalarına imkan tanımaktadır (Doğan 2002: 191).

1.3.6.2. Raymond Aron’a Göre Seçkin Türleri

Seçkin kuramlarında adından oldukça sık söz ettirenlerin başında gelen Aron, başlarda seçkinleri beş gruba ayırarak incelemektedir. Aron’a göre (1976: 183) seçkinler; kitle liderleri, parlamenterler, bürokratlar, iş adamları ve aydınlar olarak beş grupta incelenmektedir. Aynı zamanda bu seçkin grupları arasında, olgunluk dönemi eserlerinin aksine, oydaşım ve işbirliğinden ziyade bir rekabetin olduğunu savunmaktadır. Seçkin dönüşümünün de bu rekabetin sonucunda, iktidarın bu beş grup arasında el değiştirmesi olarak kabul etmektedir.

²¹ Gramsci hegemonyayı, siyasi önderliğin yanı sıra ideolojik, ve kültürel bir önderlik olarak da ileri sürmektedir. O, kuramında daha çok kültürel önderlik kavramı üzerinde durarak, hegemonyanın kültürel önderlik ile daha sağlam inşa edildiğini vurgulamaktadır. Kültürel önderlik ile egemenler/seçkinler topluma kendilerine ait olduğunu hissettirdikleri bir kültür örneğiyle kendi varlıklarını meşrulaştırmış olurlar. Fakat bu kültür yaratımı da sıradan bir egemen grup tarafından yapılabilecek kadar basit bir olgu değil, ancak organize ve bilinçli bir egemen kitle tarafından yapılabilecek kadar kompleks bir süreci ifade etmektedir (Doğan, 2002: 189; Forgasc, 2010). Gramsci’nin burada atıfta bulunduğu organizelik, Mosca ve Pareto’nun seçkinler için ileri sürdükleri örgütlülük ifadesiyle büyük oranda örtüşen bir savı ortaya koymaktadır.

Aron olgunluk dönemi olarak ifade edilebilecek dönemlerinde ise seçkinleri, daha genelleştirerek dört ana başlık altında incelemektedir. Bunlardan birincisi aydınlar ve bilim adamlarından müteşekkil olan “*manevi iktidar iddia eden gruplar*”dır. İkinci grubu siyasal iktidarı elinde bulunduran “*siyasi idareciler*” oluşturmaktadır. Bu tanım ekseninde bakacak olursak, yargı seçkinleri bu iki grup arasında bir yerdedir. Üretim vasıtalarını bizzat elinde bulunduranlar ya da üretim sürecinde faaliyet gösterenlerin oluşturduğu üçüncü grup ise “*kollektif iş faaliyetlerini idare edenler*” olarak kavramlaştırılmaktadır. Nihayet son grup ise; kitle taleplerini duyuran ya da yönlendiren, bazen de siyasi hatta manevi iktidar peşinde koşan “*kitle liderleri*”dir (Aron, 1993: 178-179). Özellikle ilk üç seçkin yapısının önemi üzerinde duran Aron; bir iktidarın bu üç seçkin grubunu arkasına alabildiği, organize olarak kullanabildiği ölçüde sürdürülebilir olduğunu vurgulamaktadır (Aron, 1993: 174). Bu seçkin tipleri arasındaki menfaat oydaşımı arttıkça, iktidara yönelik işbirliği de güçlenecektir. Hatta bazı durumlarda değerler anlamında özdeşleşmeler dahi bu seçkin tipleri arasında oydaşımın varlığına tanıklık edilmektedir.

Bu minvalde yakın tarih Türk seçkin yapısına bakıldığında; yerleşik seçkinler ideolojik olarak her ne kadar laik ve batıcı olsalar da, İslami referanslarla hareket eden bazı cemaatleri yanlarında tutabilmiş, bir çok İslami gruba karşı oldukça baskıcı bir politika izlenirken, bahsi geçen gruplara karşı baskı uygulanmamış, kendi iktidarlarını meşrulaştırma yolunda bu grupların destekleri alınmıştır. Bu çerçevede 1999 seçimleri öncesi DSP ile Fetullah Gülen Grubunun yapmış olduğu işbirliği, iki farklı değer sistemi üzerine kimlik tanımlaması yapmış aktörlerin, iktidar mücadelesinde oluşturdukları oydaşımı ortaya koymaktadır.

Yine seçkin kuramcılarının beslendikleri kaynaklardan birisi olarak kabul gören Manhnheim de seçkinleri üç grupta ele almaktadır. Bunlardan birincisi iktidarı bizzat elinde tutan “*siyasi ve organize seçkinler*”dir. İkinci grup; iktidarın dışında bulunmakla beraber, iktidarın meşruiyetini oluşturma rolünü üstlenen “*entelektüeller ve sanatçılar*” ve nihayetinde son grup ise, seçkinler ile kitle arasındaki ilişkileri düzenleyen, köprü rolü gören “*moral ve din seçkinleri*”dir. Bu seçkin gruplarının üçü de demokratik toplumlar için vazgeçilmezdir. Aron’un manevi iktidar ve siyasal iktidar tasnifi tam da bu noktada devreye girerek, Manhnheim’in tasnifi ile örtüşerek onun bir kademe daha

derinleştirilmiş hali olarak tezahür etmektedir. Manhnheim'in toplumsal yapı noktasında ortaya koyduğu bu ayrım, Aron'da siyasal sistem üzerindeki etkileri bağlamında incelenmektedir. Bu grupların çoğalmasa seçkin olmada liyakatin belirleyici olmasını sağlamaktadır (Arslan, 2010: 120-121). Fakat aynı zamanda bu durum seçkinler arasında güç savaşlarına da neden olabilmektedir. Zira başlangıçta siyasal seçkinler ile kitleler arasında köprü işlevi gören, meşruiyet için önemli bir rol üstlenen bu seçkinler zamanla iktidardan pay istemek durumunda olabilirler. Özellikle Türkiye'de 2000-2012 döneminde, Adalet ve Kalkınma Partisi ile "Fetullah Gülen Cemaati" arasında yaşanan mücadele (Bursalı, 2011: 137) bunun tipik bir örneği olarak görülebilir.

Tüm bu kavramlaştırmalar ışığında, iktidar seçkini olarak ifade edilebilecek grup içerisinde bir çok farklı işlev gören ve farklı statüleri işgal etmelerine rağmen iktidar seçkini olarak kabul edilen gruplarla karşılaşmaktadır. Bu farklı seçkin gruplarından tamamı, gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak iktidarı ve siyasal sistemi etkilemektedir. Seçkin gruplarından hangisinin daha etkili ya da hakim olduğunun tespiti güç olmakla beraber, toplumdaki topluma ve aynı toplum içerisinde farklı zaman dilimleri içerisinde farklılaşmaktadır. Bu çerçevede iktidar seçkini çeşitlerinden ilki siyasi idareciler olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet mekanizmasının yönetimini üstlenmiş olan (Aron, 1993;174) bu grup, ister seçim, ister atama, isterse de tevarüs ile bu noktaya gelsin, siyasal seçkinlerin en bilindik ve öne çıkan çeşidini oluşturmaktadır (Bottomore, 1993; 74). Siyasal idareciler, seçkin kuramlarının tam da merkezinde yer alan gruplardır. Pareto'nun (2005; 25) tanımından hareketle siyasi idareciler arasında yönetim işini en iyi yapan, bu mevkilerin gereklerini diğerlerine nazaran daha başarılı olarak yerine getirenler siyasi seçkinler olarak kabul görmektedir.

Aron tarafından "manevi iktidar" olarak kavramlaştırılan aydın/bilim adamı/münevver sınıfı, iktidar üzerindeki sınırlandırıcı etkisi nedeniyle hala bir seçkin grubu olarak varlığını sürdürmektedir. Aron'a göre (1993: 189) manevi iktidar ile siyasi iktidar ayrı ve mesafeli olmalıdır. Zira bunların birlikteliği özgürlüğü tehlikeye sokar. Manevi iktidarın varlığı ve bağımsızlığı siyasi iktidarı sınırlandıran, onu hizaya sokan bir işlev görmektedir. Dahası manevi iktidar bu işlevini, iktidarın kurumsallaştığı günden beri dönüşen iktidar erklerine nazaran sürdürmektedir. Şöyle ki; Gramsci'ye göre (1975:

191), seçkinler diyalektik bir sürecin sonucu olarak değişim yaşarken, aydınlar tarih içerisinde kesintisiz bir sürecin sonucudurlar. Her dönemdeki aydınlar, kendilerinden önceki dönemlere ait aydınlarla, kullanılan dil ve etimoloji aracılığıyla bir bağlantı kurarlar. Yani seçkinler her ne kadar kendileri gibi düşünen yeni bir aydın kitlesi oluşturduklarını düşünseler de söz konusu aydınlar aslında eski seçkinlere de ait olmayan eski aydınlardır. Gerçek aydınlar olarak kabul edilen bu kitle aracılığıyla tarih boyunca iktidar seçkinleri kontrol altında tutulabilmiştir. Bu kontrol sadece iktidarın sınırlandırılmasıyla tecessüm eden bir durum değil, kitle kanaatlerinin ve beklentilerinin de belirlenmesi suretiyle aydın profilini belirleyen bir kontrol davranışıdır.

1.3.6.3. Raymond Aron'un Seçkin Kuramı

Seçkinler toplumsal yapı içerisinde en tepe noktaları işgal eden bireyler olarak tanımlandıkları için, toplumun tipine ve gelişmişlik seviyelerine göre seçkin olmanın kriterleri ve seçkin çeşitleri de farklılık göstermektedir. Modern dönem öncesi toplumlarda toplumsal tabakalaşma ve iş bölümü karmaşıklaşmadığı için seçkinler de oldukça basit bir görünüm sergilemekteydi. Buna karşın modern toplumlarda karmaşık işbölümü ve tabakalaşma yapıları beraberinde oldukça çeşitli ve karmaşık seçkin yapılarını da getirmiştir.

Bu karmaşıklık seçkinlerin üstlendikleri toplumsal roller için de geçerlidir. Mesela monarşik rejimlerde, siyasal sistemin tepesinde yer alan kişiler aslında sosyal sistemin tepesinde kabul edilmektedir. Oysa modern demokrasilerde siyasal sistemin tepe noktalarını işgal eden kişilerin, sosyal seçkinler olarak ifade edebileceğimiz, toplumsal hiyerarşinin doruğunda yer alanlardan daha üstün ya da daha yüksekte olduğu söylenemez (Aron, 1975: 55). Bu sistemlerde siyasal seçkinlerle aynı statüde hatta belki daha yüksek prestij sahibi başka seçkin grupları da bulunmaktadır. Bu noktada Tonnies'in kuramından bakılacak olursa toplumda başarıya atfedilen kriterler gayet doğal olarak siyasal sistemin tepe noktasındakilerden başkalarını işaret edebilir. Yine bu bağlamda seküler olmayan cemaatçi toplum tipinde siyasal seçkinler her ne kadar bir otoriteyi temsil etse de bir cemaat lideri ondan daha fazla otorite sahibi olabilmektedir.

Aron kuramını daha çok seçkinler arasındaki ilişkileri göz önünde bulundurarak inşa etmektedir. Seçkinleri aralarındaki ilişki bağlamında, dayanışmacı ve çatışmacı olarak

iki grupta inceler. Çatışmacı seçkin dediğimiz seçkin tipinin gözlemlendiği sistemlerde; seçkinlerin birbirleri ile kurdukları sosyal ilişkiler oldukça seyrek ve resmidir. Tek tip bir seçkin yapısından bahsetmenin mümkün olmadığı bu sistemler yeni üye akışına da açıktır. Değişimin çok rahat ve hızlı olduğu bu tip toplumlarda ise yönetimler çoğulcu demokrasiler olarak tezahür eder (Giddens, 1999: 153; Aron, 1975: 188). Buna karşın dayanışmacı seçkin tipinde ise seçkinler arası ilişkiler oldukça yoğun ve birincil ilişki tipindedir. Daha çok tek tip bir seçkin yapısından bahsedilebilecek olan seçkin tipi değişim açısından birincinin aksine oldukça kapalıdır (Aron, 1975: 192).

Bu çerçevede denilebilir ki; iktidar seçkinlerinin ortak bir sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik geçmişe sahip olması, bir diğer deyişle tek tip seçkinlerin olması siyasal sistemde istikrarı getirebilir. Fakat bu durum siyasal sistemin otoriterleşmesine de neden olabilir. Buna karşın çatışmacı seçkin profili de sistemin otoriterleşmesinin önün geçse de seçkinler arasında olası çatışma ve mücadeleler siyasal istikrarsızlığı tetikleyebilecektir. Hatta Schumpeter ve Aron'a göre, seçkinler arasındaki dayanışmanın ortadan kalkması, bir birleri arasındaki çatışmaları tetikleyeceğinden devletin sonunun gelmesine dahi neden olabilir. Onlar Giddens'in aksine siyasal sistemin ve demokrasinin garantisinin seçkinler arasındaki yüksek dayanışma ve oйдаşımdan geçtiğini savunmaktadırlar. Onlara göre seçkinler arası dayanışma seçkinler arası denge ve kontrolü sağlar (Akt. Arslan, 2007a: 42-43).

Seçkin kuramlarının ortaya çıktığı dönem ve kuramı ortaya çıkararak kuramcılarının yaşadıkları ülkeler ve siyasal söylemleri, kuramın faşizmle özdeşleşmesine neden olmuştur. Ne var ki, çağdaş seçkin kuramcıları olarak tanımlanacak bir takım kuramcıyla beraber seçkin kuramı kendisine yapışan bu önyargıdan kısmen de olsa kurtulmuştur. Hatta seçkin kuramcıları, siyasal sistemlerin nasıl kurgulandığı fark etmeksizin tamamında seçkinlerin var olduğunu savunmaktadırlar. Mesela kuramın babası olarak kabul edilen Pareto; seçkinleri tilki ve aslan karakterli olarak tasnif edip, hileye başvuran tilki tiplemesindeki seçkinleri demokratik sistemlerle, zora başvuran aslan tiplemesindeki seçkinleri de baskıcı ve otoriter rejimlerde rastlanan seçkinler olarak genellerken (Aron, 1973: 119), aslında tüm siyasal yapılarda seçkinlerin var olduğunu da örtülü olarak dile getirmektedir. Fakat seçkinlerin yapısı ve dönüşüm süreci siyasal sistemlere göre farklılık arz etmektedir.

1.3.6.4. Raymond Aron'da Seçkin Deveranı

Hemen her toplum tipinde, fertlerin kabiliyetleri birbirinden farklılık arz ettiğinden ve bu farklılıktan dolayı bireylerin sosyo-ekonomik durumları değişkenlik gösterdiğinden toplumsal bir tabakalaşma görülmektedir. Bu tabakalaşmada, üst tabakaları dolduranlar sosyo-ekonomik donanımlar anlamında daha şanslı bir azınlık kitlesi tarafından doldurulmaktadır. Söz konusu azınlık kitlenin bu yüksek mercileri süreklilik dahilinde elinde bulundurması mümkün olmamakta, üst tabakalar için bir deveran söz konusudur. Bu deveranın iki temel sebebi bulunmaktadır. Birincisi sosyo-ekonomik durum, kısa periyotlarda olmasa da sürekli bir değişkenlik arz etmektedir. İkincisi ise her dönemde başarıyı ve yükselmeyi temin eden şartlar değişmektedir (Aron, 1993: 71). Özellikle Parsons'un tümelci toplum tipi olarak tanımladığı ve statünün belirleyicisi olarak başarı ve performansın ölçüt alındığı toplumlarda (Akt. Erkilet, 2007: 100) bu değişim daha gözle görülür bir şekilde fark edilmektedir.

Diğer taraftan sosyo-ekonomik olarak daha avantajlı ve güçlü olduğu için seçkin durumunda olanların statüleri zaman içerisinde değişiklik gösterebilmektedir. Kristalleşmiş piyasa şartlarında sosyo-ekonomik paydadan daha fazla pay alanlar, mevcut yapı değiştiğinde, her zaman aynı payı alamama durumunda olabilir. Hızlı ekonomik gelişmeler, beraberinde bu değişime ayak uyduramayan kitleleri de yaratmaktadır. Dolayısıyla gelişime ayak uyduramayanlar, ekonomik paydadan daha az pay aldıkları zaman seçkin konumlarını da yitirmeye başlarlar (Aron, 1975: 209). Sürecin sonunda, eski paylaşım düzenine göre seçkin konumunda olanlar, artık bu statülerini kaybetmiş, yerlerini yeni paylaşım düzeninde daha fazla pay elde edenlere bırakmış olurlar.

Aron'a göre seçkin dönüşümü herhangi iki sınıf arasındaki değişim olarak da algılanmamalıdır. Zira uygulamada alt tabakadan birilerinin direkt yönetici tabakaya intikali mümkün görülmemektedir. Her ne kadar bu tip örnekler olsa da bunlar istisna hükmünde olup, aralarında büyük farklar olan iki sınıf arasındaki hareketlilik kitlesel anlamda pek gözlenmemektedir. Bundan dolayıdır ki seçkin dönüşümünü ifade etmek

için Warner'ın çoklu toplumsal tabakalaşma kuramı²² daha açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır. Buradan hareketle seçkin dönüşümü; üst tabaka için Warner'ın yapmış olduğu tasnifteki iki sınıf arasında (üst-alt ve üst-üst sınıflar) yaşanan bir hareketlilik olarak tanımlanırsa anlaşılması daha kolay olacaktır (Aron, 1993: 90). Yeni seçkinler buldukları alt ya da orta sınıftan tedrici olarak önce üst-alt sınıfa orada da üst-üst sınıfa geçerek seçkin statüsünü kazanmaktadırlar. Bu yükseliş sürecinde bireylerin siyasal sistemden olan beklenti seviyeleri de yükselmektedir (Alkan ve Ergil, 1980). Zaten başka kuramlar tarafından da seçkinler ile kitle arasındaki ilişkileri sağlayan bir ara mekanizma işlevini gören bu üst-alt sınıf, aslında bu toplumsal temas işlevini görürken bir yandan da kendi seçkin hareketi için görünürlüğünü ve toplumsal desteğini sağlamış olmaktadır.

Aron, siyasal sistemdeki köklü değişimi, kamu gücü örgütlenmesinin değişimini seçkin değişimi olarak kabul etmemektedir. Ona göre; seçkin değişimi ihtilalsiz dönemlerde idareci kadroların yenilenmesidir. İhtilal olarak ifade edilen devrim bir seçkin dönüşümü değil, siyasal sistemin ve kamu gücü örgütlenmesinin kökten değişimidir. Bu durum sisteme hakim olan değerlerin değişeceği anlamını taşımaz (Aron, 1993: 166).

Seçkin dönüşümünde evrimci görüşü savunan Aron bu görüşünü, seçkin dönüşümünün oldukça uzun bir sürede gerçekleştirilebileceği sayılına dayandırmaktadır. O'na göre seçkin dönüşümünü bir nesilde incelemek doğru sonuçlara ulaşmayı engelleyecektir. Zira bir işçinin genel müdür olma şansı teoride olsa da pratikte pek rastlanılmayan bir olaydır. Bunun yerine, nesiller arasında tedrici bir gelişme gerçekleştiği ve iki veya üç nesil sonra ailelerin/bireylerin sınıf atladığı oldukça sık rastlanan bir olgudur (Aron, 1993: 269). Özellikle bu süreçte ailenin eğitim durumu, sosyo-ekonomik yapısı, sosyal geçmişi bireylerin seçkin gurubuna girişi açısından önem taşımaktadır (Arslan, 2007a: 81). Ailesi yukarıda sayılan özellikler bazında alt tabakalara ait olmasına rağmen, kendisi seçkin gruba giren insanlar var olmakla beraber, böylesi bir ailesel yapıya sahip olmadan seçkinler arasına dahil olmak oldukça güç bir olgudur. Bireylerin seçkin gruba dahil olmasında bu anlamda ailenin rolü önem taşımaktadır. Bundan dolayıdır ki,

²² Llyold Warner sosyolojideki klasik üçlü sınıf/tabaka ayrımını, her birini kendi içinde ikiye ayırarak altılı bir tasnife dönüştürmüştür. Bunlardan seçkinler olarak ifade edebileceğimiz üst-üst sınıf, hem zengin hem de köklü aileleri kapsayan, aynı zamanda da iktidar seçkinlerini oluşturan sınıftır. Üst-alt sınıf ise yeni zenginleri kapsayan, ara seçkinlerin toplumsal tabanını oluşturan sınıftır (Akt. Aron, 1993: 90).

seçkinlerin değişimi sanıldığı gibi çok hızlı gerçekleşen süreçler değil, toplumsal bir evrilmenin sonucunda ortaya çıkan bir durumdur.

1.3.7. Alexis de Tocqueville’de Seçkin Kuramı

Fransız asıllı düşünüre burada yer verilmesinin temel sebebi, Amerika deneyimlerini anlatmış olduğu “*Amerika’da Demokrasi*” adlı eserinde bahsettiği yargı seçkinleri kavramı ve bunların özelliklerine ilişkin öngörüleridir. Bu yönüyle Tocqueville, diğer seçkin kuramcılarının pek değinmediği bir gruptan ve bu seçkin grubun özelliklerinden bahsetmektedir. Çalışmanın temel konusu da yargı seçkinleri olması nedeniyle Tocqueville burada ayrı bir başlık altında incelenecektir.

Tocqueville’ye göre; Modern öncesi anti demokratik sistemlerde toplumlar çok küçük bir azınlık tarafından yönetilmekteydi. Bu azınlığın meşruiyeti ise soy bağı ya da mülkiyet sahipliğiyle ölçülmekteydi. Bu dönemin sonlarına doğru kilisenin tekelinin kırılması ve sorgulanabilirliği, eşitliği ve zamanla bu eşitliğin yönetim mekanizmasına sirayetine neden oldu. Müteakibinde burjuvazinin gelişimi, yönetim için daha fazla namzedi de beraberinde getirdi. Modern dönemde bilim ve teknokrasinin gelişimi ise teknokratları da yönetimin bir ortağı haline getirip, onları da yönetici seçkinler arasına sokarak daha katılımcı ve eşitlikçi yapıların doğmasına neden oldu (Tocqueville, 1994: 18). Böylelikle monarşik yapıların bir unsuru olan seçkin kavramı, genişleyerek ve bünyesine daha fazla sayıda bireyi katarak demokrasiyle özdeşleşen bir hal aldı (Lipset, 1964). Bu süreçte seçkinler sadece nicel olarak genişlemeyip, kendilerini yönetim mekanizmasında tutan meşruiyet kriterlerinin değişimiyle birlikte, kendileri dışındaki çoğunluğun taleplerine karşı duyarlı bir kitle haline de gelmiş oldu.

Tocqueville’nin üzerinde durduğu en önemli seçkin unsuru yargı seçkini olarak ifade edebileceğimiz hukukçulardır. Hukukçular, statü olarak toplumun üst tabakasını işgal eden ve ifa ettikleri görev açısından birer devlet seçkinidirler. Fakat hukukçular diğer tüm iktidar seçkinlerine nazaran politik dalgalanmalardan en az etkilenen seçkinlerdir. Diğer taraftan yargı seçkinleri diğer tüm iktidar seçkinlerine kıyasla topluma en yakın olan, toplumun merkezi değerlerini en yakinen tanıyan seçkin grubudur. Zira yargı seçkini olabilmek için diğerlerine nazaran eğitim dışında hiçbir ön şart

bulunmamaktadır. Bundan dolayıdır ki değişimi pek istemez, aksine mevcut toplumsal düzene tutucu/konservatif bir unsur katarlar (Tocquivelle, 1994: 108).

Bu çalışmada da esas araştırılacak konu, Türk yargı seçkinlerinin Tocqueville'nin tanımına ne kadar uyduğu ve siyasal seçkinlerin yaşadığı deverenaya karşılık nasıl bir duruş sergiledikleridir. Bu çerçevede yargı seçkini olarak kabul edilen aktörler ile yapılacak mülakatlar çalışmanın omurgasını oluşturacaktır.

1.4. Seçkin Kavramı Üzerine Genel Değerlendirme

Tüm bu kavramlaştırma çabaları sonunda görülüyor ki, seçkin kavramı/olgusu üzerine analiz yapan düşünürler, kavramda “*ütöpic*”, “*ideolojik*” ve “*işlevsel*” olmak üzere üç boyut olduğunu vurgulamaktadırlar. Seçkinleri ütöpic boyutta inceleyenler, seçkin olgusunun köklerini kadim çağlara kadar götürmekte ve özellikle Platon ve Aristo (2002) felsefeleriyle temellendirmeye çalışmaktadırlar. Özellikle Platon'un Devlet'inde (1999) tasarlanan üç tabakalı toplumun öğretici işlevi gören üst tabakası, ütöpic anlamda seçkinleri işaret etmektedir. Ütöpic seçkin kuramı, toplumun objektif olarak belirlenen en iyi, en kalifiye ve en bilgililerce yönetilmesi gerektiği fikrine dayanır ki bu işaret edilen yönetici tam olarak seçkinin kendisidir (Freyer, 1977: 306).

İdeolojik seçkin vurgusu ise; toplumun herhangi bir siyasi ideoloji kapsamında en başarılı olarak kabul görenler tarafından yönetilmesi gereği üzerinde durur ve bu ideolojik başarıyı elde edenleri seçkin olarak tanımlar. Aslında özünde ütöpic seçkin kavramının aksiyoner versiyonu olarak ortaya çıkan bu temayül özellikle faşist ve komünist ideolojilerle tecessüm etmiş bir akımdır. Zaten seçkin kuramlarının dışlanmasına neden olan da bu algıdır. Özellikle 19. Yüzyılın başında seçkin kuramları daha çok ideolojik bir algıyla karşılanmaktaydı (Freyer, 1977: 306). Bu algının oluşmasındaki bir diğer neden ise Pareto'nun kuramında eşitlik ve genel irade hakkındaki söylemleridir. O, eşitlik, tekamül ve genel irade kavramlarını toplumların mantık dışı davranışlarını mantıklıymış gibi göstermek için kullandıkları birer araç olarak kabul etmektedir. Bu kavramları gerçek olamayacak kadar fantezi ürünü olarak nitelendirip, bu kavramların tamamının insanların eylemlerinin üstünü örten ve onlara saygınlık kazandıran kurgular olarak tanımlamaktadır (Cosser, 2010: 341).

Özellikle S. Simon ve Comte ile başlayan ve Pareto ve Sorel ile tekamül eden işlevsel seçkin kuramı ise; seçkinleri daha çok toplumda yerine getirdikleri işlev üzerinde tasnife tabi tutmaktadır. Bu kuramda seçkin mefhumu daha çok bireylerin sosyal tabakalaşmada işgal ettiği yer ve yerine getirdiği işleve göre belirlenmektedir. Kurama göre “seçkin gerçekten bir kalifikasyondan geçmiş seçkinlerdir.” Bu “*kalifikasyondan*” geçenler içerisinde topluma siyasi rehberlik yapanlar ise siyasal seçkinler olarak kavramlaştırılıyorlar (Freyer, 1977: 306-307). Toplumsal yapı içerisinde yönetim mekanizmasında aktif olarak bir rol üstlenen ya da dolaylı olarak siyasal karar alma sürecinde yer alan bireyleri iktidar seçkinleri olarak kabul eden işlevselci görüş, iktidar seçkinlerini de siyasal sistem içerisinde yerine getirdikleri işlevleri göz önünde tutarak bir önem sırasına koymaktadır. İşlevselci kuram, iktidarı doğrudan elinde bulunduranları diğer iktidar seçkinlerine nazaran daha fazla önemsemektedir. Diğer taraftan iktidar seçkinlerinin varlığının da bu işlevlerin yerine getirilmesine bağlı olduğu savunulmaktadır.

Yukarıda zikredilen tanımlardan da anlaşılacağı üzere; seçkin kavramı, sosyal yapının sadece belirli bir alanına ilişkin bir tasnifin ötesine geçerek, günlük yaşamdaki tüm alanları kapsayan, her türlü faaliyet ve sosyal ilişki sonucunda tezahür eden bir sosyolojik olguya gönderme yapmaktadır. Bundan dolayıdır ki toplumsal yapı içerisinde bir çok farklı seçkin çeşidiyle karşılaşmaktadır. Bu seçkinlerin bir kısmı doğrudan siyasal sistem ile ilişkili işlevler görürken bazı seçkin grupları da vardır ki kendi alanlarında birer seçkin rolü üstlenmekle beraber siyasal sistem açısından iktidar dışı seçkinler olarak tanımlanabilir.

1.5. Seçkin Türleri İçin Farklı Bir Tasnif ve Kavramlaştırma

Sosyolojik bir bakış açısıyla egemen sınıf olarak tanımlanabilecek sınıf kendi içinde iki gruba ayrılır; birinci grup varlığını sosyo-ekonomik sisteme ve birtakım hukuki güvencelere borçlu olan kalıcı gruptur. Üretim tarzına ve mülkiyet ilişkilerine bağlı olan bu grup yapısal ve organik bir varlığa sahiptir. Aynı zamanda bu grup toplumsal üretim sürecini yönlendirecek ve etkileyecek bir güce sahiptir. Bu grubun kazanımları ve birikimleri genellikle kuşaktan kuşağa aktarılabilir niteliktedir. İkinci grup olan değişkenler ise siyasal seçkinler olarak ifade edilebilecek ve varlığını daha çok siyasal

sistemin yapısını ve iktidarın el değiştirme yöntemlerini belirleyen hukuki yapıya borçlu olan gruplardır (Ergil, 1986: 124). Bu çalışma kapsamında yapılacak seçkin tasnifinde de kullanılacak temel kriter bu sosyolojik ayırmadır. Bu kapsamda seçkinler siyasi idarecileri betimleyen *türel* (hukuki) seçkinler ile bunların dışında kalan seçkinlerin büyük bir kısmını kapsayan *statü* seçkinleri olarak ayrılacaktır.

1.5.1. Türel²³ Seçkinler

Her şeyden önce siyasi idarecileri tanımlamak için kullanılan bu kavram, onların varlıklarını siyasi sistemi belirleyen hukuk kurallarına borçlu olmalarından kaynaklanmaktadır. Daha çok demokratik sistemlerde rastlanan bu seçkin grubu varlığını hukuki/anayasal düzenden alıp, aristokratik ya da oligarşik sistemlerde olduğu gibi hayat kaydı şartıyla iktidarda yer almaz ve meşruiyetleri, buldukları konumu elde etme yollarını belirleyen hukuk kurallarına uygunluklarına göre ölçülmektedir. Türel seçkinlerin bekası meşruiyetlerine bağlıdır. Meşruiyetleri ortadan kalktığında, toplumsal değer ve normlarla çelişmeye başladıklarında artık onlar için iktidarın sürdürülmesi, demokratik yöntemler çerçevesinde mümkün değildir (Duverger, 2002: 138). Bundan dolayıdır ki türel seçkinler meşruiyetlerini ya da halkın teveccühünü yitirdiklerinde, yasal yollarla²⁴, yerlerini yeni bir seçkin gruba terk etmektedirler. Fakat Michells'in kuramı çerçevesinde bakılacak olursa; iktidarını bir başka seçkin gruba devreden türel seçkin, eğer parti liderliğini sürdürüyorsa, bu durumda bir statü seçkin konumuna geçerek aslında seçkinliğini yitirmemiş sadece işlerlik kaybetmiş oluyor. Aynı şekilde bir statü seçkini olarak kabul edilebilecek olan parti lideri de seçimi kazanarak türel seçkin konumun geçme imkanına da sahip oluyor.

Genel olarak türel seçkinlere bakıldığında, göze çarpan ilk özellikleri edindikleri seçkinlik misyonunun kuşaklar arası aktarımının bir kural olmadığıdır. Aile geçmişinde bir türel seçkinin varlığı önemli olmakla beraber, türel seçkin olmak için çok önemli bir kriter değildir. Bu özellik türel seçkinlerin en üst noktasını işgal eden liderler için düşünüldüğünde ise oldukça istisnai bir durum olarak görülmektedir. Zaten türel

²³ Hukuki anlamına gelen bu kelime, seçkinlerin meşruiyetlerini anayasal demokrasiden almış olmalarını vurgulamak amacıyla seçilmiştir.

²⁴ Anayasal demokrasilerde, önceden anayasada belirlenmiş seçim döneminin gelmesiyle veya karşıt seçkinlerin ya da meşruiyet baskısının yarattığı baskıdan mütevellit bizzat türel seçkinlerin kararıyla yapılan erken seçim, türel seçkinlerin devereninin temel mekanizmasıdır.

seçkinlerin demokrasi dışı yönetim tiplerinde rastlanılmayan bir olgu olmasının en temel nedeni de budur.

Bir seçkin grubun varlığını meşruiyet olmadan sürdürmesi mümkün değildir. Bu bağlamda türel seçkinlerin meşruiyet kriterlerine bakacak olursak, bu anlamda iki ölçüt ile karşılaşılmaktadır. Türel seçkinlerin meşruiyetlerinin ilk ölçütü kitlelerin desteği ya da onayıdır. Aslında bu ölçüt türel seçkinlerin neden demokrasilerde yer aldığının da bir anlamada açıklaması mahiyetindedir. Kitle desteği ve onayı türel seçkinlerin bu statülerini sürdürebilmelerinin en önemli şartını oluşturmaktadır. Kitle desteğinin yanında ikinci önemli kriter ise hukuksallıktır. Türel seçkinler gerek bu statüyü elde ederken ve gerekse bu statü kapsamında yapacakları tüm eylem ve işlemlerde hukuk kurallarına riayet etmekle mükelleftirler. Hukuk dışılık onların bu özelliğini ortan kaldırıp birer statü seçkini haline dönüştürebilmektedir. Zira türel seçkinler ancak anayasal demokrasilerde tam olarak özelliklerini ortaya koyabilir ve işlev görebirirler.

Seçkin kuramlarının en önemli unsuru olan seçkin dönüşüm olgusu, türel seçkinler göz önünde bulundurulduğunda, diğer seçkin türlerinin hiçbirinde olmadığı kadar hızlı yaşanmaktadır. Her şeyden önce türel seçkinler yapısı gereği belirli periyotlarda, karşıt seçkinlerle bir eliminasyon sürecine girmektedirler. Kendi seçkinliği döneminde kitleleri yeteri kadar tatmin edememiş bir türel seçkin grubunun iktidarını sürdürmesi ve bu periyodik eliminasyon mekanizmasından başarıyla çıkması mümkün gözükmemektedir. Tam da bu noktada türel seçkinlerin kimler olduğu hususuna bakılacak olursa; onların seçimlerle iş başına gelen politikacılar ve aynı zamanda iktidara gelememiş dahi olsa iktidarı etkileme kapasitesine sahip diğer siyasi parti temsilcileri türel seçkinler olarak karşımıza çıkacaktır. Bu çerçevede türel seçkinler için seçkin dönüşümü iktidarı kaybedip muhalefet olmak değil, siyasi arenadan çekilerek yerlerini yeni aktörlere bırakmaktır. Bu kimi zaman siyasi partileri içerisindeki kişilerin değişimi olarak tezahür ettiği gibi bazen de bir siyasi partinin tümüyle siyaset arenasından çekilmesi şeklinde de gözlenebilmektedir.

Tüm bu veriler ışığında tekrar belirtilmelidir ki; türel seçkinler demokratik sistemlerde gözlenebilen bir seçkin grubudur. bu çerçevede aslında türel seçkinlerin varlığı seçkin kuramlarıyla demokrasi arasında kurulmaya çalışılan ilişkinin de bir dışı vurumu mahiyetindedir. Seçkin kuramcılarının üzerinde en çok durdukları konu, diğer taraftan

da seçkin kuramlarının aldığı en önemli eleştiri, kuramın demokrasiyle olan bağdaştırılabilirliğidir. Bu çerçevede demokrasiyle seçkinler arasındaki dilemmayı ortan kaldıran Dahl'ın (2001) savunusundan mülhem ortaya konulan türel seçkinler demokratik sistemlerde seçimle göreve gelen ya da namzet olan seçkinleri ifade eder. Bu çerçevede türel seçkinler, gösterdikleri özellikler nedeniyle demokrasi dışı yönetim tiplerinde karşılaşılabilecek bir seçkin formu değildir. Demokratik olmayan yönetimlerde, türel seçkinlerin yerini, etki alanını genişleten ve iktidarı da kendi özellikleriyle donatan statü seçkinleri alacaktır.

Daha çok demokratik sistemlerde gözlenen türel seçkinler özünde devrimci bir nitelik taşımaktadırlar. Zira onların iktidar yürüyüşü, yerleşik seçkinlerin kurmuş oldukları sistemin reformasyonu söylemi üzerine kuruludur. Türel seçkinleri yerleşik seçkinlerden ayıran da işte bu reformasyon vaadi ve arzusudur. İktidara gelirken taşınan bu devrimci özellik, iktidarda kalma süresi uzadıkça kendiliğinden muhafazakarlığa evrilmeye başlar. Türel seçkinler iktidarda kalma süreleri arttıkça, riske atılma özellikleri zamanla kaybederek, iktidarlarının bekasını mevcut sistemin sürdürülebilirliğine bağlayarak muhafazakarlaşırlar. Hatta yeri gelince statü seçkinleriyle işbirliği içerisine girerek zor kullanmaktan da geri durmazlar. Bu noktada Pareto'nun teorisinin aksine şiddete eğilimli olan karşıt seçkinler değil, yerleşik seçkinler olurlar.

Demokrasilerde siyasal sistemin asıl sahibi olan türel seçkinlerin, bu sistemi tek başına idare etmesi ve diğer aktörlerden bağımsız olarak idare gücünü kullanması olası değildir. Bu durum beraberinde türel seçkinlerin dışında farklı özellikleri haiz seçkin gruplarının oluşmasını getirmektedir. İşte bu zaruriyet sonucunda karşımıza çıkan diğer seçkin grubu ise statü seçkinleridir.

1.5.2. Statü Seçkinleri

Demokratik sistemlerde bulunduğu yere kitlelerin desteği ve özgür seçimiyle gelen türel seçkinlerin yanında, hem demokratik hem de demokrasi dışı sistemlerde gözlenen ikinci seçkin grubu ise statü seçkinleridir. Türel seçkinlere nazaran daha statik bir yapı arz eden statü seçkinlerinin en temel özelliği, seçkinlik vasfının kuşaktan kuşağa aktarılması ya da asgari bir ömür boyu sürdürülebilmesidir. Bu kavramlaştırmanın

kullanılmasındaki temel saik ise statü seçkinlerinin bu sıfatı işgal ettikleri statüden ötürü elde etmiş olmalarıdır. Statü seçkinlerine bu rolü yükleyen genellikle yaptıkları iş²⁵ ya da aile bağlarından ötürü²⁶ toplumda işgal ettikleri yerdir.

Seçkinliğin tevarüsü aslında insani bir tepki olarak karşımıza çıkıyor. Seçkinlerin kendi yararlandıkları ayrıcalıklardan çocuklarını da yararlandırma eğilimi tüm toplumsal yapılarda gözlenen ve aynı zamanda psikolojik bir davranış örüntüsüdür. Bu durum daha çok ve şiddetli olarak iktisadi seçkinlerde gözlenmektedir. Dolayısıyla da eğer sistemde servet intikalini engelleyen bir kural yoksa, bu davranış örüntüsü, seçkinlerin değişiminin iddia edildiği kadar kolay olmadığını ve sınıfların “*kalımlığı*” gereğini ortaya koyar (Duverger, 2002: 165-171). İktisadi seçkinler yanında bürokratlar da gerek eğitim kurumunun tüm imkanlarından faydalanmak suretiyle ve gerekse kendi nüfuzlarını kullanarak ikinci kuşakların birer seçkin olarak varlıklarını sürdürmesini sağlayabiliyor.

Her ne kadar statü seçkinlerinin özellikleri bizlere aristokratik yapıları hatırlatsa da aslında her dönemde bu tür seçkinler varlıklarını sürdürmüşlerdir. Modernleşme ile birlikte, modern öncesi sistemlerde önemli işlevleri olan aristokratların yerine benzer işlevleri görmekle beraber çok farklı özelliklerle arz-ı endam eden yeni seçkin türleriyle karşılaşmaktadır. Bunlar; aydınlar, ekonomik hayatın başat aktörleri ve üst düzey bürokratlardır (Türköne, 2012; 401; Heywood, 2006). Mills’ e göre (Akt. Aydın, 2011: 59) iktidar seçkini olarak tanımlanan medya, asker ve ekonomi üçlüsü giderek salt siyasal seçkinlerin önüne geçmekte, gücünü halktan alan siyasal seçkinler özellikle son dönemlerde bu gücü isteyerek ya da istemeden bu iktidar seçkinleriyle, ki bunlar ulusal oldukları kadar uluslararası nitelik de arz etmektedirler, paylaşmak zorunda kalmaktadırlar.

²⁵ Yaptıkları işten dolayı statü seçkini olarak kabul edilen kişiler, klasik seçkin tasnifindeki devlet seçkinleri olarak kabul edilen bürokratlar ve yargı mensuplarının yanı sıra iktisadi seçkinler ve aydınlar da bu gruba dahildir. Yine bu kapsamda seçkin tasnifinde din seçkinleri olarak ifade ettiğimiz dini cemaat liderleri de bu işi profesyonel olarak yapmasalar da işgal edilen statüden dolayı bu gruba girmektedir.

²⁶ Bu gruba ise daha çok geleneksel dönemlerde rastlanan ve bugün hala kalıntılarına rastladığımız seçkinler girmektedir. Özellikle ekonomik seçkinler arasında rastlanan bu tür seçkinler, kendi özelliklerinden ziyade mensubu buldukları aileden miras kalan özelliklerden dolayı seçkinler arasında sayılmaktadır.

Bu kavramlaştırmayla olmasa da işlevsel olarak benzer bir ayırım yapan Mosca, siyasal seçkinlerin genellikle toplumdan kopuk ve izole yaşadıklarını savunur. Siyasal seçkinler dışında fakat onlarla organik ve işlevsel ilişki içinde olan; kamu görevlileri, beyaz yakalılar, ekonomik güç odakları, bilim adamları ve aydınlar ise siyasal seçkinlerin toplumun geri kalan kısmıyla iletişimini sağlarlar. Aynı zamanda gerekli özgürlük alanı sağlanması ile, onlar üzerinde eleştiri ve denetim işlevini de yerine getirirler. Bu da yönetici sınıf ile kitlelerin arasında bir köprü kurarak dolaylı yollardan demokrasiyi inşa eder (Bottomore, 1993: 5). Bu çalışmada statü seçkinleri olarak kavramlaştırılan bu kitlenin varlığı demokrasiler için de büyük önem arz etmektedir. Türel seçkinler üzerindeki sınırlı seçmen kontrolünü daim kılmak gibi önemli bir işlevi olan statü seçkinlerinin bağımsızlığı demokrasi için büyük önem taşımaktadır (Arslan, 2007a: 40). Zira modern demokrasilerde her ne kadar aktif katılım özendirilse de, seçmenler iktidarı yalnız seçimlerde denetleyebiliyor. Oysa bağımsız ve işlevsel bir statü seçkini grubu türel seçkinler üzerinde süreklilik arz eden bir kontrol ile demokrasinin daha çok işlerlik kazanmasını sağlayacaktır.

Genel olarak statü seçkinlerin, siyasal sistem içerisinde oldukça önemli işlevleri bulunmaktadır. Tüm bu işlevlerin demokrasi geleneği kurumsallaşmış toplumlarda tam olarak yerine getirilebileceğini de belirtmek gerekiyor. Statü seçkinlerin en temel işlevi türel seçkinleri demokratik teamüller çerçevesinde kontrol etmektir. Klasik demokrasi anlayışında, seçimle iş başına gelmiş türel seçkinlerin, seçim sonrası süreçlerde yine seçmenler tarafından kontrol edilmesi oldukça zordur. İşte statü seçkinler bu noktada Schumpeter'in de dediği gibi, siyasal iktidarı seçimle eline geçiren, türel seçkinleri kontrol altında tutmaktadırlar (Arslan, 2007a: 79). Fakat bazen bu kontrol maksadını aşmış, statü seçkinlerin kendilerini sistemin asıl sahipleri olarak görmesine ve dolayısıyla da demokrasinin anlamını yitirmesine neden olabilmektedir. Özellikle siyasal sistemlere karşı yapılan demokrasi dışı müdahalelerin altında yatan temel mantık da statü seçkinlerinin bu refleksleridir. Bu çıkışın altında yatan bir diğer neden ise seçkinler arası güç savaşıdır.

Demokrasi de dahil olmak üzere hemen her tür siyasal sistemde karşılaşılabilen statü seçkinleri, türel seçkinlerin aksine karakteristik olarak muhafazakarlardır. Zira onlar varlıklarını siyasal sistemin mevcut haliyle sürdürülmesine bağlamışlardır. Onlara bu

statüyü veren siyasal sistemdeki mevcut görev ve kıymet dağılımıdır. Bundan dolayıdır ki eğer sistem değişime uğrarsa dağılımın da değişime uğrayacağı bilinci onları sistemin muhafızı haline sokar.

Türel seçkinlere nazaran çok daha uzun süredir bu statüyü işgal eden statü seçkinleri, kendilerini siyasal sistemin de sahibi konumunda görmektedirler. Bundan dolayı da sistemi, dolayısıyla da kendilerini, tehlikede gördükleri ya da hissettikleri anda harekete geçer ve yeri gelince zora dahi başvurabilirler. Yine yukarıda da zikredildiği gibi, Pareto'nun söylediğinin aksine karşıt seçkinlerdense uzun yıllardır statü seçkini olarak kalmış olanlar daha fazla güç kullanma yeteneğine sahiptirler. Bunun aslında birçok nedeni bulunmaktadır. Her şeyden önce modern toplumlarda zor aracı olarak ifade edilebilecek araçların hemen tamamı statü seçkinlerinin egemenliği altındadır. Özellikle askerlerin birer statü seçkini olması bu egemenliği pekiştirici bir unsurdur. Diğer taraftan herhangi bir seçkin mücadelesinde kaybedecek şeylerinin çok fazla olması statü seçkinleri zor kullanmaya iten bir diğer önemli etmendir. Özellikle yakın dönem Türkiye siyasi hayatına baktığımızda yerleşik statü seçkinlerinin ne kadar sık ve çeşitli zor araçlarına başvurdukları görülecektir.

Tablo 1: Türel seçkinler ile statü seçkinlerinin karşılaştırması

ÖLÇÜTLER	TÜREL ELİTLER	STATÜ ELİTLER
Meşruiyet ölçütü	Halk ve hukuk	İşgal edilen statü ve hukuk
Nesiller arası intikal	Yok	Yoğun
Değişim yönünden duruş	Evrimci	Muhafazakar
Seçkin dönüşüm hızı ve türü	Hızlı ve iki aşamalı	Yavaş ve kökten

Sonuç olarak statü seçkinleri toplumsal yapı içerisindeki işgal ettikleri yer ve yerine getirdikleri işlevden mütevellit bu konumlarını kazanırken, aynı zamanda sistemin değişime kapalı, muhafazakar ayağını teşkil etmektedirler. Temel gereklilikleri türel seçkinlerin kontrolü açısından olsa da çok zaman sistemin demokrasi ekseninden uzaklaşmasına da neden olabilmektedirler.

1.6. Seçkinler Arası İlişkiler

Bir siyasal sistemin istikrarının belirlenmesinde seçkinler arası ilişki önemli bir kriter durumundadır. Temelinde bir seçkin grubu olarak her ne kadar siyasal sistemin içerisinde yer almasa da yargı seçkinlerinin siyasal sistem üzerindeki etkisi yadsınamaz. Fakat bu gerçek kimilerince sadece etki olmanın ötesinde, yargı seçkinlerinin doğrudan alınan kararları etkilediği, aslında gerçek iktidar seçkinlerinin onlar olduğu, özellikle demokrasinin kurumsallaşamadığı ülkelerde seçkin deveranı noktasında belirleyici olduğu yönünde tezahür etmektedir. İktidar seçkinlerinin her birinin bir diğeri üzerinde etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Fakat bu noktada ortaya çıkan en önemli sorun; bu etkinin oranı ve etkileme mekanizmalarının neler olduğudur. Bu çalışmada asıl cevap aranacak soru da budur. Türk siyasal sisteminde iktidar seçkinleri arasındaki, türel seçkinler ile statü seçkinleri arasındaki ilişkinin durumu nasıldır ve birbirlerini etkileme mekanizmaları nelerdir? Yargı seçkinlerinin siyasal sistem içerisindeki yerleri ve siyasal sisteme bakışları nasıldır?

Kuvvetler ayrılığı bağlamında siyasi seçkinler ile yargı seçkinleri arasında herhangi bir temasın ya da mücadelenin olması söz konusu olmasa da yargı seçkinlerinin siyasete, siyasal seçkinlerin de yargıya müdahalesinin olmadığını savunmak geçeklikten biraz uzak kalmak olur. Ama burada cevaplanması gereken soru; kimin daha fazla müdahil olduğu ya da hangi tarafın bu müdahalelerden daha az etkilendiğidir.

1.7. Seçkin Dönüşüm Süreci ve Seçkinler Arası Mücadele

Aynı zamanda sosyolojik bir olgu olan seçkin dönüşümü hem yerleşik seçkinler için hem de dönüşümü başlatan karşıt seçkinler için bir süreci ifade etmektedir. Dönüşüm sürecinde yerleşik seçkinler çeşitli nedenlerle güç ve meşruiyet kaybederlerken, karşıt seçkinler ise yerleşik seçkinlerin yaşadığı bu süreçten dolayı güçlenerek iktidar yürüyüşünü gerçekleştirirler. Bu çerçevede dönüşümün tarafları açısından süreci inceleyecek olursak; öncelikli olarak eski seçkinlerin düşüşü ve bunu izleyen yeni seçkinlerin yükselişi süreci ile karşılaşılmaktadır.

1.7.1. Eski Seçkinlerin Düşüş Süreci

İktidarı elinde bulunduran seçkinlerin bu iktidarın kendilerine verdiği güce güvendikleri için zaman içerisinde zindeliklerini kaybettiği hususuna daha önce değinilmişti. İşte bu zindeliğini kaybetmeye başlayan seçkin gruplar zaman içerisinde kendilerini yenilemenin yollarını aramaya başlarlar. Bunu başarmanın en kolay yolu ise kendi sınıfları dışındaki sınıfların üyelerinden kendi aralarına dinamik bireyleri almaktır. Aslında bu yöntem aynı zamanda bir zaruriyet niteliği de taşımaktadır. Çünkü seçkinlik yeteneklerine sahip olan bireyler her zaman seçkin sınıf içinden çıkmayabilmektedir. Bu durumda yapılabilecek en hümanist şey bu kişileri devşirmektir. Hatta Pareto der ki; bir seçkin grubu, karşı gruplar içerisinde başarılı olanları kendi aralarına girerek, kendi yararlandıkları ayrıcalıklardan yararlanabilmeleri için uygun şartları sağladığı ve söz konusu ayrıcalıkları korumak için güç kullanmaktan çekinmediği sürece ayakta kalabilir (2005: 8). Yargı seçkinlerini bu çerçevede seçkinlerin arasına devşirilen aşağı sınıflardan bireyler olarak görebiliriz.

Bir diğer yöntem olarak bu kişileri bertaraf etmek vardır ki bu da karşı devrimi hızlandıran bir süreçtir (Aron, 1973: 122; 1989: 325). Hele bir de sosyal mobilitenin yasalarla ya da geleneklerle engellenemediği toplumlar söz konusu ise, bu durum sadece seçkinlerin bir tercihi olmaktan çıkıp, alt tabakaların baskılarını ortadan kaldırmak için bir zaruret haline gelmektedir. Yerleşik seçkinlerin bu baskıdan kurtulmasının en etkili yolu yeni statüler ihdas etmektir. Özellikle alttan gelen baskının dayanılmaz olduğu noktada, alt tabakalardan farklılaşan kitleler için yeni ara tabakalar ve statüler oluşturmak, baskı yapanların bu yeni tabakaya intibakı sağlanıncaya kadar seçkin dönüşümünü öteleyebilecek mekanizmalardan birisidir (Moore, 2003: 377). Fakat bu yöntem yerleşik seçkinlerce pek başvurulan bir yöntem olmamakla birlikte, her zaman da başarılı olamadığından yerleşik seçkinler daha çok devşirme yöntemini tercih etmektedirler. Pareto'ya göre bu süreçte yerleşik seçkinler, alt sınıflardan gelen yüksek nitelikleri haiz insanları aralarına alarak, iktidarlarını sürdürülebilir kılmaya çalışırlar. Fakat bu devşirme süreci, yerleşik seçkinlerin iktidarını niceliksel olarak sürdürülebilir kılıyormuş gibi görünse de aslında niteliksel olarak değişikliğe uğratmaya başlar. Bu değişim süreci karşı seçkinleri güçlendiren bir süreçtir (Coser, 2010: 348). Başlangıçta

“yenilikçiler” ve “konsolidatörlerden”²⁷ oluşan iktidar seçkininin içerisinde zamanla konsolidatörlerin sayısı artış göstermek suretiyle yerleşik seçkinleri muhafazakarlaştırır. Bunlar güç kaybetmemek uğruna şiddete başvurmalarının gereğinin farkındadırlar. Ama bunu yapabilecek dirayeti kendilerinde bulamadıklarından, yerlerini güce başvurmaktan çekinmeyen yeni seçkinlere bırakmaya başlarlar (Pareto, 2005: 14).

Benzer şekilde Freyer de (1977: 310) seçkin dönüşüm sürecinin başlangıcının, yerleşik seçkinlerin güçsüz olduğu bir döneme tekabül ettiğini savunmaktadır. O’na göre seçkin dönüşümü; bilhassa yerleşik seçkinlerin, karşıt seçkinlere karşı harekete geçemeyecek durumda olması ve onları devşirmekten başka çarelerinin kalmamasıyla baş gösterir. Bu süreçte, yerleşik seçkinleri iktidara taşıyan kalıntılar, türevler ve ideolojiler değer yitirirken diğer taraftan, yönetilen geniş kitleleri arkasına alan yeni seçkinlerin iktidar yürüyüşü başlar. Fakat bu yürüyüşte hiçbir zaman iktidar arzusundan bahsedilmez. Konsolidatör karakterli yerleşik seçkinlerin karşısına çıkan bu yenilikçi grup, kendileri için değil, toplumun geneli için, kolektif iyilik için bir hareket başlattıklarını savunurlar. Bu slogan ile arkalarına taktıkları kitlelerin desteğiyle yerleşik seçkinleri alaşağı eder ve onların yerine geçerler. Bu süreçte eski seçkinlere da bazı teveccühlerde bulunmakla birlikte kendilerini destekleyenler için önemli bir ayrıcalık ortaya koymaksızın, yola çıktıkları zamana nazaran daha katı ve daha kapalı bir yapı sergilemeye başlarlar (Pareto, 2005: 17). Artık kendilerini iktidara taşıyan kitlelere sırt çevirirler. Böylelikle döngü tamamlanmış olur ve yeni seçkinler yerleşik seçkin haline gelmeye başlarlar.

Yerleşik seçkinlerin iktidarlarını kurumsallaştırdıktan sonra onu korumaya yönelik verdikleri çabanın zayıfladığını düşünenlerden bir diğeri ise Sorel’dir (2008:22). Sorel’e göre yerleşik seçkinler ne zaman ki karşıt seçkinlerle sistematik olarak uzlaşmanın yolunu aramaya başlar ve kendi çıkarlarından çok kitlesel çıkarlara ve sosyal oydaşımı ön plana çıkarmaya ve savunmaya başlarsa işte tam da bu noktada tarihsel rolleri sona ermeye başlamıştır. Oysa yerleşik seçkinlerin iktidarlarını daim kılmalarının yolu uzlaşma çabasından çok kendilerine sanal dahi olsa bir rakip yaratmalarından ve bu rakip kitleyle rekabeti sürdürmelerinden geçmektedir. Oysa yerleşik seçkinler, bir

²⁷ Her ne kadar seçkinler yenilikçiler ve konsolidatörlerden oluşsa da aslında aralarında bir dengesizlik söz konusudur. Özellikle kriz dönemlerinde daha da belirginleşen bu dengesizlik, konsolidatörler tarafından yeni üyelerin seçkin sınıfına girişi kolaylaştırılması suretiyle giderilebilir. Fakat bu kabul süreci çok hassas bir dengeyi gerektirmektedir. Çünkü seçkin sınıfa kabul edilen bu yenilikçilerin kontrolü kaybedilirse bir devrim gerçekleşebilir (Pareto, 2005: 15).

yandan iktidarın vermiş olduğu güç ve özgüvenle silahsızlanıp hümanistleşirken diğer taraftan ise farkında olmadan, karşıt seçkinlere ayaklanmaları için imkan ve destek verirler (Pareto, 2005: 38).

Yerleşik seçkinlerin, güç kaybetmesi ve dolayısıyla seçkin dönüşümünün ilk aşaması olarak tezahür eden yerleşik seçkinlerin düşüşünü Pareto üç temel nedene bağlamaktadır. Bu nedenler her ne kadar modern öncesi toplumsal yapılarıdaki seçkin dönüşümü üzerine inşa edilmiş olsa da, seçkin dönüşümünü anlama açısından önem arz etmektedir. O'na göre yerleşik seçkinlerin düşüşüne neden olan etmenlerin başında, ekseriyeti militarist seçkinler içerisinden çıkan yerleşik seçkinlerin fertlerini savaş meydanlarında kaybetmek suretiyle niceliklerini yitirmeleridir. Bir diğer neden ise yerleşik seçkinlerin, bir kaç kuşak sonra, temel varlık nedenleri ya da araçları olan zor kullanma yeteneklerini yitirmeleridir. Seçkinliği miras yoluyla devralan yeni kuşaklar, statünün vermiş olduğu güvenceyle hümanistleşerek güç kullanmaktan kaçınır hale gelmektedirler. Böylelikle hem kendilerine karşı girişilecek bir harekete direnecek gücü kaybetmiş olurlar. Hem de karşıt seçkinlerin bu durumu anlamalarıyla cesaretlenmelerine olanak vermiş olurlar. Son olarak ise; toplumsal yapıdaki değişim ile belirlenen yeni seçkin kriterlerine sahip bireyler artık farklı sınıflardan çıkmaktadır ve yerleşik seçkinler bu yeni seçkin donanımlarını haiz bireyleri devşirecek kabiliyeti göstermediğinden düşüş süreci başlamış olur (Aron, 1973: 121).

Gücünü kaybettiğini hisseden, karşılarındaki huzursuz kitlelerin arayışlarına ve taleplerine cevap veremediği için yolun sonuna yaklaştığını anlayan yerleşik seçkinlerin en bilindik tepkisi muhafazakarlaşmadır. Düşüş sürecinde geleneksel retoriğe geri dönüş, genellikle yönetici seçkinlerin köşeye sıkışmışlıklarının en bariz dışa vurumudur (Moore, 2002: 232). Böylelikle, kaybettikleri meşruiyeti yeniden kazanacaklarını düşünen yerleşik seçkinlerin en büyük hatası, toplumun hala bıraktıkları yerde olduğu yönündeki zanlarıdır. İktidar sürecinde çeşitli nedenlerle koştukları toplumun yeni halinden haberdar olmadıklarından, sarıldıkları bu geleneksel retorik onların kurtuluşuna yetmemektedir.

Düşüş sürecinde muhafazakarlaşan, hümanistleşen yerleşik seçkinlerin bir diğer tepkisi ise aynı oranda aç gözlülük ve mal hırsına bürünmesidir. Değişimin yaklaştığını hisseden yerleşik seçkinler, henüz iktidarı kaybetmeden, servetlerini arttırabilmek için

her türlü gayri meşru yola başvurmaya başlarlar (Pareto, 2005: 61). İktidar sonrası yaşantılarını kolaylaştırmak için başvurdukları bu yöntem seçkinlerin düşüşünü de aynı oranda hızlandırmaktadır. Zira bu durum bir yanda, zaten huzursuz olan kitlelerin huzursuzluğunu arttırarak onları yeni arayışlara sevk ederken diğer taraftan iktidarın meşruiyetini de tamamıyla ortadan kaldırmaktadır. Yine aynı şekilde, bu gayri meşru yöntemler karşıt seçkinin de elini güçlendirerek, yerleşik seçkinlere karşı daha fazla destek bulmasını sağlamaktadır.

Seçkin dönüşümünü sadece yerleşik seçkinlerin güçlerini yitirmesine bağlamak oldukça dar bir bakış olacaktır. Aslında bu dönüşümün nedenleri arasında, en az yerleşik seçkinlerin güçsüzleşmesi kadar önemli bir diğer etmen de meşruiyet temellerinin sarsılmasıdır. Her toplumda, o topluma hakim olan inanç, değer ya da duygu temeline dayalı bir meşruiyet skalası mevcuttur. Bu skalaya Mosca "*politik formül*" adını vermektedir. Her politik formül, o toplumun entelektüel ve moral yetişkinlik derecesiyle uyum içinde olmalıdır. Politik formülün eskimesi ya da dayandığı temellerin gevşemesi idareci sınıfta meydana gelmesi olası değişikliğin de habercisidir (Mosca, 2005: 246). Bu yönüyle Türkiye'de 1980'e kadar ki politik formül, sarsılmalar olsa da, Kemalizm üzerine inşa edilmiş (Köker, 2004), batılı değerlerin hakim olduğu bir politik formüldü (Berkes, 2004; İnel, 2001; Kahraman, 2012; Keyder, 2000; Kıray, 1999). 1980 sonrası yaşanan hızlı sosyal değişim bahsi geçen politik formülün temellerini sarsarak, seçkin dönüşümünün önünü açmış oldu.

Benzer şekilde, temel sorun düşüş sürecindeki yerleşik seçkinlerin güçsüzleşmesi ve güce başvurmakta çekimser olmasından ziyade meşruiyetini yitirmesidir. Çünkü bir seçkin grup meşruiyetini yitirdikten sonra, ne kadar açık ve doğrudan güç kullanırsa, kurulu değer sistemiyle o oranda ters düşmektedir (Duverger, 2002: 130). Yerleşik seçkinlerin, yerleşik değer sistemiyle çelişiyor/çatışıyor olması seçkin grubunun güç ve meşruiyet kaybını arttırdığı gibi ikame edilecek seçkinlerin de avantajlı duruma geçmesini sağlamaktadır. Bu süreç yerleşik seçkinlerin meşruiyetini ortadan kaldırırken, karşıt seçkinlerin iktidarlarını ve iktidar mücadelelerini meşru hale sokmaktadır.

Kanaatimizce burada üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise, düşüşe geçen seçkin grubun hümanistleşmesi konusundadır. Türkiye örneğine bakıldığında, özellikle seçkinlerin düşüş sürecinde güç kullanmaktan çekinmedikleri ve yeri geldiğinde

darbeye varan zor kullanımlarına gidebildikleridir. Yine bu süreçlerde, yargı seçkinlerinin de devreye girerek çeşitli yöntemlerle karşıt seçkinlerin yükselişini engelleme çabaları kayda değerdir.

1.7.2. Yeni Seçkinlerin Yükseliş Süreci

Yerleşik seçkinlerin siyasal sistemin içinde bulunduğu krizi çözmekteki başarısızlığı ya da kitlelerin taleplerini karşılayamaması ile karşıt seçkinin iktidar yürüyüşü başlamış olur. Yerleşik seçkinlerin huzursuzluğu ve memnuniyetsizliğinden güç ve destek alan karşıt seçkinler iktidarı ele geçirmeye başlarlar. Bu sürecin başlayabilmesi için bir takım önkoşulların varlığı da gerekmektedir. Her şeyden önce toplumda köklü bir ekonomik ilerleme ve keskin bir sınıfsal uzlaşmazlık olması gerekiyor. Bunu yanı sıra; aydınların yerleşik seçkinleri terk etmesi, hükümet aygıtının, yukarıda da zikredildiği üzere, sorunları çözmede yetersizliği ve bunun uzantısı olarak siyasal anlamda yeteneksiz bir egemen sınıfın varlığı gerekmektedir (Bottomore, 1993: 49-50). Tüm bu şartların bir araya gelmesiyle yeni seçkin grubunun iktidarı elde etme süreci başlamış olur.

Seçkin dönüşüm sürecinde karşıt seçkinlerin zaruretini duyduğu en önemli husus kitle desteğidir. Eğer bir seçkin grubu yerleşik seçkinlere karşı bir mücadeleye girişecekse bu süreçte, özellikle demokratik sistemlerde, halkın desteğini arkasına alması şarttır. Halkın desteği; gösteri, ayaklanma gibi aktivist eylemler şeklinde olabileceği gibi salt oy kullanma gibi edilgen, pasif bir davranış şeklinde de olabilir. Ama her ne şekilde olursa olsun, halkın desteğini almadan girişilecek bir mücadelede yerleşik seçkinlere karşı başarılı olmak imkansızdır (Arslan, 2007a: 65). Halkın desteğini arkasına alan karşıt seçkinler, hele bir de zamanlamayı doğru yapabilirlerse seçkin dönüşümünü gerçekleştirmeleri kaçınılmazdır.

Ne var ki; geçiş aşamasında iktidarı eline almaya başlayan kitle, hiçbir şekilde elindeki erki, içinden geldiği sınıfın çıkarlarını gerçekleştirmek için kullanmazlar. Her ne kadar iktidarı elde ederken o sınıfın desteğini arkasına almışsa da geldiği sınıfa rahatlıkla arkasını dönebilir (Moore, 2002: 68). İktidar yürüyüşlerinde, bu mücadeleyi kendileri için verdiklerini iddia ettikleri, bu iddia sonucunda desteğini aldıkları kitleleri, iktidarı elde ettikten sonra rahatlıkla yok sayabilmektedirler (Pareto, 2005: 35).

Seçkin dönüşümünün baş aktörü olan karşıt seçkinler, özünde yerleşik seçkinlerden farklı bir toplumsal sınıftan gelen seçkinlerdir. Yerleşik seçkinlerle aynı toplumsal sınıftan olsalar dahi, karşıt seçkinler desteğini farklı toplumsal sınıflardan almaktadırlar. Fakat bu toplumsal sınıfın tek başına halkı temsil eden alt tabaka olması yeterli olmamaktadır. Yükselişteki yeni seçkin grubu, alt tabakanın yanı sıra ne zaman ki daha güçlü bir sınıfın yakınmalarından kaynaklanan bir desteği arkasında bulursa, işte tam da bu noktada seçkin dönüşümü başlamaktadır (Moore, 2002: 104). Kalabalık alt tabakanın desteğinin yanında, görece güçlü olan bu yeni tabakanın desteği, karşıt seçkinlerin yerleşik seçkinlere karşı bir güç olmasına neden olmaktadır.

Karşıt seçkinlerin iktidarı elde edişleri aslında bir dairenin başa dönüşünden ibarettir. Bu mücadelenin sonucunda iktidarı ele alan karşıt seçkinler iktidarı ele alana ve elde ettikten belli bir süre sonrasına kadar devrimcidirler. Onları iktidara taşıyan özelliklerini sürdürürler. Bütün sistem yeniden inşa edilip, eski seçkinlerden hiçbir eser kalmayınca kadar bu devrimcilik sürer. Ne zaman ki iktidar mutlaklaşır ve güç tam olarak hissedilmeye başlanırsa o andan itibaren muhafazakarlaşma da başlamış olur. Hem de bu muhafazakarlaşma eskisinden daha katı bir görüntü arz eder. İşte bu noktada yeni bir karşıt seçkin hareketi başlamış olur (Pareto, 2005: 88). Artık yerleşik seçkinler kendilerinden öncekilere yaptıklarıyla yüzleşmek zorunda kalacaktır. Bu süreçte yerleşik seçkinler için önemli bir nokta da iktidarı kullanma durumlarıdır. Eğer yerleşik seçkinler iktidarlarını prestij ve ahlaki niteliklerle donatmışsa, seçkin dolaşımı ya da karşıt seçkinlerin iktidarı ele geçirmesi oldukça zor olur. Karşıt seçkinleri iktidarı ele geçirse dahi yerleşik seçkinler saygınlıklarını korurlar. Hatta bu saygınlık onların yeni iktidar paylaşımında bile dolaylı iktidar gücüne sahip olmalarına neden olur (Mills, 1975: 120).

Karşıt seçkinler iktidarı elde ettiklerinde görece daha başarılı bir yönetim sergilerler. Çünkü seçkin statüsünü kaybederek kitle durumuna düşen kişi psikolojik çöküntü yaşayarak, adalet olgusunu tartışırken halkın arasından seçkin konumuna yükselen kişi, bu sosyal ödülün etkisiyle daha özverili ve başarılı bir performans sergiler. Özellikle Osmanlı'da kullanılan devşirme sistemi²⁸ bu psikolojik dinamik nedeniyle başarılı

²⁸ 14. Yüzyılın başından 17. Yüzyılın başına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda devam eden bu sisteme göre, yetenekli gayrimüslim tebaa çocukları alınarak sarayda İslam dini esaslarına göre eğitiliyor ve üst

sonuçlar doğurmuştur (Arslan, 2010: 87-88). Ne var ki statü değişikliğiyle ortaya çıkan bu konsantrasyon, zaman içerisinde yeni yükselinen statüye alışılmasıyla birlikte azalmaya başlar. Bu noktadan sonra yeni ve heyecanlı bireylere olan ihtiyaç dönüşüm sürecini yeniden başa sarar.

düzey görevlerde dahil olmak üzere kamu hizmetinde çalışmalarına imkan tanınıyordu. Devşirme sistemi sosyal mobilizasyon için oldukça önemli bir mekanizma olarak işlev görmekteydi (Heper, 2006b: 205).

BÖLÜM 2: KUVVETLER AYRILIĞI VE TÜRKİYE’DE YARGI SEÇKİNLERİ

Bu bölümde öncelikli olarak kuvvetler ayrılığı kavramı ve pratiği incelenecek daha sonra ise Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na göre yargı teşkilatının örgütlenmesi ve bu sistem içerisindeki yargı seçkini olarak ifade edebileceğimiz statüler tanımlanmaya çalışılacaktır. Yargı teşkilatı açıklanırken çok derinlemesine analizlerden kaçınılacak, teşkilat yapısına ilişkin genel bir tasvir yapılmaya çalışılacaktır.

2.1. Kuvvetler Ayrılığı Kavramı ve Kökenleri

Özünde bir aygıt olarak devletin ifa etmesi gereken üç temel işlevi ifa eden kurumların birbirinden ayrı olması fikrine dayanan kuvvetler ayrılığı günümüz modern demokrasilerde en önemli tartışma konularının başında gelmektedir. Anayasa hukukunun temel konularından biri olan bu ilke hukuki olmaktan çok siyasal bir nitelik taşımakta ve bir o kadar da tartışılmaktadır.

Kuvvetler ayrılığı ilkesi; devletin temel işlevlerini gören ifa eden organlar olarak kabul edilen yasama, yürütme ve yargı organlarının, özgürlüklerin güvence altına alınabilmesi için birbirinden ayrı ve bağımsız olarak işlemesi gerekliliği temeline dayanmaktadır. Bir diğer ifadeyle kuvvetler ayrılığı, devletin yapmakla mükellef olduğu faaliyet ve görevlerin birbirinden ayrılmasını ve bunların ayrı organlar tarafından yerine getirilmesi felsefesine dayanmaktadır (Öztek, 1993:273). Mutlak gücün yozlaştırıcı ve özgürlükleri ihlal edici karakterine karşı ortaya çıkmış olan kuvvetler ayrılığı, yasama, yürütme ve yargı erkinin her birini başka bir organa vererek böylelikle birbirlerini dengelemeleri ve özgürlükler karşısında sınırlandırılmalarını sağlamayı amaçlamaktadır (Teziç, 1998: 391-392). Birbirinden bağımsız olan bu erkler, bağımsızlıkları oranında birbirlerini dengelemek suretiyle bireysel özgürlüklere yönelik tehditleri de bertaraf etmiş olacaktırlar. Zira tüm gücün tek elde toplanması hem demokrasi hem de özgürlükler için önemli bir riski de beraberinde getirmektedir.

Devlet, yapı itibarıyla yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç temel erk aracılığıyla işlemektedir. Bu üç erkten yasama, toplumsal yaşamı düzenleme bir diğer deyişle kuralları koyma işlevini görmektedir. Yürütme organı, yasama erkinin koymuş olduğu kuralların uygulanmasından sorumludur. Yargı erki ise bu kanunların uygulanmasında

ortaya çıkacak uyuşmazlıklar ve sorunların çözümünden sorumlu erktir. Her bir kuvvetin ayrı organlar tarafından kullanılması ve temsil edilmesi diğer taraftan bu organların birbirleri üzerinde amir pozisyonda bulunmaması ve ayrıca birbirlerini kontrol etmeleri, bireysel haklar ve özgürlüklerin güvencesi olarak kabul edilir. Bu meyanda kuvvetler ayrılığı; demokratik yollarla hükümeti elde edenlerin, antidemokratik uygulamalarının ve dolayısıyla bireysel hakların kullanımının engellemesine de mani olması nedeniyle hukuk devletinin ve demokrasinin de temel dayanağı ve güvencesi olmaktadır (Akad ve Dinçkol, 2000:45). Zaten kuvvetler ayrılığı ilkesinin çıkışında da demokratik sistemlerde, tüm yetki ve iktidarın bir elde toplanıp, otoriter ve despotik bir yönetimin oluşmasını engelleme ve kuvvetlerin karşılıklı olarak birbirlerini denetlemeleri prensibi yatmaktadır (Özek,1982:915).

2.1.1. Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Kuramsal Temelleri

Devlet mekanizması ve bu mekanizmanın işleyişine yönelik ortaya konulan tartışmalar içerisinde bu gücün sınırları önemli bir yer teşkil etmektedir. İktidar erkinin sınırlandırılmasına yönelik ilk düşüncelere Taoizm'in kurucusu olan Lao Tzeu'da rastlamak mümkündür. İktidarı elinde bulunduranların bu güç ile çok fazla oynamamaları ve bu gücün bir şekilde sınırlandırılması hususuna değinen Tzeu, kuvvetler ayrılığı fikrinin ilk tohumlarını atmıştır (Bouthoul, 1997:12). Gücün sınırlandırılmasının işlevsel bir aracı olarak kuvvetler ayrılığı kavramı ise ilk olarak Aristo'da görülmektedir. Aristo Politika'sında (2002: 124-127) incelediği Yunan site devletlerinde günümüzdekine benzer şekilde; yasaların yapıldığı meclis, kararların uygulandığı kamu görevlilerinden müteşekkil idare ve kuralsızların cezalandırıldığı yargı sisteminden bahsederek kuramın temellerini atmıştır.

Aristo'ya göre tüm siteler için gerekli üç öge vardır ve iyi bir yasa koyucu bunların her birinin oluşumu için için en iyi düzenlemeyi bulmalı ve uygulanmasını sağlamalıdır. Bunlardan ilki toplum açısından önem taşıyan bir şeyin tartışılıp karara bağlanmasının sağlandığı bir meclis, ikincisi bu tartışılan şeylerin fiiliyata dökülmesinde işlev gören yürütme, sonuncusu ise yargıdır (Aristo, 2002:115). Yaşadığı dönemin siyasi yapısının ve siteminin eseri olan bu görüşler iktidarın sınırlandırılmasından ziyade gücün paylaşımının açısından işlevsel ve ufuk açıdır. Bu üç gücün birbirini dengelemesi ve

sınırlandırması fikri ise daha sonraki dönemlerde yine bir Yunan düşünür olan Polybios ile olmuştur. O; siyasal sistem içerisinde farklı fonksiyonları gören her bir erkin birbirini durdurması ve dengelemesiyle iyi işleyen ve uyumlu bir yönetimin kurulabileceğini söyler. Daha sonraları Cicero da benzer şekilde karma yapılı bir devlet veya bu kurallardan meydana gelen bir yönetimde en önemli unsur olan denge ve yumuşamanın yönetime işlerlik katacağı ve iktidarı dengeleyeceği düşüncesiyle kuramın oluşumuna katkıda bulunmuşlardır (Kutlu, 2001:100).

Orta çağ düşünürlerinden Aquino'lu Thomas'da iktidarın doğal hukukla sınırlandırılması gerektiğini vurgulayarak insanların gereksinimlerine yönelik olarak çalışması durumunda meşru sayılabileceğini, iktidarın onu kullananların kötüye kullanımını önleyecek bir biçimde düzenlemesi gerekliliğini vurgulamıştır (Zabunoğlu, 1963:57; Güleener, 2013: 102). Spinoza da, iktidarın yasalarla sınırlandırılması gerekliliği üzerinde durarak aksi takdirde devletin keyfilikten kurtulamayacağını vurgulamaktadır (Bouthoul, 1997:57).

Görüldüğü üzere kuvvetler ayrılığının temelinde iktidarın sınırlandırılması arzusu yatmaktadır. İlk çağlardan itibaren devlet iktidarının çok büyük bir güç olduğu ve bu gücün tek elde toplanmasının bireyler açısından tehlike yaratacağı noktasında önemli görüş birliği oluşmuştur. İşte bu, azmanlaşma tehlikesi taşıyan iktidarın sınırlandırılmasını da modern dönemle birlikte ortaya atılan kuvvetler ayrılığı kuramı sağlamıştır.

2.1.2. Kuvvetler Ayrılığı Kuramcıları

Kuvvetler ayrılığı ilkesine yönelik sistematik bir yaklaşımın ortaya çıkışı 18. Yüzyıla tekabül etmektedir. Özellikle meşruti monarşilerin ortaya çıkışı ve bu anlamda monark ile parlamentolar arasında baş gösteren yetki ve görev tartışmaları kavramın ortaya çıkışında önemli bir paya sahiptir (Güleener, 2013: 103). Bu tartışmaların ortasında şekillenen kuvvetler ayrılığı ilerleyen dönemlerde siyasal sistemlerin şekillenmesinde ve anayasacılık hareketlerinde önemli bir işlev görmüştür. Bu kapsamda kuramın şekillenmesinde özellikle Locke ve Montesquieu'nun önemi büyüktür.

2.1.2.1. John Locke

John Locke, kuvvetler ayrılığı ilkesinin kuramsal olarak şekillenmesinde çok önemli bir role sahiptir. Locke kendinden öncekilerden farklı olarak, kuvvetler ayrılığını yönetim erkini tanımlama ekseninden çıkararak, gücün kötüye kullanımının nasıl engelleneceği hususunda bir çözüm önerisi olarak formüle etmiştir (Sidney, 1996:22). Locke Kuvvetler ayrılığının bir özgürlük felsefesi ve yöntemi olarak gündeme getiren ve iktidarı gücün sınırlandırılabilmesi için farklı erklere parçalayan ilk düşünürdür. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin sonucu olarak iktidarın sınırlandırılacağını ve devleti yasama, yürütme ve federatif kuvvetlerden oluşan üçlü bir ayrıma tabi tutarak monarşik yönetimlerin sınırlandırılabilmesini savunmuştur (Erdoğan, 1997:104).

Locke'un siyasal sistem analizinde devlet iki temel organa bölünmektedir. Bu organlardan ilki; diğerlerine göre üstün bir kuvvet olan yasamadır (Kutlu, 2001:109). O'na göre yasama organı, devlet gücünün toplumu oluşturan fertleri korumak için nasıl kullanılması gerektiğini gösteren kuvvettir. Yasamanın amacı, toplumu oluşturan bireylerin yararına işlemler yapılmasını sağlamak ve halkın menfaatine olan yasaları çıkarmaktadır. Bundan dolayıdır ki yasama organı genel yasalar çıkarır, keyfi kararlar alamaz ve mülkiyet hakkını keyfince sınırlayamaz, ortadan kaldıramaz (Akın, 1990:136). İkinci kuvvet olan federatif kuvvet ise kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Yürütmenin işlevini gören birinci federatif kuvvet genellikle iç işlerle ilgilenirken dış ilişkilerle ilgili olan federatif kuvvet devletin güvenliğini ve gücünü temsil etmektedir (Locke, 2002: 276-278). Yürütme kuvveti yasamanın yapmış olduğu kuralları, olumlu yasaları uygulama işlevini yerine getirmektedir. Yasama sadece ihtiyaç duyulduğunda çalışırken yürütme süreklilik arz eden bir işlevi ifa etmektedir.

Locke'un tasnifinde yargı organına rastlanmamaktadır. Zira O'na göre yargı organı yasamanın çıkarmış olduğu kurallara ilişkin anlaşmazlıkları çözüme kavuşturma işlevini görmesinden dolayı, yasamaya bağlı olmalıdır (Akın, 1990:139). Bu yönüyle O, günümüzdeki tasnifiyle üçlü bir kuvvetler ayrılığı formüle etmemiş olsa da devlet iktidarının birbirinden bağımsız organlarca kullanılması gereğini vurgulayan ilk düşünür olması hasebiyle, kuramsal açıdan büyük bir önem taşımaktadır.

2.1.2.2. Montesquieu

Kuvvetler ayrılığı denilince akla ilk gelen düşünürlerin başında yer alan Montesquieu, Locke'un fikirlerinden ve bu çerçevede şekillenen İngiliz hükümet sisteminden hareketle kuramın bugünkü halini sistematize eden düşünürdür. Montesquieu, kuvvetler ayrılığı kuramını Locke'un sistematikliğinden daha ileri taşıyarak kavrama iki farklı yenilik getirmiştir: Öncelikli olarak O'nun kuramında yürütme bir bütündür. Montesquieu Locke'dan farklı olarak yürütmeyi dış ilişkiler ve içe dönük eylemler olarak ikiye ayırmak yerine hepsinin tek bir organca yerine getirilmesi gerektiği fikrinden hareketle tek bir bütün olarak ele alır. Diğer bir farklılık ise Montesquieu yargıyı üçüncü bir kuvvet olarak kuramına dahil eder (Friedrich, 1999:35). Bu üç erkin, yani yasama, yürütme ve yargının sistematik olarak birbirinden ayrılmasını ilk kez tam anlamıyla Montesquieu da görmekteyiz. Bunun yanı sıra bu üç erkin keskin bir şekilde birbirlerinden ayrılmasına da yine O'nda rastlanılmaktadır. Bu yönüyle Montesquieu kuvvetler ayrılığı kuramının kurucusu olarak kabul edilmektedir.

Montesquieu'ya göre devlet üç erkten oluşmaktadır: Bunlardan ilki kuralları koyan yasama erki, ikincisi hukukun ve kuralların sürdürülebilirliğini, cezalandırma ve anlaşmazlıkların çözümünü sağlayan yargı erki, üçüncüsü ise özel hukukla ilgili işleri yürütme, savaş ve barışa karar veren, güvenliği sağlayan yürütme erkidir. (Mosca, 1968:175). Yönetilenlerin yönetenlere karşı korunmalarının sağlanması, iktidarın kötüye kullanılmasının engellenmesi ve özgürlüğün en iyi şekilde gerçekleşebilmesi için bu üç iktidarın ayrı ellerde toplanması gerekmektedir. Aksi takdirde özgürlükten ve güvenden bahsetmek mümkün olmayacaktır (Montesquieu, 2002:329-330).

Montesquieu, kuramını özgürlük kavramı üzerine kurarak, bireyin iktidara karşı nasıl korunacağı hususuna kafa yormuştur. Dolayısıyla kuramın felsefi alt yapısını oluşturan, iktidarın sınırlandırılması fikrinden hareketle, kuvvetler ayrılığını iktidarlara sınırlandırmak ve bireysel hakları güvence altına almak amacıyla formüle etmiştir. O'na göre, hükümet öyle bir şekilde kurulmalıdır ki, hiç kimse yasanın kendisine yapmayı zorladığı şeyi yapmaya, yasanın izin verdiği şeyleri de yapmamaya zorlanmamalıdır (Montesquieu, 1998:293). Bir diğer deyişle yönetim gücün etkisiyle otoriter bir şekilde bireylerin özgürlüklerini ihlal etmemelidir. Bunu sağlayacak olan da iktidarın farklı fonksiyonlarının farklı ellerde toplanmasıdır. Aksi durumda, yasayı

yapan, uygulayan ve hüküm veren aynı kişiler olursa böyle bir ortamda bireysel özgürlüklerden bahsetmek de mümkün olmayacaktır.

Montesquieu kuramında kendinden öncekilerden farklı olarak yürütme kuvvetini yasama ve yargı ile birlikte anarak yeni bir çığır açmakla birlikte, yargı kuvveti üzerine söyledikleriyle de onu ayrı bir güç olarak tanımlamıştır. Yargı erki her ne kadar Montesquieu'nun kuramında diğer erkler göre en geri planda kalanı olsa da O'na göre, yargının diğer kuvvetlerden ayrılması en az yürütme ve yargının birbirinden ayrılması kadar hayattır. Fakat Montesquieu yargıyı günümüz modern sisteminden biraz farklı formüle etmektedir. O'na göre yargılama yetkisi sürekli bir senatoya değil, yılın belirli zamanlarında, yasaların buyruğu gereğince, halk tarafından oluşturulacak mahkemelere verilmelidir (Montesquieu, 1998:296). Yargılama yetkisi sürekli bir organın eline bırakılacak olursa, bu güçlerin bir araya gelmesi gibi bir sonuç doğuracaktır. Bu yaklaşım her ne kadar modern hukuk sistemi açısından kabul edilemez olsa da ortaya çıktığı dönem şartları için makul bir yaklaşımdır.

Yargının sadece kendi içerisindeki sürekliliği değil diğer güçlerle bir araya gelmesi de özgürlükler açısından önemli sakıncaları doğuracaktır. Özellikle yargı, yasama kuvveti ile bir araya gelecek olursa, yargıç yasa koyucu durumuna gelecek ve böylece bireylerin siyasal sistem içerisindeki bütün mukadderatları keyfi iradeye bağlı kalacaktır. Benzer şekilde yargı eğer yürütme gücü ile birlikte tek elde toplanacak olursa da bu durumda yürütmenin keyfiliği ve devletin gündelik eylem ve işlemlerinde özgürlükleri ihlal etmesi veya hiçe sayması durumunu doğuracaktır (Akyılmaz, 1995:56).

2.1.2.3. Kuvvetler Ayrılığı ve Seçkin Kuramı

Buraya kadar çizilen çerçeve göz önünde bulundurulduğunda, kuvvetler ayrılığı ilkesi ile devletin egemenliğindeki çeşitli işlevlerin, birbirinden ayrı ve bağımsız organlar maharetiyle yerine getirilmesi hem bu güçlerin dengelenmesi ve birbirlerini kontrol altında tutması hem de özgürlüklerin devlete karşı koruma altına alınması anlamında işlevsel bir durumu ifade etmektedir. Bu anlam kuvvetler ayrılığının daha çok hukuki anlamı ile ilgilidir. Siyasal anlamı ile de devlet içerisinde bulunan çeşitli siyasi unsurları devlet yönetimine katılması anlatılmak istenmektedir (Şenel, 1996:345). Bu yönüyle özgürlüklerin güvencesi olarak tasarlanan kuvvetler ayrılığı, seçkin kuramlarındaki

siyasal seçkinleri de işaret etmektedir. Kuvvetler ayrılığı ile siyasal seçkinler arasındaki sistematik ilişki derecesinin ideal yapısı tasvir edilmektedir. Fonksiyonel olarak siyasal seçkinler arasındaki bu tarz bir ayrışma ve iş bölümü bireysel özgürlükler ve iktidarın sınırlandırılması anlamında büyük önem taşımakla birlikte, aynı ayrışma seçkin deveranı için de büyük önem taşımaktadır. Zira söz konusu seçkinler arasında oluşması muhtemel yüksek oydaşım, gerekli olması durumunda seçkin dolaşımını da engelleyebilecektir.

Devlet mekanizmasının içinde olan siyasal seçkinler arasında fonksiyonel ayrışma olması, her zaman çatışmacı seçkin profilini doğurmayacaktır. Özellikle yüksek oydaşmacı seçkinlerin gözlendiği yapılarda, kuvvetler ayrılığında zikredilen güçlerden herhangi birisinde gözlenecek dönüşüm, diğerleri tarafından, hukuk dışı yollara başvurma pahasına da olsa engellenme yoluna gidilebilir. Bu kapsamda Türk siyasal sisteminde yargı organın siyasal aktivizmi olarak kabul edilen bazı kararların, seçkin deveranına ket vurma amacıyla yapıldığı yönünde önemli görüşler bulunmaktadır. Özellikle yakın geçmişte yaşanan parti kapatmaları bu anlamda kayda değerdir. Buna karşın, siyasal iktidarın yargı sistemine yönelik müdahaleleri de seçkin dönüşümü sürecinde, yerleşik seçkinlerin tümünü bertaraf etme şeklinde okunabilir.

Bu çalışma da özellikle yargı seçkinleri ile diğer siyasal seçkinler arasındaki ilişkilerin tarihsel seyri ve bu günü ortaya konulmaya çalışılacak ve bu çerçevede yargı seçkinlerinin kendilerini siyasal sisteme karşı konumlandırmaları tespit edilmeye çalışılacaktır.

2.2. Türk Yargı Sistemi

Yargı, Türk devlet yapısı içerisinde yasama ve yürütme kuvvetlerinin yanında üçüncü bir erk işlevi görmekte ve Anayasa'nın 9. maddesine göre Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır şeklinde hukuki bir düzenlemeye tabidir. Yargı erki Türk mahkemelerince, maddi hukuk kurallarının bağımsız hakimler tarafından olaylara uygulanması şeklinde işlev görmektedir.

Kara Avrupası Hukuk sisteminin bir uygulayıcısı olan Türkiye'de hukuki nitelikleri bakımından bir bütün teşkil eden işlerin bir yargı çeşidinde toplanmasıyla yargı kolları

oluşur ve her bir yargı koluna o alanda uzmanlaşmış bir mahkemenin bakmasıyla, yargı ayrılığı sistemi tecessüm etmiş olur. Her bir hukuk kolunun kendine özgü yargılama usullerine tabi birinci derece ve yüksek mahkemelerden oluşan bir yargılama çevresi bulunmaktadır. Yargı ayrılığı sisteminin en önemli sonucu ise devletin toplum üzerinde kurduğu devletçi ve kurallara bağlı yapı kendisini hukuk alanında da göstermektedir ve bundan dolayı yargının tam bağımsızlığından bahsetmek mümkün olmamaktadır (Süren, 2009: 200).

1982 Anayasasının 9. Maddesinde genel olarak tanımlanan yargı yetkisi, üçüncü kısmın üçüncü bölümünde daha detaylı olarak ele alınıp tanımlanmaktadır. Yasama ve yürütme kavramlarında olduğu gibi, “yargı” kavramı da kendi içinde “organik anlamda yargı” ve “fonksiyonel anlamda yargı” olmak üzere genellikle iki değişik anlamda kullanılmaktadır. Organik anlamda yargıya “yargı organı”nı ifade derken, fonksiyonel anlamda yargıya ise “yargı fonksiyonu”nu temsil etmektedir. Bu çalışmada yargı, organik anlamıyla ele alınacaktır. Bu boyutuyla yargı, 1982 Anayasası’nın 9. Maddesinde belirtildiği haliyle yargı, “*bağımsız mahkemeler*²⁹” olarak tecessüm eden ve yasama organının koymuş olduğu kurallara ilişkin ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözüldüğü organdır (Gözler, 2010: 331). Bu tanımdan hareketle Türk yargı sistemini ele alırken öncelikli olarak yargıya hakim olan temel ilkelere ve tarihçeye bakmak yerinde olacaktır.

2.2.1. Temel Kavramlar

Bu başlık altında yargı organının kurumsal yapısı içerisindeki temel kavramlar ve temel prensipler ele alınmaya çalışılacaktır. Özellikle yargının organik yapısının ortaya konulması ve onun bir erk olarak ortaya koyduğu temel işlevler ve bu işlevler yerine getirilirken kullanılan yöntemlere bakılacaktır.

²⁹ Bağımsız mahkemeler hiçbir organ, makam, merci veya kişi tarafından yargı yetkisini kullanırken kendilerine emir ve talimat verilemeyen, genelge gönderilemeyen, tavsiye ve telkinde bulunulamayan (m.138/2), kararları yasama ve yürütme organlarını bağlayan, kararları bu organlarca hiçbir surette değiştirilemeyen ve yerine getirilmesi geciktirilemeyen (m.138/4) görevlerinde bağımsız (m.138/1) ve teminatlı hâkimlerden (m.139) meydana gelen kuruluştardır.

2.2.1.1. Yargı

Sözlük anlamı ile yargı; “devletin hukuk düzenini korumaya ilişkin bağımsız bir yargı kuruluşunca suçluyu, haklıyı ve haksızı, hakkı tespit için yapılan kazai (yargısal) faaliyet olup, yargılama muamelelerinin tümüne verilen addır” (Özcan, 1993: 34). Bu anlamıyla yargı, günlük yaşantıda karşılaşılan hukuki problemleri ve uyuşmazlıkları çözmeye yönelik faaliyetlerde bulunan organı işaret etmektedir (Küçükyağcı, 2012: 3). Daha basit tanımı ile yargı, hukuk düzeninin korunması ve gerçekleştirilmesi misyonunu yerine getiren devlet organı olarak da tanımlanabilir (Özbudun, 2000: 353). Bu tanımlamalar genellikle yargı organının fonksiyonunu işaret etmekle beraber daha çok yasaların uygulanmasında doğan sorunların çözümüne odaklanan tanımlardır. Fakat yargının bu fonksiyonel tanımın dışında, yargının bireylerin diğer devlet erklerine karşı korunmasının temini anlamında da önemli bir işlevi bulunmaktadır. Yasama organının koyduğu ve yürütme organınca uygulanması gereken kuralların uygulanmasında, bireylerin güvencesini sağlamak anlamında yürütme organının hukuka bağlılığını sağlayan da yine yargı organıdır (Şentuna, 2007: 105-126). Bu yönüyle de yargı aslında seçkinler arasındaki dengenin ve kitlelerin seçkinlere karşı korunmasının yine seçkinler içinde bir kitle ile garanti altına alınması işlevini görmektedir.

Yargı ifadesi hukuk olarak biri organik diğeri de fonksiyonel olmak üzere iki farklı şekilde kavramlaştırılabilmektedir. Fonksiyonel anlamda yargı, hukuki uyuşmazlıkları ve hukuka aykırılıkları çözümleyen, karara bağlayan bir devlet fonksiyonunu ifade eder ki bu haliyle sadece mahkemeler olmaktan çıkan ve daha kapsayıcı bir tanım ortaya çıkar (Duguit, 1954: 118). Organik anlamda yargı ise, yasama ve yürütme gibi bir devlet faaliyetini ifade etmekte ve 1982 Anayasası'nın 9. Maddesi ile bağımsız mahkemeler tarafından icra edilen bir işlevi ortaya koymaktadır (Gözler, 2010: 393). Yargı kavramı bu ifadesiyle bu çalışmanın inceleme alanına girmektedir. Yargı; onu temsil eden ve ifa eden organlar ve bu organlarda görev yapan kişiler ile iktidar seçkinlerinin bir parçası ve aynı zamanda bir statü seçkinleri grubunu temsil etmektedir.

2.2.1.2. Yargı Teşkilatı

Yargı teşkilatı kavramı, yargı organının fonksiyonlarının yerine getirilmesinde işlev gören bütün yapıları kapsamaktadır. Bu çerçevede mahkemelerin kuruluşu ve işleyişi

başta olmak üzere bu mahkemelerin tasnifinden, burada görev yapan kişilerin niteliklerine kadar oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır bu çalışma kapsamında özellikle Türk yargı teşkilatındaki organik anlamada, mahkemeler ve bu mahkemelerde görev alan yargıçlar ele alınacak olup ilerleyen kısımlarda daha detaylı bir tasnif yapılacaktır.

2.2.1.3. Mahkeme

Hukuki anlamda mahkeme, hukuk kurallarına ilişkin ortaya çıkan uyuşmazlık veya aykırılık durumlarına ilişkin hüküm verilen ya da yargılama yapılan yer olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında mahkemeyi, yargı kuvvetinin kullanılarak kazai tasarrufta bulunulan resmi makamların tümü olarak da tanımlamak mümkündür (Başbakanlık, 1998: 214).

Bu anlamlarıyla mahkemeler; kuruluş ve çalışma biçimlerine göre, yargı sistemindeki yerine göre ve görmeyi üstlenmiş olduğu uyuşmazlığın niteliğine göre farklı tasniflere tabi olmakla birlikte (Küçükyağcı, 2012: 9) bu çalışma kapsamında çok detaylı bir incelmeye tabi tutulmayacaktır. Sadece yargı sistemi içerisindeki yerine göre bir tasnif yapılacak olup bu kapsamda yargı seçkinleri üst derece mahkeme görevlileri olarak kabul edilecektir.

2.2.1.4. Savunma

Kişilerin yargılama makamları önünde hiçbir endişesi olmadan ve serbestçe haklarını iddia edebilmeleri anlamına gelen savunma hakkı ilkesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan savunma kavramı, yargı sistemi içerisinde avukatlar tarafından ifa edilen bir görevdir. Teorik olarak kişinin kendisi tarafından da kullanılabilir olan bu hak, hukuk sisteminin belirli bir uzmanlık gerektirmesi nedeniyle, bu alanın profesyonelleri olan avukatlar maharetiyle yerine getirilmektedir. Her ne kadar yargı erki içerisinde sayılmasa da bir yargı seçkini olarak avukatlar bu çalışma kapsamı içerisinde yer alacaktır.

Avukatlık, 4 yıllık hukuk fakültesi mezunlarının, mezuniyete müteakip yapacakları bir staj dönemi sonucunda, bu stajdan başarılı olanların yapabilecekleri bir meslektir. Stajı

başarı ile tamamlayan avukat adayları, bir baroya³⁰ kayıt yaptırarak mesleğe başlamış olurlar. Bu çalışma kapsamında baro başkanları ve görünürlüğü yüksek olan avukatlar birer yargı seçkini olarak kabul edilecektir.

2.2.1.5. Hakim

Sözlük anlamı; egemenliğini yürüten, buyruğunu yürüten, sözünü geçiren kişi anlamına gelen hakim, millet adına yargı yetkisini kullanarak yasaya aykırı davranışlarda veya uyusılmayan işlerde yasayı yerine getirmekle, adaleti gerçekleştirmekle görevli kimse olarak tanımlanmaktadır. Adli ve idari yargı olmak üzere iki ana kola ayrılan hakimlik mesleği, adli yargı bakımından sadece 4 yıllık lisans eğitimi veren Hukuk Fakültesi mezunları arasından Adalet Bakanlığı'nca ihtiyaca göre açılan sınavlarla seçilirler. İdari yargı hakimleri ise, başta Hukuk Fakültesi olmak üzere programlarında hukuk bilgisine yeterince yer veren Siyasal Bilgiler, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi mezunları arasından sınavla seçilmektedir.

Hakimler mahkemelerde asli olarak yargılama görevini yerine getiren unsurlardır. Hakimlik mesleğine ilişkin Anayasada;

- Hâkimlerin azlolunamayacağı ve kendileri istemedikçe, Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamayacağı; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylıklarından ve özlük haklarından yoksun kılınamayacağı,
- Hâkimler altmış beş yaşını bitirinceye kadar hizmet görecekları ve Hakimlerin özlük, atanmalarına ilişkin işlerinin, mahkemelerin bağımsızlığı esasına göre, kanunla düzenleneceği,
- Hâkimler ve savcılarının adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını olarak görev yapacakları ve bu görevlerin meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütüleceği,

³⁰ Baro, avukatların kayıtlı olduğu kamu kurumu niteliğindeki bir meslek kuruluşudur. Barolar, yasaların bir meslek kuruluşu olarak kendilerine yüklediği görevlerinin yanında, yargı sisteminin bir parçası olarak avukatların kurumsal örgütü niteliğindedir ve hukukun gelişmesine katkıda bulunurlar. Baro kelimesi dilimize Fransızca'dan geçmiş olup kelime anlamı "demir parmaklık"tır. Türkiye Barolar Birliği, bütün baroların katılımıyla oluşan, kamu kurumu niteliğinde, tüzel kişiliğe haiz bir üst meslek kuruluşudur (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Baro>).

- Hâkimlerin, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görevlerini ifa edecekleri,
- Hâkimler ve savcılarının idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlı olduğu ve kanunda belirtilenlerden başka, resmî ve özel hiçbir görev alamayacakları,
- Adalet hizmetleri ile savcılarının idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığı tarafından denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemlerinin ise adalet müfettişleri eliyle yapılacağı ve bunlara ilişkin usul ve esasların kanunla düzenleneceğini,
- Hâkim ve savcılarının özlük işleri hakkında mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulup ve görev yapan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun karar verebileceği,

şeklinde düzenlemeler yapılarak hakim ve savcılarının anayasal güvencesi temin edilmiştir. Adli ve idari yargı hâkim ve savcılarının niteliklerini, atanmalarını, hak ve ödevlerini, aylık ve ödeneklerini, meslekte ilerlemelerini, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesini, haklarında disiplin kovuşturması açılmasını ve disiplin cezası verilmesini, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri veya kişisel suçlarından dolayı soruşturma yapılmasını ve yargılamalarına karar verilmesini, meslekten çıkarılmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik hallerini, meslek içi eğitimlerini ve diğer özlük işleri ile Yargıtay ve Danıştay Başkan ve üyelerinin aylık ve ödenekleri ile diğer mali, sosyal hak ve yardımları 26/02/1983 tarih ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunuyla düzenlemiştir.

2802 numaralı kanuna göre; hâkimler, adli ve idari hâkimler olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Adli yargıda hâkimler, Mahkeme başkan ve üyelerini, hâkimleri, Yargıtay tetkik hâkimleri ile Adalet Bakanlığı merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında idari görevlerde çalışan hâkimleri; İdari yargıda: Mahkeme başkan ve üyelerini, hâkimleri, Danıştay tetkik hâkimleri ile Adalet Bakanlığı merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında idari görevlerde çalışan hâkimleri ifade etmektedir (Küçükyağcı, 2013: 144). Bu çalışmada ise hakim ifadesi kendi yargı kolundaki yüksek mahkemelerde görev yapan ya da bu görevlerden emekli olmuş kişiler kastedilmektedir. Yine aynı şekilde savcı

ifadesi de yüksek mahkemelerde görev yapan savcılarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Yüksek yargıdaki hakim ve savcılarının kastedilmesinin sebebi ise, kararsal ve ünsel açıdan onların yargı seçkini olarak kabul edilmeleridir.

Hâkim olabilmek için temel şart 2802 sayılı Kanunun 8. maddesindeki şartları³¹ taşımaktır. Bu şartları taşıyan adaylar, Adalet Bakanlığı ile imzaladığı protokole göre Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan yazılı yarışma sınavına girerek mülakat hakkını elde etmeye çalışırlar. Mülakatı kazananlar hâkim ve savcı adayı olarak atanmaktadır. Hâkim ve savcı adayları belirli bir süre eğitim ve 17 ay staj görürler. Eğitim ve staj sonrasında yer alan yeterlilik sınavına alınırlar. Adaylar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun görüşü alınmak suretiyle, Adalet Bakanlığınca hâkimliğe veya Cumhuriyet savcılığına atanacak şekilde ayrılırlar. Eğitim sonunda yazılı sınavda başarılı olan ve herhangi bir engeli olmayan adayların mesleğe kabullerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu karar vermektedir.

Mesleğe kabul edilen adayların, adlî ve idarî yargı teşkilâtının ihtiyacı ile eş durumu ve diğer durumları göz önünde bulundurulmak suretiyle, adlî yargı adayları için görev

-
- ³¹ a) Türk vatandaşı olmak,
b) Adli yargı adayları için; hukuk fakültesinden mezun olmak veya yabancı bir hukuk fakültesini bitirip de Türkiye'deki hukuk fakülteleri programlarına göre eksik kalan derslerden sınava girip başarı belgesi almış bulunmak, İdarî yargı adayları için; hukuk fakültesinden mezun olmak veya yabancı bir hukuk fakültesini bitirip de Türkiye'de hukuk fakülteleri programlarına göre eksik kalan derslerden sınava girip başarı belgesi almış bulunmak, hukuk fakültesinden mezun olanlar dışından alınacak adaylar bakımından, her dönemde alınacak aday sayısının yüzde yirmisini geçmemek üzere ihtiyaç oranında, hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasi bilgiler, idarî bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış veya bunlara denkliği kabul edilmiş yabancı öğretim kurumlarından mezun olmak,
c) Kamu haklarından yasaklı olmamak,
d) Askerlik durumu itibarıyla askerlikle ilgisi bulunmamak veya muvazaflık hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya yedeğe geçirilmiş olmak,
e) Hakimlik ve savcılık görevlerini sürekli olarak yurdun her yerinde yapmasına engel olabilecek vücut ve akıl hastalığı veya engelliliği, alışılmadık dışında çevrenin yadırgayacağı şekilde konuşma ve organlarının hareketini kontrol zorluğu çekmek gibi engeli bulunmamak,
f) Taksirli suçlar hariç olmak üzere, üç aydan fazla hapis veya affa uğramış olsa bile Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyet kırıcı bir suçtan veya kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından dolayı hükümlü bulunmamak veya bu suçlardan veya taksirli suçlar hariç olmak üzere üç aydan fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir fiilden dolayı soruşturma veya kovuşturma altında olmamak.
g) Yazılı yarışma sınavını mülakatta başarı göstermek,
h) Hakimlik ve savcılık mesleğine yakışmayacak tutum ve davranışlarda bulunmamış olmak,
ı) Avukatlık mesleğinden adaylığa geçmek isteyenler için; yukarıdaki (g) bendi hariç diğer şartları taşımakla birlikte, mesleklerinde fiilen en az üç yıl çalışmış, giriş sınavının yapıldığı tarih itibarıyla kırkbeş yaşını doldurmamış ve kendi aralarında yapılacak olan yazılı yarışma sınavında ve mülakatta başarılı olmak, şarttır.

yerleri; idarî yargı adayları için görevleri ve görev yerleri Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yapılan kura ile belirlenmektedir. Atamalar, ilgililerin adaylığa giriş derece ve kademesine bir derece ilâve edilmek suretiyle bulunacak derece ve kademeler üzerinden Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yapılmakta ve atamaya ilişkin kararlar Resmî Gazetede yayımlanmaktadır.

Hakimlik mesleği kariyer esasına göre işleyen bir meslek olup, yükselmeye esas olan meslekte geçirilen süredir. Mesleğe girişi ile birlikte derecelendirmeye tabi olan hakimler, dereceleri yükseldikçe daha yüksek kademelerdeki mahkemelerde görev almaya başlayıp, üst derece mahkemelere doğru mesleki ilerlemelerini sağlamaktadırlar. Hâkimlik ve savcılık mesleği; üçüncü sınıf, ikinci sınıf, birinci sınıfa ayrılmış ve birinci sınıf olmak üzere dört sınıfa ayrılır. Birinci sınıfa ayrıldığı tarihten itibaren üç yıl süre ile başarılı görev yapmış ve birinci sınıfa ayrılma niteliklerini yitirmemiş hâkim ve savcılar birinci sınıf olurlar. Hâkim ve savcılarının kıdemleri, buldukları sınıf ve dereceye göre belirlenir ve o sınıf ve dereceye atandıkları tarihten itibaren hesaplanır. Bir üst sınıf veya derecede bulunanlar alt sınıf veya derecede bulunanlardan kıdemli sayılırlar. Bunun yanı sıra ilerleme için bir performans değerlendirme sistemi mevcut olup, hakim ve savcılarının tamamladıkları dava sayısı ve iş birimine göre terfileri sağlanmaktadır.

Hakim ve savcılarının mali hakları buldukları dereceye göre belirlenmektedir. Hakim ve savcılara yapılacak ödemede temel ölçüt en yüksek memura ödenen ödemelerin tamamıdır. Bu çerçevede en yüksek devlet memuruna yapılan ödemenin % 41'inden başlayarak % 100'üne kadar buldukları dereceye göre değişen oranlarda ödemeler yapılmaktadır. Hakim ve savcılara yapılan ödemeler yargı seçkinlerinin ekonomik anlamda toplumda işgal ettikleri sınıfın belirlenmesi açısından önemlidir. Dolayısıyla birinci sınıfta bulunan yargı seçkini olarak ifade ettiğimiz bu kişiler aynı zamanda Türkiye ortalamasının üzerinde bir gelire sahip olmaları nedeniyle de diğerlerinden farklılaşmaktadır. Bu husus üzerinde ileride durulacaktır.

2.2.1.6. Savcı

Ceza yargılamalarında iddia makamı olarak görev alan ve devlet adına ceza davası açmakla yetkili olan makama savcılık denilmektedir. Bu makamı işgal eden kişiye ise

Savcı adı verilmektedir (Kunter, 2010: 78). Diğer bir ifade ile savcı, suç haberinin kendisine ulaşmasıyla birlikte devlet adına araştırma ve soruşturma faaliyetinde bulunmak, kamu davasının açılmasını gerektiren şartlar oluştuğunda dava açmak ve yürütmek, mahkemelerin verdiği kararları yerine getirmek, bu kararlara itiraz etmek ve kanunla kendisine verilen diğer görevleri yapmak durumunda olan ve yürütme organı içinde yer alan bir makam ve kişi olarak da tanımlanabilir (Öztürk vd., 2004: 259).

Bir yönüyle memur olan savcılar, ifa ettikleri hizmet gereği yargı organının bir parçası olarak kabul edilmektedirler. Hakimlik mesleğinde olduğu gibi kıdem esasına göre örgütlenen savcılık makamı, Cumhuriyet Savcıları ve Cumhuriyet Baş Savcıları olmak üzere hiyerarşik bir yapılanmaya tabidirler. Savcıların görevde yükselme kriterleri kıdem ve görevde gösterilen başarıya göre belirlenmektedir. Savcıların mesleki ve hukuki durumları hususuna yukarıda değinildiğinden burada ayrıca üzerinde durulmayacaktır.

2.2.2. Temel İlkeler

Yargı organının işleyişini ve sistem içerisindeki yerini belirleyen bir takım temel ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler hem yargının güvenilirliğini hem de kuvvetler ayrılığı bağlamında yargının diğer organlara karşı bağımsızlığını temin amacıyla belirlenmiştir.

2.2.2.1. Kanuni (Tabi, Olağan) Hakim İlkesi

Kanuni hakim ilkesi, herhangi bir uyuşmazlığa bakacak mahkemenin, o uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce ihdas edilmiş olması yani hiçbir uyuşmazlığın, uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra kanunla kurulacak bir mahkemede görülemeyeceği anlamını taşımaktadır (Özbudun, 2000: 119). Dolayısıyla bu ilke ile kişilerin bir kuralı ihlal ettikten sonra kendilerine özel kurulan bir mahkeme önüne çıkarılmaları ve böylelikle gayri adil bir yargılamaya tabi olmaları engellenmeye çalışılmaktadır.

1982 Anayasasının “*kanuni hakim güvencesi*” başlıklı 37. Maddesi, “hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.” şeklindeki düzenleme ile, her ne kadar kanuni

hakim ilkesi ibaresi geçmese de, bireylerin kanuni hakim haklarını güvence altına almıştır.

Kanuni hakim ilkesi, yasama ve yürütmenin yargılama faaliyetlerine müdahalesini engelleyerek bireylerin güvenliğini sağlamaya hizmet etmektedir. Bir kere mahkemenin yasayla kurulacağı ilkesi ile yargılamaları yürütme organını etki alanını dışına taşımaktadır. Diğer taraftan, yargılamanın hukuk ihlalinin gerçekleştiği anda var olan bir mahkemede yapılması zorunluluğu ile de yasama organın anlık kararlarıyla kuracağı mahkemelerde yargılama yapılmasının önüne geçerek bireyleri yasama organına karşı da güvence altına almaktadır. Dolayısıyla bu ilke, hukuk devletinin gerçekleştirilmesinde ve bireylerin yasama ve yargı organına karşı güvence altına alınmasında büyük önem taşımaktadır (Soysal, 1993: 162).

2.2.2.2. Hakimlerin Bağımsızlığı İlkesi

Kuvvetler ayrılığı ilkesinde de bahsedildiği üzere, bireysel özgürlüğün en önemli teminatı kuvvetlerin birbirinden bağımsız olarak işlev görebilmesi ve bir takım mekanizmalar ile bu kuvvetlerin karşılıklı olarak birbirlerini dengeleyebilmesidir. Bu dengeleme sürecinde en önemli rol ise yargı organına düşmektedir. Yargı organı da bu işlevini, hukuk devletinin bir gereği olarak, önceden belirlenmiş yasalara göre gerçekleştirmektedir. Fakat bu durumun gerçekleşebilmesi için en önemli ön şart, yargının, özellikle de adalet dağıtmakla mükellef olan yargıçların her türlü etki ve müdahaleye karşı korunmuş olmalarıdır. Kişi hak ve özgürlüklerin gerek diğer kişilere karşı ve gerekse devlet müdahalelerine karşı korunması, ancak bağımsız mahkemeler ve bu mahkemelerde görev yapan, her türlü baskı ve müdahaleden uzak yargıçlar ile gerçekleştirilebilir (Eröz, 2000: 12-16).

Hakimlerin kararlarını verirken, hür olmaları, herhangi baskı ve tesir altında kalmamaları, baskı yapılması kadar baskı yapılma ihtimali altında bile olmamaları anlamına gelen hakim bağımsızlığı (Kunter, 1974: 317-326), hakimlerin gerek yürütme ve gerekse yasama organına bağlı olmadıkları, onlardan bağımsız olarak görev yaptıkları, bu iki organdan emir, talimat ve tavsiye almadıkları bir yapıyı işaret etmektedir (Kuru, 1966: 6; Günday, 2002: 11). Bu durum 1982 Anayasası'nın 9 ve 138. Maddeleri ile de güvence altına alınmıştır. 9. Maddede yasama yetkisinin Türk milleti

adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını ifade ederken hem mahkemenin hem de mahkemede görev alanların bağımsızlığını işaret ederken, 138. Madde ise doğrudan hakimlerin görevlerinde bağımsız olduklarını belirterek, hakimin bağımsızlığı ilkesini anayasal güvence altına almıştır.

Öğretide hakimin bağımsızlığı ilkesi beş temel unsur üzerine inşa edilmiş olup, hakimlere ve yargı sistemine karşı müdahalede bulunma ihtimali olan her unsura karşı yargı güvence altına alınmaya çalışılmıştır (Küçükyağcı, 2012: 18). Bu beş unsur;

- Yasama organına karşı koruma
- Yürütme organına karşı koruma
- Yargı organına karşı koruma
- Basına karşı koruma
- Üçüncü kişilere karşı koruma

olarak sıralanmaktadır. Yargı sistemine karşı olası bu beş tehdit odağı aslında bir yönüyle güçler ayrılığını referans alırken bir diğer boyutuyla da seçkinler arasındaki mücadeleyi ifade etmektedir. Bir seçkin grubu ve statü seçkini olarak yargı mensupları, hem türel seçkinlere karşı hem de diğer statü seçkinlerine karşı koruma altına alınmaktadır. Bu pratik, bireysel özgürlüklerin ve adaletin gerçekleştirilmesi gayesine hizmet etse de aynı zamanda seçkin dönüşümü hususunda da kriz dönemlerinde önemli sorunlara neden olabilmektedir. Muhafazakar/konservatif bir statü seçkini tepkisi verme ihtimali olan yargı seçkinleri, yasama ve yürütmede meydana gelecek olası bir dönüşüme, hukuk zırhı altında kolaylıkla direnebilir ve dönüşümü ve ajanlarını engelleyebilir. Bu kapsamda yakın dönemde yaşanan 11. Cumhurbaşkanı seçimlerinde yargının vermiş olduğu kararlar incelmeye değerdir. Yine benzer şekilde yakın dönemlerde gözlenen parti kapatma davaları da bu kapsamda ele alınabilecek pratiklerdir.

Olaya tersten bakıldığında ise, yasama ve yürütmenin de yargıya müdahaleleri ile her ne kadar seçkin deveranı üzerindeki baskı ortadan kaldırılıyormuş gibi görülse de hukukun güvenilirliği ve temel hak ve özgürlüklerin güvencesi anlamında önemli sorunlar

yaratacağı aşıkardır. Yine bu kapsamda 2010 yılında yapılan anayasa değişiklikleri ile değişime uğrayan HSYK'nın üye yapısı uzun süre yargının bağımsızlığının ihlali olarak tartışmalara konu olmuştur. Yargı organının yargıya karşı bağımsızlığı ilkesinin bir gereği olarak yargının kendi içerisindeki ast üst ilişkilerinin kanunun öngördüğü ve mahkeme usulünün dışına taşması da yargı bağımsızlığı ilkesinin ihlaline neden olmaktadır (Kunter, 1974: 325). Yani yargının bağımsızlığı sadece yargı erki dışındaki erklere karşı sağlanmakla tamamlanmış olmaz. Yargı organı içerisindeki bir takım yapı ve oluşumların, mahkemeye yapacağı etki de yargı bağımsızlığı açısından bir sorun teşkil eder. Tam da bu çerçevede 2014 yılı eylül ayında yapılan HSYK seçimleri de özellikle yaşanan konjonktür ve seçim döneminde gelişmeler nedeniyle büyük tartışmalara neden olmuştur. Aynı zamanda seçim sürecinde, bir partiyi anımsatır şekilde, yargı mensuplarının kurdukları bir takım dernekler maharetiyle birbirleri üzerinde tesir yaratmaya çalışmışlardır. Bu çalışmada da asama ile yürütmenin, yargı ile olan ilişkileri ve tartışmalar ele alınarak her bir seçkin grubunun karşı tarafa olan tutumu ve etkileri analiz edilecektir.

2.2.2.3. Hakimlik Teminatı

Hakimin bağımsızlığı ilkesinin bir türevi olarak kabul edilebilecek olan hakimlik teminatı, hakimlerin her türlü maddi ve manevi baskı ve etkiden uzak olarak huzur ve sükun içerisinde görevlerini yapabilmeleri için kendilerine tanınan hakları ifade etmektedir. Mahkemelerin bağımsızlığı, sadece emir ve talimatlardan uzak olmalarıyla değil, hakimlerin özlük hakları, tayin, terfi, görevden alınma gibi durumlarının da yürütme ve yasama organının etkisinden kurtarılmasıyla mümkün olabilir. İşte hakimlik teminatı tam da bu noktada, hakimlerin kendi meslek ve varlıklarını tehlikeye atmadan görev yapabilmelerini ifade etmektedir (Ünal, 1982: 21).

Hakimlerin vereceği kararlarda hukukun ve adaletin herhangi bir kritere göre hareket etmemesini sağlayan hakimlik teminatı ilk bakışta hakimin azledilmemesi gibi dar bir çerçeve ile algılansa da aslında teminat bunun çok daha ötesinde bir güvence sağlamaktadır. Bu yönüyle hakimlik teminatı; hakimlerin yürütme ve yargının baskısından uzak bir şekilde, hakime coğrafi teminat tanınması, emekliliğin hakedilmesinden önce başvurulmuş bir mekanizma olmaması ve hakimin aylık ve

ödeneklerinden hiçbir şekilde mahrum bırakılmamasını kapsamaktadır (Kapani, 1956: 4). Tüm bu güvencelerle hakimlerin diğer organlara karşı bağımsızlığı sağlanırken aynı zamanda yargı organının da bağımsızlığı sağlanmış olmaktadır. Aynı zamanda bu teminatlar hakimleri, tam da birinci bölümde özellikleri sıralanmış olan statü seçkinleri grubuna dahil etmektedir.

Yukarıda zikredilen aktörler ve bu aktörlere tanınan güvencelerle bir seçkin grubunu temsil eden yargı seçkinlerinin Türk devlet yapısı içerisindeki yerini daha iyi kavrayabilmek için Türk yargı sistemine bakmak gerekmektedir. Bu noktadan sonra Türk yargı sistemi ve yargı seçkinleri incelenecektir.

2.2.3. Türk Yargı Sisteminin Tarihçesi

Kara Avrupası Hukuk Sistemine dahil olan Türk hukuk sistemi, bu yapının bir gereği olarak yargı sisteminde de çok başlı/çok kollu bir yapıyı haizdir. Bu yönüyle Türk yargı sistemi ve yargı seçkinleri işlenirken bu yapıların her birinin ayrı ayrı ele alınması daha isabetli olacaktır. Fakat her şeyden önce bu sistemin üzerine inşa edildiği tarihi mirasın ele alınması gerekmektedir.

Türk yargı sisteminin tarihçesine bakarken, Cumhuriyetin mirası üzerine kurulduğu Osmanlı İmparatorluğundan başlamak daha doğru olacaktır. Zaten konuya ilişkin yapılan araştırmalar, Türk yargı sistemini Cumhuriyet öncesi dönem ve Cumhuriyet sonrası dönem olarak iki ana başlıkta incelemektedir.

2.2.3.1. Cumhuriyet Öncesi Türk Yargı Sistemi

Osmanlı dönemi yargı sistemi olarak da adlandırılabilen bu dönem hukuk tarihçileri tarafından iki ana eksen etrafında incelenmektedir. Bu eksenlerden birincisi, klasik dönem olarak da adlandırılabilen olan Tanzimat öncesi dönem, ikincisi ise Tanzimat'tan sonra kurulan ve bugünkü modern yargı kurumlarının çoğunun temelini teşkil eden modern dönemdir (Küçükyağcı, 2012: 44). Aslında bu ayırım dönemler arasındaki devlet birey ilişkilerini ve devletin bireylere bakış açısını ortaya koyma noktasında da anlamlı bir ayrımı ifade etmektedir.

Klasik dönem Osmanlı hukuk sistemi ağırlıklı olarak İslam hukuku kurallarına bağlı olarak işlemekle birlikte, bunun yanında diğer İslam hukuku uygulayıcısı devletlerden farklı olarak önemli oranda gelenek ve örfere dayanan örfi hukukun da uygulandığı dikotomik bir yapıya sahiptir (Şener, 1986: 24). Bu tarz bir sistemin kurulmasında İmparatorluk bünyesinde yaşayan dini çeşitliliğin yanı sıra nevi şahsına münhasır olan “*millet sisteminin*” uygulanması da etkindir.

Klasik dönem hukuk sisteminin en karakteristik özelliği, yargı yetkisinin yürütme yetkisini de elinde bulunduran ve meşruiyetini dinden alan hükümdarın tekelinde toplanmış olmasıdır. Hakim, yargı yetkisini elinde bulunduran hükümdar ya da onun yetkilendirdiği biri tarafından atanmakta ve yine azil yetkisi de hükümdarın elindedir (Fendoğlu, 1996: 241). Fakat bu demek değildir ki hakime müdahale serbesttir. Temel prensiplerinden birisi de adalet olan İslam hukuku gereği, hakime müdahale edilmez, davalar İslam hukukunun temel kaynak kullanım yöntemi olan “*Kuran, Sünnet, İcma ve Kıyas*” prensipleri doğrultusunda çözüme kavuşturulurdu (En-Nebhan, 1980: 563-564; Hallaf, 1954: 165-221).

Klasik dönem Osmanlı devlet sistemi tipik bir güçler birliği modelini teşkil etmektedir. Bu yönüyle tüm yetkiler hükümdarda toplanmıştır ve hükümdar da bu yetkilerini temsilcileri vasıtasıyla kullanmaktadır (Heper, 2006; Karpat, 2009; Karpat, 2010). Bu anlamda Osmanlı yargı sisteminin temel aktörleri olan kadılar salt yargısal faaliyetleri yürütmüyor, bunun dışında günümüzde idarenin görevi olan noterlik, taşra teşkilatının kontrol ve denetimi gibi görevleri de ifa etmektedirler (Uzunçarşılı, 1984: 83-160). Yargı sistemi ise temel yargı kurumları ve yardımcı yargı kurumları olarak ikili bir yapıdan oluşmaktadır. Temel yargı kurumları; şer’i mahkemeler, divanlar, özel mahkemeler ve inzibat-ihtisab kurumlarından oluşurken yardımcı yargı kurumları da ifta ve esnaf heyetlerinden oluşmaktadır (Küçükyağcı, 2012: 34). Bu yönüyle gerek yargı sistemi ve gerekse sistemdeki görevlilerin günümüz sisteminden oldukça uzak olduğu söylenebilir.

Günümüz yargı sisteminin temeli olarak kabul edilecek olan Tanzimat sonrası yargı sistemine bakacak olursak, göze batan en önemli özellik yargı teşkilatı içerisinde bir takım yeni yargı mercilerinin oluşmuş olmasıdır. Özellikle tek kadılı klasik dönem ilk derece mahkemelerinin yanı sıra kurulan çok hakimli ticaret ve nizamiye mahkemeleri

bu anlamda geleneksel dönemden önemli bir kopuşu ifade etmektedir (Aydın, 1986: 21). Diğer taraftan bu dönemde gerçekleşen mahkeme çeşitlenmesi de günümüz yargı sisteminin şekillenmesinde önemli bir etkidir. Tanzimat dönemi ile kurulan; ticaret, nizamiye, imtiyazlı vilayet, cemaat, konsolosluk, idare ve askeri mahkemeler yargı kolu çeşitlenmesinin yanı sıra yargı sisteminin önemli oranda modernleşmesine de hizmet etmiştir. Kurulan bu mahkemeler aynı zamanda günümüz temyiz mahkemelerinin de ilk adımını teşkil etmektedir.

2.2.3.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Yargı Sistemi

Cumhuriyet dönemi Türk yargı sistemi incelenirken, farklılıkların ortaya konulması bağlamında, bu dönemi yürürlükteki anayasalara göre ele almak daha anlamlı olacaktır. Zira 91 yıllık cumhuriyet döneminde, özellikle darbe sonrasında yapılan tepki anayasaları devletin her kurum ve organında olduğu gibi yargı organında da köklü değişikliklere neden olmuştur (Findley, 2012; Zürcher, 2012). Bunun yanı sıra geçiş dönemi olarak kabul edilen milli mücadele döneminin de diğer dönemlerden önemli oranda farklılaştığını göz önünde bulundurarak işlenmesi gerekmektedir.

Yukarıda zikredilen ayırım kriterleri dikkate alındığında; milli mücadele dönemi yargı sistemi, klasik bir güçler birliği modeli ve meclis hükümeti sisteminin bir tezahürü olarak tecessüm ettiği görülecektir. Milli mücadeleyi yürüten meclis, bu olağan üstü durumun bir sonucu olarak tüm güçleri kendi tekelinde toplamış, bu yetkiden hareketle yargı yetkisini de aktif olarak kullanmıştır. Özellikle “*İstiklal Mahkemeleri*” bu anlayışın bariz bir şekilde ortaya çıktığı bir uygulama olarak literatürde yerini almaktadır. Bu mahkemenin üyeleri meclis tarafından kendi üyeleri arasından seçilmekte ve mahkeme doğrudan meclisten aldığı talimatlar doğrultusunda hareket etmektedir (Küçükyağcı, 2012: 72). Bu uygulama, ne hukuk devleti ne de modern yargı anlayışı açısından kabul edilebilir değildir.

İstiklal mahkemeleri dışındaki yargı sistemine bakılacak olursa, milli mücadele dönemi yargı sistemi tüm özellikleriyle Tanzimat sonrası yargı sisteminin bir devamı niteliğindedir. Osmanlı devleti döneminde işlev gören mahkemelerin tümü bu dönemde de faal olarak hizmet vermişlerdir (Yenisey, 1983: 52). Bu aynı zamanda yargı teşkilatının bir devamlılık üzerine işlediğinin de göstergesi mahiyetindedir.

1924 Anayasasının yürürlükte olduğu döneme bakılacak olursa, ön plana çıkan temel fark, bu dönemde güçler ayrılığı ilkesinin benimsenmiş ve mevzuata yansımış olmasıdır. Anayasal hükümlerle yargı organı ayrı bir organ olarak belirlenmiş ve hukuk devletinin bir gereği olarak yargının bağımsızlığı vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu bir hukuk devletinde yargı organına tanınan güvenceler anayasa ile büyük oranda sağlanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda mahkemelerin bağımsızlığı, mahkeme kararlarına yürütme ve yasamanın müdahale edememesi, hakim güvencesi, savunma hakkı ve adil yargılanma hakkı gibi bir çok hak anayasa ile güvence altına alınmaya çalışılmıştır (<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm>).

Yargı sistemi anlamında büyük oranda Osmanlı'dan miras kalan bu dönemde, günümüz yüksek yargı mercileri olan Yargıtay ve Danıştay varlığını sürdürmekle birlikte Yüce Divan adıyla yeni bir mahkeme çeşidi de yargı sistemine dahil edilmiştir. 1924 Anayasası'nın 61-67. maddeleri ile düzenleme altına alınan Yüce Divan, bakanlar, Yargıtay ve Danıştay başkan ve üyeleri ve Cumhuriyet Başsavcısını yargılama görevini yerine getirmektedir (<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm>). İlerleyen yıllarda Anayasa Mahkemesine devredilecek olan bu görev, yüksek yargı mensuplarının ve kabine üyelerinin normal yargılama usul ve sistemlerinin dışında yargılanması düsturundan hareketle planlanmıştır.

1961 Anayasası ile kurulan yargı sistemine bakacak olursak, göze batan temel fark, bu anayasada öncekilerden farklı olarak yargı organı oldukça detaylı bir şekilde anayasal düzenleme ve güvence altına alınmıştır. 1961 Anayasası'nın 132-152. Maddeleri yargı organını düzenleyen maddelerdir. Bu maddelerde yargı sistemi detaylı bir şekilde düzenlemeye tabi tutulurken, her bir yargı kolu için ayrı ayrı yüksek yargı mekanizmaları belirlenmiştir. Diğer taraftan nitelikli bir suç olarak kabul gören, devlete karşı işlenen suçlar için de ilerleyen dönemlerde oldukça büyük tartışmaları beraberinde getirecek olan Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) ihdas edilmiştir.

1961 Anayasası ile yine yargı sistemimiz için bir yenilik olarak kabul edilen Yüksek Savcılar Kurulu ve Yüksek Hakimler Kurulu ihdas edilmiştir. Bu kurullar hakim ve savcılarının bütün özlük işleri, meslekten çıkarılma ve disiplin cezası gibi yaptırımlardan sorumlu olan bir kurul olarak işlev görmektedir. Yüksek Hakimler Kurulunun bütün

üyeleri Yargıtay tarafından seçimle belirleniyor ve adalet bakanı gerekli gördüğü hallerde Kurul'a başkanlık edebiliyordu (Küçükyağcı, 2012: 94).

1961 Anayasası'nın yargı sistemimize katmış olduğu bir diğer yenilik ise aynı zamanda önceki dönemdeki Yüce Divanın görevini de üstlenen Anayasa Mahkemesidir. Bu yüksek yargı merci, kanunların ve TBMM iç tüzüklerinin anayasaya, anayasa değişikliklerinin anayasada öngörülen şekil şartlarına uygunluğunu denetleyen bir organ olarak işlev görmektedir. Bunun yanı sıra Yüce Divan sıfatıyla da Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu üyelerini, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Cumhuriyet Başsavcısını, Başkanun sözcüsünü, Askeri Yargıtay Başsavcısını ve kendi üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılayacaktır.

1961 Anayasası'nda dikkat çeken bir diğer husus ise; 1924 Anayasasından farklı olarak yüksek mahkemelerin sayısı artmış ve yapılan ayrıntılı düzenlemeler ile bu mahkemeler Anayasal güvenceye kavuşmuştur. Anayasa'da 1971 ve 1973 yılı değişiklikleri sonrasında yeni bir yargı kolu olan askeri yargı Anayasaya eklenmiştir. Asker kişilerle ilgili idari eylem ve işlemlerin yargısal denetim ve temyizi Danıştay'ın yetki alanından çıkarılarak Askeri Yüksek İdare Mahkemesi adıyla ihdas edilen yeni bir yüksek mahkemeye devredilmiştir. Yine aynı şekilde, asker kişilerin askerlik ile ilgili suçları ve asker kişilerin aleyhine işlenen veya askeri mahallerde işlenen veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili işlenen suçlara bakmakla yetkili yüksek mahkeme olarak da Askeri Yargıtay adıyla yeni bir mahkeme ihdasa edilmiştir.

Genel olarak bakıldığında kendinden önceki döneme göre daha detaylı bir yargı organı düzenlemesine giden 1961 Anayasası, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı gibi hukuk devletinin temel gereklerini de azami düzeyde sağlamaya çalışmaktadır. Bunun yanı sıra özellikle kuvvetler ayrılığı ilkesinin uygulanabilirliği açısından da önemli düzenlemeler yaparak kurmuş olduğu Yüksek Savcılar Kurulu ve Yüksek Hakimler Kurulu ile yargı organı ile yürütme ve yasama arasındaki teması asgariye indirmeye çalışmıştır.

Günümüz yargı sisteminin şekillenmesinde ana etmen olan 1982 Anayasası'na gelinecek olduğunda, özünde 1961 Anayasası'ndan büyük bir farklılığın olmadığı

gözlenecektir. Yargının ana omurgası olduğu gibi korunmuş çok küçük farklılıklarla yargı sistemi mevcudiyetini sürdürmüştür. 1982 Anayasası ile önceki dönemde olduğu gibi kuvvetler ayrılığı katı bir şekilde sürdürülmeye çalışılmakla birlikte, hakim ve savcıların idari görev yönünden Adalet Bakanlığına bağlı olacağı ve idari yönden denetimin Adalet Bakanlığınca görevlendirilen Adalet Müfettişleri maharetiyle yerine getirileceği düzenlemesi önemli bir temas noktası olarak kabul edilebilir. Zira Yürütme organı tarafından denetlenecek bir yargı görevlisinin bağımsızlık konusunda yaşayacağı tedirginlik aşıkardır.

Bunun dışında 1982 Anayasası'nda göze batan önemli bir farklılaşma da önceki dönemde Yüksek Hakimler Kurulu ve Yüksek Savcılar Kurulu adıyla teşkilatlanan yargısal kurumların Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu adıyla yeniden organize edilmiş olmasıdır. Kuvvetler ayrılığı açısından büyük önem taşıyan bu kurulun yapısı ve işleyişi ile ilgili ilerleyen kısımlarda daha detaylı bir inceleme yapılacaktır.

1982 Anayasası'nda dikkat çeken bir diğer farklılaşma ise Sayıştay ile ilgili düzenlemedir. Daha önceki anayasalarda yürütme organı kısmında düzenlenen Sayıştay 1982 Anayasası ile yargı kısmına geçirilmiştir. Her ne kadar görmüş olduğu işlev itibariyle bir yürütme organı vazifesi görse de Anayasa Sayıştay'ı da bir yargı organı olarak görüp yargı kısmında düzenleme altına almaktadır. Fakat Anayasa Mahkemesi bu düzenlemeye rağmen verdiği kararlarda Sayıştay'ı mahkeme olarak kabul etmemektedir (Başlar, 2005: 20). Bu yönüyle 1982 Anayasası yargı organının düzenlendiği kısmında (138-160. Maddeler) bir takım çelişkiler barındırmaktadır.

2.3. Türk Yargı Sisteminin Örgütsel Yapısı

Daha önce de belirtildiği üzere, Türk yargı organının aslı fonksiyonu olan yargılama işlevi mahkemelerce yerine getirilmektedir. Diğer taraftan Türkiye, Kara Avrupası Hukuk Sisteminin bir parçası olarak yargılama açısından yargı çeşitliliği ilkesine göre örgütlenmiş bir yargı organına ve dolayısıyla buna göre kurulmuş farklı mahkeme tiplerine sahiptir. Bu çerçevede Türk yargı sistemine bakıldığında beş farklı çeşit yargı alanını görmek mümkündür. Bunlardan ilki, bireyler arasında günlük yaşantı içerisinde karşılaşılan hukuki ve cezai uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmakla görevli olan adli yargıdır. İkincisi idarenin faaliyetlerinden doğan uyuşmazlıkları çözüme kavuşturan

idari yargı, üçüncüsü askerlik faaliyetiyle ilgili olarak ortaya çıkan ceza uyuşmazlıklarını çözen askeri ceza yargısı, dördüncüsü yukarıda zikredilen farklı yargı yerleri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını çözüme kavuşturan uyuşmazlık yargısı ve son olarak beşincisi ise yasa ve tüzüklerin anayasaya aykırılığını ve hak ihlalleri açısından son başvuru merci niteliğini taşıyan anayasa yargısıdır (Öztan, 2006: 49; Küçükyağcı, 2013: 99).

Bu çalışmanın asli konusu Türk yargı sistemi olmadığından, yargı sistemi çalışma kapsamında sadece yargı seçkinlerinin görev alanlarının belirlenmesi amacıyla yüksek yargı organlarını kapsayacak şekilde açıklanacaktır. Yüksek yargı organlarının da tamamı değil, siyasal iktidar ile yoğun temas halinde olan Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay ve Türk yargı seçkinleri açısından büyük bir önemi olan Hakim ve savcılar Yüksek Kurulu ele alınacaktır.

2.3.1. Anayasa Mahkemesi

Anayasa yargısını yapmakla yetkili olan Anayasa Mahkemesi 1982 Anayasası'nın 146-153. Maddeleri arasında düzenlenmiştir. 2010 yılında Anayasa'da yapılan değişiklik ile toplam 14 üyeden oluşan mahkemenin asıl görevi kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve TBMM İç Tüzüğü'nün anayasaya uygunluğunu denetlemektir. Bunun yanı sıra 2012 yılından sonra, "*bireysel başvuru*" mekanizmasıyla iç hukuktaki tüm yolları tüketen vatandaşlar için insan hakları ihlalleri iddiasıyla yapılan başvurulara bakmaktadır. Ayrıca Mahkeme; Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanı, Bakanlar Kurulu Üyeleri, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve Üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcısını, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve Üyelerini ve son olarak Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarını görevlerine ilişkin işledikleri suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılamaktadır. Bunun yanında bu çalışma kapsamında özellikle üzerinde durulacak önemli bir görev ise parti kapatmalarına yöneliktir. Anayasa Mahkemesi, Yargıtay Başsavcısının yaptığı başvuru üzerine Parti Kapatma Davalarına da bir mahkeme sıfatıyla bakmaktadır.

Türk Yargı sisteminin en önemli ayağını oluşturan Anayasa Mahkemesi üyelerinin belirlenmesi hususu diğer yargı organlarından önemli oranda farklılaşmaktadır. Türkiye

Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçmektedir. Yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte ikisi ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranmaktadır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki adayın katılacağı üçüncü oylama yapılmakta; üçüncü oylamada ise en fazla oy alan aday üye seçilmektedir. Cumhurbaşkanı ise; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden seçer. Bunların yanında en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçmektedir. Bu yapısıyla daha demokratik ve tarafsız bir yapıya kavuşturulması arzulanan Mahkemede üyeler 12 yıl için seçilmekte ve tekrar üyeliğe seçilememektedirler.

Anayasa Mahkemesine üye olarak seçilebilmek için gerekli şartlara gelinecek olursa, her şeyden önce üyelerin kırk beş yaşını doldurmuş olmaları şartı aranmaktadır. Bunun yanında; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcılarının adaylık dâhil en az yirmi yıl çalışmış olması şartı aranmaktadır. Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçilmekte ve süresi bitenler yeniden seçilebilmektedir. Bu yönüyle bakıldığında Anayasa Mahkemesi diğer tüm yargı organlarına nazaran daha donanımlı bir seçkin grubundan oluşmaktadır.

Hukuk devletinde siyasal seçkinler ile yargı seçkinlerinin en yoğun temas noktası olan anayasa mahkemeleri, bu yönüyle bireysel hak ve özgürlükleri siyasal seçkinlere karşı koruyarak önemli bir işlev görmektedirler. Fakat az gelişmiş ya da gelişmekte olan demokrasiler olarak tanımlayabileceğimiz, demokrasinin tüm kurum ve işlevleriyle

kurumsallaşmadığı sistemlerde, anayasa mahkemeleri bazen bu işlevlerini aşarak siyasal sisteme müdahale edip, onu yönlendirmeye, yapılandırmaya kalkışabilirler. Anayasa mahkemelerinin ortaya koyduğu bu yargısal aktivizm demokrasinin korunması sloganıyla seçkin dönüşümüne yapılan bir müdahale olarak da okunabilir. Diğer taraftan Anayasa yargısı olarak tanımlanan, yasaların anayasaya uygunluğunun denetimi de Anayasa Mahkemesinin siyasal seçkinler ile temas ettiği önemli alanlardan birisidir. Anayasa Mahkemesinin anayasaya aykırı olarak kabul edip, iptal ettiği yasa maddeleri önemli tartışmalara neden olmaktadır. Negatif yasa koyuculuk³² olarak ifade edilen bu durum çok zaman yargı seçkinlerinin siyasal seçkin gibi davranması olarak kabul edilip bir seçkin mücadelesi olarak görülmektedir (Özdemir, 2013: 49-53).

Özellikle Türkiye siyasal sisteminin yakın tarihine bakıldığında, Anayasa Mahkemesinin bu şekilde okunan oldukça fazla kararı olduğu görülecektir. Müteakip bölümde bu kararlar daha detaylı olarak ele alınacağı için burada çok fazla üzerinde durulmayacaktır. Şu kadarını söylemek gerekir ki, bir statü seçkini çeşidi olarak Anayasa Mahkemesi, diğer statü seçkinleri ile girdiği odaya çerçevesinde, siyasal sisteme müdahale olarak okunan oldukça fazla karara imza atmıştır (Özbudun, 2007).

2.3.2. Yargıtay

Yargıtay, Türk hukuk sisteminde adli yargı mercilerince verilen, temyiz edilebilir karar ve hükümlere son inceleme merci olarak bakan bağımsız bir yüksek mahkemedir. 1982 Anayasası'nın 154. Maddesi ile ihdas edilen Yargıtay'ın görev, yetki ve sorumlulukları 4.2.1983 ve 2797 sayılı yasa ile belirlenmiştir. bu yasa kapsamında Yargıtay bazı davalarda ilk ve son derece mahkemesi olarak da görev yapmaktadır.

Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adlî yargı hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla seçilmektedir. Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilmektedir.

³² Bir kanunun iptal edilmesi genel olarak bir norm oluşturmak olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesinin “*Pozitif Yasa Koyucu*” olan yasama organının yapmış olduğu bir kanunu ya da maddesini iptal etmesi bir yasama faaliyeti olarak kabul edilmekte ve “*Negatif Yasa Koyuculuk*” olarak tanımlanmaktadır (Özbudun, 2007: 360).

Süresi bitenler yeniden seçilebilmektedir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcı vekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından dört yıl için seçilmekte ve süresi bitenler yeniden seçilebilmektedir (Küçükyağcı, 2013: 108).

Adli yargı kanadının en yüksek karar ve temyiz merci olan Yargıtay, daireler şeklinde çalışmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay'ın karar organları; Daireler, Hukuk Genel Kurulu, Ceza Genel Kurulu, Büyük Genel Kurul, Başkanlar Kurulları, Birinci Başkanlık Kurulu, Yüksek Disiplin Kurulu ve Yönetim Kurulundan olarak çalışmaktadır. En temel organ olarak Yargıtay'da yirmi üç hukuk, on beş ceza dairesi ve her dairede bir daire başkanı ile yeteri kadar üye bulunmaktadır. Özel kanunlarda başkaca hüküm bulunmadığı takdirde, dairelerin arasındaki işbölümü, Başkanlar Kurulu tarafından hazırlanır. Bu teşkilatlanmanın dışında Yargıtay bünyesinde görev yapmakta olan tetkik hakim ve savcılar da olmakla birlikte, bu çalışma kapsamında Yargıtay'ın daire üyeleri yargı seçkinleri olarak kabul edilmektedir. Zira Yargıtay'ın en kıdemli üyeleri daire üyeleridir.

İşlev olarak Yargıtay her ne kadar doğrudan idareyle, yani siyasal seçkinler ile ilişki içerisinde olmasa da özellikle bir yüksek yargı merci olarak üstlenmiş olduğu rol, HSYK seçimlerindeki etkisi ve 2000'li yıllarda kamu oyunda büyük ses getiren davalardaki etkisi nedeniyle bu çalışma kapsamında ayrıca ele alınacaktır.

2.3.3. Danıştay

1982 Anayasası'nın 155. Maddesine göre yapılandırılmış olan Danıştay, Anayasa ile görevlendirilmiş bir idari yargı yeri ve aynı zamanda bir danışma ve inceleme mercidir. Danıştay'ı diğer tüm yargı mercilerine nazaran türel seçkinlere yaklaştıran ve iktidar seçkinleri arasında önemli bir yer edinmesine neden olan şey; idarenin yargılanma merci olmasının yanında bu danışma görev ve işlevidir. Danışma işlevi Danıştay Kanunu ile şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Başbakanlık ve bakanlar kurulunca gönderilen kanun tasarı ve teklifleri hakkında görüş bildirmek.
2. Cumhurbaşkanlığı ve başbakanlıkça gönderilen işler hakkında görüş bildirmek.

3. Tüzük tasarılarını ve imtiyaz sözleşme ve şartnamelerini inceleyerek haklarında görüş bildirmek, şeklinde sıralanmaktadır.

Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcılar ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler³³ arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir. Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilmekte ve süresi bitenler yeniden seçilebilmektedir (Küçükyağcı, 2013: 114). Bu yönüyle Danıştay diğer yüksek yargı mercilerinden (Anayasa Mahkemesi hariç) önemli oranda farklılaşarak, yargı temelli olmayan mensupları da içermektedir. Böylelikle salt bir yargı merci olmanın ötesinde idareden de bir takım üyeleri ve özellikleri içeren bir hal almaktadır. Bundan dolayıdır ki kuvvetler ayrılığı açısından, yargı ayrılığı prensibinin benimsendiği sistemlerde en önemli ve en tartışmalı alanı Danıştay işlevini gören yargı yerleri oluşturmaktadır (Süren, 2012).

Danıştay idare ile olan bu yakın temasına rağmen, ister ilk derece yargı yeri, ister temyiz merci ve isterse danışma yeri olarak işlev görsün, tüm bu görevleri yerine getirirken Anayasanın 138. Maddesi hükmü gereği mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine göre görev icra eder (Atay, 2013: 84). Dolayısıyla her ne kadar idare ile çok yakın ilişki içerisinde olsa da Danıştay bir yargı mercidir. Fakat tam da bu ilişkisel yakınlık noktasında kimi durumlarda karşılıklı olarak görev ve yetki alanlarının ihlaline varan uygulamalar ortaya çıkabilmektedir. Özellikle türel seçkinlerin çok sık dile getirdiği konulardan birisi Danıştay'ın hukuki değil ideolojik refleksler ortaya koyarak bir muhalefet gibi davrandığı hususudur. Özellikle yakın zaman bazı kararlar kamu oyununda oldukça geniş tartışma alanları bulmuştur. Sonraki bölümde tartışmalı kararlar ele alınacağından burada tekrar zikretme gereği duyulmamıştır.

³³ Bu görevliler; bakanlık, müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı, elçilik, valilik, generallik, amirallik, devlet başkanlığı genel sekreterliği, genel ve katma bütçeli dairelerde veya kamu kuruluşlarında genel müdürlük veya en az bu derecedeki tetkik ve teftiş kurulu başkanları, yükseköğretim kurumlarında hukuk, iktisat, maliye, kamu yönetimi profesörlüğü, bakanlıklarda baş hukuk müşavirliği veya birinci hukuk müşavirliği veya maliye bakanlığında hukuk müşavirliği, müşavir avukatlığı veya muhakemet müdürlüğü yapmış olanlardır.

2.3.4. Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu

Yukarıda değişik yerlerde yargının yasama ve yürütmeye temas ettiği noktalara değinilmişti. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ise yürütmenin yargıya en fazla temas edebildiği noktaların başında gelmektedir. Bu çerçevede kuvvetler ayrılığı bağlamında Türk yargı sistemi içerisinde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu büyük bir önem taşımaktadır.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu 1982 Anayasası'nın 159. maddesinde ayrıntılı bir şekilde düzenlenme altına alınan bir yargı organı koludur. Kurulun asli görevi, adli ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapmaktır. Bunun yanı sıra Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.

Hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme işi ise; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir (Süren, 2009: 200).

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Yargı Reformu kapsamında 2010 Anayasa değişikliği ile önemli oranda değişikliğe uğrayarak yeniden yapılandırılmıştır. Mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulan ve önceki düzenlemede ayrı bir bütçesi ve sekreteryası bulunmayan Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Adalet Bakanlığına bağlı bir organ olarak çalışmaktaydı. Bunun yanında, ilk derece hâkim ve savcılarının Kurulda temsil edilmemesi, Kurul kararlarına karşı iç itiraz sisteminin olmaması ve kararların yargı denetimine tamamen kapalı olması, hâkim ve savcılarının denetlenmesinde ve soruşturulmasında Adalet Bakanının yetkili olması

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun önemli sorunlarının başında gelmekteydi. Eski haliyle 7 asıl ve 5 yedek üyeden oluşan HSYK, 2010 Anayasa değişikliği sonucunda üye sayısı yirmi iki asıl ve on iki yedek üyeye çıkarılmıştır. Böylelikle kuruldaki temsil oranı arttırılmıştır.

Kurulun, dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca, üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, yedi asıl ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcılar arasından adlî yargı hâkim ve savcılarınca, üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş İdarî yargı hâkim ve savcılar arasından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilmekte ve süresi biten üyeler yeniden seçilebilmektedir.

2013 yılı sonunda yaşanan siyasi ve hukuki kriz sonrasında Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun yapısında bir kez daha değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklik ile;

- Müfettiş ve müfettiş yardımcılarını Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na bağlı olmayacak. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanına bağlı olacaktır.
- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun başkanı soruşturmalara izin vermenin yanı sıra, inceleme ve soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair işlemlere de onay verecektir.
- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanı, Teftiş Kurulu Başkanını, Teftiş Kurulu başkan yardımcılarını ve genel sekreter yardımcılarını atayacak. Daha önce Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurulu bu atamaları yapıyordu.□
- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri hakkındaki suç soruşturması ile disiplin soruşturma ve kovuşturma işlemlerini, Başkan yapacak. Daha önce HSYK Genel Kurulu bu görevleri yapıyordu.

- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nda 3 daire bulunmaktadır. Hangi üyenin hangi dairede görev yapacağını HSYK Genel Kurulu belirliyordu. Şimdi ise HSYK Başkanı belirleyecektir.
- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun Genel Sekreter yardımcılarını Genel Kurul değil, HSYK Başkanı atayacaktır.
- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Tetkik hakimlerini daha önce genel kurul atar veya görevlendirirken, yeni düzenlemede Birinci Dairenin önereceği adaylar arasından yine HSYK Genel Kurulu atayacaktır.
- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na naklen veya açıktan atanacak personeli daha önce Başkanvekili belirlerken yeni düzenlenmede HSYK Başkanı belirleyecektir.
- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kurul müfettişlerini Genel kurul atarken yeni düzenlemede Birinci Dairenin önerisi üzerine Genel Kurul atayacaktır. Kurul Başmüfettişlerini kıdem sırasına göre Genel Kurul atayacaktır.
- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun toplantı günlerini daha önce Genel Kurul belirlerken yeni düzenlemede Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanı belirleyecektir. Yine daha önce en az 15 kişiyle toplantı yapılacağı hüküm altına alınmışken, yeni düzenlemede salt çoğunlukla yani 12 kişiyle toplantı yapılabilecek ve 7 kişiyle karar alınabilecektir.
- Her bir daire önceki düzenlemede ancak 5 üyeye toplanabilmekteydi. Yeni düzenlemeye göre salt çoğunlukla toplanabilecektir. 7 kişilik bir daire 4 kişiyle toplanabilecektir.
- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerinin disiplin soruşturmasını Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanı kendi belirleyeceği 3 üye ile yapacak ama disiplin kovuşturmasını Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurulu yapacaktır.
- Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Kurulda görev yapan Genel Sekreter, genel sekreter yardımcıları, Teftiş Kurulu Başkanı, Teftiş Kurulu başkan yardımcıları,

Kurul müfettişleri, tetkik hakimleri ve idari personelin Kuruldaki görevleri sona erecektir.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, gerek görevleri açısından ve gerekse üyelerinin belirlenme usulleri açısından kuvvetler ayrılığı noktasında çok büyük bir önemi haizdir. Üyelerin belirlenmesi açısından, yargı dışındaki kuvvetlerin etkisi ve göreve gelen üyelerin yargı sistemi ve yargıçlar üzerindeki gücü Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun kuvvetler ayrılığında ne kadar önemli bir denge unsuru olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle yürütmenin Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu marifetiyle yargıya olan etkisi ve teması kuvvetler ayrılığı bağlamında önemli tartışmaları beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede gerek 2010 yılında yapılan anayasa değişikliği ve gerekse 2014 yılı başında Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kanununda yapılan değişiklikler büyük tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Sonraki bölümde bu hususlar ele alınacağından burada üzerinde durulmayacaktır.

BÖLÜM 3: TÜRK YARGI SEÇKİNLERİNİN SOSYO-EKONOMİK PROFİLİ VE İKTİDAR SEÇKİNLERİ İÇİNDEKİ YERİ

İktidar seçkinlerinin birbirinden farklı köken ve özelliklere sahip farklı seçkinlerden oluştuğu daha önce ifade edilmişti. Bu bölümde ise çalışmanın asıl konusu olan Türk yargı seçkinlerinin genel bir profili ve iktidar seçkinleri arasındaki yerleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bölümün temel materyali yargı seçkinleri içinden bazı kişiler ile yapılan mülakatlar olacaktır. Mülakat sonucunda elde edilen veriler belirli bir sistematik halinde işlenerek araştırmanın konusunu oluşturan problemlere cevaplar bulunmaya çalışılacaktır.

3.1. Araştırmanın Yöntem ve Kapsamı

Bu çalışmanın yapılış amacını teşkil eden problemlere verilecek cevapların ortaya konulması için yargı seçkinleri olarak ifade edilen seçkin grubunun sisteme ve seçkinlere ilişkin bakış açılarının ortaya konulması gerekmektedir. Bu bakış açısının tespit edilmesinde kullanılacak en etkin yol ise nitel yöntemin bir araştırma aracı olarak ön plana çıkan mülakat tekniğidir (Böke, 2011; Glesne, 2012; Güven, 2001). Bundan dolayıdır ki bu çalışmada mülakat tekniği kullanılmıştır. Fakat burada şöyle bir handikapla karşılaşılması da olasıdır. Nitel araştırma yönteminde, araştırmacının, pozitivist karaktere sahip nicel araştırma yöntemini benimseyen çevrelerce sıklıkla dile getirilen “tarafsız olamamak, ölçülebilir veriler ortaya koyamamak ve neticede nesnel, olgusal sonuçlara ulaşamamak” tarzındaki bir takım çıkmazlar ile yüzleşmesi riski vardır. Gerek mülakat sürecinde ve gerekse mülakat sonucunda elde edilen bulguların yorumlanması ve anlamlandırılması sürecinde bu çıkmaz her zaman için araştırmacıyı tehdit etmektedir.

Bu zorlukların farkındalığıyla bu çalışmada yargı seçkinlerinin tespitinden seçkinler ile gerçekleştirilen mülakatlara kadar her aşamada nesnellığe zarar vermeyecek şekilde titiz bir bakış açısı ve dil kullanılmaya çalışılmıştır. Özellikle mülakatlarda muhataba yöneltilen soruların lafzi olarak bir öznelliğe neden olmaması hususuna özellikle özen gösterilmeye çalışılmıştır.

Sosyal bilimler alanında yorumcu, nitel yöntemlerle çalışmaların popülarite kazanması ve özellikle sosyal bilimler alanında yapılacak araştırmaların fen bilimlerinden daha

farklı bir yaklaşıma gerek duyduğuna yönelik artan eğilim, araştırmacıların da bu yöne doğru kaymasına neden olmuştur (Durkheim, 2012). Sosyal olay ve grupları ortaya çıkaran bilinç ve arka planındaki özün bilinmesi gerekliliği de nitel yöntemi bu alanlarda kullanılan önemli bir araç haline getirmiştir (Husserl, 2003: 80). Tam da bu noktada Türkiye'deki iktidar seçkinleri içindeki önemli bir statü seçkini olarak işlev gören yargı seçkinlerinin diğer seçkin grupları ile olan ilişkilerinin ve kendi yapısının anlaşılmasını sağlamak amacıyla neden nitel yönetime başvurulduğu kendiliğinden cevaplanmış olmaktadır. Yine nitel yöntemin önemli bir tekniği olan derinlemesine mülakat tekniğine başvurulmasının altında yatan sebep de bu gereklilik ile açıklanmaktadır.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilmiş olan mülakat için görüşülecek kişilerin tespitinde üç temel ölçüt kullanılmıştır. Öncelikli olarak görüşülecek yargı mensupları için temel kriter 1. Sınıf olmalarıdır. Daha önce de belirtildiği üzere yargı mensuplarını 1. Sınıfa yükslebilmeleri için meslekte belirli bir süre görev yapmış olmaları gerekmektedir. Özellikle yargı mensubu seçkinlerin tespitinde başvuru ikinci kriter ise Arslan'ın ortaya koymuş olduğu (2010: 67) kararsal analizdir. Kararsal analiz çerçevesinde yargı sisteminin en tepe noktasında yer alan ve nihai mahiyetteki kararları veren yargı mensupları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede özellikle yüksek yargı mercileri olarak tanımlanan mahkeme üyeleri ile görüşme yapılmıştır. Yüksek yargı içerisinde de özellikle türel seçkinlerle yoğun temas halinde olan Anayasa Mahkemesi ve Danıştay üyeleri tercih edilmeye çalışılmıştır. Yine yargı sistemine ve işleyişine derinlemesine vakıf olmaları nedeniyle Yargıtay üyeleriyle de görüşme yapılmıştır. Bu kişiler arasında hem muvazzaflar hem de emekli yüksek yargı mensupları ile görüşülmüştür.

Yargı mensubu olmamakla birlikte birer yargı seçkini olarak kabul edilen savunma olarak tabir edebileceğimiz avukatlar arasında kimlerle görüşüleceğinin tespitinde ise ünsel analize (Arslan, 2010: 68) başvurulmuştur. Bu çerçevede kamu oyunda daha fazla görünürlüğü olan, adından daha sık bahsedilen ve belirli avukatlık örgütlerinin başında yer alan kişiler ile görüşülmüştür.

Görüşülen kişilerin tespitinde üzerinde hassasiyetle durulan noktalardan birisi de ideolojik olarak çeşitliliğin sağlanması olmuştur. Bu çerçevede görüşmelerde öncelikli

olarak kamu oyununda ideolojik duruşu belli olan yargı seçkinlerinden başlanılmıştır. Bunlar üzerinden elde edilen çeşitlikten hareketle, yine bu kişilerin verdiği referanslarla ideolojik bir çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Özellikle araştırma bulgularının incelendiği kısımdaki ideolojik tanımlama sorularında bu çeşitlilik net bir biçimde görülecektir.

Tüm bu hassasiyetler ve kriterler göz önünde bulundurulmak suretiyle toplam on altı yargı seçkini ile görüşme yapılmıştır. Bunlardan ikisi müstafi ikisi emekli olmak suretiyle on ikisi yargı mensubudur. Geriye kalan dördü ise savunma olarak ifade edebileceğimiz avukatlardan oluşmaktadır. Yargı mensuplarından altısı savcı, sekizi ise yargıç statüsündedir.

Araştırma sorularına gelinecek olursa; araştırma yarı yapılandırılmış bir mülakattır. Bu araştırmada görüşülen kişilere toplam on beş soru yöneltilmiştir. Verilen cevaplara göre ve görüşmenin akışına göre soru sayısı, karşılaştırmaya mani olmayacak şekilde arttırılmıştır. Sorular dört ana tema ekseninde düzenlenmiş olup araştırma bulguları da bu tematik yaklaşıma göre değerlendirilecektir. Bu dört tema;

- Türk yargı seçkinlerinin sosyo-ekonomik kökenleri ve hali hazırdaki durumları,
- Türk yargı seçkinlerinin yargı sistemi ve yargı seçkinlerine bakışları,
- Türk yargı seçkinlerinin siyasal sisteme ve siyasal seçkinlere ilişkin görüşleri
- Türk yargı seçkinlerinin kuvvetler ayrılığına bakışları

şeklinde kategorize edilmiştir. Türk yargı seçkinlerinin sosyo-ekonomik kökenlerinin tespitine yönelik olarak kendi içinde dört alt soru başlığı içeren bir soru yöneltilmiştir. Yargı seçkinlerinin yargı sistemi ve yargı seçkinlerine bakışlarının tespiti için ise toplam altı soru yöneltilmiştir. Türk yargı seçkinlerinin siyasal sisteme ve siyasal seçkinlere ilişkin görüşlerini tespit etmek amacıyla da görüşülenlere üç soru yöneltilmiştir. Son olarak Türk yargı seçkinlerinin kuvvetler ayrılığına ilişkin görüşlerini tespit etmek için ise beş soru sorulmuştur. Araştırma bulgularının ortaya konulduğu kısım bu dört tema üzerinden başlıklandırılacaktır.

Araştırma sürecinde mülakat tekniğinin avantajları çalışmanın zenginliği açısından büyük katkı sağlamış olmakla birlikte, siyasal konjonktür nedeniyle görüşmelerin gerçekleştirilmesinde büyük zorluklarla karşılaşmıştır. Özellikle muvazzaf yargı seçkinleri ile yapılan görüşmelerde, muhatapların kimliklerinin açıklanmasını istememeleri önemli zorluklara neden olmuştur. Her şeyden önce görüşmelerde ses kaydı alınamaması ve görüşme esnasında detaylı notlar almanın güçlüğü büyük bir zorluk teşkil etmiştir. Yine muhatapların talepleri üzerine yargı mercilerinden bahsedilemeyecek olması da analizlerde önemli zorluklara neden olacaktır.

Değınilen zorluklar mülakatlara başlanırken tasarlanan planda bir takım değişikliklere neden olmuştur. Özellikle yargı seçkinlerinin görev yaptıkları kurumlar bazında yapılacak değerlendirmelere yukarıda zikredilen sınırlamalardan dolayı yer verilememiştir. Her şeye rağmen bilimsel etik kuralları gereği görüşmenin mahremiyetine sadık kalınacağından kimlik ifşa edici hiçbir ifade kullanılmamıştır.

3.2. Araştırma Bulguları

Gerçekleştirilen mülakatlar neticesinde elde edilen araştırma bulguları yukarıda sıralanan tematik plan çerçevesinde değerlendirilecektir. Bu çerçevede muhatapların sorulara verdikleri cevaplar her bir temanın altında detaylı olarak ele alınacaktır.

3.2.1. Türk Yargı Seçkinlerinin Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Kökenleri ve Mevcut Durumları

3.2.1.1. Sosyo-Demografik Bulgular

Bu tema altında yargı seçkinlerinin hangi sosyo ekonomik sınıftan geldikleri, mensubu buldukları ailenin eğitim durumu, kendilerinin demografik özellikleri ve hali hazırda sosyo-ekonomik durumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çerçevede muhataplara ilk olarak nerede ve ne zaman dünyaya geldikleri sorulmuştur. Nerede dünyaya geldiniz sorusuna verilen cevaplar coğrafi bölgeler bazında değerlendirildiğinde ortaya, belirli bir coğrafi bölgede yığılma yapmayan, heterojen bir dağılım çıkmaktadır. Araştırmaya katılan muhataplardan üçü orta Anadolu

bölgesinde, üçü Karadeniz bölgesinde, ikisi Doğu Anadolu bölgesinde, ikisi Güneydoğu Anadolu bölgesinde, ikisi Ege bölgesinde, ikisi Marmara bölgesinde ve ikisi de Akdeniz bölgesinde dünyaya gelmiştir. İl ilçe bazında bakıldığında ise muhatapların önemli bir kısmının şehir altı yapılaşma olarak kabul edilen ilçe ve kasabalarda dünyaya geldikleri görülmektedir. Katılımcıların sadece üçü şehir merkezlerinde dünyaya gelmiştir. Bunlardan ikisi metropol olarak tanımlayabileceğimiz büyük şehirlerde dünyaya gelmişken biri ise orta ölçekte bir kent merkezinde dünyaya gelmiştir. Geriye kalan on üç muhataptan dokuzu ilçelerde dünyaya gelmişken ikisi kasaba, ikisi ise köy ölçeğinde bir yerleşim yerinde dünyaya gelmiştir. Dolayısıyla, çalışmamızda yer alan, yargı seçkinlerinin önemli bir kısmının kırsal yerleşim alanlarında dünyaya geldikleri gözlenmektedir. Burada dikkat çeken nokta ise kent merkezleri ya da metropol olarak tanımlanan büyük şehirlerde dünyaya gelenlerin genellikle savunma olarak kabul ettiğimiz avukatlık mesleğini seçmiş olmalarıdır. Dolayısıyla yargı sisteminin içerisinde yargıç ya da savcı olarak görev yapan seçkinlerin kırsal kökenli oldukları gözlenmektedir.

Muhatapların yaş durumlarına bakıldığında ise; emekli olan iki katılımcı dışında tamamının 45-55 yaş aralığında olduğu gözlenmektedir. Emekli olan iki muhatap ise 65 yaş üzeri grupta yer almaktadır.

Kardeş sayısı açısından ise katılımcılardan birinin tek çocuk olduğu, birinin iki kardeş olduğu ve geriye kalan on dört katılımcının üç ve üzeri çocuklu ailelerde dünyaya geldikleri görülmektedir. Tek çocuk olan katılımcının da doğum yeri esasında olduğu gibi yine savunma tarafında yer aldığı görülmektedir.

Tüm bu veriler ışığında bakıldığında; katılımcıların büyük oranda kırsal yerleşim yerlerinde dünyaya geldikleri ve genellikle kalabalık ailelere mensup oldukları görülmektedir. Şehir merkezlerinde dünyaya gelenlerin ise genellikle savunma kısmında görev aldıkları görülmektedir. Bu durum katılımcıların biri tarafından şu şekilde dile getirilmektedir;

Hukuk fakültesi okuyanlardan köylü çocukları hakim-savcılığı kentliler de avukatlığı seçer. Çünkü köylü çocuğu hakimi savcıyı büyük adam olarak görür, okula girdiği andan itibaren de büyük adamlık sevdasıyla hareket eder. Oysa şehirli adam asıl paranın avukatlıkta olduğunu bilir ve ona göre hedef belirler (Görüşme 8).

Yargı seçkinleri üzerine yapılan bu araştırma sonuçları, yargı sisteminin daha alt mekanizmasında görev alanları kapsayan TESEV araştırmasında (2009: 13-14) elde edilen sonuçlar ile büyük oranda benzerlik göstermektedir. Yani yargı sisteminin alt kademesinde görev yapanlar ile seçkin olarak ifade ettiğimiz yüksek yargı seçkinleri benzer bir profil çizmektedir. Ne var ki bir yargı mensubunun;

Kemalist rejim bilinçli ya da bilinçsiz hukuk fakültelerine girişi sözel puan türüne bağlamıştı. Böylelikle kırsalın çocukları bir şekilde sisteme entegre ediliyor, yargının alt tabakadan gelen kişilerce işlenmesini sağlıyordu. Oysa 2000'lerde yapılan değişiklik ile³⁴ hukuk fakültelerine giriş için Türkçe-Matematik puan türü şartı getirilerek, çevrenin çocuklarının hukuk fakültelerine girişinin önü kapatılmış oldu. Çünkü matematik şehirli çocuğun bileceği bir şeydir. Köy okulunda sen Türkçe öğrendiğine şükret. Adamlar hukuku tabi bu arada kamuyu (Kamu Yönetimi) da matematik şartına bağlayarak alt tabakadan gelenlerin önünü kesmeyi amaçladılar (Görüşme 14).

sözleri gelecek dönemlerde bu profilin değişeceğine yönelik bir ima taşımaktadır.

3.2.1.2. Sosyo-Ekonomik Bulgular

Görüşülen kişilere anne ve babalarının eğitim durumları sorulduğunda, bir kişi babasının yüksek öğrenim, iki kişi babalarının lise mezunu, on bir kişi babalarının ilk okul mezunu iki kişinin ise babalarının okuma yazma bilmediğini söylemiştir. Annelere gelindiğinde ise bir kişinin lise, iki kişinin ilk okul, iki kişinin okul bitirmemekle birlikte okur-yazar olduğu, on bir kişinin ise annesinin okuma yazma bilmediğini söylediği görülmüştür.

Ebeveynlerin meslekleri ve sosyo-ekonomik durumları sorulduğunda ise; annelerin tamamının ev hanımı olduğu buna karşılık babalardan birinin akademisyen, bir kişinin yargıç, bir kişinin dava vekili, altı kişinin daimi işçi, yedi kişinin ise çiftçi olduğu gözlenmiştir.

Sosyo-ekonomik olarak ise biri ailesini orta-üst sınıf olarak tanımlarken, dokuz görüşülen kişi ailesini orta sınıf olarak tanımlamaktadır. Geriye kalan altı görüşülen kişi ise ailesini ekonomik olarak alt sınıf olarak tanımlamaktadır. Burada babası akademisyen olan ve ailesini sosyo-ekonomik olarak orta-üst sınıf olarak tanımlayan yegane muhatap yine savunma tarafında yer alan muhataptır.

³⁴ Mevzubahis değişiklik 30 Temmuz 1998 tarihinde YÖK tarafından yapılmıştır.

Bu soruların ardından muhataplara eşlerinin meslekleri ve sosyo-ekonomik olarak kendilerini nasıl konumlandıkları sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya görüşülen kişilerden ikisi bekar/dul oldukları şeklinde cevap verirken bir kişi eşinin akademisyen, bir kişi ise yüksek memur olduğunu ifade etmiştir. Geriye kalan on üçü ev hanımı şeklinde cevap vermiştir.

Sosyo-ekonomik olarak ise görüşülen kişilerin tamamı kendini orta sınıf olarak tanımlamaktadır. Fakat şöyle bir gerçeği de göz ardı etmemek gerekir ki; görüşülen kişilerin büyük bir çoğunluğunun birinci sınıf yargıç ve savcı oldukları, özlük hakları ve Türkiye ortalamaları düşünüldüğünde daha çok orta-üst sınıf oldukları anlaşılmaktadır.

Bu konuda son olarak muhataplara çocuklarının meslekleri ya da yapmasını istedikleri meslek sorulmuştur. Dikkat çekici şekilde görüşülen kişilerin tamamı, çocuklarının hukuk dışında bir alanda çalıştıklarını ya da hukukçu olmasını istemediklerini ifade etmişlerdir.

Yarı yapılandırılmış mülakat sorularını ilk halinde yer almamakla birlikte sonradan görüşülen kişilerin talebi üzerine ailelerinin sosyo-kültürel konuları da sorulmuştur. Bu kararda yapılan görüşmelerden birinde görüşülen kişinin *“Ailem sosyo-ekonomik olarak alt sınıftaydı ama sosyo-kültürel olarak en tepe noktadaydı. Bence daha önemli olan da bu, bunu sormalısın...”* (Görüşme 2) şeklindeki ifadesi etkili olmuştur. Burada ima edilen, bireylerin toplum üzerindeki etkinlik dereceleridir.

Görüşülen kişilere ailelerinin sosyo-kültürel statüleri sorulduğunda on üç görüşülen kişi özellikle babalarının yaşadıkları alanda önemli bir sosyal saygınlığa ve mevkie sahip olduğunu dile getirirken iki görüşülen kişi sosyo-ekonomik statülerinde olduğu gibi sosyo-kültürel olarak da alt tabakaya mensup bir ailede yetiştiğini dile getirmişlerdir.

3.2.2. Yargı Seçkinlerinin Türk Yargı Sistemi ve Yargı Seçkinlerine İlişkin Görüşleri

Bu tema altında görüşülen kişilere genel olarak yargı seçkinleri ve yargı sistemine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Özellikle çalışmanın temel sorularından biri olan Tocqueville’in yargı seçkinlerine ilişkin kuramının Türkiye özelinde ne derece geçerli olduğu sorusu yöneltilerek bir cevap aranmaya çalışılmıştır. Tocqueville, yargı

seçkinleri diğer tüm iktidar seçkinlerine kıyasla topluma en yakın olan, toplumun merkezi değerlerini en yakinen tanıyan seçkin grubudur. Zira yargı seçkini olabilmek için diğerlerine nazaran eğitim dışında hiçbir ön şart bulunmamaktadır (Tocquivelle, 1994: 108).

3.2.2.1. Yargı Seçkinlerinin Toplumla İlişkileri

Görüşmelerde muhataplara genel giriş sorularının ardından mülakat konusuyla doğrudan ilintili olarak yöneltilen ilk soru, Tocqueville'in yargı seçkinlerine ilişkin kuramının Türkiye'de ne derece geçerli olduğuydu. Bu soru sorulmadan önce görüşülen kişilere kuram hakkında detaylı bir bilgi aktarımı yapılmış, kuramın Amerika'daki yargı sistemi içerisinde ortaya konulduğu belirtilmek suretiyle cevaplar istenilmiştir.

Öncelikli olarak belirtilmesi gereken nokta; görüşülen kişilerin tamamının bu kuramın Türkiye için geçerli olmadığı yönünde ortak bir fikir birliğinde olmalarıdır. Görüşülen kişilerin tamamı Türkiye'de yargı seçkinlerinin geldikleri köken itibariyle halka ait, halkın içinden bir fert olmakla birlikte, zaman içerisinde halktan koparak son noktada izole bir alt kültür oluşturduklarıdır. Burada görüşülen kişiler arasında farklılık ise bunun nedenine ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır.

Görüşülen kişilerden beşi, yargı seçkinleri ile toplum arasındaki kopukluğun nedeni olarak hukuk eğitimi sistemini göstermektedir. Halktan kopuşta eğitimi sorumlu tutan görüşler ise iki ana eksen etrafında toplanmaktadır. Bunlardan ilki, eğitim sisteminin önemli oranda pozitivist bir mantık üzerine inşa edildiği, bu katı pozitivistimin ise batılı bakış açısıyla zamanla kitleye karşı önemli önyargıların oluşmasına neden olduğunu, tüm bu sürecin ise sonunda halktan kopuşu tetiklediği görülmüştür. Bir görüşülen kişi bu durumu şu şekilde özetlemektedir;

...Fakültelerde uygulanan eğitim katı bir pozitivist mantıkla oluşturulmuş. Bu eğitim süreci ve takip eden staj dönemi boyunca bizlere hep tek doğru ve tek istikamet olduğu dikte edilmiştir. Zaten mevzuatımız da bu pozitivist mantıkla hazırlanıyor. Hal böyle olunca da bizim için halk bir süje haline dönüşüyor. Onu düzeltmeli, olması gerektiği şekle sokmalıyız. Bu her şeyden önce halkı sorunlu bir alan olarak görmemize neden oluyor. Dolayısıyla da bu alandan uzak durmamız gerektiğini bilinç altımıza yerleştiriyoruz (Görüşme 9).

İkinci eksen ise gerek fakültede ve gerekse stajyerlik döneminde adliyede, çok zaman bilinçli olarak bu kopuşun dikte edildiğini savunmaktadır. Görüşülen kişilerden biri bu durumu şöyle dile getirmektedir;

...Staj başladığı anda bu duvar örülmeye başlanır. Fakültedeki arkadaşın bile sen eğer avukat stajyeri isen sana farklı bakmaya başlar. Araya duvar örer. Hakim çantası deriz biz. O çanta ele alındığı anda dünya değişmeye başlar. O staj dönemi bitince hakim, savcı kendini çok farklı bir dünya da görür (Görüşme 15).

Yedi görüşülen kişi ise yargı seçkinleri ile toplum arasındaki kopukluğu adliye teşkilatı ve yargı mensuplarının yaşam tarzlarına bağlamaktadır. Özellikle “*adliye fanusu*” (Görüşme 16) olarak tanımladıkları fiziksel yapılarda geçirilen mesai saatlerinin, buna ilaveten lojman yaşantısının hem yargı mensuplarının hem de aile fertlerinin toplumdan kopuk yaşamalarına neden olduğu ifade edilmektedir. Günlük yaşantının her aşamasında bu derece homojen bir iç içe yaşam biçiminin farklı bir alt kültürün oluşmasına neden olduğu dile getirilmektedir. Her ne kadar meslek hayatının farklı dönemlerinde ülkenin her tarafı geziliyor olsa da, buralardaki yaşam da lojman dışına taşınmadığından toplumla bütünleşmenin mümkün olamamaktadır. Kendi ifadeleriyle;

...Adliyede hakim savcı var, lojmanda hakim savcı var, lokalde hakim savcı var. Vatandaşla bir tek dava da muhatap oluyorsun, o da sorunlu vatandaşla. Doğal olarak kopuyoruz vatandaşlardan. Yedi Anadolu şehri gezdim, toplasan oralardan yedi tane tanıdık adam saymam size. Çünkü iletişime girmiyoruz. Bunun sonucunda da toplumdan kopuk bir yargı ortaya çıkıyor (Görüşme 5).

Bir diğer görüşülen kişi ise şöyle diyor;

...Adliye fanusu olarak tanımlayabileceğimiz bir yaşam alanı var yargı mensuplarının. Mesleğe başlandığı andan itibaren izole bir dünyanın içine giriyorlar. İş yerinde ve iş dışı yaşam alanlarında hep aynı statüdeki kişilerle muhatap olunmasının bir sonucu olarak bir alt kültür formu yaratılıyor. Bu form içerisinde toplumdan kopuk bir yargı mensubu profili çıkıyor (Görüşme 16).

Bu konuda TESEV (2009) araştırmasında çıkan sonuçlar da bulguları destekler niteliktedir. Araştırmada (2009: 58-59) görüşülen kişilerin;

...ben küçük yerlerde, vilayet olsa bile, sokakta simit yiyerek gezememişimdir..... Orada davranışlarımla, hareketlerimle konuşmamla, giyimimle, her şeyimle örnek olmak zorundayım.

Sosyal ilişkileri daha çok oradaki memurlarla! İşte kaymakam, jandarma komutanı, emniyet amiri, yani üst düzeydeki bürokratlarla sosyal ilişki kuruluyor. O yüzden zorunlu olarak hakim kendi kabuğuna çekiliyor.

Mesleğimize zarar gelebilir mi diye böyle bir sosyal fobimiz vardı. Ama tamamen meslek kökenli.

şeklindeki ifadeleri yargı seçkinlerinin toplumdan kopukluk nedenlerini ortaya koyması anlamında kayda değerdir.

Görüşülen kişilerden dördü ise; her ne kadar köken olarak alt sınıfa tabi olsalar da mesleğin ilerleyen aşamasında elde edilen ekonomik gelire paralel olarak gerçekleşen sınıfsal yükselmenin toplumun geri kalanından kopuşu tetiklediğini ifade etmiştir. Gelir seviyesinin yükselmesine paralel olarak başta mekan paylaşımı olmak üzere yargı mensuplarının aile fertlerinin okullarına kadar önemli bir ayrışmanın söz konusu olduğunu belirtmişlerdir.

Sonuç olarak görüşülen kişilerin ortak kanaati, yargı seçkinlerinin her ne kadar toplumun umumiyetinin paylaştığı bir dünya görüşü ve yaşam biçiminin içinden gelmiş olsalar da zamanla bir çok faktörün bir araya gelmesi ile toplumdan önemli oranda farklılaşarak ciddi bir kopuş yaşadıkları, dolayısıyla da Tocqueville'in kuramının Türkiye özelinde geçerli olmadığı yönündedir.

3.2.2.2. Yargı Seçkini Olmanın Kriterleri

Bu başlık altında görüşülen kişilere yargı sistemine girişte ya da yükselmede liyakatin dışında/yanında herhangi bir ön şartın, mensubiyetin ya da ilişki ağının gerekip gerekmediği sorulmuştur. Görüşülen kişilerden bu soruyu cevaplarken sadece günümüzdeki durumu değil, tarihsel süreç içerisinde geçmişi de dikkate alarak cevap vermeleri istenmiştir.

Görüşülen kişilerin soruya verdikleri cevapta kendilerine yönelik ideolojik tanımlamalarına göre farklılıklar gözlenmekle birlikte ortaya çıkan ortak kanaat; yargı sistemine giriş ve yükselmede muhakkak surette liyakat dışında bir takım mensubiyet ve bağlantıların gerekli olduğudur.

Kendisini ideolojik olarak mevcut siyasal iktidar ile paralel bir düzlemde tanımlayan beş görüşülen kişi, soruya verdikleri cevapta, 2000'li yıllar öncesinde yargı sisteminde özellikle yükselmek için bir takım ideolojik bağlantıların olmasının temel gereklilik

olduğunu fakat 2003'den sonra tamamen liyakat temelli bir yükselme prensibinin hakim olduğunu dile getirmektedirler.

Diğer taraftan, ideolojik olarak kendisini sosyal demokrat ya da Kemalist olarak nitelendiren altı görüşülen kişi ise yukarıdakinin aksine 2003 öncesinde yargı sistemine giriş ve yükselmenin tamamen objektif kriterlere dayalı bir sistem üzerinden işlediğini, 2003 sonrasında ise yükselmek için iktidara yakın görüşlere sahip olmanın ya da iktidar içerisinde referans göstermenin temel şart olduğunu dile getirmiştir. Bu süreçte özellikle 2013 öncesinde cemaate yakın olmanın önemli bir kriterken 2013 sonrasında Fetullah Gülen cemaatine mensup olmamak kaydıyla muhafazakar bir zihniyete sahip olmanın önemli bir şart olduğu ifade edilmiştir. Bu konuda görüşülen kişilerden birinin söylediği şu sözler ikinci gurubun kanaatini özetler niteliktedir.

AKP iktidara gelmeden önce hakim ve savcı olmak için vatanını sevmek yeterliydi. AKP iktidara geldikten sonra önceleri hakimler belirlenirken adamın nurcu olması gerekiyordu. Ha sadece göreve gelirken de değil mesela Yargıtay'a üye seçilecek, tetkik hakimi atanacak, hemen bakarlardı adam Nurcu mu diye. Tabi bunlarla (Nurcularla) yollar ayrıldıktan sonra şimdi bakıyorlar adam AKP'li mi diye. Bulurlarsa atıyorlar. Bulamazlarsa biraz da olsa onlardan (Nurculardan) olmamak kaydıyla muhafazakar arıyorlar. Onu da bulamazlarsa Ülkücülere sarılıyorlar (Görüşme 1).

İdeolojik tanımlamaları farklı olmakla beraber beş görüşülen kişi ise, geçmişte de bugün de Türk yargı sistemine girişte ve yükselmede bir takım mensubiyetlerin ve bağların gerekli olduğunu ifade etmektedirler. Bu durum dönemselsel olarak azalma veya artış gösterse de süreklilik arz edecek şekilde, yargı sisteminde liyakat dışında bir takım kriterlerin gerekli olduğunun altını çizmişlerdir. Görüşülen kişilerden birinin;

Türkiye'de her zaman için yargı sistemine giriş ve yükselmede bir takım ön şartlar varola gelmiştir. Bu şartlar da sadece ideolojik olarak ifade edilemez. Mezhepsel, hemşehrilik temelli, ideolojik, etnik, vs. bir çok farklılığa göre dönemselsel olarak değişmektedir. Mesela bir dönem yargıda önemli bir Karadenizlilik şartı hakimdi. Başka bir dönem Alevilik ön plana çıkmıştı. Sonra Anti Kürtlük. CHP'li olmak. Bugün Adalet ve Kalkınma Partisi mensubu olmak. Hasılı her dönem liyakati berhava edecek bir takım şartlar ortaya çıkıyor. Bunun sebebi de Türkiye'de yargının siyasetten bağımsız olarak düşünülmemesi." (Görüşme 11)

sözleri aslında bu soruya ilişkin verilen cevapların tümünü özetler niteliktedir.

3.2.2.3. Yargı Sisteminin İdeolojik Aidiyete Etkileri

Bu başlık altında görüşülen kişilere yargı sistemin kendilerinin ideolojik duruşlarına nasıl bir etkide bulunduğu sorulmuştur. Yani yargı sistemine girmeden önceki ideolojik duruşlarıyla şimdiki duruşları arasında bir fark bulunup bulunmadığı sorulmuştur.

Bu soruya verilen cevaplar, görüşülen kişilerin meslekleri itibariyle farklılık göstermiştir. Yargının savunma kanadında yer alan görüşülen kişilerin tamamı önceki ve mevcut ideolojik duruşlarında herhangi bir fark olmadığını belirtmişlerdir.

Fakat yargıç ve savcıların bu soruya verdikleri ortak cevap, yargı sisteminin kendilerinin ideolojik duruşlarında önemli bir değişime neden olduğudur. Her şeyden önce görüşülen kişilerin tamamı sisteme dahil olmalarıyla birlikte, ideolojik duruşları fark etmeksizin tamamının devletçi bir duruş sergilediklerini ifade etmişlerdir.

Gerek üniversite öncesi yıllarda ve gerekse üniversite yıllarında oldukça devrimci bir duruşum vardı. Sokaklarda devleti ortadan kaldırmak için sloganlar atıp, mücadeleler vermiştik. Fakat sınavı kazanıp hakimliğe başlamakla birlikte tüm bu düşüncelerim bir anda ortadan kalktı. Bir anda kendimi devletçilerden bile devletçi buluverdim. Bu gün artık devrimcileri cezalandıran, onlara düzen düşmanları olarak bakan bir (.....) olarak görüyorum kendimi (Görüşme 7).

sözleriyle bu değişimi çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Yine bir başka görüşülen kişi;

Lise ve üniversite yıllarında koyu bir milliyetçi, Türkeş için canını vermeye hazır bir fedaiydim. Daha sonraları düşüncelerim değişti. Kemalist, laik bir çizgiye evrildim. Artık CHP'li oldum. Hoş bugünkü CHP değil ama artık CHP çizgisinde birisiyim. Yine milliyetçilik var ama bu Atatürk milliyetçiliği. Yani etnik değil Türkiyelilik üzerine kurulu bir milliyetçilik. Tabi bu da aslında devletçi olmamızdan kaynaklanıyor (Görüşme 9).

şeklindeki ifadeleriyle yargı sisteminin ideoloji üzerindeki dönüştürücü etkisini tasvir etmektedir.

Görüşülen kişilere ideolojik yapılarındaki bu değişimin sebebi sorulduğunda verilen cevaplar iki ana eksen etrafında toplanmıştır. Büyük bir çoğunluğu değişimin sebebi olarak hukuk eğitimini göstermiştir. Özellikle Türkiye'deki hukuk eğitiminin devletçi bir mantıkla verildiğini ve bunun zımnı olarak kodlara işlendiğini söylemişlerdir. Fakat

bu eğitimin etkisinin mesleğe başladığı zaman daha da belirginleştiğini vurgulamışlardır.

Bazı görüşülen kişiler ise bu değişimin sebebi olarak hakimlik ve savcılık meleğini göstermişlerdir. Bir görüşülen kişi “*ta stajın başladığı andan itibaren bize temel görevimizin devleti korumak olduğu alttan alta işleniyor*” (Görüşme 4) sözleriyle mesleğin dönüştürücü etkisini ortaya koymaktadır.

3.2.2.4. Yargı Seçkinlerinin İdeolojik Tutumları ve Siyasal Sistem İçerisindeki Yerleri

Bu kısımda görüşülen kişilere kendilerini ideolojik olarak nasıl tanımladıkları ve bir aktör olarak siyasal sistem içerisinde kendilerini nasıl konumlandıkları sorulmuştur. Burada belirtilmesinde fayda var ki, görüşülen kişiler seçilirken, ideolojik olarak farklılık arz etmelerine dikkat edilmiştir.

Görüşülen kişilerden ikisi kendi ideolojik görüşlerini beyan etmekten kaçındıklarından dolayı bu sorunun ilk kısmına cevap vermek istememişlerdir. Diğer taraftan kendilerini siyasal sistem içerisinde sıradan bir vatandaş gibi, demokratik haklar çerçevesinde katılma yönünde davranış sergileyen birer aktör olarak tanımladıkları gözlenmiştir. Görüşülen kişilerden biri;

işgal ettiğimiz statü bizi demokratik düzlemde özel bir vatandaş durumuna taşımamaktadır. Anayasa’da işaret edilen eşitlik ilkesi çerçevesinde ben de normal bir vatandaşla aynı haklara sahip, siyasi iradeyi belirleme anlamında yalnız bir oy hakkı olan, bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyım. Bunun dışında bir rol biçmek anlamsız bir abartıdan öte bir şey değildir (Görüşme 9).

sözleriyle bu durumu özetlemektedir.

Görüşülen kişilerden beşi ise kendilerini sosyal demokrat olarak tanımlamıştır. Kendisini sosyal demokrat olarak tanımlayanların tamamı bunun hemen ardından Atatürk milliyetçiliğini referans göstererek milliyetçi bir duruşlarının da olduğunu eklemiştir. Bu görüşülen kişilerden ikisi sosyal demokratlığınının CHP’nin temsil ettiği çizgi ile alakalı olmadığını da ilave etmişlerdir.

Kendisini sosyal demokrat olarak tanımlayan bu görüşülen kişilerden dördü sorunun ikinci kısmına, normal bir vatandaşın farklı olarak siyasal sistem içerisinde devleti korumakla yükümlü birer aktör oldukları şeklinde cevap vermişlerdir. Bir görüşülen kişi;

... ben devletin bir (.....) olarak, bu devleti, cumhuriyeti ve Anayasa'da sıralanan Atatürk ilkelerini korumakla mükellefim. Benim bulunduğum mevki gereği pasif bir siyasal aktör olmam düşünülemez. Anayasa'nın bana verdiği yetkilere dayanarak devlete, cumhuriyete, Atatürk'e yönelik bir saldırı olduğunda, vevki bunun yürütme ya da yargı yapsın, hemen harekete geçmem gerekiyor. O yüzden ben aktif bir siyasal aktörüm. Bunun siyasal olarak algılanması da doğru değil aslında. Ben hukuken yaptıklarımın siyasal etkilerinden dolayı siyasal aktörüm (Görüşme 7).

şeklindeki ifadeleriyle siyasal sistem içerisindeki rolünü net bir şekilde ortaya koymaktadır. Kendisini sosyal demokrat olarak tanımlayan bir görüşülen kişi ise, bulunduğu statüden azade düşünüldüğünde normal bir vatandaş farkı olmamakla birlikte, yaptığı görevden dolayı, iktidarı özgürlüklerin ihlali bağlamında sınırlandırmaya çalışan, hukukun üstünlüğü ile onu dengelemeye çalışan bir aktör olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda bakıldığında aktif bir siyasal aktör olarak görülmektedir.

Görüşülen kişilerden dördü ise kendisini ideolojik olarak milliyetçi diye tanımlamışlardır. Bu kişilere nasıl bir milliyetçilik diye sorulduğunda; ikisi "*Türk milliyetçiliği*" şeklinde cevap verirken ikisi ise "*kültür milliyetçiliği*" şeklinde cevap vermişlerdir.

Kendisini milliyetçi olarak tanımlayan bu görüşülen kişilerin tamamı, yargıyı ve yargının aktörlerini siyasetin dışında düşünmenin mümkün olmayacağını, dolayısıyla da kendilerinin aktif birer siyasal aktör olduklarını söylemişlerdir. Fakat buradaki aktiflik bir siyasetçinin aktifliğinden ziyade, kuvvetler ayrılığı ilkesinin temelini oluşturan fren-denge sisteminin gerektirdiği bir aktörlüktür. Kendileri doğrudan siyasal karar almamakla birlikte aldıkları kararların büyük oranda siyaseti etkilediği ve siyasal sonuçlarının olduğunu, dolayısıyla da siyasal sonuçları olan hukuki kararlar alan birer aktör konumunda olduklarını ifade etmişlerdir.

Görüşülen kişilerden dördü ise bu soruyu "*muhafazakar*" "*milliyetçi muhafazakar*" şeklinde cevaplandırmışlardır. Bu muhafazakarlığın manevi değerler üzerine kurulu

olduğunu söyleyen bu görüşülen kişiler, sorunun ikinci kısmını ise milliyetçilerde olduğu gibi aktif birer aktör olarak cevaplandırmışlardır. Bir görüşülen kişi;

Yargıçlar kendilerini siyasetin aktif bir aktörü olarak görürler. Bu da doğaldır. Zira norm politik bir karar olduğundan, yargıcın görevi ise normu uygulamak olduğundan yargı zaten politiktir. Yargıç norma dayanarak toplumu şekillendirirken politika yapıyor olmuştur. Bu politik aktörlük de tehlikeli bir aktörlüktür. Fanus içinde yaşayan yargıç, pozitivist bir kafayla, konum olarak uzak olduğu toplumu şekillendirirken tehlikeli bir politik aktör olur (Görüşme 16).

ifadeleriyle bu durumu özetlemektedir. Yine bir başka görüşülen kişi;

Her ne kadar kendimizi politikanın dışındaymış gibi gösteriyor olsak da, verdiğimiz kararların politik sonuçları olduğunu biliyoruz. Sadece ben değil, camiadaki herkes biliyor. Dolayısıyla politik sonucu olan karar aslında politiktir. Yani biz karar verirken politika yaptığımızı biliyoruz. Yaptığımız iş politika olunca da bizler aktif bir siyasal aktör durumuna gelmiş oluyoruz (Görüşme 6)

diyerek kendilerinin çok önemli ve aktif birer siyasal aktör olduklarını dile getirmektedir.

Bir görüşülen kişi ise kendisini; Müslüman, liberal ve sosyal demokrasinin karışımı bir ideolojik tanımla konumlandırmaktadır. Kendi ifadesiyle “*Müslümanlığın özgürlükçü sosyal yorumu*” (Görüşme 12) olarak tanımlamaktadır. Bu görüşülen kişi ise yargı seçkinlerinin aktif birer siyasi aktör oldukları fikrine karşı çıkmaktadır. Zira sonucu politik olsa dahi yapılan iş ve amaç hukukun üstünlüğünü inşa etmek olduğundan, bu işi yapanları siyasi figür ya da aktör olarak görmek doğru değildir. Kendi ifadesiyle;

Yargının görevi, iktidarın aşırılıklarını özgürlükler ve Anayasa hükümleri çerçevesinde dengelemeye çalışmaktır. Devleti insan haklarına saygılı bir hale sokmaktır. Bu süreçte aslolan Anayasa’dır. Her ne kadar Anayasa’nın yapım süreci politik olsa da, bu sürecin sonunda ortaya çıkan metin politik değil hukukidir. Ve ortaya çıkan metin, milli iradenin de politikanın da üstündedir. İşte yargı bu metni temel alarak hareket ettiğinden politik değildir (Görüşme 12)

3.2.2.5. Türkiye'de Yargı Seçkinlerinin Demokrasi İçerisindeki Rolü

Bu kısımda görüşülen kişilere yargı seçkinlerinin demokrasi içerisindeki rolünü nasıl buldukları ve nasıl olması gerektiği sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplarda dikkat çeken husus; meslek, statü ve ideolojik görüş fark etmeksizin tüm seçkinlerin aynı doğrultuda cevap vermeleri olmuştur. Sadece ideolojik görüş farklılıklarına referansla dönemsel farklılıklar gözlenmiştir.

Öncelikle belirtmekte fayda var ki, görüşülen kişilerin tamamı yargı seçkinlerinin siyasal sistem içerisinde demokrasinin garantisi durumunda olduğunu vurgulamışlardır. Özellikle yürütmenin aşırılıklarının önlenmesi ve bireysel hakların devlete karşı koruma altına alınması hususunda yargının yerine getirdiği işlev, teorik olarak, demokrasi için en temel gereksinim durumundadır.

Bu teorik duruma karşılık Türkiye'de yargı seçkinlerinin işlevine bakıldığında, görüşülen kişilerin ortak fikri yargının demokrasi açısından misyonunu yerine getiremediğidir. Türkiye'de yargı sisteminde *“pozitivist bakış açısının bir tezahürü olarak siyah-beyaz algısının hakim olmasının doğal sonucu olarak sağlıklı bir demokrasi algısından bahsetmek mümkün değildir”* (Görüşme 13).

Çok çeşitli nedenlere dayandırılan bu gerçek için bir görüşülen kişinin;

Türkiye'de yargının tarafsızlığı ve bağımsızlığı, hesap verebilirliği söz konusu olmadığından yargı sistemi kuruluşundan sorunludur. İktidarın bir uzantısı gibi algılanan ve işlev gören bir yargı olduğundan bu yargının iktidara karşı demokrasiyi savunmasını beklemek de çok anlamlı olmaz. Bir kere kendisi demokratik olmayan bir organın demokrasiyi savunması ve dahi sağlaması mümkün değildir (Görüşme 15)

şeklindeki ifadeleri yargının demokrasi hususundaki durumuyla ilgili fikir vermektedir.

Yargının demokrasi ile olan ilişkisinin tarihsel olarak farklılaşmadığı genel olarak vurgulansa da bir görüşülen kişi özellikle 2000 yılından itibaren yargının demokrasiye ilişkin işlevlerinin ifasında olumlu gelişmeler yaşandığının altını çizmiştir. Görüşülen kişi bu durumu şöyle özetlemektedir;

2000 yılına kadar Türk yargısının demokrasi karşısında verdiği sınavdan başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Özellikle 2000'den sonra hukukumuzda gözlenen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin etkisi hukuk sistemimizin olması gereken şekilde kurumsallaşmasına yardımcı olmuştur. Bu tarihten itibaren yargı daha özgürlükçü ve özgürlükleri sağlayıcı bir işlev edinmeye başlamıştır. Artık devlet için bireysel hakları feda eden değil, her halükarda hürriyetleri muhafaza etmeye çalışan bir yargı oluştu. Demokrasi de bu değil mi zaten? Bunda siyasal iktidarın da etkisi olmakla birlikte bu etki dolaylıdır. Fakat son zamanlarda baş gösteren cemaat kavgası bir geri adım mahiyetinde oldu ama eminim bu geçici durumu geride bırakacağız (Görüşme 12)

Başka bir görüşülen kişi ise, bunun aksine yargının 2000'li yıllardan sonra demokrasi açısından başarılı bir sınav veremediğini dile getirmektedir.

Eskiden yargı demokrasinin koruyucusu ve gerçekleştiricisiydi. Ama AKP döneminde demokrasiyi gerçekleştirmeyi bir kenara bırakalım demokrasi için tehdit durumuna geldi. Demokrasinin en temel gerekliliği olan ifade özgürlüğü ayaklar altında. Bir sürü adam yazıp çizdikleri, söyledikleri yüzünden içerde. Artık herkesin gözü başbakanda. Ona yaranabilmek için muhalefeti susturma yarışındalar. Bu gidiş demokrasi için hiç iç açıcı değil (Görüşme 1).

3.2.2.6. Türkiye'de Yargı Seçkinlerinin Siyasete Karşı Tutumu

Bu kısımda görüşülen kişilere yöneltilen soru; Türkiye'de yargı seçkinlerinin siyasete karşı nasıl bir tutum sergiledikleri ve siyaseti nasıl algıladıkları şeklindedir. Sorunun yöneltilmesindeki amaç, yargı seçkinlerinin türel seçkinlere bakış açılarını tespit etmek ve aralarındaki ilişkiye yönelik bir tespitte bulunabilmektir.

Bu soruda da öncekinde olduğu gibi, görüşülen kişilerin tamamı birbirlerine benzer cevaplar vermişlerdir. Görüşülen kişilerin ortak doğrultuda verdikleri cevap, genel olarak yargı seçkinlerinin türel seçkinlerin siyaset yapma biçimlerini beğenmedikleri, siyaseti “*kirli bir alan*” (Görüşme 11) olarak gördükleridir. Bunun yanı sıra yargı seçkinleri kendilerini devlet yönetiminin bir parçası olarak görmekte, dolayısıyla siyasal sistem içerisinde en az türel seçkinler kadar aktif olmaları gerektiğini vurgulamaktadırlar.

3.2.3. Türk Yargı Seçkinlerinin Siyasal Sisteme ve Siyasal Seçkinlere İlişkin Görüşleri

Bu tema altında yargı seçkinlerinin Türkiye'deki siyasal sistem hakkındaki görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunu yapmaktaki amaç, siyasal sistemin işleyişi açısından büyük önem taşıyan seçkinler arasındaki ilişkilerin en azından bir seçkin grubunun algısındaki durumunu tespit etmektir. Bu kapsamda görüşülen kişilere sorulmak üzere üç ana soru hazırlanmış olup, görüşmelerin gidişine göre sondaj sorularıyla derinlik kazandırılmaya çalışılmıştır.

3.2.3.1. Yargı Seçkinlerinin Siyasal Seçkinlerle Olan İlişkileri

Bu kısımda görüşülen kişilerden, 2000’li yıllar öncesi ve sonrası için siyasal seçkinlerle olan ilişkilerini değerlendirmeleri istenilmiştir. Bu sorunun sorulmasından kasıt, yargı ile yürütme/yasama arasında organik bir ilişkinin var olup olmadığının tespiti ve var ise bu ilişkin durumunun tespit edilmesidir.

Soruya verilen cevaplarda özellikle 2000’li yılların kırılma noktası olarak kabul edilmesi ideolojik aidiyete göre ilişkinin farklılaştığı gözlenmiştir. Kendisini sosyal demokrat, Kemalist, laik olarak tanımlayan görüşülen kişiler, 2000’li yıllardan önce siyasal seçkinler ile olan ilişkilerinin işgal ettikleri statünün gereği olarak gerçekleştirildiğini ve kesinlikle bu ilişkinin organik bir bağa dönüşmediğini vurgulamaktadırlar. Oysa 2000’lerden sonra ve özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri dönemlerinde yargı seçkinlerinin iktidarın bir memuru gibi davrandığını, “davranmaya zorlandığını” (Görüşme 7), bunun doğal sonucu olarak siyasal seçkinler ile yoğun ve organik bir ilişkinin inşa edildiği dile getirilmiştir.

Bu ilişkinin derecesi sorgulandığında ise aynı görüşülen kişiler, artık yargı seçkinlerinin iktidardan talimat alacak noktaya geldiklerini ifade etmiştir. Görüşülen kişinin ifadesiyle;

Bugün Bakanlıktan üst düzey yetkililer doğrudan mahkeme başkanlarını arayarak davanın gidişatına müdahale etmektedirler. Bu davanın şöyle sonuçlanması lazım diyorlar. Ha eskiden de benzer olaylar oluyordu ama bu kadar pervasızca olmazdı. Dolaylı olarak davanın nasıl sonuçlandırılmasının istendiği hissettirilirdi. Bunlar da çok istisnai olurdu. Ama şimdi açıkça talimat verilir olmuş (Görüşme 7).

Kendisini muhafazakar olarak tanımlayan görüşülen kişiler ise tam tersine; 2000’li yıllardan önce yargı seçkinlerinin siyasete bağımlı ve onun emir talimatlarına göre karar alan bir durumdayken 2000’li yıllardan sonra bu durumun değiştiğini ve bugün artık bağımsız bir yargının ve yargı seçkinlerinin oluştuğunun savunmaktadırlar. Geçmişte siyasal seçkinler tarafından davaların sonuçları belirlenirken bugün artık yargı seçkinlerinin tek skalasının “*Hukukun üstünlüğü*” olduğunu dile getirmişlerdir.

İdeolojik olarak kendisini milliyetçi olarak tanımlayan görüşülen kişilere bu soru yöneltildiğinde ise geçmişte de günümüzde de yargı seçkinleri ile siyasal seçkinler arasında ikinciyi önceleyen yoğun bir ilişki olduğu dile getirilmiştir. Bir görüşülen kişi;

Geçmişte de bugün de yargı seçkinleri sürekli siyasal seçkinlere yakın durmak isterler. Çünkü yargıda yükselmeye karar veren dolaylı da olsa her zaman için siyasal seçkinler olmuştur. Dolayısıyla bir yargı seçkini siyasal seçkinler ile yakın olduğu ölçüde yükselmeyi garanti altına alır. Bu yakınlık da genellikle siyasal seçkinlerin arzu ettiği doğrultuda hareket etmeyi gerektirir. Dönemsel olarak bu güdüm azalma gösterse de bu hep böyleydi. Evet aralarında istikrarlı duruş sergileyenler de yok değil ama ne yazık ki çoğunlukla siyasal seçkinlerin memuru gibi davranırlar. Bu da beraberinde yargının bağımsızlığının zedelenmesini getirmektedir (Görüşme 3).

şeklindeki ifadeleriyle durumu özetlemektedir. Görüşülen kişiler temel işlevinin siyasal seçkinleri bireysel hak ve özgürlüklerin korunması bağlamında sınırlandırmak olan yargı seçkinlerinin, siyasal seçkinler ile kurmuş oldukları doğrudan ilişki nedeniyle bu görevlerini tam olarak yerine getir(e)mediklerini ifade etmişlerdir.

3.2.3.2. Siyasal Seçkinlerin Yargı Seçkinlerine Karşı Tutumu

Bu başlık altında görüşülen kişilere siyasal seçkinlerin yargı seçkinlerine karşı nasıl bir tutum sergiledikleri sorulmuştur. Bu sorunun sorulmasındaki amaç, önceki soruya verilen cevapların tersten okunduğunda nasıl bir değişiklik sergilediğini tespit edebilmektir.

Soruya verilen cevaplarda, dönemsel olarak bazı farklılıklara atıf yapılsa da, ideolojik ayırım gözetmeksizin tüm görüşülen kişiler siyasetin yargıyı bağımsız bir güç olmaktan ziyade kendine bağlı bir birim ve memur olarak görmekte olduğudur. Bir görüşülen kişi bu algıyı tarihsel süreç içerisinde şu şekilde tasvir etmektedir;

1950'ye kadar yargı ideolojik bir aygıt olarak algılanmıştır. Yargı bu dönemde pozitivist dönüşümün bir aygıtı olarak görüldü ve böyle de işlev gördü. 1950-60 arasında siyaset yargının gücünü büyük oranda deneyimledi ve görmeye başladı. Bu dönemde yaşanan acı tecrübeler, sonraki dönemlerde yaşanan tecrübelerle birleşerek, siyasetçiler nazarında, siyasetin yargıya tabi olduğu yönünde bir düşüncenin hakim olmasına neden oldu. 2000'lerden sonra ise toplumun yargıya karşı tepkilerinin farklılaşması ile birlikte siyasetin bakışı da değişti. Artık negatif yasa koyuculuk vesayet diye algılanırken, yargının adalet mekanizmasının savunucusu olduğu görüşü yerleşmeye başladı (Görüşme 16).

Siyasetin yargıyı kendisine bağımlı olarak görmesi noktasında görüşülen kişiler, bu durumun tarihsel süreklilik içerisinde bir gerçek olduğunu dile getirmektedirler. *“Osmanlı'dan bu yana siyaset yargıyı devlet inşasında doğrudan bir araç olarak görmektedir”* (Görüşme 14). Dolayısıyla da devletin asıl inşacısı olan siyaset mekanizmasıyla eşgüdümlü hareket etmek durumunda olmalıdır. Bunun aksi olduğu anda hemen siyaset tepkisini ortaya koymaktadır. Özellikle bu anlamda Danıştay kararlarının *“ayak bağı olarak görülmesi”* (Görüşme 1) oldukça sık rastlanan bir durumdur.

Görüşülen kişiler siyasal seçkinlerin, yargıyı politize etmek için de büyük bir gayret sergilediklerini dile getirmektedirler. Siyasal seçkinlerin *“kendi yargı seçkinlerini*

oluşturuncaya kadar yargıya karşı tavırlı, oluşturduktan sonra ise yargıya ve hukuka saygılı” (Görüşme 15) bir tutum sergilediklerini ifade etmektedirler. Bu ise yargıya olan güvenin sarsılmasına neden olmaktadır. Zira yargının bu derece politikaya alet edilmesi, bireylerin yargıya bakışlarının da iktidar ile olan ilişkilerine göre şekillenmesine neden olmaktadır. Siyasal iktidar yargıya karşı tavırlı iken onu destekleyen seçmen kitlesi de yargıya karşı güvensiz oluyor. Yargı seçkinlerini dönüştürdükten sonra ise kendi seçmenleri yargıya güvenmeye başlarken siyasal iktidarı desteklemeyenler yargıya tavır almaya başlıyorlar. “Bu durum tüm seçmen kitleleri ve siyasi partiler için aynı şekilde tekrarlamaktadır” (Görüşme 4).

3.2.3.3. Siyasetin Yargıya Yargının Siyasete Müdahaleleri

Bu kısımda görüşülen kişilere yargının siyasete, siyasetin de yargıya müdahalesi olarak algıladıkları dava ve siyasal kararların neler olduğu sorulmuştur. Bu soruyla yargı seçkinlerinin nazarında seçkinlerin birbirlerine müdahale alanlarının ve türlerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Soruya verilen cevaplarda bazı olay ve davaların herkes tarafından müdahale olarak algılanırken bazı olay ve davaların ise ideolojik duruşa göre farklı şekilde algılandığı gözlenmiştir. Bu çerçevede öncelikli ortak algıda müdahale olarak kabul edilen uygulama ve davalar ele alınacaktır.

Görüşülen kişilerin tamamının yargının siyasete müdahalesi olarak algıladıkları davaların en başında 11. Cumhurbaşkanı'nın seçimi sürecinde mahkemenin verdiği 367 kararı olarak bilinen kararı gelmektedir. Tüm görüşülen kişiler bu kararın yargının siyasete dolayısıyla da yargı seçkinlerinin siyasal seçkinlere bir müdahalesi olarak görmektedirler. Bu kararda o güne kadar eşine rastlanılmayacak ölçüde geniş bir kanun ruhu yorumlaması ile yargının siyasal alana müdahale ettiği vurgulanmıştır. Bir görüşülen kişi;

Mahkeme bu kararla aslında açık bir hukuksal ihlal ve cinayet işlemiştir. Siyasal sistemde yaşanan zihniyet dönüşümüne vesayetçi bir zihniyetle engel olmaya çalışılmıştır. Ve mahkemenin gerekçeli kararda ileri sürdüğü tezler ciddiye alınacak olursa aslına bugüne kadar yapılan anayasa değişiklikleri de dahil olmak üzere meclisin almış olduğu kararların tamamının yok hükmünde olması gerekmektedir. Türk yargı sistemi bu kararla tarihine ağır bir leke bulaştırmış oldu. Tabi burada

verilen refleksten çok bunun arka planı önemlidir. Mahkeme bu kararda kanunu ruhunu yorumluyorum derken aslında kendine hakim olan ideolojik refleksi ortaya koyuyordu. Oysa yargıç ideolojisiyle değil kuralla, normla, daha doğrusu adaletle hükmetmek zorundadır (Görüşme 4).

sözleriyle bu kararın ne denli kritik ve önemli bir müdahale olduğunu dile getirmektedir.

Yargının siyasete müdahalesi anlamında ortak kanaatin sonucu olan bu davanın yanında siyasetin yargıya müdahalesi olarak ortak kabul gören uygulama ise Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu değişikliği ve seçimleri hususundadır. Görüşülen kişiler farklı anlamlar yükleseler de 2010 Anayasa değişikliği ile gerçekleştirilen Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu değişikliğini siyasetin yargıya müdahalesi olarak kabul etmektedirler.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu düzenlemesinin sonuçları hususunda görüşülen kişiler farklı görüşlere sahiptirler. Görüşülen kişilerin ortak fikri; değişiklik öncesindeki Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yapısının işletilemez ve mahkemenin bağımsızlığını ihlal edici bir yapı olduğudur. Yapılan değişiklik ile kurul daha demokratik ve işlevsel bir yapıya kavuşturulmuştur. Fakat yeni yapıdaki üyelerin seçim şekli ve atanma şekli Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nu hala sorunlu bir kurul olarak muhafaza etmiştir. Görüşülen kişilerden biri bu durumu şu sözleriyle özetlemektedir;

Değişiklik öncesinde kurul eşine dünyanın hiçbir yerinde rastlanmayacak ölçüde bir garabetti. Yapılan değişiklik hukuk devletinde olması gereken bir yapıyı inşa etti. Gel gör ki yeni yapı için yapılan seçimler tüm hayallerimizi alt üst etti. Seçimler siyasi parti seçimlerine döndü. Bakanlık doğrudan bir taraf gibi seçimlerin her aşamasında yer aldı. Özellikle adli yargıdan gelecek üyelerin seçiminde bildiğin seçim propagandaları yapılmaya başlandı, ama bir politikacı edasıyla. Yine Cumhurbaşkanı tarafından atanan üyelerin durumları da Kurulun o bizi heyecanlandıran yapısının hiç de görüldüğü gibi olmayacağını gösterdi. Al işte sana siyasetin yargıya müdahalesi. Bundan daha kritik ve daha doğrudan bir müdahale olabilir mi? (Görüşme 15).

Yine bir başka görüşülen kişi de Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun yeni yapısının teorik olarak mükemmele yakın olmakla birlikte uygulamada yaşanan bir takım "*Politik entrikaların*" (Görüşme 3) teorisinin aksine Kurulu siyasetin yargıya müdahale alanına çevirdiğini dile getirmiştir.

Tam da bu noktada görüülen kişilerin önemli bir kısmı Türkiye'de Adalet Bakanlığı'nın yapısı, işleyişi ve teamüllerinin siyasetin yargıya önemli bir müdahale alanı oluşturmasına hizmet ettiğini vurgulamaktadırlar. Gerek Bakanın ve Müsteşarın Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nda doğal üye olarak yer alması ve gerekse Bakanlık bürokrasisinin çok önemli müdahale alanları doğurduğunu dile getirmektedirler. Bir görüülen kişi;

Türkiye'de Bakanlık yargının bağımsızlığı noktasında önemli bir sorunu teşkil etmekte. Bakanlığa gidiyorsunuz, kapılardaki tabelalara baktığınızda daire başkanı hakim bilmem kim, şube müsteşar yardımcısı hakim bilmem kim. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir şey yok. Siz yargı mensubunu bakanlık bürokrati yaparsanız orada yargının bağımsızlığından bahsedemezsiniz. Yarın iktidar değişiyor, bu adam tekrar görevine dönüp yargıçlık yapıyor. Sonra yok efendim ben tarafsızım. Böyle bir şey mümkün mü? Bu sadece bu iktidarın bir uygulaması değil, hep böyleydi. Sonra bu durum ister istemez hakimlerin siyasete yakın olmasına neden oluyor. Adam gözünü bakanlığa diyor (Görüşme 12).

sözleriyle siyasetin de yargıya ne ölçüde müdahale ettiğini dile getirmektedir.

Görüülen kişilerin ideolojik duruşlarına göre farklılık göstermekle birlikte önemli bir kısmının yargının siyasete müdahalesi olarak algıladıkları davalardan birisi de “*parti kapatma*” davalarıdır. Kendisini muhafazakar olarak tanımlayan görüülen kişilerden üçü ve milliyetçi olarak tanımlayan görüülen kişilerin tamamı parti kapatma davalarını yargının siyasete müdahalesi olarak kabul etmektedirler.

Parti kapatma kararlarını yargının siyasete müdahalesi olarak kabul eden görüülen kişiler, bu kararlarda yargının kendi yetkisini genişleterek, kanunun ruhundan hareketle siyasal alana müdahale ettiğini savunmaktadırlar. Bu durum aynı zamanda yargının politikleşmesi sonucunu da doğurmaktadır. Zira onlara göre hakim tamamen politik bir yapı olan partiyi, izlediği politikanın sonuçları ya da araçlarını gerekçe göstererek kapatması politik bir karardır. Bir görüülen kişi;

Parti kapatma davalarında yargı normun içeriğini boşaltmak suretiyle gayrimeşru bir müdahale yapmaktadır. Kendisine verilen yetkiyi genişletme yönünde bir eğilim sergileyerek siyasi alana tecavüz etmektedir. Tabi bu kararların alındığı konjonktür göz önünde bulundurulduğunda sistemin de buna çanak tuttuğu unutulmamalıdır. Yargının bu gayrimeşru müdahalesine karşılık siyasetinki ise ilk el olan ve meşru bir müdahaledir. Zira kurucu olan meclisin ta kendisidir (Görüşme 16).

şeklindeki ifadeleriyle parti kapatma kararlarının ne derece önemli bir müdahale alanı olduğunun altını çizmektedir.

Kendisini sosyal demokrat ve Kemalist olarak konumlandıran görüşülen kişiler ise tam tersine parti kapatmaların politik alana müdahale olmayıp, yargının asli görevinin bir tezahürü olduğunu dile getirmektedirler. Bu görüşülen kişiler asli görevi “*devleti ve Cumhuriyeti korumak*” (Görüşme 1) olan yargının bu değerlere saldıran ya da yok etmeye çalışan, bunu bir parti politikası haline getiren siyasi partileri kapatmasından daha doğal bir durumun olmadığını savunmaktadırlar.

Bu örnek olayda en dikkat çekici cevap ise kendisini muhafazakar olarak tanımlayan bir görüşülen kişinin, diğerlerinden farklı olarak parti kapatma davalarını yargının siyasete müdahalesi olarak kabul etmemesidir. Görüşülen kişi;

Parti kapatma davaları kesinlikle yargının siyasete müdahalesi değildir. Yasal bir gerekliliktir. Yasalarda parti kapatmaya ilişkin düzenlemeler yer almakta, bir partinin hangi şartlarda kapatılabileceği açık bir şekilde düzenlenmektedir. Sen bir parti olarak bu kuralları ihlal edersen eğer kapatılmadan daha doğal bir sonuç yoktur. Burada sorun yargıda değildir. Sorun aslında yasamadır. Bu normu oluşturan yasamanın kendisidir. Eğer bu kararları yargının siyasete müdahalesi olarak okuyor ve bundan rahatsız oluyorsan normu değiştirişin olur biter. Burada suçu yargıya atmak kolaycılıktır (Görüşme 12).

sözleriyle durumu özetlemektedir.

Yine ideolojik konumlandırmaya göre farklılık arz etmekle beraber “*başörtüsü*” kararları da yargının siyasete müdahalesi olarak kabul edilmektedir. Kendisini muhafazakar olarak tanımlayan iki görüşülen kişi ve milliyetçi olarak tanımlayan bir görüşülen kişi başörtüsüne ilişkin mahkemelerin verdiği kararların yargının siyasete müdahalesi olduğunu vurgulamışlardır. Kendisini muhafazakar olarak tanımlayan bir görüşülen kişi;

Başörtüsü kararları hem Türk hukuk tarihi için önemli bir tartışma alanı hem de yargının siyasete müdahalesi anlamında üzerinde durulması gereken önemli kararlardır. Bununun en açık delili bu alanda tarihsel süreklilik içerisinde verilen kararların farklılığıdır. Bu karara dayanak olarak gösterilen Anayasa hükmü 1982’den beri hiç değiştirilmemiş olmakla beraber alınan kararlar değişmiştir. 1989-1991 döneminde verilen kararlar ile Anayasa Mahkemesinin 2014/256 nolu kararı karşılaştırıldığında aynı maddeden hareketle ne kadar farklı kararların alındığı görülecektir. Bu da gösteriyor ki yargı kendi ideolojisine göre siyasete dilediği gibi müdahale edebiliyor (Görüşme 14)

diyerek başörtüsü kararlarının ne denli önemli bir müdahale alanı teşkil ettiğini vurgulamaktadır.

Aynı görüŖülen kiŖi yargının “*yabancılara gayrimenkul satışı*ni mümkün kılan” yasayı iptalinin de yargının siyasete müdahalesi olduğunu dile getirmiŖtir. Bu karar açık bir Ŗekilde siyasetin ekonomi ve dıŖ politika stratejisine müdahale olarak görölmektedir.

Mahkeme yasaları iptal etmek Ŗeklinde ortaya koyduğu aktivizm ile, negatif yasa koyuculuk misyonu ile açık bir Ŗekilde siyasete müdahale ediyor. Biz egemenliğin kayıtsız Ŗartsız millete ait olduğunu savunurken, milletin iradesinin bir tecellisi olan meclisin kararlarını yok sayıp, ideolojik temelleri olan kararlarla bu iradenin önüne geömek suretiyle siyasete müdahale etmiŖ oluyoruz (Görüşme 14)

Bu soruya verilen cevaplar arasında en ilgi öekenlerinden birisi ise kendisini sosyal demokrat ve Kemalist olarak tanımlayan bir görüŖülen kiŖinin, yargının siyasete müdahalesine örnek olarak gösterdiği davadır. GörüŖülen kiŖi;

Bence üzerinde durulması gereken en önemli müdahale örneği, Tayyip Erdoğan’a Ŗiir okuduğu için verilen hapis cezasıdır. Bu karar baŖından sonuna kadar politik sonuçları olan ve yargının siyasete açık bir Ŗekilde müdahale ettiği bir davadır. Burada mahkemenin duruşu tam bir muhalefet duruşudur. İktidar kendisine rakip olarak gördüğu bir oluşumu daha filizlenmeden ortadan kaldırmak istemiŖ ve buna yargıyı alet etmiŖtir. Adam Ŗiir okudu diye tüm siyasi hayatı sonlandırılabilir mi? Bu ancak üçüncü dünya ülkesi demokrasilerinde ve hukuk sistemlerinde olabilir (Görüşme 15)

sözleriyle yargının siyasete nasıl müdahale ettiğini vurgulamaktadır.

Bir önceki kadar ilginö bir cevap ise kendisini muhafazakar olarak tanımlayan bir görüŖülen kiŖiden gelmiŖtir. GörüŖülen kiŖi Abdullah Öcalan tarafından yazılan bir kitabın mahkeme tarafından yasaklanmasının yargının doğrudan siyasal alana tecavüzü ve müdahalesi olarak görmektedir. O’na göre; “*öözüm süreci*”nin bu derece hassas bir dengede ilerlediği bir dönemde, sırf içeriğindeki siyasi propaganda gereköe gösterilerek bu kitabın yasaklanması yargının ne kadar politize olduğunun göstergesidir. GörüŖülen kiŖi devamında;

Aslında burada yargı genlerine iŖlemiş olan devletçi duruşu bir kez daha ortaya koymuŖtur. Kitaba düşünce ve ifade özgürlüğu açısından değil de özgürlükleri sınırlandırıcı devletçilik penceresinden bakılmasının bir sonucudur bu dava. Yargıda yerleşmiş olan ve kökü çok eskilere dayanan bir tutum aslında bu. Buradaki amaç, milliyetçi bir zihniyet ile, öözüm sürecinin sekteye uğratılması aslında. Çünkü öözüm süreci bu devletin alışık olmadığı Ŗekilde ulus devlet algısını altüst edecektir (Görüşme 14)

Diğer taraftan görüŖülen kiŖiler siyasetin yargıya olan müdahalesi olarak algılanan bir takım örnek olaylardan da bahsetmektedirler. Bu gurubun en temel özelliği mevcut

iktidar ile farklı bir ideolojik tanımlamaya sahip olmalarıdır. Özellikle kendisini sosyal demokrat ve Kemalist olarak tanımlayan görüşülen kişiler mevcut iktidarın bir çok kararını ve uygulamasını yargıya müdahale olarak tanımlamaktadırlar. Örneğin görüşülen kişilerden biri;

AKP hükümeti hemen her alanda yargıya müdahale eden bir yürütme örneğidir. Şöyle bir yakın geçmişe bakıldığında, ifadeye çağrılan bürokrata gitme diye emir verecek kadar yargıya müdahiller. Sonra Bakanlık müsteşarının mahkeme başkanını arayıp dosyayı yönlendiriyor. Mahkeme kararlarına saygı duymuyorum diye beyanatlar veriliyor. İşte bunların tamamı yargıya müdahaledir (Görüşme 3)

şeklindeki ifadeleriyle siyasetin yargıya müdahale alanlarını tasvir etmeye çalışmaktadır. Yine bir başka görüşülen kişi; *“Başbakan ben bu davanın savcısıyım ifadesiyle doğrudan yargıya müdahale etmekte”* mahkemenin vereceği kararları yönlendirmeye çalışmaktadır demektir. Bu yönüyle siyasetin yargıya müdahalesinin adaleti yaralayan sonuçlar doğurmakta olduğu ve mahkemelerin bağımsızlığını ortadan kaldırdığı savunulmaktadır.

Görüşülen kişilerden kendisini sosyal demokrat ve milliyetçi olarak tanımlayanların tamamı ve muhafazakar olarak tanımlayanlardan biri ise Adalet Bakanı'nın Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun doğal başkanı olmasının yargıya yönelik siyasetin açık bir müdahalesi olduğunu savunmaktadırlar. Özellikle Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu gibi bir kurulun gördüğü işlev göz önünde bulundurulduğunda bu derece politik bir kişiliğin kurula başkanlık etmesi yargı bağımsızlığı ve kuvvetler ayrılığı anlamında önemli bir sorun olarak görülmektedir.

Bir başka görüşülen kişi ise kamuoyunda 17-25 Aralık operasyonları olarak bilinen sürecin ardından hakim ve savcılara yönelik başlatılan soruşturmaların siyasetin yargıya bir müdahalesi olduğunu dile getirmektedir. Siyasetin talimatıyla başlatılan soruşturmalar, yargının görevini yapmasından dolayı bir nevi cezalandırma hükmünde olduğunu ve böylelikle açık bir şekilde yargıya müdahale edildiğini söylemektedir. Bu sürecin içerisinde olan hakim ve savcılar için başlatılan operasyonun, bundan sonraki olası soruşturmalarda yer alacaklara verilen açık bir mesaj olduğunu dile getirmiştir. Fakat görüşlerinin sonunda bunun *“olağanüstü bir mücadelenin yansıması”* (Görüşme 12) olduğunu da eklemiştir.

Son olarak bu soruya verilen cevaplardan birisi ise oldukça ilgi çekicidir. Kendisini muhafazakar olarak tanımlayan bir görüşülen kişi, siyasetin yargıya herhangi bir müdahalesinin olamayacağını savunmaktadır. Oysa Türkiye'de müdahaleyi asıl yapan yargıdır demektedir. Kamu oyunda siyasetin yargıya müdahalesi olarak algılanan uygulamaların aslında siyasetin doğası gereği olduğu ve bunların siyasetin hakkı olduğunu savunmaktadır. Kendi ifadesiyle;

Yargının siyasete müdahaleleri, normun içini boşaltmak suretiyle yapılan, kanunun ruhu safsatısıyla yapılan gayrimeşru bir müdahaledir. Oysa sistemde aslolan siyasettir. Siyasetin yargıya müdahalesi olarak görülen kararlar, siyasetin ilkel olarak yaptığı meşru bir müdahaledir. Sistemi inşa etme görevi siyasette olduğuna göre, siyaset sistemin bir parçası olan yargıyı da dizayn etme yetkisine sahiptir. Ve bu yetki meşrudur. Çünkü bu yetkiyi ona veren milletin kendisidir (Görüşme 16).

3.2.4. Yargı Seçkinlerinin Kuvvetler Ayrılığı Algısı

Bu bölümde görüşülen kişilere kuvvetler ayrılığının bir tezahürü olarak Türkiye'de iktidar seçkinleri arasındaki ilişkilerin nasıl olduğu, baskın seçkin gurubunun hangisi olduğu, seçkinlerin birbirlerini etkileme mekanizmalarının neler olduğu ve son olarak Türkiye'de kuvvetler ayrılığının mevcut durumu ve bu husustaki önerileri sorulmuştur. Böylelikle Türkiye'deki iktidar seçkinleri arasındaki ilişkilerin yargı seçkinleri nazarındaki durumu ve yargı seçkinlerinin kuvvetler ayrılığı hakkındaki fikirleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

3.2.4.1. Türkiye'de İktidar Seçkinleri Arasındaki İlişkilerin Durumu

Bu kısımda görüşülen kişilere Türkiye'deki iktidar seçkinleri arasındaki ilişkinin tarihsel süreç içerisinde nasıl olduğu sorulmuştur. Ayrıca verilen cevaplardan hareketle nasıl olması gerektiği de sorulmuştur. Ayrıca görüşmeler esnasında daha derinlemesine analiz yapmak amacıyla bazen tek tek iktidar seçkinlerinin çeşitleri sorulmak suretiyle bu analizi yapmaları istenilmiştir.

Görüşülen kişiler öncelikli olarak yargı seçkinleri ile siyasal seçkinler arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır. İdeolojik farklılık gözetilmeksizin bütün görüşülen kişiler, yargı seçkinleri ile siyasal seçkinler arasında yoğun bir temasın olduğunu dile getirmişleridir. Bu temasın etkileri hususunda ise görüşülen kişiler arasında farklılaşmaların olduğu gözlenmiştir. Kendisini muhafazakar olarak tanımlayan görüşülen kişilerin büyük bir

çoğunluğu bu temasın genellikle siyasal seçkinler üzerinde olumsuz etkiler yaratan müdahaleler olduğunu savunmaktadırlar. Yargının bu ilişkide ideolojik bir duruş sergileyerek siyasal alandaki dönüşümleri engellemeye çalıştığı dile getirilmiştir. Bir görüşülen kişi;

Geçmişten bu güne kadar yargı kendisini rejimin muhafızı ilan ederek, kendi bakış açısıyla rejim tehlikeye düştüğü anda siyasete müdahale etmiştir. Bu müdahaleler hep hukuk devleti sloganıyla meşrulaştırılmışsa da aslında tamamen ideolojiktir. Bize hep askerleri siyasete müdahale eden kişiler olarak gösterildi. Oysa asıl müdahale hep yargıdan gelmiştir. Bu 1950'den beri hep böyledir. Bugün yaşanan da farklı bir şey değildir (Görüşme 5).

ifadeleriyle bu ilişkiyi ortaya koymaktadır. Bunlar dışındaki görüşülen kişiler ise tam tersine bu temasın yargıyı olumsuz etkilediğini ve bu durumun hukuk devletini sarstığını savunmaktadırlar. Özellikle mesleğe girişte yetkinin Adalet Bakanlığı'nda olması, yüksek yargı organlarının üyelerinin siyaset tarafından belirleniyor olması ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun yeni yapısı bu ilişkinin belirginleştiği alanlar olarak ön plana çıkmaktadır.

Seçkinler arasındaki ilişkiler için iki görüşülen kişinin ortaya koyduğu önemli bir ilişki biçimi de yargı seçkinleri ile militarist seçkinler arasındaki ilişkidir. Biri sosyal demokrat biri ise muhafazakar olan bu iki görüşülen kişi, özellikle geçmişte askerler ile yargı seçkinleri arasında çok sıkı bir ilişkinin olduğunu savunmaktadırlar. Bu ilişkide baskın tarafın da askerler olduğunu dile getirmişlerdir. Askerlerin özellikle siyasi sonucu olacak davaları çok yakinen takip ettiklerini ve yargı seçkinleri üzerinde bazen baskıya varan etkileme çabalarına giriştiklerini savunmaktadırlar. Görüşülen kişilerden kendisini sosyal demokrat olarak tanımlayanı, bunun olması gereken bir şey olduğunu, zira askerlerin de yargının da asli vazifesinin devleti ve cumhuriyeti muhafaza etmek olduğunu dile getirmiştir.

Yine aynı iki görüşülen kişi yargı seçkinleri ile ekonomik seçkinler arasında da yoğun bir ilişkinin olduğunu dile getirmişlerdir. Bu durum sorunlu bir ilişki şekli olmakla beraber, yargı seçkinleri meslek sonrası hayatlarında ekonomik seçkinleri kendileri için bir gelir kapısı olarak gördüklerinden onlarla sürekli yakın ilişki içerisinde olmayı tercih ediyorlar. Her iki görüşülen kişi de bunun sorunlu ve olmaması gereken bir ilişki biçimi olduğunu dile getirmişleridir.

3.2.4.2. Yargı Seçkinleri İle Siyasal Seçkinlerin Birbirlerini Etkileme Mekanizmaları

Önceki sorunun devamı niteliğindeki bu soruda yargı seçkinleri ile siyasal seçkinlerin birbirlerini etkileme mekanizmalarının neler olduğu sorulmuştur. Görüşülen kişilerden kendi tecrübelerine de dayanarak tarihsel süreç içerisinde siyasal seçkinler ile aralarındaki ilişkide hangi mekanizmaların kullanıldığı sorulmuştur.

Bu soruya verilen cevaplarda tüm görüşülen kişilerin üzerinde hem fikir olduğu en önemli mekanizma Adalet Bakanlığı olduğudur. Bütün görüşülen kişiler siyasetin yargıyı Bakanlık marifetiyle etkilediği ve kontrol altında tutmaya çalıştığıdır. Özellikle bakanlık bünyesindeki bürokratlar, yargı seçkinleriyle girdikleri ilişkiler ile onları etkilemeye çalıştığını söylemişlerdir. Bir görüşülen kişi;

İktidar bizden bir şey istediği zaman bunu doğrudan Bakanlıktaki bürokrat eliyle yapar. Zaten bunların çoğu meslekten olduğu için tanışmışlığımız oluyor. Bir bakarsın aramışlar ya da bizzat ziyaretine gelmişler. İktidarın senden bir talebi vardır. Ve bunu sana iletirler. Baskı yapamazlar ama dolaylı olarak bunu hissettirirler. Bu sadece bugün olan bir şey değil. Hep vardı zaten (Görüşme 6).

sözleriyle bu mekanizmanın nasıl işlediğini açıkça ortaya koymaktadır.

Görüşülen kişilerin temas ettiği bir diğer etkileme mekanizması ise toplantı, resepsiyon, konferans gibi etkinliklerdir. Bu tip etkinliklerde bir araya gelme fırsatı bulan siyasal seçkinlerin isteklerini yargı seçkinlerine ilettikleri vurgulanmıştır. Bu durumu bir görüşülen kişi şu ifadelerle açıklamaktadır;

Sık sık yemekli toplantı ve resepsiyonlar verir siyasetçiler. Buralarda genellikle gündeme ilişkin günlük muhabbetler yapılır ama bir noktada bakarsınız konu döndü dolaştı o ara sizde olan ya da gündeme alınacak bir davaya gelir. Konu tartışılıyormuş gibi yapılarak siyasetin temennisi ortaya konulur. Dolaylı mesajlar verilir. Bu baskı olarak algılanmamalı. Zaten bu tip ortamlarda baskı yapılmaz. Ama davanın sonuca ilişkin beklentiler ortaya konulmak suretiyle etkilemeye çalışırlar (Görüşme 9).

3.2.4.3. Türkiye'de İktidar Seçkinleri Arasında Baskın Seçkin Grubunun Hangisi Olduğuna Dair Görüşler

Bu kısımda görüşülen kişilere Türkiye'deki tüm iktidar seçkinleri göz önünde bulundurulduğunda, baskın seçkin grubunun hangisi olduğu sorulmuştur. Yine bundan

önceki sorularda olduğu gibi bu sorunun da cevaplandırılmasında geçmişteki durum ile günümüzdeki durum arasında bir karşılaştırma yapılması istenilmiştir. Ayrıca görüşme esnasında bir sondaj sorusu mahiyetinde, baskın grubun karşısındaki rakip ya da karşıt grubun hangi seçkinler olduğu da sorulmuştur. Böylelikle Türkiye'de iktidar seçkinleri arasındaki mücadelenin anlaşılmasında ve oydaşmacı/çatışmacı bağlamında Türkiye'deki iktidar seçkinleri tanımlanmaya çalışılmıştır.

Soruya verilen cevaplara bakıldığında; görüşülen kişiler arasında hiçbir ayırım gözetilmeksizin, mevcut seçkinler arasındaki baskın seçkinin hangisi olduğuna yönelik ortak bir fikir ortaya çıkmıştır. Görüşülen kişilere göre şu an için Türkiye'de baskın seçkin grubu siyasal seçkinlerdir. Zira şu anda siyasal seçkinlerin sistemin bütünü üzerinde mutlak bir egemenliği olduğu belirtilmiştir. Özellikle askerlerle ve yargıyla girilen mücadelelerden galip çıkmasının siyasetin bu baskınlığını pekiştirdiği vurgulanmıştır. Bir görüşülen kişi bu durumu şu şekilde ifade etmektedir;

Bugün artık siyasetin karşısında herhangi bir güç bulunmamaktadır. Siyaset kurumu kendinden öncekilerden farklı olarak, kendisine alternatif olabilecek tüm güçleri ustalıkla safdışı edebilmiştir. Ve giriştiği bu mücadelelerin tamamından da güçlenerek çıkmıştır. Bu noktadan sonra karşısına başka bir gücün çıkacağını sanmıyorum. Kaldı ki çıksa dahi bu kadar büyük bir desteğe sahip bir iktidarı yenebileceğini düşünmüyorum. Yani sorunun cevabına dönecek olursak, bugün kayıtsız ve şüphesiz bir şekilde baskın seçkin grubun siyasal seçkinler olduğu bir gerçektir (Görüşme 14)

Geçmişte hangi seçkin grubunun baskın olduğu hususunda ise görüşülen kişiler arasında bazı farklılaşmalar gözlenmiştir. İdeolojik aidiyet ya da meslek ile anlamlı bir ilişki kurulmaksızın beş görüşülen kişi geçmişte baskın seçkin grubunun askeri seçkinler olduğunu dile getirmiştir. Diğer taraftan üç görüşülen kişi ise geçmişte bürokratik seçkinlerin egemen olduğunu, yani baskın seçkin grubu olduğunu ifade etmiştir. Altı görüşülen kişi ise diğerlerinin aksine geçmişte Türkiye'de baskın seçkin grubun ekonomik seçkinler olduğunu, sistemin onların taleplerine göre işlediğini dile getirmiştir. Tüm bunlardan farklı olarak iki görüşülen kişi ise; Türkiye'de her zaman için baskın seçkin grubun siyasal seçkinler olduğunu söylemiştir. Bizzat görüşülen kişinin ifadeleriyle;

Türkiye kuruluşundan bu güne kadar ciddi bir sosyo-politik dönüşüm içerisinde. Bu dönüşüm de bizzat siyasiler tarafından dizayn edilmiş ve yine onlar tarafından yürütülen bir projedir. Dolayısıyla sistemde her zaman için onların egemenliği söz

konusudur. Karşılarındaki alternatif güç gibi görünenler onlar öyle istediği için o rolü yapıyorlar. Aslında Türkiye'de her zaman güç siyasilerin elindedir (Görüşme 3).

Baskın seçkin grubun karşısındaki gruba gelince ise; yine ideolojik aidiyet ve meslekten azade olarak görüşülen kişilerin tamamı yargı seçkinlerini göstermektedirler. Görüşülen kişilere göre daha önce askeri seçkinler en büyük rakipken, son olaylardan sonra bu rakip artık yargı seçkinleri olarak ortaya çıkmıştır. Bugün yargı üzerinden verilen bu mücadelenin altında yatan sebep de bu karşıt güç olma durumudur.

3.2.4.4. Kuvvetler Ayrılığı Açısından Türk Siyasal Sisteminin Değerlendirmesi

Bu başlık altında görüşülen kişilerden Türk siyasal sistemini kuvvetler ayrılığı açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Verilen cevaplardan hareketle yine sondaj sorusu mahiyetinde sistemde tespit ettikleri sorunların çözümü için ne tür önerileri olduğu sorulmuştur.

Bu soruya verilen cevaplarda da önceki soruda olduğu gibi ideolojik aidiyetle bağlantılı olmaksızın benzer cevaplar verilmiştir. Görüşülen kişilerin tamamı Türkiye'de kuvvetler ayrılığından bahsedilemeyeceğini söylemişlerdir. Dahası kuvvetler ayrılığının ilk formüle edildiği haliyle günümüzde uygulanamayacağını belirtmişlerdir.

Kuvvetler ayrılığı Montesquieu'nun uzun yıllar önce İngiltere için ortaya koyduğu bir teori. O, İngiltere'nin iktidar ilişkilerinden çıkmış bir anlayıştır. Aristokratlar ile burjuva arasındaki çatışmada, aristokratların kendilerine ait olan yargılama erkini kaybetmemek için buldukları bir ara yoldur. Bizde böylesi bir mücadele tarih boyunca olmadığı için, kuvvetler ayrılığı da zeminde kalmakta (Görüşme 6).

Kendisini muhafazakar olarak tanımlayan bir görüşülen kişi bu soruya cevap vermeden önce kuvvetler ayrılığı kavramının yeniden tanımlanması gerektiğini vurgulayarak şu şekilde bir tanımlama yapmıştır;

Kuvvetler ayrılığı topluma ait egemenliğin, bu egemenliğe zarar vermeyecek şekilde farklı ellerde toplanmasıdır. Erklar ayrılığı problemi, niye erkler ayrılığına ihtiyaç duyuluyor sorusunun cevaplanması ile çözülür. Dolayısıyla bugünkü erkler ayrılığı ihtiyacının gerekliliği teknolojik gelişmelere göre yeniden tanımlanıp buna göre bir erkler ayrılığı tanımı yapılmalıdır (Görüşme 16).

Bu tanımlamadan sonra ise Türkiye'de şu an için kuvvetler ayrılığının olmadığını söylemiştir. Devamında;

Bu anlamda Türkiye'de denge ve kontrol yok. Dolayısıyla kuvvetler ayrılığında da bahsetmek mümkün değildir. Türkiye'nin mevcut siyasal sistem tasarımında da zaten bu kaçınılmazdır. Fakat bunun bir an evvel aşılması gerekmektedir (Görüşme 16).

sözleriyle değerlendirmelerini tamamlamıştır.

Yine kendisini muhafazakar olarak tanımlayan bir başka görüşülen kişi, Türkiye'de şu an itibariyle “*yasama-yürütme birliği*” (Görüşme 12) olduğunu ve bunun da kuvvetler ayrılığının önemli oranda zedelediğini ifade etmiştir. Bu birlikteliğin sadece bu iki erkin birleşmesine değil, ana muhalefetin her türlü normatif düzenlemeyi Anayasa Mahkemesine taşımaya dolayısıyla da mahkemenin negatif kanun yapıcılık gibi bir misyona girmesiyle yargının da bu sınır ihlaline alet olduğunu savunmaktadır. Bu durumun ise ancak yasa yapıcılık sürecine, demokratik bir zihniyetle, muhalefetin de dahil edilmesiyle aşılabileceğini dile getirmiştir. Böylelikle hem yasama yürütme ayrışması sağlanır hem de yargının bu sürece dahli ortadan kalkmış olur.

Kendisini sosyal demokrat olarak tanımlayan bir başka görüşülen kişi ise yukarıdakilere benzer şekilde hali hazırda Türkiye'de kuvvetler ayrılığında bahsedilemeyeceğini dile getirmektedir. O'nun ifadeleriyle;

Kuvvetler ayrılığında her kuvvetin sınırının belirlenmesi gerekiyor. Yani kuvvetlerin hareket ve yetki alanları net bir şekilde belirlenmelidir. Oysa şu anda Türkiye'de kimin nereye kadar yetkili olduğu belli değil. Günün gereklerine göre her kuvvet rahatlıkla kendi sınırını ihlal edebiliyor. Özellikle yürütmede bu daha fazla belirginleşiyor. Bu haliyle şu anda Türkiye'de hızlı bir güçler birliğine gidiliyor. Bu hem özgürlükler ve hukuk devleti açısından hem de demokrasimizin geleceği açısından çok vahim sonuçlar doğurabilecek bir süreçtir. Rejim illiberal bir demokrasi haline gelmektedir. Farit Zekeria bu durumu İliberal Democracy adlı eserinde oldukça net bir şekilde tasvir etmektedir. Bunun önüne sadece muhalefetin etkili konuma getirilmesiyle geçilebilir. Zira etkili bir muhalefet iktidarın değişeceği ihtimalini insanlara hissettirir. İktidarın değişeceği korkusu da kamu görevlilerinin hukuka bağlılığını sağlar (Görüşme 15)

Yine kendisini sosyal demokrat ve Kemalist olarak tanımlayan bir başka görüşülen kişi, Türkiye'de bugün için kuvvetler ayrılığı diye bir şeyden bahsedilemeyeceğini bunun ise çok tehlikeli bir durum olduğunu dile getirmektedir. Görüşülen kişi;

Bugün kuvvetler ayrılığı diye birşey yok. Bugün sadece Recep Tayyip Erdoğan var. Tüm kuvvetler onda. İşin aslına bakılacak olursa kuvvetler ayrılığı da bir safsata. Bugünün şartlarında zaten olamaz. Ama yargının ayrı olması şart. Bugün onun da ayrılığında bahsedemeyiz. Bu sürecin çözümü tam bağımsız yarıdan geçer. Tam bağımsız iyi bir yargı devleti çalıştırır. Bu da nasıl sağlanır? Bi kere

hükümet HSYK'dan çekilmeli. Erdoğan mahkemelere talimat vermekten vazgeçmeli ki kuvvetler ayrılığı sağlansın (Görüşme 1).

ifadeleriyle durumu özetlemekte ve çözüm önerilerini ortaya koymaktadır.

3.3. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Bu araştırmada hedef, taramalar ve ölçmeler yardımıyla Türkiye'de yargı seçkinleri için geçerli olan zihniyeti tanımlayacak, anlamlandırarak, genellenebilir yasalara ulaşmak yerine, tekil biçimleri anlamaya, göz önüne sermeye çalışmak olmuştur. Araştırma bu boyutuyla, olaylar ile durumlar arasında “ilişki arayıcı”, “eğilim belirleyici”, “karşılaştırmalara imkan tanıyıcı” bir işlevi taşımaktadır. Tüm bunlara hizmet edebilmesi amacıyla da bu kısımda araştırmada elde edilen vurguların derinlemesine analizi ve değerlendirilmesi yapılmaya çalışılacaktır. Analizlerde aynı sorulara verilen cevaplar arasında bağlantı ve ilişkiler kurulmak suretiyle karşılıklı ilişkiler belirlenmeye çalışılacaktır. Değerlendirmelerin büyük kısmında ideolojik aidiyet bağımsız değişken olarak ele alınacaktır.

3.3.1. Türkiye'de Yargı Seçkinlerinin Toplumsal Kökenleri: Gariban Çocuğu

Yargıçlar

Yapılan görüşmelerde ortaya çıkan en önemli bulguların başında yargı seçkinlerinin, büyük oranda, toplumun ortanın altı gelir grubuna dahil olarak kabul edilebilecek dar gelirli ailelerde yetişmiş kişiler olduğu gelmektedir. Fakat bu durum genellikle mesleki olarak hakimlik ya da savcılık görevini ifa eden yargı mensupları için geçerli olduğu görülmüştür. Buna karşın avukatlık mesleğinde olanların, hakim ve savcılara nazaran daha yüksek gelire sahip ailelerden çıktığı görülmüştür. Görüşülen kişilerden birinin “*gariban çocuğu hakim olur, varlıklı olanlar avukatlığı seçer*” ifadesi söz konusu iddianın temellendirilmesi açısından anlamlıdır.

Bu durumun sebebi olarak, ekonomik güçsüzlüğün tetiklediği bir güdü olarak kabul edilebilir. Ekonomik güçsüzlük, gücü elde etme aracı olarak hakim olmayı tetiklediğinden, bu tip ailelerde yetişen bireyin hakimliği bir güç aracı olarak görmesi ve bunun arzulamasına neden olmuş olabilir.

Yine yapılan mülakatlarda görülmüştür ki, yargı seçkinleri genellikle şehir altı yerleşim yerlerinde doğmuş ve büyümüş bireylerdir. Görüşülen kişilerin önemli bir kısmı kırsal alanda dünyaya gelmiş ve çocukluk dönemlerini büyük oranda buralarda tamamlamışlardır. Bu da kırsal alanda önemli bir güç olarak kabul edilen hakim bir rol model, bir ideal olarak görülmesi şeklinde yukarıdaki değerlendirmeyi destekler bir sonuç doğurmaktadır.

Yargı seçkinlerine ilişkin bir diğer önemli bulgu ise kendileri görece çok çocuklu ailelerde yetişmiş olmalarına karşın, en fazla üç çocuk sahibi olarak kültürel bir değişime uğramışlardır. Gerek kentleşme ve gerekse statü değişikliği onları daha az çocuk sahibi olmaya itmiş olabilir. Diğer taraftan bu durum; kendi ebeveynlerinin eğitim seviyesinin düşük olmasına karşın kendilerinin kat ettikleri eğitim serüveniyle de açıklanabilir. Zira eğitim seviyesi yükseldikçe genellikle çocuk sayısı azalmaktadır.

3.3.2. Türkiye'de Yargı Seçkinleri ve Yargı Sistemi: Adliye Fanusunda Bir Yaşam

Toplumsal köken olarak, toplumun orta alt sınıfına dahil olan yargı seçkinlerinin kendi durumlarına bakıldığında ise üst sınıfa mensup oldukları görülmektedir. Çalışmanın temel problemi olan Tocqueville'in yargı seçkinlerine ilişkin kuramının Türkiye'de geçerli olmadığı görülmüştür. Gerek görüşülen kişilerin verdiği cevaplar ve gerekse diğer bulgular göstermiştir ki, Türkiye'de yargı seçkinleri önemli oranda toplumdan kopuk bir yaşam şekline ve standardına sahiptirler.

Yargı seçkinlerinin toplumdan kopukluklarının nedenlerine bakıldığında ise bir çok farklı etmenin ön plana çıktığı görülmüştür. Görüşülen kişiler bu kopukluğu iki temel faktöre bağlamaktadırlar. Bunlardan ilki hukuk eğitiminin pozitivist paradigma üzerine inşa edilmiş olmasıdır. Böylesi bir eğitim sisteminin sonucu olarak ortaya çıkan bireyin, ilerlemeci bir perspektifle toplumu değiştirmeye yönelik örtülü misyonu, onun toplumu değiştirilecek ve sorunlu bir alan olarak görmesine neden olmaktadır. Zaten görüşülen kişiler de Türkiye'de yargı seçkinlerinin Cumhuriyet ideolojisindeki toplumsal mühendisliğin önemli bir aktörü olduğunu dile getirmişlerdir. Topluma yönelik bu bakış açısı da yargı seçkinlerinin kendilerini bu sorunlu alanın dışına taşımalarına neden olmaktadır.

Yine görüŖülen kiŖi beyanlarından hareketle; yargı mensuplarının yaŖadıkları mesleki alanın ve lojman alanlarının onları izole bir yaŖama ittiği ve yargı seçkinlerinin toplumdaki kopmalarına neden olduğu söylenebilir. Bir görüŖülen kiŖinin “*adliye fanusu*” olarak tasvir ettiği bu yaŖam tarzı, yargı seçkinlerinin toplumdaki uzak bir yaŖam ve zihniyet dünyasında hayatlarını sürdürmelerine neden olmaktadır. Bu da doğal olarak onların toplumdaki uzaklaŖmalarına ve toplumu okumakta güçlük çekmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla da değil topluma yakın, diğer tüm seçkinlere oranla görece toplumdaki daha kopuk bir seçkin kitlesinin oluŖmasına neden olmaktadır.

Toplumdaki kopukluğun önemli bir diğer nedeni ise yargı sistemi içerisinde yükseldikçe ekonomik olarak da bir sınıfsal farklılaŖmanın söz konusu olmasıdır. Mesleğe baŖlarken Türkiye ortalamalarında bir gelir elde eden yargı mensupları meslekte yükseldikçe ve yargı seğkinliğine doğru evrildikçe gelirlerinde de önemli bir artış gözlenmektedir. Bu durum da zamanla sınıfsal olarak da toplumdaki uzaklaŖmayı getirmektedir. Bu ekonomik refah artışı, mesken dıŖında paylaŖılan mekanların da farklılaŖmasına neden olmaktadır. Daha yüksek gelir, daha lüks mekânsal paylaŖımları bu da toplumun önemli bir kısmından kopuŖları beraberinde getirmektedir.

Bu çerçevede üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise, özellikle mesleğe girildikten sonra yaŖanan rol-statü iliŖkisinin günlük yaŖamın geneline teŖmil edilmesidir. Gerek görüŖülen kiŖilerin ifadeleri gerekse TESEV’in araŖtırması (2009) göstermektedir ki yargı mensupları mesleki yaŖantıları süresince ciddi bir rol-statü ayrımı sorunu yaŖamaktadırlar. Hakimlik-savcılık vakarı adı altında yargı mensuplarının yaŖamın her alanında yargı mensubuymuŖ gibi davranmaları istenmektedir. Bu talep onların toplumdaki kopmalarının temel nedenlerinden birini oluŖturmaktadır. Günlük yaŖantının her alanında yargı mensubu kimliği altında yaŖamak zorunda olan hakimler ve savcılar bir süre sonra toplumla olan iletiŖimlerini kaybetmek zorunda kalıyorlar. Bu kopuŖ ise beraberinde topluma hakim olan değerleri ve toplumun dinamiklerini iyi okuyamamalarına neden oluyor. Bu sürecin sonunda ise; kendini toplumun üstünde gören, toplumdaki kopuk ve ona yabancı bir yargı seçkini profili ortaya çıkmaktadır. TESEV raporunda dile getirilen bir olay (2009: 136) aslında bu durumun özeti Ŗeklinindedir; bir hakim evine gelen odunun kendi taŖıdıđı için, hakimlik vakarına uygun davranmadığı gerekęesiyle yaptırma muhatap oluyor.

Yargı seçkinlerinin ideolojik durumlarına bakıldığında ise büyük bir mozaik ile karşılaşmaktadır. Şu an Türkiye'deki siyasal sistemde var olan bütün ideolojik zihniyet kalıplarına sahip yargı seçkinine rastlamak mümkündür. Bu ideolojik farklılaşmada ortaya çıkan temel benzerlik noktası ise, devrimcisi de dahil olmak üzere, devletçilik yönünde evrilmiş bir ideolojinin olmasıdır. Yargı seçkinleri kendilerini nasıl tanımlarlarsa tanımlasınlar, ya açık ya da zımni olarak devletçi bir yanlarını da ortaya koymaktadırlar. Ortak kanaatleri ise bu devletçi yanın mesleki serüvenlerinden kaynaklandığıdır. Gerek alınan eğitim ve gerekse meslekte geçirilen yılların kendilerini devletçi yaptığını ifade etmektedirler. Fakat burada belirtilmesi gereken asıl nokta, mesleğin ideolojik aidiyetlerinde köklü bir değişikliğe neden olmadığıdır. Sadece radikallikten uzaklaştırma anlamında dolaylı bir etkisi bulunmaktadır.

İleride göreceğimiz gibi siyasetin müdahalesine bu kadar açık olmasına rağmen, yargı seçkinlerinin bu denli ideolojik çeşitlilik göstermelerinin altında yatan sebep ise hakim güvencesi ilkesidir. Zira siyasal iktidar yargı seçkinlerine, diğer seçkinlere olduğundan daha az müdahale edebilmekte ya da bu müdahale oldukça uzun bir süreyi gerektirmektedir. Zira bir çok yüksek yargı merciinde görev süreleri dolmadan yargı seçkinlerinin görevden el çektirilmeleri mümkün olmadığından yargı sistemi içerisinde oldukça farklı ideolojik duruşlara rastlamak mümkündür.

Yargı sistemindeki liyakat konusuna bakıldığında ise ortaya oldukça önemli ve üzerinde durulması gereken sorunlar çıkmaktadır. İdeolojik aidiyetle bu soruya verilen cevap arasında karşılıklı bir değerlendirme yapıldığında; Türkiye'de yargı sistemine giriş ve sistemde yükselme hususunda liyakatin dikkate alınmadığı gibi bir iddia ile karşılaşmaktadır. Görüşülen kişiler soruya verdikleri cevaplarda kendi ideolojileri ile örtüşen iktidar dönemlerinde liyakatin önemsendiğini, farklı ideolojiye sahip iktidarların dönemlerinde ise liyakatin ikinci plana atıldığını ve temel gerekliliğin iktidarın görüşünde olmak olduğunu dile getirmişlerdir. Dolayısıyla bu cevaplardan, her dönem için önemli olanın iktidara yakın olmak gibi, liyakati arka plana atan bir uygulamanın olduğu söylenebilir.

Yargı sisteminde liyakati ikinci plana atan bu tür bir uygulama hem yargının adaleti sağlama işlevi açısından hem de yürütmeyi frenleme işlevi açısından büyük bir sorunu da beraberinde getirmektedir. Zaten bir görüşülen kişinin “*adi davalarda adalet işler*

ama konu siyasi sonuçları olan bir davaya gelince adaletten bahsetmek mümkün olmamaktadır” (Görüşme 2) şeklindeki ifadeleri yargının genel bir sorununun anlaşılması açısından oldukça manidardır.

Bu durum aynı zamanda siyasetin yargı üzerindeki etkisinin anlaşılması bağlamında da büyük önem taşımaktadır. Zira yargı sisteminde yükselmenin siyasal erke yakınlık ile sağlandığı bir sistemde yargının bağımsızlığından bahsetmek de pek mümkün görülmemektedir. Bu durumda Türkiye'de yargının her zaman için siyasetin güdümünde olduğu söylenebilir. Dolayısıyla da yargının bağımsız olduğu bir söylemden öte başkaca bir anlam taşımaz. Bunun doğal sonucu olarak yargı seçkinleri, kendilerini o noktaya getiren seçkinlerin değişmesi durumunda yeni gelen seçkinlere karşı muhalif bir duruş sergileme durumunda olabiliyorlar.

Diğer taraftan siyasal iktidar da seçkin deveranı şeklinde gerçekleşen bir değişimin de, yargı ile siyasetin bu derece iç içe geçtiği bir sistemde kolayca gerçekleşmesi mümkün olamaz. İktidarı ilk kez eline alan yeni bir seçkin grup, yargıda yerleşmiş klikleri değiştirenceye kadar oldukça önemli mücadeleler vermek zorunda kalabilir. Kaldı ki, yakın siyasal geçmişe bakıldığında, siyasal sistemde gerçekleştirilmeye çalışılan seçkin deveranlarının ne derece büyük yargısal dirençlerle karşılaştığı da görülmektedir. Zira yargı seçkinleri kendilerini o konuma getiren siyasal ideolojinin değişimine o kadar kolay rıza göstermemektedirler. Hukukun tanrısal gücünü de arkalarına alarak, parti kapatmalardan tutun da yürütmenin bir çok eylem ve işlemine karşı iptal ve durdurma kararları vererek bu değişimi engellemeye çalışmaktadırlar. Bu da başka bir görüşülen kişinin siyasal iktidarlar için söylediği *“kendi yargı seçkinlerini oluşturuncaya kadar yargıya karşı tavırlı, oluşturduktan sonra ise yargıya ve hukuka saygılı”* (Görüşme 15) sözünü haklı çıkarmaktadır.

Yargı seçkinlerinin siyasal sistem içerisinde kendilerini tanımlamaları hususuna bakıldığında ise ideolojik aidiyetle bağlantılı olarak iki temel algı kalıbıyla karşılaşılmaktadır. Öncelikli olarak kendisini mevcut siyasal iktidarın dışında bir ideolojik görüşle tanımlayanlar, kendilerini devletin ve cumhuriyetin koruyucuları olarak tanımlamaktadırlar. Burada ilgi çeken nokta bu tanımlamada kendilerini hukukun gerçekleştiricisi olarak değil de sanki devletin asli sahipleriymiş gibi görmeleridir.

Bundan dolayıdır ki, yargının siyasete müdahalelerini bu ekseninde yapıldığı sürece meşru görmektedirler.

Bu guruptakiler için üzerinde durulması gereken en önemli husus ise, demokrasiye inançlarının sorgulanamayacak şekilde tam olduğunu iddia etmelerine rağmen, asıl olanın milli irade değil, yasalar olduğunu söylemekte ve “*anayasanın ruhu*” ifadesinden hareketle milli iradenin tecelli ettiği siyasal alanın dahi bu minvalde sınırlandırılabilceğini savunmaktadırlar. Bu ise yukarıda zikredilen seçkin deveren döneminde siyasal alana müdahaleleri meşrulaştırıcı bir algı oluşturmaktadır.

Buna karşın kendisini mevcut iktidar ile paralel bir ideolojik yapı ile tanımlayanlar ise, yaptıkları işin siyasal sürecin bir çıktısı olan normun uygulaması olduğundan aslında kendilerinin de siyasetin bir parçası olduklarını dile getirmektedirler. Dolayısıyla yargının siyaseti engelleyen değil, onun çıktılarını üzerinde onu tamamlayan bir işlevi olduğunu dile getirmektedirler. Bu ise yargıyı siyasal olandan ayrılmayan sorunlu bir alan haline getirmektedir. Zira asli işlevi özgürlüklerin korunması olan yargı, gerektiğinde siyasal alanın da karşısında yer almalıdır. Çünkü yargının da siyasal alana eklemlendiği bir sistemde özgürlüklerden bahsetmek mümkün olmamaktadır. Zaten demokrasinin temel şartlarından olan hukuk devletinin temel özelliği demokratik yollarla iktidarı elde eden güce karşı bireyleri koruyacak bağımsız bir yargı sisteminin varlığıdır. Eğer yargı da kendisini siyasal olanın bir uzantısı olarak görürse, iktidarın sınırsızlığı söz konusudur ki bu hem özgürlükler için hem de demokrasi için büyük bir tehlikeyi içerir.

Bu çerçevede görülmektedir ki yargı seçkinleri kendilerinin siyaset ile olan ilişkileri ve konumlandırmaları hususunda adaletten ziyade, siyasal iktidarı meşrulaştırma ya da onunla mücadele etme durumuna göre bir çerçeve belirlemektedirler. Bu ise yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı açısından problemlili bir algının ürünü olarak görülmektedir.

3.3.3. Yargı Seçkinlerinin Gözünde Siyasal Sistem ve Siyasal Seçkinler: Bakanın Hakimi

Yargının siyasal alana ve siyasal olana karşı bu tutumlarına karşılık siyasetin yargıya karşı takındığı tavır ve müdahale alan ve mekanizmalarına bakacak olursak ilk olarak

karşımıza, yoğun bir müdahale algısı çıkmaktadır. İdeolojik aidiyet noktasında her hangi bir fark gözetmeksizin herkesin ortak kanısı, siyasetin yoğun bir şekilde yargı alanına müdahale ettiği'dir. Bunun en temel mekanizması ise Adalet Bakanlığı'dır. Gerek mesleğe alımlarda ve gerekse meslek hayatı boyunca her türlü özlük işlemlerinin yapıldığı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu maharetiyle Bakanlık sürekli bir şekilde siyasetin yargıya müdahale mekanizmasını teşkil etmektedir.

Siyasetin ve dolayısıyla siyasal seçkinlerin yargı üzerindeki bu etki alanı Türkiye'de yargı sisteminin de sorunlu bir hal almasına neden olmaktadır. Yargı seçkinlerinin üzerlerinde hissettikleri bu yoğun baskı ve etki onların da kendilerini siyasetin bir parçası olarak görmelerine neden olmaktadır. Bu ise yargı mekanizmasında adaletin ikinci plana atılmasına neden olmaktadır.

Siyasal seçkinlerin yargı üzerindeki etkisi, biri organik bir diğeri ise ideolojik olmak üzere iki eksenle ortaya çıkmaktadır. Öncelikli olarak organik etkiye bakıldığında Adalet Bakanlığı ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu göze çarpmaktadır. Özellikle Adalet Bakanlığının yapısı, yetkileri ve işleyişi adalet sisteminin Türkiye'deki durumu açısından büyük bir sorunun kaynağı durumundadır. Bu noktada bakanlıktaki üst düzey bürokratların yargı mensupları arasından seçilmesi, bakanın ve müsteşarının Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun doğal üyesi olmaları yapısal sorunları teşkil etmektedir. Bakanlığın mesleğe kabul aşamasında üstlendiği rol ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nda üstlenilen rol ise yetkisel anlamdaki sorunlardır. Son olarak özellikle yargı sistemi içerisinde yükselmelerde ve yüksek yargı organları için yapılan seçimlerde giriştiği rol ise işlevsel sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çok boyutlu ve kronikleşmiş sorunlar, her dönemde bakanlığın yargı üzerinde büyük bir etki sahibi olmasına neden olmaktadır. Bu etki ise yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığını etkilediği gibi, verilen kararların da adil olması noktasında soru işaretlerini beraberinde getirmektedir. Bakanlığın sistem üzerinde bu derece etkin olması nedeniyle özellikle siyasi sonuçları olan ya da yürütme ile temas noktası teşkil eden davalarda muhakkak surette adaletten ödün verilmesi sonucunu doğuruyor. Özellikle bazı görüşülen kişiler tarafından dile getirilen siyasi müdahaleler teorik olarak yargı organının yerine getirmesi gereken işlevleri açısından büyük bir tehlikeyi ortaya koymaktadır. Bazı davalarda doğrudan bakanlıkça yapılan müdahale ve verilen

talimatlar, en fazla güven duyulması gereken yargıya karşı günümüzde güven endeksinin bu denli düşük olmasını açıklar mahiyettedir.

Diğer taraftan bu yoğun temas iktidarların kendi ideolojik görüşlerine uygun bir yargı sistemini oluşturmalarına neden oluyor ki, bu iktidarların değişim dönemlerinde yargının büyük oranda siyasallaşmasına da neden oluyor. Tam da bu noktada alınan bir çok hukuki karar yargının siyasete müdahalesi vasfına bürünüyor. Diğer taraftan iktidarların bu dirence karşı gösterdikleri tepkisel düzenlemeler ise siyasetin yargıya müdahalesi şeklinde algılanıyor.

Yargının siyasete müdahalesi olarak algılanan davalar noktasında ise yargı seçkinleri bir çok davayı müdahale olarak kabul etmemektedir. Bu davaların hukukun gerektirdiği birer sonuç olduğunu dile getirmektedirler. Bu algının meşruiyetini ise normatif düzenlemelerde buluyorlar. Hatta hakimin yapmış olduğu kanunun ruhundan mülhem yorumları bile hukuksal temele oturtabiliyorlar. Tabi norma yüklenen bu aşkın anlam çok zaman seçkinler arasındaki mücadelenin perdelenmesine de neden oluyor.

Yargının siyasete yönelik ortaya koyduğu bu yargısal aktivizme karşın siyasetin yargıya yaptığı müdahaleler ise genel olarak antidemokratik ve yargının bağımsızlığını zedeleyici düzenlemeler olarak kabul görmektedir. Burada ideolojik bir farklılaşma dikkat çekmektedir. Yargı seçkinleri kendi ideolojileri ile örtüşen iktidarların yaptıkları müdahaleleri doğal ve demokratik olarak algılarken, karşıt ideolojik yapıdaki iktidarların her türlü düzenlemelerini yargıya müdahale olarak algılamaktadırlar. Dolayısıyla yargı denetimine tabi olan bir iktidarın yaptığı düzenlemeler, yargı seçkinlerinin zihniyet dünyasında edindiği konuma göre bir tepkiyle karşılanıyor. Bu durumda da yargı kendisini bazen yasamanın bazen de yürütmenin yerine koymak suretiyle yetki gaspı yapmak durumunda oluyor.

Araştırmada dikkat çeken önemli bir nokta ise; kamuoyunda siyasetin yargıya açık bir müdahalesi olarak kabul edilen 2010 yılındaki Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu düzenlemesinin yargı seçkinleri tarafından yerinde bir düzenleme olarak kabul edilmesidir. Her ne kadar uygulamada büyük sorunlar yaşansa da Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun yeni yapısı yargı seçkinleri tarafından beğenilmekte ve daha demokratik olarak kabul edilmektedir. Yargı ile diğer erkler arasındaki ilişkinin en

önemli mekanizması olan kurul hakkındaki bu kanı aslında yargı seçkinlerinin de demokrasiye olan inançlarının bir göstergesi niteliğindedir.

3.3.4. Türkiye'de Kuvvetler Ayrılığı: Teoriyi Altüst Eden Gerçekler

Teorik olarak devlet karşısında bireyin güvencesi olan, onu devletin devasa gücüne karşı koruyan kuvvetler ayrılığı prensibi Türkiye'de yargı seçkinleri nazarında bir ütopya dan, gerçeklerle örtüşmeyen, işlevini yitirmiş bir söylemden öte bir anlam taşımamaktadır. Yargı seçkinlerine göre kuvvetler ayrılığı, modern siyasal sistemin tabiatı gereği bugün uygulanabilirlikten çok uzaktır. Bunun altında yatan en önemli sebep ise günümüzde geçerli olan parlamenter demokrasilerdir.

Günümüzde yasama ile yürütmenin ayrılığından bahsedilemeyecek olması verili bir gerçek olmakla birlikte, bu iki gücü dengeleyecek yegane gücün de yargı olduğu inkar edilemez. Fakat bu noktada modern devletin oluşturmuş olduğu yeni müdahale alanları ile yargıyı kolaylıkla etkileyebilmesi kuvvetler ayrılığı ve dolayısıyla da özgürlükler açısından büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Tabii bunun tersi durumda da, yani tamamen yasama ve yürütmenin üzerinde bir yargı sistemi de tersinden müdahaleler, yetki gaspı gibi uygulamalar ile demokrasinin en temel öğelerinden biri olan milli iradenin yok sayılması tehlikesini içermektedir. İşte Türkiye'de kuvvetler ayrılığı bağlamında yaşanan bu iki uç arasında gidip gelen bir sarkaç durumudur. Ya siyasal iktidarlar yargıyı işlevsiz bırakacak kadar yoğun bir müdahale algısıyla hareket ederek özgürlükleri ve adaleti hiçe sayıyor ya da yargı yargısal aktivizm ile milli iradeyi yok sayıp demokrasiyi ayaklar altına alıyor. Ne yazık ki bu gelgiti ortadan kaldıracak bir sistem inşası henüz gerçekleştirilebilmiş değildir. Yargı seçkinlerine göre Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu hususunda yapılan son dönem düzenlemeleri bu anlamda umut vadetse de uygulamada yaşanan sıkıntılar sorunların devam etmesine neden olmaktadır. Bu haliyle siyasal iktidarların Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üzerindeki etkileri ortadan kaldırılabilsen kuvvetler ayrılığı bağlamında önemli bir gelişme sağlanmış olur.

Bir yönüyle seçkinler arasındaki ilişkiyi ve dengeyi ifade eden kuvvetler ayrılığı bağlamında, yargı seçkinlerinin nazarında baskın seçkin grubun kim olduğu hususuna gelinecek olursa yine ideolojik aidiyetten azade bir şekilde benzer bir algı dikkat çekmektedir. Tüm görüşülen kişiler, geçmişte askeri seçkinlerin ve yargı seçkinlerinin

baskın olmasına karşın günümüzde mutlak baskın seçkin grubun siyasal seçkinler olduğu yönünde bir görüş birliği bulunmaktadır. Bu cevap aslında türel seçkinler ile statü seçkinleri arasında yaşanan uzun soluklu mücadelenin kazananının türel seçkinler olduğunun kabulüdür. Burada dikkat çeken geçmişte baskın olan statü seçkinlerinin türel seçkinler alanında yaşanan değişimlere karşı müdahaleci bir yaklaşım sergilemelerine, bir savaş vermelerine rağmen bu mücadeleyi 2000'lerden sonra kaybetmiş olmalarıdır.

Diğer taraftan statü seçkinler arasında geçmiş dönemde oluşturulmuş olan yüksek oydaşımın bugün söz konusu olmadığı da bir diğer önemli noktadır. Zaten gelişmekte olan demokrasilerde, türel seçkinler alanında yaşanacak olası bir deveranın önündeki en büyük engel, statü seçkinleri arasında kurulmuş olan yüksek oydaşımdır. Bu oydaşımın ortadan kalktığı noktada, statü seçkinlerin en zinde olanı mücadeleyi tek başına sürdürmeye çalışır. Bu mücadeleyi kaybettiği anda ise türel seçkinlerde seçkin deveranı yaşanmış olur. Bugün yargı seçkinlerinin siyaset mekanizması ile giriştiği mücadelenin arkasında da böylesi bir refleks yatıyor olabilir.

SONUÇ

Bu araştırmada hedef, taramalar ve ölçmeler yardımıyla Türkiye'de yargı seçkinleri için geçerli olan zihniyeti tanımlayacak, anlamlandırarak, genellenebilir yasalara ulaşmak yerine, tekil biçimleri anlamaya, göz önüne sermeye çalışmak olmuştur. Araştırma bu boyutuyla, olaylar ile durumlar arasında “ilişki arayıcı”, “eğilim belirleyici”, “karşılaştırmalara imkan tanıyıcı” bir işlevi taşımaktadır.

En genel ifadeyle seçkinler; sosyal faaliyet alanlarında önemli roller oynayan, temel sosyal değerleri temsil eden, taşıyan ya da yaratan, işlevsel uzmanlık gerektiren işlerde yüksek performans sergileyebilen, toplumsal kaynakları elinde bulunduran, toplumsal kararları doğrudan alan, alınmasını dolaylı yollarla etkileyebilen, bunun yanında sadece kararları almakla kalmayıp toplumun geri kalanının da bu süreçte oynayacağı rolü belirleyen, kitleler üzerinde rasyonel, hukuki ya da karizmatik bir otorite/etkiye sahip olan kişi ya da kişileri karşılamak için kullanılmaktadır.

Bu tanımla oldukça geniş bir kitleyi kuşatan seçkinlerin daha iyi anlaşılabilmesi için bir takım tasnifler yapılmıştır. Bu tasniflere göre iktidar seçkinleri; siyasal seçkinler, militarist seçkinler, ekonomik seçkinler, devlet (bürokratik) seçkinler, moral/din seçkinleri, aydın/entelektüel seçkinler gibi farklı gruplara ayrılmaktadır. Bu çalışmada ise bu kategorizasyonlardan farklı olarak, konumlarını anayasal meşruiyetten alan seçilmişleri ifade etmek amacıyla türel seçkinler ve seçkinliklerini buldukları statüden alan ve asgari meslek yaşantıları boyunca seçkinliklerini sürdüren statü seçkinleri olarak tasnif edilmiştir.

Gelişmekte olan, henüz kurumsallaşmasını tamamlayamamış demokrasiler için geçerli olabilecek bu tasnif ışığında, Türkiye'de bir statü seçkini çeşidi olan yargı seçkinlerinin derinlemesine analiz edildiği bu çalışmada yargı seçkinlerinin kendileri ve siyasal sistem hakkındaki düşünce, tavır ve duruşları yapılan derinlemesine mülakat ile ortaya konulmuştur.

Yapılan görüşmelerde ortaya çıkan en önemli bulguların başında yargı seçkinlerinin, büyük oranda, toplumun ortanın altı gelir grubuna dahil olarak kabul edilebilecek dar gelirli ailelerde yetişmiş kişiler olduğu ortaya çıkmıştır. Buna karşın avukatlık

mesleğinde olanların, hakim ve savcılara nazaran daha yüksek gelire sahip ailelerden çıktığı görülmüştür.

Bu durumun sebebi, ekonomik güçsüzlüğün tetiklediği bir güdü olarak kabul edilebilir. Ekonomik güçsüzlük, gücü elde etme aracı olarak hakim olmayı tetiklediğinden, bu tip ailelerde yetişen bireyin hakimliği bir güç aracı olarak görmesi ve bunun arzulamasına neden olmuş olabilir. Aynı şekilde görüşme sonuçlarında ortaya çıkan bir diğer olgu da, yargı seçkinleri genellikle şehir altı yerleşim yerlerinde doğmuş ve büyümüş bireylerdir. Görüşülen kişilerin önemli bir kısmı kırsal alanda dünyaya gelmiş ve çocukluk dönemlerini büyük oranda buralarda tamamlamışlardır. Bu da kırsal alanda önemli bir güç olarak kabul edilen hakimlinin bir rol model, bir ideal olarak görülmesi şeklinde yukarıdaki değerlendirmeyi destekler bir sonuç doğurmaktadır.

Toplumsal köken olarak, toplumun orta alt sınıfına dahil olan yargı seçkinlerinin kendi durumlarına bakıldığında ise üst sınıfa mensup oldukları görülmektedir. Bu sadece statü olarak değil değer bağlamında da benzer şekilde tecessüm etmiştir. Dolayısıyla da çalışmanın temel problemi olan Tocqueville'in yargı seçkinlerine ilişkin kuramının Türkiye'de geçerli olmadığı görülmüştür. Gerek görüşülen kişilerin verdiği cevaplar ve gerekse diğer bulgular göstermiştir ki, Türkiye'de yargı seçkinleri önemli oranda toplumdan kopuk bir yaşam şekline ve standardına sahiptirler.

Yargı seçkinlerinin toplumdan kopukluklarının nedenlerine bakıldığında ise bir çok farklı etmenin ön plana çıktığı görülmüştür. Bunlardan ilki hukuk eğitiminin pozitivist paradigma üzerine inşa edilmiş olmasıdır. Böylesi bir eğitim sisteminin sonucu olarak ortaya çıkan bireyin, ilerlemeci bir perspektifle toplumu değiştirmeye yönelik örtülü misyonu, onun toplumu değiştirilecek ve sorunlu bir alan olarak görmesine neden olmaktadır. Zaten görüşülen kişiler de Türkiye'de yargı seçkinlerinin Cumhuriyet ideolojisindeki toplumsal mühendisliğin önemli bir aktörü olduğunu dile getirmişlerdir.

Toplumdan kopuk olmanın bir diğer nedeni ise; yargı mensuplarının yaşadıkları mesleki alanın ve lojman alanlarının onları izole bir yaşama ittiği gerçeğidir. Hem meslek yaşamında hem de gündelik yaşamda sadece kendileri gibi olanlarla geçirilen zamanlar, onların toplumdan kopmalarına neden olmuştur. Buna paralel olarak yargı sistemi içerisinde yükseldikçe ekonomik olarak da bir sınıfsal farklılaşmanın söz konusu

olması, mesleğe başlarken Türkiye ortalamalarında bir gelir elde eden yargı mensupları meslekte yükseldikçe ve yargı seçkinliğinde doğru evrildikçe gelirlerinde de önemli bir artış gözlenmesi, zamanla sosyo-ekonomik açıdan sınıfsal olarak da toplumdan uzaklaşmayı getirmektedir. Bu ekonomik refah artışı, mesken dışında paylaşılan mekanların da farklılaşmasına neden olmakta ve toplumun önemli bir kısmından kopuşları beraberinde getirmektedir.

İdeolojik aidiyetlerine bakıldığında ise yargı seçkinlerinin bir çok farklı ideolojiye mensup oldukları gözlenmiştir. Şu an Türkiye'deki siyasal sistemde var olan bütün ideolojik zihniyet kalıplarına sahip yargı seçkinine rastlamak mümkündür. Bu ideolojik farklılaşmada ortaya çıkan temel benzerlik noktası ise, kendisini devrimci olarak da nitelendirenler dahil olmak üzere, devletçilik yönünde evrilmiş bir ideolojinin olmasıdır. Yargı seçkinleri kendilerini nasıl tanımlarlarsa tanımlasınlar, ya açık ya da zımni olarak devletçi bir yanlarını da ortaya koymaktadırlar. Ortak kanaatleri ise bu devletçi yanın mesleki serüvenlerinden kaynaklandığıdır. Gerek alınan eğitim ve gerekse meslekte geçirilen yılların kendilerini devletçi yaptığını ifade etmektedirler. Fakat burada belirtilmesi gereken asıl nokta, mesleğin ideolojik aidiyetlerinde köklü bir değişikliğe neden olmadığıdır. Sadece radikallikten uzaklaştırma anlamında dolaylı bir etkisi bulunmaktadır.

Yargı seçkinlerinin bu denli ideolojik çeşitlilik göstermelerinin altında yatan sebep ise hakim güvencesi ilkesidir. Zira siyasal iktidar yargı seçkinlerine, diğer seçkinlere olduğundan daha az müdahale edebilmekte ya da bu müdahale oldukça uzun bir süreyi gerektirmektedir. Zira bir çok yüksek yargı merciinde görev süreleri dolmadan yargı seçkinlerinin görevden el çektirilmeleri mümkün olmadığından yargı sistemi içerisinde oldukça farklı ideolojik duruşlara rastlamak mümkündür.

Yargı sistemine giriş ve yükselmede liyakat unsurunun belirleyiciliği hususu sorgulandığında ise önemli sorunların var olduğu ortaya çıkmaktadır. İdeolojik aidiyetle bu soruya verilen cevap arasında karşılıklı bir değerlendirme yapıldığında; Türkiye'de yargı sistemine giriş ve sistemde yükselme hususunda liyakatin dikkate alınmadığı gibi bir durumla karşılaşılmaktadır. Görüşülen kişiler soruya verdikleri cevaplarda kendi ideolojileri ile örtüşen iktidar dönemlerinde liyakatin önemsendiğini, farklı ideolojiye sahip iktidarların dönemlerinde ise liyakatin ikinci plana atıldığını ve temel gerekliliğin

iktidarın görüşünde olmak olduğunu dile getirmişlerdir. Dolayısıyla bu cevaplardan, her dönem için önemli olanın iktidara yakın olmak gibi liyakati arka plana atan bir uygulamanın olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu durum aynı zamanda siyasetin yargı üzerindeki etkisinin anlaşılması bağlamında da büyük önem taşımaktadır. Zira yargı sisteminde yükselmenin siyasal erke yakınlık ile sağlandığı bir sistemde yargının bağımsızlığından bahsetmek de pek mümkün görülmemektedir. Bu durumda Türkiye'de yargının her zaman için siyasetin güdümünde olduğu söylenebilir. Dolayısıyla da yargının bağımsız olduğu bir söylemden öte başkaca bir anlam taşımaz.

Diğer taraftan siyasal iktidarda, seçkin deveranı şeklinde gerçekleşen bir değişimin de, yargı ile siyasetin bu derece iç içe geçtiği bir sistemde kolayca gerçekleşmesi mümkün olamaz. İktidarı ilk kez eline alan yeni bir seçkin grup, yargıda yerleşmiş klikleri değiştirmeye kadar oldukça önemli mücadeleler vermek zorunda kalabilir. Kaldı ki, yakın siyasal geçmişe bakıldığında, siyasal sistemde gerçekleştirilmeye çalışılan seçkin deveranlarının ne derece büyük yargısal dirençlerle karşılaştığı da görülmektedir. Zira yargı seçkinleri kendilerini o konuma getiren siyasal ideolojinin değişimine o kadar kolay rıza göstermemektedirler. Hukukun tanrısal gücünü de arkalarına alarak, parti kapatmalardan tutun da yürütmenin bir çok eylem ve işlemine karşı iptal ve durdurma kararları vererek bu değişimi engellemeye çalışmaktadırlar. Tersinden düşünüldüğünde de siyasal iktidarın, yargı sistemi içerisinde kendi oluşturduğu ideolojik klikleri koruyacak önlemler almasına ve liyakati göz ardı etmesine neden olmaktadır.

Yargı seçkinlerinin siyasal sistem içerisinde kendilerini tanımlamaları hususuna bakıldığında ise ideolojik aidiyetle bağlantılı olarak iki temel algı kalıbıyla karşılaşılmaktadır. Öncelikli olarak kendisini mevcut siyasal iktidarın dışında bir ideolojik görüşle tanımlayanlar, kendilerini devletin ve cumhuriyetin koruyucuları olarak tanımlamaktadırlar. Burada ilgi çeken nokta bu tanımlamada kendilerini hukukun gerçekleştiricisi olarak değil de sanki devletin asli sahipleriymiş gibi görmeleridir. Bundan dolayıdır ki, yargının siyasete müdahalelerini bu ekseninde yapıldığı sürece meşru görmektedirler.

Bu guruptakiler için üzerinde durulması gereken en önemli husus ise, demokrasiye inançlarının sorgulanamayacak şekilde tam olduğunu iddia etmelerine rağmen, asıl olanın milli irade değil, yasalar olduğunu söylemekte ve “*anayasanın ruhu*” ifadesinden hareketle milli iradenin tecelli ettiği siyasal alanın dahi bu minvalde sınırlandırılabilceğini savunmaktadırlar. Bu ise yukarıda zikredilen seçkin deveren dönemlerinde siyasal alana müdahaleleri meşrulaştırıcı bir algı oluşturmaktadır.

Buna karşın kendisini mevcut iktidar ile paralel bir ideolojik yapı ile tanımlayanlar ise, yaptıkları işin siyasal sürecin bir çıktısı olan normun uygulaması olduğundan aslında kendilerinin de siyasetin bir parçası olduklarını dile getirmektedirler. Dolayısıyla yargının siyaseti engelleyen değil, onun çıktılarını üzerinde onu tamamlayan bir işlevi olduğunu dile getirmektedirler. Bu ise yargıyı siyasal olandan ayrılmayan sorunlu bir alan haline getirmektedir. Zira asli işlevi özgürlüklerin korunması olan yargı, gerektiğinde siyasal alanın da karşısında yer almalıdır. Çünkü yargının da siyasal alana eklemlendiği bir sistemde özgürlüklerden bahsetmek mümkün olmamaktadır. Zaten demokrasinin temel şartlarından olan hukuk devletinin temel özelliği demokratik yollarla iktidarı elde eden güce karşı bireyleri koruyacak bağımsız bir yargı sisteminin varlığıdır.

Yargının siyasal alana ve siyasal olana karşı bu tutumlarına karşılık siyasetin yargıya karşı takındığı tavır ve müdahale alan ve mekanizmalarına bakacak olursak ilk olarak karşımıza, yoğun bir müdahale algısı çıkmaktadır. İdeolojik aidiyet noktasında her hangi bir fark gözetmeksizin herkesin ortak kanısı, siyasetin yoğun bir şekilde yargı alanına müdahale ettiğidir. Bunun en temel mekanizması ise Adalet Bakanlığı’dır. Gerek mesleğe alımlarda ve gerekse meslek hayatı boyunca her türlü özlük işlemlerinin yapıldığı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu maharetiyle Bakanlık sürekli bir şekilde siyasetin yargıya müdahale mekanizmasını teşkil etmektedir.

Siyasetin ve dolayısıyla siyasal seçkinlerin yargı üzerindeki bu etki alanı Türkiye’de yargı sisteminin de sorunlu bir hal almasına neden olmaktadır. Yargı seçkinlerinin üzerlerinde hissettikleri bu yoğun baskı ve etki onların da kendilerini siyasetin bir parçası olarak görmelerine neden olmaktadır. Bu ise yargı mekanizmasında adaletin ikinci plana atılmasına, güçler ayrılığı ilkesinin ve temel hak ve hürriyetlerin yeteri kadar işletilememesine neden olmaktadır.

Siyasal seçkinlerin yargı üzerindeki etkisi, biri organik bir diğeri ise ideolojik olmak üzere iki eksenle belirginleşmektedir. Öncelikli olarak organik etkiye bakıldığında Adalet Bakanlığı ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu göze çarpmaktadır. Özellikle Adalet Bakanlığının yapısı, yetkileri ve işleyişi adalet sisteminin Türkiye'deki durumu açısından büyük bir sorunun kaynağı durumundadır. Bu noktada bakanlıktaki üst düzey bürokratların yargı mensupları arasından seçilmesi, bakanın ve müsteşarının Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun doğal üyesi olmaları yapısal sorunları teşkil etmektedir. Bakanlığın mesleğe kabul aşamasında üstlendiği rol ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nda üstlenilen rol ise yetkisel anlamdaki sorunlardır. Son olarak özellikle yargı sistemi içerisinde yükselmelerde ve yüksek yargı organları için yapılan seçimlerde giriştiği rol ise işlevsel sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yargının siyasete müdahalesi olarak algılanan davalar noktasında ise yargı seçkinleri bir çok davayı müdahale olarak kabul etmemektedir. Bu davaların hukukun gerektirdiği birer sonuç olduğunu dile getirmektedirler. Bu algının meşruiyetini ise normatif düzenlemelerde buluyorlar. Hatta hakimin yapmış olduğu kanunun ruhundan mülhem yorumları bile hukuksal temele oturtabiliyorlar. Tabii norma yüklenen bu aşkın anlam çok zaman seçkinler arasındaki mücadelenin perdelenmesine de neden oluyor.

Yargının siyasete yönelik ortaya koyduğu bu yargısal aktivizme karşı siyasetin yargıya yaptığı müdahaleler ise genel olarak antidemokratik ve yargının bağımsızlığını zedeleyici düzenlemeler olarak kabul görmektedir. Burada ideolojik bir farklılaşma dikkat çekmektedir. Yargı seçkinleri kendi ideolojileri ile örtüşen iktidarların yaptıkları müdahaleleri doğal ve demokratik olarak algılamakta, karşıt ideolojik yapıdaki iktidarların her türlü düzenlemelerini yargıya müdahale olarak algılamaktadırlar. Dolayısıyla yargı denetimine tabii olan bir iktidarın yaptığı düzenlemeler, yargı seçkinlerinin zihniyet dünyasında edindiği konuma göre bir tepkiyle karşılanıyor. Bu durumda da yargı kendisini bazen yasamanın bazen de yürütmenin yerine koymak suretiyle yetki gaspı yapmak durumunda oluyor.

Araştırmada dikkat çeken önemli bir nokta ise; kamuoyunda siyasetin yargıya açık bir müdahalesi olarak kabul edilen 2010 yılındaki Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu düzenlemesinin yargı seçkinleri tarafından yerinde bir düzenleme olarak kabul edilmesidir. Her ne kadar uygulamada büyük sorunlar yaşansa da Hakimler ve Savcılar

Yüksek Kurulu'nun yeni yapısı yargı seçkinleri tarafından beğenilmekte ve daha demokratik olarak kabul edilmektedir. Yargı ile diğer erkler arasındaki ilişkinin en önemli mekanizması olan kurul hakkındaki bu kanı aslında yargı seçkinlerinin de demokrasiye olan inançlarının bir göstergesi niteliğindedir.

Teorik olarak devlet karşısında bireyin güvencesi olan, onu devletin devasa gücüne karşı koruyan kuvvetler ayrılığı prensibi Türkiye'de yargı seçkinleri nazarında bir ütopyadan, gerçeklerle örtüşmeyen, işlevini yitirmiş bir söylemden öte bir anlam taşımamaktadır. Yargı seçkinlerine göre kuvvetler ayrılığı, modern siyasal sistemin tabiatı gereği bugün uygulanabilirlikten çok uzaktır. Bunun altında yatan en önemli sebep ise günümüzde geçerli olan parlamenter demokrasilerdir.

Günümüzde yasama ile yürütmenin ayrılığında bahsedilemeyecek olması verili bir gerçek olmakla birlikte, bu iki gücü dengeleyecek yegane gücün de yargı olduğu inkar edilemez. Fakat bu noktada modern devletin oluşturmuş olduğu yeni müdahale alanları ile yargıyı kolaylıkla etkileyebilmesi kuvvetler ayrılığı ve dolayısıyla da özgürlükler açısından büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Tabii bunun tersi durumda da, yani tamamen yasama ve yürütmenin üzerinde bir yargı sistemi de tersinden müdahaleler, yetki gaspı gibi uygulamalar ile demokrasinin en temel öğelerinden biri olan milli iradenin yok sayılması tehlikesini içermektedir. İşte Türkiye'de kuvvetler ayrılığı bağlamında yaşanan tartışmalar, bu iki uç arasında gidip gelen bir sarkaç durumudur. Ya siyasal iktidarlar yargıyı işlevsiz bırakacak kadar yoğun bir müdahale algısıyla hareket ederek özgürlükleri ve adaleti hiçe sayıyor ya da yargı, yargısal aktivizm ile milli iradeyi yok sayıp demokrasiyi ayaklar altına alıyor. Ne yazık ki bu gelgiti ortadan kaldıracak bir sistem inşası henüz gerçekleştirilebilmiş değildir. Yargı seçkinlerine göre Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu hususunda yapılan son dönem düzenlemeleri bu anlamda umut vadetse de uygulamada yaşanan sıkıntılar sorunların devam etmesine neden olmaktadır. Bu haliyle siyasal iktidarların Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üzerindeki etkileri ortadan kaldırılabilsen kuvvetler ayrılığı bağlamında önemli bir gelişme sağlanmış olur.

Bir yönüyle seçkinler arasındaki ilişkiyi ve dengeyi ifade eden kuvvetler ayrılığı bağlamında, yargı seçkinlerinin nazarında baskın seçkin grubun kim olduğu hususuna gelinecek olursa yine ideolojik aidiyetten azade bir şekilde benzer bir algı dikkat çekmektedir. Tüm görüşülen kişiler, geçmişte askeri seçkinlerin ve yargı seçkinlerinin

baskın olmasına karşın günümüzde mutlak baskın seçkin grubun siyasal seçkinler olduğu yönünde bir görüş birliği bulunmaktadır. Bu cevap aslında türel seçkinler ile statü seçkinleri arasında yaşanan uzun soluklu mücadelenin kazananının türel seçkinler olduğunun kabulüdür. Burada dikkat çeken geçmişte baskın olan statü seçkinlerinin türel seçkinler alanında yaşanan değişimlere karşı müdahaleci bir yaklaşım sergilemelerine, bir savaş vermelerine rağmen bu mücadeleyi 2000'lerden sonra kaybetmiş olmalarıdır.

Diğer taraftan statü seçkinler arasında geçmiş dönemde oluşturulmuş olan yüksek oydaşımın bugün söz konusu olmadığı da bir diğer önemli noktadır. Zaten gelişmekte olan demokrasilerde, türel seçkinler alanında yaşanacak olası bir deveranın önündeki en büyük engel, statü seçkinleri arasında kurulmuş olan yüksek oydaşımdır. Bu oydaşımın ortadan kalktığı noktada, statü seçkinlerin en zinde olanı mücadeleyi tek başına sürdürmeye çalışır. Bu mücadeleyi kaybettiği anda ise türel seçkinlerde seçkin deveranı yaşanmış olur. Bugün yargı seçkinlerinin siyaset mekanizması ile giriştiği mücadelenin arkasında da böylesi bir refleks yatıyor olabilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- AHMAD, Feroz (1996), **Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980**, (Çev: Ahmet Fethi), 2. Baskı, Hil Yayınları, İstanbul.
- AKAD, Mehmet ve Bihterin Vural DİNÇKOL (2000), **Genel Kamu Hukuku**, Der Yayınları, İstanbul.
- AKIN, İlhan (1990), **Kamu Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- ALKAN, Türker ve Doğu ERGİL (1980), **Siyaset Psikolojisi: Siyasal Toplumsallaşma ve Yabancılaşma**, Turhan Kitapevi, Ankara.
- ARİSTOTALES (2002), **Politika**, 6. Baskı, (Çev. Mete Tunçay), Remzi Kitapevi, İstanbul.
- ARON, Raymond (1973), **Toplum Bilim Düşüncesinde Ana Akımlar**, Ağaç-iş Matbaası, Ankara.
- ARON, Raymond (1976), **Demokrasi ve Totalitarizm**, (Çev: Vahdi Hatay), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- ARON, Raymond (1986), **Sosyolojik Düşüncenin Evreleri**, (Çev: Korkmaz Alemdar), Türkiye İŞ Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- ARON, Raymond (1992), **Sınıf Mücadelesi**, (Çev: Erol Güngör), 2. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul.
- ARON, Raymond (1997), **Sanayi Toplumu**, (Çev: E. Gürsoy), 2. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul.
- ARSLAN, Ali (2007a), **Elit Sosyolojisi**, Phoenix Yayınları, Ankara.
- ARSLAN, Ramazan, Baki Kuru ve Ejder Yılmaz (2004), **Medeni Usul Hukuku**, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- ARSLAN, Rıza (2010), **Elitizm Teorisi ve Teorisyenleri**, Dora Yayınları, Bursa.

- ATAAY, Faruk (2008), **Neoliberalizm ve Muhafazakar Demokrasi: 2000'li Yıllarda Türkiye'de Siyasal Değişimin Dinamikleri**, Deki Yayınları, Ankara.
- ATAY, Cevdet (2013), **Türk Yargı Sistemi**, 2. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa.
- AYDIN, Mustafa (2002), **Siyasetin Sosyolojisi**, Açılım Kitap, İstanbul.
- BALCI, Ali (2011), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler**, 9. Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
- BAŞBAKANLIK (1998), **Türk Hukuk Lügati**, Başbakanlık Matbaası, Ankara.
- BAŞLAR, Kemal (2005), **Anayasa Yargısında Mahkeme Kavramı**, Roma Yayıncılık, Ankara.
- BERKES, Niyazi (2004), **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, 6. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- BORATAV, Korkut (2005), **1980'li Yıllarda Türkiye'de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm**, 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- BOUTHOU, Gaston (1997), **Politika Sanatı**, (Çev: Sabahattin Eyüpoğlu), Cem Yayınevi, İstanbul.
- BOTTOMORE, Tom B. (1977), **Toplumbilim**, (Çev: Ünsal Oskay), Doğan Yayınevi, Ankara.
- BOTTOMORE, Tom B. (1993), **Elites and Society**, Routledge Pub., London.
- BOTTOMORE, Tom ve Robert NISBET (1990), **Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi**, (Çev: Mete Tuncay ve Aydın Uğur), Verso Yayıncılık, Ankara.
- BÖKE, Kaan (2011), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, 3. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.
- BURSALI, Orhan (2011), **10 Yıldır AKP**, 2. Baskı, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul.

- BUTTERWORTH, Charles E. (1999), **İslam Felsefesinde Siyasi Düşüncenin Gelişimi**, (Çev: Selahattin Ayaz), Pınar Yayınları, İstanbul.
- COSER, Lewis A. (2010), **Sosyolojik Düşüncenin Ustaları**, (Çev: Himmet Hülür ve diğ.), DeKi Yayınları, Ankara.
- COŞAR, Simten ve Gamze YÜCESAN-ÖZDEMİR (2013), **İktidarın Şiddeti**, Metis Yayınları, İstanbul.
- COŞKUN, Mustafa Kemal (2007), **Demokrasi Teorileri ve Toplumsal Hareketler**, Dipnot Yayınları, Ankara.
- CRESPIGNY, Anthony de ve Kenneth R. MINIOGUE (1994), **Çağdaş Siyaset Felsefecileri**, (Çev. Mete Tunçay), 2. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ÇAĞCIOĞLU, İhsan (2011), **Modernleşen Türkiye'de Din ve Toplum**, Otto Yayınları, Ankara.
- ÇETİNKAYA, Doğan (2008), **Toplumsal Hareketler: Tarih, Teori ve Deneyim**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- DAHL, Robert A. (2001), **Demokrasi Üstüne**, (Çev: Betül Kadıoğlu), Phoenix Yayınları, Ankara.
- DUGUIT, Leon (1954), **Kamu Hukuku Dersleri**, (Çev: Süheyp Derbil), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- DURAL, Baran A. (2011), **Siyaset Biliminde Kuram-Yöntem-Güncel Yaklaşımlar**, Kriter Yayınları, İstanbul.
- DURKHEİM, Emile (2012), **Sosyolojik Yöntemin Kuralları**, (Çev: Cemal Baki Akal), 3. Baskı, Dost Yayınları, Ankara.
- DURSUN, Davut (1989), **Osmanlı Devletinde Siyaset ve Din**, İşaret Yayınları, İstanbul.
- DURSUN, Davut (1992), **Din Bürokrasisi: Yapısı Konumu ve Gelişimi**, İşaret Yayınları, İstanbul.

- DURSUN, Davut (1999), **Demokratikleşemeyen Türkiye**, İşaret Yayınları, İstanbul.
- DURSUN, Davut (1996), **Yol Ayrımındaki Türkiye**, Emre Yayınları, İstanbul.
- DUVERGER, Maurice (2002), **Siyaset Sosyolojisi**, (Çev: Şirin Tekeli), 6. Baskı, Varlık Yayınları, İstanbul.
- EMİROĞLU, Akif (2006), **Toplumbilimsel Siyasa**, Ekin Kitapevi, Bursa.
- En-NEBHAN, Muhammed Faruk (1980), **İslam Anayasa ve İdare Hukukunun Genel Esasları**, (Çev: Servet Armağan), Yay. Yeri. Yok, İstanbul.
- ENRÍQUEZ, Eugene (2004), **Sürüden Devlete: Toplumsal Bağ Üzerine Psikanalitik Deneme**, (Çev: Nilgün Tural), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- ERDOĞAN, Mustafa (1997), **Anayasal Demokrasi**, 2. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- ERGİL, Doğu (1986), **Toplumsal Eşitsizliğin Yapısı**, Sevinç Matbaası, Ankara.
- ERKİLET, Alev (2007), **Toplumsal Yapı ve Değişim Kuramları**, Hece Yayınları, Ankara.
- ERTEKİN, Orhan Gazi ve Diğ. (2014), **Yargıda Kumpasın Köşe Taşları: AKP ve Cemaat**, Tekin Yayınları, İstanbul.
- ETZİONİ, Eva Halevy (1997), **Classes and Elites in Democracy and Democratization**, Garland, New York.
- FARABİ, Ebu Nasr (1997), **İdeal Devlet (El-Medinetü'l Fazıla)**, (Çev: Ahmet Arslan), Vadi Yayınları, Ankara.
- FENDOĞLU, Hasan Tahsin (1996), **İslam ve Osmanlı Anayasa Hukukunda Yargı Bağımsızlığı**, Beyan Yayınları, İstanbul.
- FINDLEY, Carter V. (2012), **Modern Türkiye Tarihi**, (Çev: Güneş Ayas), 2. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul.

- FORGASC, David (2010), **Gramsci Kitabı: Seçme Yazılar 1916-1935**, Dipnot Yayınları, Ankara.
- FREYER, Hans (1977), **İçtimai Nazariyeler Tarihi**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- FRIEDRICH, Carl J. (1999), **Sınırlı Devlet**, (Çev: Mete Turhan), Gündoğan Yayınları, Ankara.
- GIDDENS, Anthony (1999), **İleri Toplumların Sınıfsal Yapısı**, (Çev: Ömer Baldık), Biray Yayınları, İstanbul.
- GIDDENS, Anthony (2001), **Siyaset, Sosyoloji ve Toplumsal Teori**, (Çev: Tuncay Birkan), 2. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.
- GLESNE, Corrine (2012), **Nitel Araştırmaya Giriş**, (Çev: Ali Ersoy ve Pelin Kalaycıoğlu), Anı Yayıncılık, Ankara.
- GÖKÇE, Birsen (2012), **Toplumsal Bilimlerde Araştırma**, 6. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara.
- GÖNENÇ, Levent (2011), **Dünyada ve Türkiye'de Yüksek Yargı Kurulları**, Tepav Yayınları, Ankara.
- GÖZLER, Kemal (2010), **Anayasa Hukuku Genel Esasları**, Ekin Yayınevi, Bursa.
- GRAMSCI, Antonio (1975), **Felsefe ve Politika Sorunları**, (Çev: Adnan Cemgil), Payel Yayınları, İstanbul.
- GÜLEÇYÜZ, Kazım (2011), **Cemaatler ve Toplum-Siyaset-Devlet**, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul.
- GÜLENER, Serdar (2012), **Türkiye'de Anayasa Yargısının Demokratik Meşruluğu**, XII Levha Yayınları, İstanbul.
- GÜNDAY, Metin (2002), **İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, Ankara.

- GÜVEN, Sami (2001), **Toplumbilimlerde Araştırma Yöntemleri**, 2. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- HALLAF, Hüseyin (1954), **İslam Hukuk Felsefesi**, (Çev: Hüseyin Atay), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- HEPER, Metin (2006a), **Türkiye'de Devlet Geleneği**, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- HEPER, Metin (2006b), **Türkiye Sözlüğü**, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- HEPER, Metin ve Sabri SAYARI (2008), **Türkiye'de Liderler ve Demokrasi**, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- HEYWOOD, Andrew (2006), **Siyaset**, Liberte Yayınları, Ankara.
- HUNTINGTON, Samuel P. (2004), **Asker ve Devlet: Sivil-Asker İlişkilerinin Kuram ve Siyaseti**, (Çev: Kazım Uğur Kızılaslan), Salyangoz Yayınları, İstanbul.
- HUSSERL, Edmund (2003), **Fenomenoloji Üzerine Beş Ders**, (Çev: H. Tepe), Bilim ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- HÜSEYİN, Asaf (1991), **İslam Dünyasına Siyasi Bakışlar**, (Çev: Murat Çiftkaya), İz Yayıncılık, İstanbul.
- İBN TEYMİYE (1999), **Siyaset**, (Çev: Vecdi Akyüz), 2. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul.
- İNSEL, Ahmet (2001), **Türkiye Toplumunun Bunalımı**, 3. Baskı, Birikim Yayınları, İstanbul.
- İNSEL, Ahmet ve Ali BAYRAMOĞLU (2004), **Bir Zümre, Bir Parti: Türkiye'de Ordu**, 2. Baskı, Birikim Yayınları, İstanbul.
- İŞÇİ, Metin (1998), **Genel Olarak ve Türkiye'de Siyasal Değişme**, Der Yayınları, İstanbul.

- JASCHKE, Gotthard (1972), **Yeni Türkiye'de İslamlık**, (Çev: Hayrullah Örs), Bilgi Yayınevi, Ankara.
- KAHRAMAN, Hasan Bülent (2012), **Türk Siyasetinin Yapısal Analizi-II. 1920-1960**, 2. Baskı, Agora Kitaplığı, İstanbul.
- KALAYCIOĞLU, Ersin ve Ali Yaşar SARIBAY (2009), **Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme**, 4. Baskı, Dora Yayınları, Bursa.
- KAPANİ, Münci (1956), **İcra Organı Karşısında Hakimlerin İstiklali**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara.
- KAPANİ, Münci (2006), **Politika Bilimine Giriş**, 18. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- KARPAT, Kemal H. (2009), **Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- KARPAT, Kemal H. (2010), **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- KAYA, Gazanfer (2013), **Toplumsal Değişme Sürecinde Siyaset ve Özgürlükler**, Ütopya Yayınları, Ankara.
- KEYDER, Çağlar (2000), **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**, 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- KILIÇ, Ahmet Faruk (2005), **Türkiye'de Din-Devlet İlişkilerinde Yönetici Seçkinlerin Rolü**, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul.
- KIRAY, Mübeccel (1999), **Toplumsal Yapı ve Toplumsal Değişme**, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- KIŞLALI, Ahmet Taner (2002), **Siyaset Bilimi**, 9. Baskı, İmge Yayınları, Ankara.
- KONGAR, Emre (1979), **Toplumsal Değişim Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- KÖKER, Levent (2004), **Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi**, 8. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

- KÖKER, Levent (2008), **Demokrasi, Eleştiri ve Türkiye**, Dipnot Yayınları, Ankara.
- KUNTER, Nurullah (1974), **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- KUNTER, Nurullah (2010), **Muhakeme Hukuk Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul.
- KURU, Baki (1966), **Hakim ve Savcıların Bağımsızlığı ve Teminatı**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- KUTLU, Mustafa (2001), **Kuvvetler Ayrılığı: Temelleri, Gelişimi, Hukuk Devletinin Kökenleri**, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- KÜÇÜKYAĞCI, Nazmi (2012), **Geçmişten Günümüze Türk Yargı Sistemi ve Yargı Bürokrasisi**, Yayınlanmamış Başbakanlık Uzmanlık Tezi, Ankara.
- LAROQUE, Pierre (1969), **Sosyal Sınıflar**, (Çev: Yaşar Gürbüz), 2. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- LEWIS, Bernard (1996), **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, (Çev: Metin Kıratlı), 6. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- LINZ, Juan J. (2012), **Totaliter ve Otoriter Rejimler**, (Çev: Ergun Özbudun), 3. Baskı, Liberte Yayınları, Ankara.
- LIPSET, Seymour Martin (1964), **Siyasi İnsan**, (Çev: Mete Tunçay), Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- LIPSON, Leslie (1984), **Demokratik Uygarlık**, (Çev: Haldun Güralp ve Türker Alkan), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- MARDİN, Şerif (2001), **Türk Modernleşmesi**, 9. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MARDİN, Şerif (2002), **Türkiye'de Din ve Siyaset**, 9. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

- MARDİN, Şerif (2003), **Türkiye'de Toplum ve Siyaset**, 11. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MARSHALL, T.H. ve Tom BOTTOMORE (2000), **Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar**, (Çev: Ayhan Kaya), Gündoğan Yayınları, Ankara.
- MAYRING, Philipp (2011), **Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş**, (Çev: Adnan Gümüş, M. Sezai Durgun), BilgeSu Yayınları, Ankara.
- MASON, Jennifer (2002), **Qualitative Researching**, Sage Publication, Manchester.
- MICHELS, Robert (2001), **Political Parties**, (Çev: Eden Paul and Cedar Paul), Batoche Books, Kitchener, Ontario.
- MILLS, Wright (1963), **Power, Politics and People**, Oxford University Press, New York.
- MILLS, Wright (1974), **İktidar Seçkinleri**, (Çev: Ünsal Oskay), Bilgi Yayınevi, Ankara.
- MOORE, Barrington (2003), **Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Temelleri**, (Çev: Şirin Tekeli ve Alaeddin Şenel), 2. Baskı, İmge Kitapevi, Ankara.
- MOSCA, Gaetano (1939), **The Rulling Class**, (Çev: Hannah D. Kahn), McGraw Hill Book Company, NewYork.
- MOSCA, Gaetano (1968), **Siyasi Doktrinler Tarihi**, Varlık Yayınları, İstanbul.
- MOSCA, Gaetano (2004), **Siyaset Biliminin Temelleri**, (Çev: Hasan İlhan), Alter Yayınları, Ankara.
- MOUZELIS, N. P. (2003), **Örgüt ve Bürokrasi**, (Çev: Bahadır Akın), Çizgi Kitapevi, Konya.
- OKTAY, Cemil (2003), **Siyaset Bilimi İncelemeleri**, Alfa Yayınları, Bursa.
- ÖĞÜTLE, Vefa Saygın ve Güney ÇEĞİN (2010), **Toplumsal Sınıfların İlişkisel Gerçekliği**, 2. Baskı, Tan Yayınları, Ankara.

- ÖNDER, Özgür (2013), **Türk Bürokrasisi ve Bürokratik Elitizm**, Otorite Yayınları, Ankara.
- ÖZBEK, Meral (2004), **Kamusal Alan**, Hil Yayınları, İstanbul.
- ÖZBUDUN, Ergun (1993), **Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anayasa Yapımı**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- ÖZBUDUN, Ergun, E. KALAYCIOĞLU ve Levent KÖKER (1995), **Türkiye'de Demokratik Siyasal Kültür**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara.
- ÖZBUDUN, Ergun (2000), **Türk Anayasa Hukuku**, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ÖZBUDUN, Ergun (2011), **Otoriter Rejimler, Seçimsel Demokrasiler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ÖZBUDUN, Ergun ve Ömer Faruk GENÇKAYA (2010), **Türkiye'de Demokratikleşme ve Anayasa Yapımı Politikası**, Doğan Kitap, İstanbul.
- ÖZER, Nazan (2006), **Küreselleşme ve Bürokratik Seçkinler**, Lotus Yayınevi, Ankara.
- ÖZTAN, Bilge (2006), **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, Turhan Kitapevi, Ankara.
- PAMUK, Şevket (2014), **Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi**, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- PARETO, Vilfredo (2005), **Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü**, (Çev: Merve Zeynep Doğan), Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- PAULANTZAS, Nicos (2006), **Devlet, İktidar ve Sosyalizm**, (Çev: Turhan Ilgaz), Epos Yayınları, Ankara.
- PLATON (1999), **Devlet**, (Çev: Sebahattin Eyuboğlu ve M. Ali Cimcoz), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

- PUNCH, Keith F. (2011), **Sosyal Araştırmalara Giriş**, (Çev: Dursun Bayrak, Bader Arslan ve Zeynep Akyüz), 2. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- ROUSSEAU, J. J. (1998), **İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı**, (Çev: Rasih Nuri İleri), 6. Baskı, Say Yayınları, İstanbul.
- ROUSSEAU, J. J. (1999), **Toplum Sözleşmesi**, (Çev: Alpagut Erenuluğ), Öteki Yayınevi, Ankara.
- RUNCİMAN, W. G. (1986), **Toplumsal Bilim ve Siyaset Kuramı**, (Çev: Erol Mutlu), Teori Yayınları, Ankara.
- RUSSELL, Bertrand (1994), **İktidar**, (Çev: Mete Ergin), 2. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul.
- SAFİ, İsmail (2007), **Türkiye'de Muhafazakar Siyaset ve Yeni Arayışlar**, 2. Baskı, Lotus Yayınları, Ankara.
- SAĞIR, Meral ve Serkan AKILLI (2004), **Siyaset Sosyolojisi Yazıları**, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- SARIBAY, Ali Yaşar (1998), **Siyaset, Demokrasi ve Kimlik**, Asa Kitapevi, Bursa.
- SARTORİ, Giovanni (1996), **Demokrasi Teorisine Geri Dönüş**, (Çev: Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan), Yetkin Yayınları, Ankara.
- SCHUMPETER, Joseph A. (1966), **Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi I-II**, (Çev: Tunay Akoğlu), Varlık Yayınları, İstanbul.
- SENCER, Muzaffer (1971), **Dinin Türk Toplumuna Etkileri**, 2. Baskı, Ant Yayınları, İstanbul.
- SENCER, Muzaffer (1974), **Türkiye'de Sınıfsal Yapı ve Siyasal Davranışlar**, May Yayınları, İstanbul.
- SENCER, Muzaffer (1978), **Türkiye'de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri**, May Yayınları, İstanbul.

- SOYSAL, Mümtaz (1993), **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, 10. Baskı, Gerçek Yayınları, İstanbul.
- SOREL, Georges (2008), **Şiddet Üzerine Düşünceler**, (Çev: Anahid Hazaryan), 2. Baskı, Epos Yayınları, Ankara.
- SUBAŞI, Necdet (2003), **Öteki Türkiye'de Din ve Modernleşme**, Vadi Yayınları, Ankara.
- ŞENCAN, Hüner (2005), **Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik**, Seçkin Yayınları, ANKARA.
- ŞENEL, Alaeddin (1996), **Siyasi Düşünceler Tarihi**, 6. Basım, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- ŞENER, Sami (1986), **Osmanlı'da Siyasi Çözülme**, İnkılab Yayınları, İstanbul.
- ŞİRVANİ, Harun Han (1965), **İslam'da Siyasi Düşünce ve İdare**, (Çev: Kemal Kuşçu), 4. Baskı, Nur Yayınları, Ankara.
- TESEV (2009), **Adalet Biraz Es Geçiliyor: Demokratikleşme Sürecinde Hakimler ve Savcılar**, Haz: Mithat Sancar ve Eylem Ümit Atılgan, TESEV Yayınları, İstanbul.
- TESEV (2009), **Biraz Adil Biraz Değil: Demokratikleşme Sürecinde Toplumun Yargı Algısı**, Haz: Mithat Sancar ve Suavi Aydın, TESEV Yayınları, İstanbul.
- TEZİÇ, Erdoğan (1998), **Anayasa Hukuku**, 5. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- TOCQUEVILLE, Alexis (1994), **Amerika'da Demokrasi**, (Çev: İhsan Sezal ve Fatoş Dilber), Yetkin Yayınları, Ankara.
- TOURAINÉ, Alain (2000), **Demokrasi Nedir?**, (Çev: Olcay Kunal), 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

- TUĞAL, Cihan (2011), **Pasif Devrim: İslami Muhalefetin Düzenle Bütünleşmesi**, 2. Baskı, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- TURHAN, Mehmet (1991), **Siyasal Elitler**, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (2002), **Osmanlıdan Günümüze Türk Toplum Yapısı**, Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- TÜRKDOĞAN, Orhan ve Orhan GÖKÇE (2012), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi**, Çizgi Yayınları, Konya.
- TÜRKÖNE, Mümtazer (2012), **Siyaset**, Etkileşim Yayınları, İstanbul.
- TÜTENGİL, Cavit Orhan (1971), **Az Gelişmenin Sosyolojisi**, 2. Baskı, Toplum Yayınları, Ankara.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1984), **Osmanlı Devletinde İlimiye Teşkilatı**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÜNAL, Şeref (1982), **Anayasa Hukuku Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hakimlik Teminatı**, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ÜNSALDI, Levent (2012), **Sosyoloji Tarihi**, Pegem Akademi, Ankara.
- VERGİN, Nur (2000), **Din, Toplum ve Siyasal Sistem**, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- VERGİN, Nur (2003), **Siyasetin Sosyolojisi**, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- YANKAYA, Dilek (2014), **Yeni İslami Burjuvazi**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- YAYLA, Atilla (2003), **Siyasi Düşünce Sözlüğü**, Liberte Yayınları, Ankara.
- YAYLA, Atilla (2003), **Siyaset Teorisine Giriş**, 3. Baskı, Liberte Yayınları, Ankara.
- YAZICI, Serap (2009), **Demokratikleşme Sürecinde Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- YÜKSEL, Atila, Burak MİL ve Yasin BİLİM (2007), **Nitel Araştırma**, Detay Yayıncılık, Ankara.

YÜKSEL, Nuh Mete (2013), **Balyoz, Gizli Tanık ve Gezi Parkı**, Alter Yayınları, Ankara.

YÜKSEL, Nuh Mete (2014), **Hırsız Var**, 3. Baskı, Andaç Yayınları, Ankara.

ZABUNOĞLU, Yahya K. (1963), **Devlet Kudretinin Sınırlanması**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.

ZÜRVER, Erik Jan (2012), **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, 27. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

Sürelî Yayınlar:

AKTAY, Yasin (2005), “*Entelektüel ve Cemaat*”, **Entelektüel ve İktidar** içinde, Ed. Kenan Çağan, Hece Yayınları, Ankara.

AKYILMAZ, Bahtiyar (1995), “*Tarihi Gelişim İçinde ve Özellikle Montesquieu’da Kuvvetler Ayrılığı*”, **Prof. Dr. Halil Cin’e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı** içinde, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya.

ARSLAN, Ali (2003), “*Eşitsizliğin Teorik Temelleri: Elit Teorisi*”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 6, 2003/2, ss. 126-143.

ARSLAN, Ali (2004a), “*Temel Sorunları ve Açılımları İle Sınıf Teorisi, Sınıf Bilinci ve Orta Sınıflar*”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2004/2, ss. 126-143.

ARSLAN, Ali (2004b), “*Toplumsal ve Siyasal İktidar Analizinde, Sınıf Teorisine Bir Alternatif: Elit Teorisi*”, **Mülkiye Dergisi**, Cilt: XXVIII, Sayı: 244, ss. 89-110.

ARSLAN, Ali (2005), “*Tek ve Çok Partili Dönemlerde Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profilinin Karşılaştırmalı Analizi*”, **Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, ss. 53-66.

ARSLAN, Ali (2006), “*Sınıf Teorisinin Açmazları ve İktidar Analizinde bir Alternatif Olarak Elit Teorisi*”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 1, ss. 363-382.

- ARSLAN, Ali (2007b), “1995’ten Günümüze Türk Siyasal Elitlerinin Sosyolojik Analizi”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Sayı: 1, Cilt: 4, ss. 1-17.
- ARSLAN, Ali (2007c), “1999’dan 2007’ye Türk Toplumunun Yasama Sürecine Yön Vermiş Türk Siyasal Elitlerinin Sosyolojik Analizi”, **Yasama Dergisi**, Sayı: 4, ss. 84-99.
- AYDIN, Mehmet Akif (1986), “Bir Hukukçu Olarak Ahmet Cevdet Paşa”, **Ahmet Cevdet Paşa Semineri Bildirileri**, ss. 21-23, İstanbul.
- BERG, Axel van den ve Thomas JANOSKİ (2010), “Siyaset Sosyolojisinde Sosyal Çatışma Kuramları”, **Siyaset Sosyolojisi** içinde, Ed. Thomas Janoski, Robert Alford, Alexander Hicks ve Mildred A. Schwartz, Phoenix Yayınları, Ankara, ss. 65-94.
- BEST, Heinrich (2007), “New Challenges, New Elites? Changes in the Recruitment and Career Patterns of European Representative Elites”, **Comparative Sociology**, Vol. 6. Nos. 1-2. 85-113.
- CAIG, J. ve William FORM (2010), “Toplumsal Hareketler ve Toplumsal Değişim”, **Siyaset Sosyolojisi** içinde, Ed. Thomas Janoski, Robert Alford, Alexander Hicks ve Mildred A. Schwartz, Phoenix Yayınları, Ankara, ss. 355-376.
- DAĞI, İhsan D. (2010), “Adalet ve Kalkınma Partisi : Güvenlik ve Meşruiyet Arayışında Kimlik, Siyaset ve İnsan Hakları Söylemi”, **AK Parti: Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri** içinde, Ed. Hakan Yavuz, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- DARGIE, Charlotte ve Rachel LOCKE (1999), “The British Senior Civil Service”, **Bureaucratic Elites in Western European State** içinde, Ed. Edward C. Page, Vincent Wright, Oxford University Press, Oxford.
- DEMİR, Şeymus, Mutlu SESLİ ve Emine DURSUN (2008), “Türk Siyasal Elitlerin Sosyal Profillerinin İncelenmesi (1950-1960)”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Sayı:1, ss. 105-122.

- DİKECLİGİL, Beylü (2006), “*Sosyal Bilimler Epistemolojisinde Sorunların Kaynağı: Ontolojiyi Unutmak*”, **Felsefe ve Sosyal Bilimler** içinde, yay, haz. Ercan Sen, Vadi Yayınları, Ankara.
- DURŞUN, Davut (2007), “*Türkiye'nin Dönüşüm Süreci, Dinamikler ve Genel Özellikleri*”, **Dönüşüm Sürecinde Türkiye: Aktörler, Alanlar, Sorunlar** içinde, Der: Davut Dursun, Burhanettin Duran ve Hamza Al, Alfa Yayınları, İstanbul.
- EROL, Abdullah (2007), “*Cumhuriyetin Kamusal Alan Tasavvuru, Resmi İdeoloji ve Dönüşüm Alanları*”, **Dönüşüm Sürecinde Türkiye: Aktörler, Alanlar, Sorunlar** içinde, Der: Davut Dursun, Burhanettin Duran ve Hamza Al, Alfa Yayınları, İstanbul.
- ERÖZ, İsmail Hakkı (2000), “*Yargı Bağımsızlığı Sorunu*”, **Adalet Dergisi**, Sayı:4. Erişim adresi: <http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/04.sayi/4ismail.htm>,
- EYAL, Gil, Eleanor TOWNSLEY ve Ivan SZELENYİ (1997), “*The Theory of Post-Communist Managerialism*”, **New Left Review**, No. 222. ss: 60-92.
- EYAL, Gil (2000), “*Anti-politics and the Spirit of Capitalism: Dissidents, Monetarists, and the Czech Transition to Capitalism*”, **Theory and Society**, Vol. 29. No. 1. February, 50-92.
- FİNOCCHİARO, Maurice A. (1999), “*Democratic Elitism in Mosca and Gramsci*”, **Beyond Right and Left** içinde, Yale University Press, New Haven, ss. 302-346.
- FREEMAN, Michael (2005), “*Current Legal Issues*”, **Law and Sociology** dizisi 8. Cilt, Oxford University Press, New York.
- FREEMAN, Samuel (1991), “*Constitutional Democracy and the Legitimacy of Judicial Review*”, **Law and Philosophy** dizisi, cilt 9, Springer, Hollanda.

- GÖKÜŞ, Mehmet (2010), “1960-1980 Döneminde Türk Kamu Bürokrasisinin Hukuki, Ekonomik ve Toplumsal Değişimi”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 12, ss. 203-223.
- GRİBNAU, J. L. M. (2002) “*Legitimacy of the Judiciary*”, **Electronic Journal Of Comparative Law**, cilt 6.4, <http://www.ejcl.org/64/art64-3.html>.
- HİGLEY, John ve Jan PAKULSKİ (2007), “*Elite and Leadership Change in Liberal Democracies*”, **Comparative Sociology**, Vol. 6. No. 1-2. 6-26.
- İNALCIK, Halil (1999), “*Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış*”, **Yeni Türkiye Osmanlı Ansiklopedisi** içinde, Cilt: 1, Ankara, ss. 37-116.
- KAHN, Paul W. (1999) “*Judicial Review and Democratic Legitimacy*”, <http://www.ciaj-icaj.ca/english/publications/1999/kahn-99.pdf> (erişim tarihi 10 Ocak 2014).
- KÖROĞLU, Ahmet (2011), “*Türkiye’de İslamcılık, Demokrasi ve Liberalizm: AKP Olayı*”, **İnsan ve Toplum**, Cilt: 1, Sayı:1, ss. 104-109.
- KÖSEOĞLU Yakup ve Hamza AL (2013), “*Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya*”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 3, ss. 103-126.
- LEUCHTENBURG, William (1969) “*Franklin D. Roosevelt’s Supreme Court ‘Packing’ Plan*”, **Essays on the New Deal** içinde, (Ed.) Hollingsworth, Harold M./Holmes, William F., University of Texas Press, Austin, Arlington.
- LEVER, Annabelle (2009), “*Democracy and Judicial Review: Are They Really Incompatible?*” <http://mora.rente.nhh.no/projects/EqualityExchange/Portals/0/articles/Lever2009.pdf> (erişim 17 Aralık 2014)
- LIPSET, Seymour Martin (2008), “*Robert Michels, Demokrasi ve Oligarşinin Tunç Kanunu*”, (Çev: Toker Dereli), **Çalışma ve Toplum**, Sayı: 2008/4, ss. 11-38.

- LOCKE, John (2002), “*Uygar Yönetim Üzerine İkinci İnceleme’den Seçme Parçalar*”, **Batı’da Siyasal Düşünceler Tarihi Seçilmiş Yazılar: Yeniçağ** içinde, Cilt: 2, Der: Mete Tuncay, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat (2002), **Kanunların Ruhü Üzerine I-II**, (Çev: Fehmi Baldaş), 2. Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.
- MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat (2002), “*Yasaların Ruhundan Seçme Parçalar*”, (Çev: Fehmi Baldaş), **Batıda Siyasi Düşünceler Tarihi Seçilmiş Yazılar: Yeniçağ** içinde, Cilt: 2, Der: Mete Tunçay, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss. 295-343.
- ÖZBUDUN, Ergun (2007), “*Türk Anayasa Mahkemesinin Yargısal Aktivizmi ve Siyasal Elitlerin Tepkisi*”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 62, Sayı: 3, ss. 257-268.
- ÖZBUDUN, Ergun (2007), “*Demokrasiye Geçiş ve Demokrasinin Pekişmesi Sürecinde Anayasa Mahkemelerinin Rolü*”, **Anayasa Yargısı Çalıştayı**, 24., ss. 359-364.
- ÖZCAN, Abdulkadir (1989), “*Asesbaşı*”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 3, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- ÖZDEMİR, Ali Murat (2013), “*AKP’li Yıllarda hukuk Sisteminde Yapılan Değişikliklerden Parçalar: Piyasa Dostu Bir Hukukun Geliştirilmesi ve Yeniden Üretimi*”, **İktidarın Şiddeti** içinde, Ed. Simten Coşar ve Gamze Yücesan Özdemir, ss. 47-71. Metis Yayınları, İstanbul.
- ÖZEK, Çetin (1982), “*Yargının İdari Denetimi*”, **Doğumunun 100. Yılında Atatürk’e Armağan- İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 14-15, ss. 9-15.
- ÖZGÜDEN, Mehmet (2012), “*Türkiye’de Seçkinler*”, **1920’den Günümüze Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim** içinde, Ed. Faruk Alpkaya ve Bülent Duru, 2. Baskı, Phoenix Yayınları, Ankara, ss. 407-456.

- ÖZTEK, Selçuk (1993), “*Türkiye’de Hakim Bağımsızlığını Sağlayan Hukuki Tedbir, Teşkilat ve Kuramlar*”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, ss. 273-298.
- ÖZTÜRK, Özgür (2013), “*Türkiye’de İslamcı Büyük Burjuvazi*”, **Neoliberalizm, İslamcı Sermayenin Yükselişi ve AKP** içinde, Der: Neşecan Balkan, Erol Balkan, Ahmet Öncü, Yordam Yayınları, İstanbul.
- PAKULSKİ, Jan ve Malcolm WATERS (1996), “*The Reshaping and Dissolution of Social Class in Advanced Society*”, **Theory and Society**, Vol. 25. No. 5. October, 667-691.
- RACIBORSKİ, Jacek (2007), “*Forming Government Elites in a New Democracy: The Case of Poland*”, **Communist and Post-Communist Studies**, Vol. 40. No. 1. March, 17-40.
- SAVRAN, Sungur (2013), “*İslamcılık, AKP, Burjuvazinin İç Savaşı*”, **Neoliberalizm, İslamcı Sermayenin Yükselişi ve AKP** içinde, Der: Neşecan Balkan, Erol Balkan, Ahmet Öncü, Yordam Yayınları, İstanbul.
- SEVİNÇ, Murat (2012), “*Türkiye’de Anayasal Düzen 1920-2012*”, **1920’den Günümüze Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim** içinde, Ed. Faruk Alpkaya ve Bülent Duru, 2. Baskı, Phoenix Yayınları, Ankara, ss. 107-162.
- SESLİ, Mutlu ve Şeyhmus DEMİR (2010), “*Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Kökeni (1920-1950)*”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı: 21, Kırgızistan.
- SEZGİN, Şennur (2007), “*Türkiye’de Politik Konjonktürel Dalgalanmalar 1950-2003 Dönemi*”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 62, Sayı: 2, ss. 135-154. Ankara.
- SIDNEY, Algerno (1996), “*Discourses Concerning Government*”, Ed. G. West, Liberty Fund, Indianapolis.
- SÜREN, Özlem (2009), “*Türkiye’de Yargının Örgütlenmesi ve Adalet Sisteminin Problemleri*”, **TBB Dergisi**, Sayı: 85, ss. 403-413.

- SZELENYİ, Ivan ve Szonja SZELENYİ (1995), “*Circulation or Reproduction of Elites During the Postcommunist Transformation of Eastern Europe*”, **Theory and Society**, Vol. 24. No. 5. 615-638
- SZYLIOWICZ, Joseph S. (1995), “*Türkiye’de Seçkinlerin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*”, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, Cilt: XIX, Sayı: 186, ss. 6-23.
- ŞENTUNA, Mustafa Tarık (2007), “*Çağdaş Demokrasilerde Yargı*”, **Adalet Dergisi**, Sayı: 29, ss. 105-129.
- TATAROĞLU, Muhittin (2012), “*Cumhuriyet’ten Günümüze Türk Bürokrasisi*”, **Dünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal Yapısı** içinde, Ed. Mehmet Zencirkıran, 3. Baskı, Dora Yayınları, Bursa, ss. 219-248.
- VOERMANS, Wim (2007), “*Judicial Transparency Furthering Public Accountability For New Judiciaries*”, **Utrecht Law Review**, cilt 3, sayı 1, Haziran, Utrecht: Igitur.
- WRİGHT, Erik Olin (1996), “*The Continuing Relevance of Class Analysis – Comments*”, **Theory and Society**, Vol. 25. No. 5. October, 693-716.
- YENİSEY, Feridun (1983), “*Ceza Yargılamasında ve Adli Teşkilatta Cumhuriyet Öncesi Durum ve Cumhuriyetten Sonraki Gelişmeler*”, **Doğumunun 100. Yılında Atatürk Sempozyumu: Atatürk İlkeleri ve Ceza Hukuku (15-18 Aralık 1981)**, İstanbul Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- YILMAZ, Nuh (2011), “*2000’li Yıllarda Elitlerin Dönüşümü: Devlet, Siyaset ve Batı*”, **2000’li Yıllar Türkiye’de Toplum** içinde, Ed. Ahmet Demirhan, Meydan Yayıncılık, İstanbul, ss. 51-74.

Mevzuat:

T.C. 1982 Anayasası

2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu

6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun

2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun

2797 sayılı Yargıtay Kanunu

2575 sayılı Danıştay Kanunu

Web Adresleri:

<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm>, Erişim Tarihi: 24/11/2014

EKLER

Ek-1: Mülakat Soruları

1. Sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik köken;

- Nerede, ne zaman dünyaya geldiniz?
- Babanızın-annenizin eğitim durumu ve mesleği nedir ?
- Ebeveynlerinizin sizin çocukluk döneminizdeki sosyo-ekonomik konumu nedir?
- Eşiniz/çocuklarınız ne iş yapıyor?

2. Türk yargı sistemi ve yargı seçkinlerine ilişkin görüşler

- Toucqueville'in yargı seçkinlerinin topluma en yakın seçkin grubu olduğu yönündeki görüşüne katılır mısınız? Türkiye'deki yargı seçkinlerinin durumu bu çerçevede sizce nasıldır?
- Türk yargı sisteminde yükselmek için herhangi bir ilişki ağına ya da mensubiyete gerek var mıdır?
- Yetiştirdiğiniz dönem ve ortam ile şu andaki ideolojik duruşunuz arasında bir farklılaşma var mı? Neden?
- Kendinizi siyasal sistem içerisinde bir nasıl bir aktör olarak tanımlıyorsunuz? İdeolojik olarak nasıl konumlandırıyorsunuz?
- Türk yargı seçkinlerinin demokrasi içerisindeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Türk yargı seçkinlerinin siyasete karşı tutumunu tarihsel süreç içerisinde nasıl değerlendirirsiniz?

3. Yargı seçkinlerinin siyasal sisteme ve siyasal seçkinlere ilişkin görüşleri

- Tarihsel süreçte, Türkiye'de siyasal iktidarların yargı seçkinlerine karşı tutumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Bir yargı seçkini olarak, 2000’li yıllardan önce ve sonrası için siyasal seçkinler ile olan ilişkinizi nasıl değerlendirirsiniz?

- İktidarın yargıya, yargının iktidara müdahalesi olarak değerlendirebileceğiniz örnek olaylar var mı?

4. Yargı seçkinlerinin kuvvetler ayrılığı algısı

- Bir yargı seçkini olarak Türk iktidar seçkinleri arasındaki ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Siyasal seçkinler ile yargı seçkinlerinin birbirlerini etkileme mekanizmaları nelerdir?

- Sizce Türk iktidar seçkinleri arasındaki baskın seçkin gurup hangisidir?

- Kuvvetler ayrılığı açısından Türk siyasal sistemine yönelik düşünceleriniz ve önerileriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Yakup KÖSEOĞLU 1980 yılında Erzurum'un Aşkale ilçesinde dünyaya gelmiştir. İlk, orta ve lise öğrenimini Erzurum'da tamamlayan Yakup KÖSEOĞLU, 1999 yılında Sakarya Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümüne girmiştir. 2003 yılında Çift Anadal Programı çerçevesinde Kamu Yönetimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur. Yine aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi anabilim dalında yüksek lisansını 2005 yılında tamamlamış ve aynı yıl doktora başlamıştır. 2011 yılında Sakarya Üniversitesi Sapanca Meslek Yüksek Okulunda öğretim görevliliğine başlamış olup halen bu görevi sürdürmektedir. Yakup Köseoğlu evli ve iki çocuk babasıdır.